

Præcipuorum Theologiæ Caput
ENCHIRIDION
DIDACTICUM:
Tully (T) **DE**
COENA DOMINI.

Quibus accessit Symboli Apostolici,
& Precationis Dominicæ Expositio.

In gratiam (potissimum) Studioſæ Juventutis.

Authore *T. Tullio*, Aulæ *S. Edmundi* apud
Oxonienſes Principali.

Editio Quarta, poſtremum nunc
recognita atque aucta.

Joh. 9. 4. — *Dum Dies eſt; Nox venit,*
quum nemo poteſt operari
Horat. Sapere aude.

O X O N I I

Typis *L. Lichfield*, Impenſis *F. Oxlad* Sen.
& Væneunt apud *Tho. Fickus*, &
Ant. Stephens. CIO.DC.LXXXIII.

Perlegi hunc Librum, cui Titu-
lus (*Præcipuorum Theologiæ*
Capitum Enchiridion Didacti-
cum) in quo nihil reperio fi-
dei Ecclesiæ Anglicanæ, aut
bonis moribus contrarium.

Ex Æd. Lond. Oct. 12.

1664.

Tho. Grigg. R. in Christo
Patri D. Humfr. Episc.
Land. à Sac. Dom.

~~2 Libris Joh. C.~~
~~2 Coll. Domb.~~
~~1735~~

3. 8. 6.
4. 8. 6.

pr: 1.9.

~~in Libris Bartholomaei Tordatey~~
~~in Libris Bartholomaei Tordatey~~

~~in Libris Tho: Colting~~
1714

4326. 66-33.

Ad Lectorem.

Magnifici pompam Propylæi
magna postulant ædificia,
(certe quidem haud respuunt,) *quam tamen humilis casæ erubescit verecundia. Non est igitur hic permultis præfandum. Do tantum Lectori benevolo suscepti opusculi consilium.*

Nimirum ei quærere in proclivi fore suspicor, cur tot inter Christianæ Religionis Systematum examina (qua domestica, qua peregrina) in ore, oculisque omnium. cum debita laude volitantia, nostrum quoque se ingerat EN-
CHI-

Ad Lectorem.

CHIRIDION. Rem totam paucis habeto. Ex ista scilicet, quas modo diximus, secunda hujusmodi lucubrationum familia, cum aliae aut prolixitate sua, aut ingratis fortasse minutiloquiis, & subtilitatibus fuventuri, aliae autem aliunde minus nobis placerent, visum est istis omnibus (qua quidem promodulo nostro liceret) ire obviam incommodis: quod in hoc Enchiridio praestitum esse, non sum usque adeo Suffenus, ut somniem; praestare tantum volui; de eventu, æquum est ut ipse, Lector Cordate, pro Candore tuo sententiam feras. Certe hic pluribus prodesse, Neophytos potissimum loquor, & in re Theologica minus exercitatos, in animo cum primis ha-

Ad Lectorem.

habuisse, testes appello mille Con-
scientiam scilicet, & plusquam;
Cordium Scrutatorem; Deum.

Ad veritatis autem vitæque cæle-
stis compendium (quo Homini
Christiano antiquius nihil esse par-
est) tenellos & rudiores adhuc cir-
ca Religionem animos, tum stabi-
les, neque tardos insuper effingere,
quanti intersit, nemo non videt. Vi-
derunt utique primi illi Religionis
Reformatæ præclari Pugiles,
quibus erat cum hoste callidissimo,
frontisque omnium in Terris
durissimæ, (quamvis & eodem
ignavissimo) præliandum. Vide-
runt ipsi tandem Papicolæ, quos
Adversæ partis virtutem si laudare
vetebat livor, æmulari monuit ver-
sus ia

Ad Lectorem.

*ſutia: iisdem ſcilicet ipſi veſtigiiſ
in via ſua errorum Lata conſulto
inſiſtebant, quibus in Auguſtior
re veritatis præibant Reformati.
Hinc illorum quoque tot indies
(hoc maxime Πευδομωανῶν ſeculo)
blandiloquentiæ Populariſ & So-
phisticæ gramine obteſti Religio-
nem à Calcaneo impetunt Angui-
culi Chartacei. Quo magis mirari
ſubit quæ ſecum intus verſent con-
ſilia, qui etiam inſenſiſſimo (hinc
inde) Religioni ſeculo in Theolo-
giam Systematicam omnem, &
Catechetica tam iniquo ſint a-
nimo, ut vix nomen ipſum ſine ſan-
nis excipiant, idque unde ſola Dei
oracula perſonare oportuit. Cum
tamen ipſi fortæ ſene in uno quidem
aliquo*

Ad Lectorem.

aliquo Systemate, vel quinas legendi simul pagellas labore defungi sustinuerint. At si judicas cognosce, vetus monet Ethnici Tragædi γνῶμεν nec Evangelicæ simplicitati convenit, ut præjudiciis abrepti de iis male loquantur Homines quæ nondum satis explorarunt. Loquor tantum in genere de utilissima ista (ut ne dicam necessaria (docendi ratione temporibus potissimum in veritatem pessime animatis. Nullius ego Scriptoris aut importunos affectus, aut impar judicium defendo. Ipsi omnes quorum id interest sibi viderint, tanquam olim rationem reddituri Deo. Verum quid opus est in rem non innocuam modo, sed animabus saltem rudioribus usq; adeo

Ad Lectorem.

lutarem stristo quasi gladio, desæ-
vire? Haud ita quidem (ut laben-
seculorum Doctores taceam) prisci
sapere Patres Ecclesiæ: Non
micantissimum istud Cœli Alexan-
drini Trigonum, Clemens, Ori-
gines, Cyrillus, quorum & suos
intermiscet radios illustre Hipponis
sidus; Hic, consiliis, Illi exemplis
quoque inter Catecheticos repo-
nendi. Quanquam quid illis immo-
randum, cum eandem Doctrinæ me-
thodum tum in Ecclesia vetere Juda-
ica, tum in ipsa quoque Apostolica
viguisse constat. Utinamque (ut
verbo dicam) plus satis experiundo
compertum haud esset, quales &
Christianos parere soleat, & Theolo-
gos αὐτὴν αὐθεντία, prurigo. Solida ni-
mi-

Ad Lectorem.

mirum Theologiæ Subsellia & scripturarum Thronum hinc compiulæ occupant Rhetoricationes; illinc mirifice sibi blandientes, & magno apparatu in scenam veluti prodeuntes pellucidæ & elumbes ratiunculæ. Hinc etiam, si quid minus in Theologia Reformata placet, sive ex æstro novaturiendi, & captandæ Famæ, sive maligno in Personam animo, sive Veritatis, quam toties Manu data professi sunt, fastidio; cœu demum gratiæ & favoris alicujus honesto parum aucupio, (quicquid sit, Justus olim Deus judicabit) hinc, in quam, apud nonnullos Calvinisini Hoc nomine, velut inuste stigmate, notatur; nec si oderis quenquam proclive est inge-

Ad Lectorem.

niosius (*si non tutius*) publice Censuræ victimam sacrare. In eum nimirum Tempora reservamur ! Quod tamen æquius ferendum esset si Blaterones Isti suæ saltem venerandæ Matri parcerent Ecclesiæ neque in illum Fidem Articulis suis atque Homiliis toties, & tam discrete definitam, (Reverentia omni & pudore defricato) quasi manufacta, insurgerent. Nota & Expertaloquor. Majores interim nostri (æterni illa nominis loquor Ecclesiæ præsidia, dulcissima decora) non istis scalis stramineis ad Theologiæ culmen ascenderunt, non istam ad cognitionem Dei salutarem, & Animarum compendia viam posteris indigitarunt.

Sed

Ad Lectorem.

Sed tibi Lector, ut perito, loquor, judica quæ dico. Factum mihi satis fuerit si in hoc opusculo neminem lædam (necdum veritatem) & (bono cum Deo) prosum nonnullis.

Cæterum ne quid honorandæ Matri Ecclesiæ Anglicanæ (necdum Scripturæ) minus consentiens, currenti, nec satis perito, calamo excideret; ante petitam (de more) Typorum Copiam, exhibendum curavi opusculum una cum Additamentis, Viro admodum Reverendo, & in Cælo Ecclesiæ non Loci magis quam Meriti sui Claritate præfulgenti, qui oculis Aquilinis perlustratum (ita enim se nostro ro. rogatu facile demittere sibi placuit) remisit, (ne quid dicam invidiosius

Ad Lectorem.

osius) sine probro ; quin etiam ,
publici Juris facerem Hortator ex-
titit.

Super est hæc duo porro moneam,
me primo scilicet in Textibus S.
Scripturæ apellandis neque credulam
neque perfunctoriam (pro modici
ratione oculi) adhibuisse operam, quod
tibi non ingratum fore confido: neq;
enim hoc ad pompam feci, aut gra-
tiam popularem, quod cum Homine
Christiano indignum sit, Theologo
turpissimum existimo. Sed neque
Insipientem illum in Evangelio
imitandum censuerim, qui ædifica-
vit sine fundamento. Et sane qui in
rebus Divinis neglecta duce Scriptu-
ra occupatur, ut dicam mollissime,
nimiam suæ lippitudinis fiduciam,
nec

Ad Lectorem.

nec divinæ lucis idoneam prodit reverentiam. Proximo Atheismo gradus est sine Fundamento fides. Sit mihi semper (cum Augustino) in Theologicis, pro omni ratione, DEUS DIXIT, Porro poscit interdum Res (quod examen instituenti constare poterit) ut in Juventutis præcipue gratiam plures subinde citentur Textus, facto tamen delectu qualem scilicet tenuitati nostræ adhibere licuit.

Quin & secundo Ecclesiæ nostræ hic illic accommodata suffragia (ne ista quoque Juventutem ingenuam lateant) siquæ in libelli corpore haud occurrunt, cum Elencho capitum ad finem rejeci. Id autem non eo consilio, ut Ecclesiæ sententiam ex meo ipsius

Ad Lectorem.

ipfius modulo dimetiar (absit à
me talis arrogantia) sed ut meam
potius ad illius exigam; quam sicubi
non satis afsecutus videbor, (à qua
certe prudens fciens nullibi deflexe-
rim) tamen venerandæ matris (qua
potuit fide simul, & diligentia)
preffiffe vestigia, facilem, uti fpero,
veniam ab æquis rerum æftimatori-
bus confequetur.

Sed Tituli (quod in quofdam
jocatus eft olim Plinius) oblitus
videbor. Vale, Lector benevole, &
quod dextra manu porrigitur, finiftra
ne accipias præcor.

24 OC 62

PRÆCI.

PRÆCIPUORUM
THEOLOGIÆ
CAPITULUM

Traſtatio brevis, per modum Dialogi.

CAP. I. *De ſacra Scriptura.*

A. *Quid eſt Religio?*

Q B. Eſt vis illa (ſive virtus) creaturæ rationali ^a divinitus impreſſa, quâ tenetur obſtricta ^b ad cultum & obſequium Dei.

^a Rom. 1. 19. ^b Rom. 1. 21.

A. *Quænam eſt regula (ſive norma) cultus Veri & Chriſtiani?* ^a Jac. 1. 27.

B. Voluntas unius Dei. Deut. 12. 32. Mat. 15. 9.

A. *Unde autem iſta Hominibus innotefcit voluntas?*

B. Ante legem à Moſe traditam (quin & ſub lege) ^b multiformiter, in ſacris verò ^c Scripturis ^d pleniffimè poſtmodum ^e patefacta.

^b Heb. 1. 1. 1 Sam. 28. 6. ^c Iſa. 8. 20. 2 Tim. 3. 15. Pf. 119. 113. ^d 2 Tim. 3. 16, 17. ^e Mic. 6. 8.

B

A. Vo-

A. *Voluntatem suam hominibus revelatam cur scriptis consignari voluit Deus ?*

B. Ob majorem ^a fidei certitudinem, quæ aliàs, humana partim infirmitate, partim malitiâ, astuque Satanæ, decursu temporum faciliùs corrumpere

^a Joh. 20. 31. 2 Pet. 1. 19.

A. *Ad normam religionis constituendam (quam Scripturam esse dixisti) quæ potissimum requiruntur ?*

B. Tria, *Authoritas, Perfectio, & Perspicuitas.*

A. *Qualis autem est scripturæ S. Authoritas ?*

B. Planè divina, cùm sit ab ipso Deo aut ^a edita, aut ^b inspirata.

^a Exod. 31. 18. Hos. 8. 12. ^b Neh. 9. 30. 2 Pet. 1. 21.

A. *Quid autem inde consequetur ?*

B. Authoritatem istam esse tum ^a infallibilem, tum ^b irrefragabilem.

^a Tit. 1. 2. ^b Rom. 9. 20. Num. 23. 19.

A. *At seposito ipsius Scripturæ de se testimonio, poteritne palam fieri eam illi authoritatem deberi, tanquam verbo Divino ?*

B. Potest, hominibus saltem ^a cordatis, & ^b veri amantibus.

^a 2 Cor. 4. 3, 4 ¹ Cor. 2. 14. ^b Prov. 2. ad v. 6.

A. *Unde vero ?*

B. Aut quæris de causa efficiente primaria, aut de causis ministerialibus, intermediis, & (quæ vulgo appellantur) motivis.

A. *Cedò causam principem ?*

B. Ea alia esse non potest, quam ^a Spiritus ille

ille veritatis, qui *eiusmodi* (ut lubet) *b omnia operatur in omnibus.*

^a Joh. 16. 13. ^b 1 Cor. 12. 6. ad 10.

A. *Quenam sunt causæ istæ (quas modo vocasti) intermediæ?*

B. Duum sunt generum; aliæ internæ, ex ipsa scilicet Scripturarum divina indole, proprietatibus & effectis desumptæ, aliæ autem extrinsecus accersitæ.

A. *Da causas istius assensus internas.*

B. Sunt istæ *materia* (^a pietatem omne genus & bonos mores ubique redolens) *sensuum*, in stylo etiam (ubi is occurrit) humiliore ^b *majestas*, & humano major ingenio ^c *profunditas*, ^d Prophetiarum de rebus maximis adimpleta *veritas*, ^e vis illa ineluctabilis & planè divina ^f infidelium quoque cordibus, nedum ^g credentibus, multiformiter impressa, & siqua demum sint istis similia.

^a Ps. 19. 8, 9. & Ps. 119. *passim*. ^b 1 Cor. 2. 4. ^c 1 Cor. 2. 7, 10. ^d 1 Pet. 1. 10, 11. 1 Cor. 15. 3, 4. ^e Heb. 4. 12. ^f Mr. 6. 20. Act. 24. 25. ^g Ps. 19. 7. ad 10. & Ps. 119. *passim*. Act. 4. 20.

A. *Da causas externas.*

B. Sunt istæ etiam multimodæ.

1. Ipsorum Amanuensium *Σεομνεύων* de Scriptura (præsertim Evangelica *) idque tot & tantis miraculis firmatum testimonium, de quo nulla potest apud æquos rerum æstimatores oriri suspicio,

2. Constans & perpetua *Ecclesiae Traditio*, eaque tot suorum tantisque periculis, imo & frequentibus martyriis propugnata.

3. Conatus inimicorum Diabolici ad Scripturam penitus delendam irriti.

4. Judæorum Evangelio hostium infensissimorum suffragia Veteri Testamento exhibita, cum quo Novum in Substantialibus omnino congruit.

^a *Act.* 2. 22. & 5. 12.

A. *Annon ergo pendet Sacrorum codicum Autoritas ex testimonio Ecclesiae?*

B. Nequaquam. Nam primo inde sequeretur authoritatem Scrip. non esse divinam, sed humanam, & consequenter ^a incertam & fallibilem, (quod Atheismum sapit,) cum hoc dato non esset verbum Dei, sed verbum hominis.

^a *Rom.* 3. 4.

A. *Da alteram, si habes, rationem.*

B. Illa sumi potest ex absurdo: Nam Ecclesiae in confesso nulla sunt omnino ^a indicia, nedum Autoritas, nisi Scripturae sacrae in solidum suffulta; proinde hæc ab illis pendet, non vice versa.

^a *Mar.* 16. 18. *Is.* 8. 20.

A. *Quenam ergo partes tribuendæ sunt in hoc negotio Ecclesiae?*

B. Testimonium præbere verum Scripturis, easque populis suis, ut omni acceptioni dignas commendare, quo maximè sensu hoc elogio
ornatur

ornatur Ecclesia, quod sit *columna & firmamentum veritatis*. 1 Tim. 3. 15.

A. Nullus vero in hac provincia locus *Rationi* debetur?

B. Mirum est quos hic sibi nodos in scirpo fecerint, qui (quod in omnibus fere controversiis usu venit) quâ Affectuum pravâ intemperie, quâ præcipitis Judicii caligine ad extrema pro-ruunt. Itaque primò distinguendum arbitror de Ratione, quæ nimirum sumitur aut *proprie & formaliter*, pro ipsa *Facultate*, aut *figuratè*, & *quoad materiam*, i.e. pro rebus ipsis ratione recta definitis, siue Principia fuerint, siue Conclusiones, eaque vel practicæ, vel speculativæ.

A. Quid illinc efficiendum?

B. Ratio priore sensu Regula esse non potest, ut neque posteriore. Judex.

A. Quidni priore Regula?

B. Quia Ratio est quæ ad Regulam accomodat, proinde non ipsam esse Regulam tutò concluditur, ut neque manum esse mensuram qua metitur.

A. An ergo Judicem fateris?

B. ^a Ita, modo subordinatum (supremo scilicet in Scripturis pronuntianti Sancto Spiritui) & in hoc lapsu rerum humanarum statu, fallibilem, imo circa Fidei Christianæ mysteria ^b omnino cæcutientem.

^a 1 Cor. 12. 15. & 11. 13. ^b 1 Cor. 2. 14.

A. Quid de Ratione recta altero illo sensu dicendum?

B. Eam

B. Eam in divinis posse dici Regulam, sed cautelis hisce necessariò adhibendis :

1. Hoc sensu, ut nè sit regula in purè divinis, nisi facta priùs revelatione divina, nedum in profundis fidei Christianæ mysteriis, utpote quorum nullus inest *ex natura* facultati rationali habitus.

Mat. 16. 7.

2. Ne sit regula primaria, quæ sola est Scriptura, sed ei ^a subordinata & secundaria, ita ut hæc in Divinis ad *summam* Scripturæ rationem sit exigenda, non ad eam Scriptura.

^a *Mat. 7. 12.*

Denique 3. ita Regula, ut nihil ei (modo vera sit Ratio) Christianæ Religionis, quoad rem, contradicat, quod tamen quoad modum, & singularem rei dispositionem in finu divino absconditam & facile & longè prætervolet.

A. De *Authoritate in præsentia* satis; unde constat *S. Scripturam esse normam Religionis perfectam?*

B. Id de se multis in locis testatur, nec potest illius testimonium vanitatis insimulari, si (quod utcumque evicimus) sit divinum. *2 Tim. 3. 16, 17.*

A. *Ad quenam se diffundit ista Script. perfectio?*

B. Ad omnes ^a personas, ^b casus, & ^c tempora.

^a *Jeh. 5. 39. Col. 3. 16. b Ps. 119. 96. 2 Tim. 3. 17.*
^c *1 Per. 1. 25.*

A. *An itaque omnes possunt intelligere Scripturas?*

B. Om-

B. Omnes, quantum ad eorum ^a salutem sufficit, modo usum habeant rationis, & ^b intelligentiam à Spiritu Sancto, mediis (ut plurimum) ordinariis, illustratam.

^a Joh. 20. 31. ^b 1 Cor. 2. 10. 1 Jo. 2. 27.

A. Unde constabit Script. S. esse perspicuam?

B. Ex æquitate Divina, ^a quæ neminem finit in rebus tanti momenti obscuro & incerto duce uti, quin & ex compluribus ipsius Scrip. de se ^b testimoniis.

^a Mic. 6. 8. 1 Cor. 14. 8. ^b Ps. 119. 105. Prov. 8. 9.

A. At multæ sunt in Scripturis (earum quoque rerum quarum fides est necessaria ad salutem) profunditates & mysteria.

B. Sunt quidem, sed homini ^a naturali non ^b spiritali, nisi quoad modum, ^c magnitudinem, & alias fortasse circumstantias, non quoad ^d rem ipsam, sive rerum credendarum substantiam; hæc enim credentibus (quantum certè ad ipsorum salutem sufficit) per verbum & Spiritum satis retegitur.

^a 1 Cor. 2. 14. ^b v. 10. & 15. ^c Ro. 11. 33. ^d Ro. 4. 18.

A. Quomodo dividitur Scriptura?

B. In eam quæ est Veteris, & quæ Novi Testamenti.

A. Quid de libris illis censendum est, qui vulgo Apocryphi dicuntur?

B. Non sunt pro fidei regula amplexandi, quanquam illorum aliquot morum præcepta minimè aspernanda contineant.

A. Cur

A. *Cur autem à Canone (sive regula fidei) exterminantur ?*

B. 1. Quod nunquam pro *θεωρησις* sint à Judæis agniti, quibus *concredita sunt eloquia Dei. Rom. 3. 2.*

2. Quod linguâ Ecclesiæ Judaicæ ignota (Græca scil.) maximam partem conscripti sunt, idque cum nulla præter Judaicam esset in terris Ecclesia visibilis.

3. Ob nonnulla à veritate & Spiritu Dei aliena in istis traditæ. Cujusmodi sunt *Tobiæ nonnulla. c. 5. & 6. Mendacium Authoris libri Sap. qui Solomonem se falso præfert, c. 19. 7, 8. Verba Macchab. 1. 2. c. 15. 38, 39. à Spiritu Dei alienissima. Judithæ 9. v. 2, 4, 10. & non pauca id genus alia.*

De libris tamen Sapientiæ & Ecclesiastici visum est subnectere sententiam J. *Calvini*, his verbis: *Qui tamen utcunque aliquo loco nobis esse debent, si non ut Canonici, certè ut veteres, ut pii, ut multorum suffragiis recepti. Psychopannych. inter opusc. edit. in fol. 1576, p. 542.*

CAP. II.

De Natura Dei.

A. Unde constat esse Deum?

B. Non modo ex Scripturis, verum etiam ex lumine rationis ^a naturali, ex omnium ^b gentium testimonio, atque adeo ipsis ^c operibus Divinis.

^a Ro. 1. 20. ^b Jer. 2. 11. ^c Ro. 1. 19, 20.

A. Quid est Deus?

B. Est ^a Spiritus ^b æternus, ^c incomprehensibilis, ^d immutabilis, ^e per se independenter existens, ^f sibi soli sufficiens, ^g in secula benedictus.

^a Job. 4. 24. ^b Ps. 90. 2. ^c Job. 37. 19. & c. 26. 14. Rom. 11. 33. ^d Ex. 3. 14. ^e Ja. 1. 17. ^f Is. 44. 6. ^g Gen. 17. 1. Ro. 11. 35. Job 22. 2. & c. 35. 6, 7, 8. ^g Ro. 9. 5.

A. Si Deus sit Spiritus, cur membra ei corporea, aures, oculos, &c. passim tribuit Scriptura?

B. Hoc facit non sensu proprio, sed analogico, idque intellectus humani ad naturam divinam cæcutientis, sublevandi gratia. Nam quicquid istorum membrorum subsidio ritè operatur homo, id potest omne (modo & gradu infinites eminentiore) per suam essentiam simplicissimam operari Deus.

A. Si sit immutabilis, cur 1° ei tribuuntur affectus, sive motiones humanæ? Cur 2° disertè, nec uno in loco, pœnituisse dicitur?

C

B. Ad

B. Ad horum utrumque quæsitum quod modo diximus de membris corporeis accommodari potest: ejusmodi scil. affectus Deo minime^a convenire *sensu proprio, & literali*, sed *figurato tantum & analogico*.

^a Num. 23. 19.

A. Quomodo igitur.

B. Hoc modo; Deus non amat, aut odit, dolet, aut gaudet, per ullam talem motionem, qualem in nobis quotidie experimur homines, sed voluntas ejus (ceu essentia) simplicissima *ratione effecti ad creaturam relati*, has vel illas induit affectuum appellationes, quas ἀνθρωποπαθῶς ἐfferri vulgo dicunt Theologi.

A. Nunquam ergo Deus mutat propositum suum?

B. ^a Nunquam, nam hoc aut impotentiam, aut incitiam argueret, quorum utrumvis Deo adscribere summæ esset blasphemix.

^a Num. 23. 19. Is. 46. 10.

A. At pœnas comminatas non infligere (ut in casu Ninevitarum) mutationem aliquam voluntatis sapit.

B. In Deo nullam, quia comminationes istæ sunt tantum conditionales, quæ mutato in melius peccatore, non ponunt pœnam, idque secundum voluntatem Dei immutabilem. Jer. 18. 7, 8, 9. 10.

A. Da alios characteres (ceu proprietates) divine naturæ in S. Script. traditos.

B. Ex istis sunt *Immensitas*, (ceu: Omnipræsentia.)

a Jer. 23, 24. Ps. 139. 7, 8, 9, 10. b Is. 6. 3. c Eccl. 37. 15.
c 57. 15. d Ex. 34. 6. e Ps. 97. 2. f Ps. 139. 2, 3, 4.
Heb. 4. 13. g Gen. 18. 14. Mar. 14. 36.

A. Cum Immensitate Dei quomodo conciliandæ sunt istæ Scripturæ, quæ Deum de a loco in locum migrare statuunt, eæque quæ^b sedem ei propriam tribuunt in cælis ?

^a Gen. 11. 5. ^b Pf. 2. 4.

B. Non potest verè mutare locum, qui omnem replet, *Jer.* 23. 24. sed isto omnia *כל' ארצות נאמאדנא* intelligenda. Dicitur autem esse in cælo, non *definitivè*, quasi alibi eodem tempore non esset, sed *manifestativè*, idque non simpliciter, sed tantùm quoad eminentiam, quod inde scil. ibique majestatis & gloriæ sui radii^a potissimum emineant.

^a *Is.* 66. 1. *Pf.* 19. 1. &c.

A. Si Deus Sanctus sit & Bonus, cur peccatum, & mala tot inde consequentia in mundo passim grassari sinit?

B. Peccati mala consequentia non permittit modo, sed ^a infligit, ^b impiis ^c ex justitia, ^d piis ^e ex disciplina & charitate paterna. Peccatum permittit (hoc est, non impedit) ut sapiens mundi gubernator, non permittit impune, ut justissimus mundi Iudex.

^a *Am.* 3.6. ^b *2 Thes.* 1.6. *Jer.* 11.20. ^c *Prov.* 3.11, 12. *Heb.* 12. à 5. ad 12.

A. *Qui potest summa Justitia cum summa Misericordia concihari?*

B. Si quæritur de habitibus (ita enim humano more loquendum est, cum in Deo propriè sunt nulli) utraque cum altera optimè consentit, & quasi coincidit in una Dei simplicissima essentia, eaque perfectissima.

A. *Quero potius de actibus.*

B. Neque sic vel minimùm repugnant, si ad objecta diversa referantur, v.g. actus summæ justitiæ: (vindicantem hìc intelligimus) erga Christum mediatorem, conjunctus est cum actu summæ misericordiæ erga hominem peccatorem. *Is. 53. 4. 5.*

A. *Nam Deus certissimè cognoscit futura contingentia?*

B. Omnino; quod innumera docent in Scripturis exempla: qualia sunt ista, *Exod. 3. 19. Deut. 31. 20, 21, 22.*

A. *Sed quidni dicatur Omniscius, etsi non omnia cognoscat, qui dicitur Omnipotens, etsi non omnia faciat?*

B. Discrimen in aperto est,

1. Quia *posse* non est *facere*, & dicitur Deus *Omnipotens*, non *Omnifaciens*; at aliquid non scire, & omnia scire, palam & alta voce contradicunt.

2. Quia *scire* est actus intellectus Divini purè naturalis, qui non restringitur voluntate, *facere* est actus voluntatis, qui sequitur Intellectum

lectum (non speculativum sed) practicum.
Ps. 135. 6.

A. Sed quomodo erunt contingentia certò præscita, quæ non sunt certè futura?

B. Fieri non potest quin Futurum sit, suo modo, futurum; & quanquam id minimè necessariò antecedenter ex parte cause secundo (ut in actibus purè voluntariis) necessitate tamen infallibilitatis ex parte Dei, cujus omniscientia clam esse nil potest.

A. Quodnam est objectum potentie Divinae?

B. Quicquid^a vult facere, & quod neque contradictionem implicat, nec infinitè ejus^b perfectioni adversatur.

^a Ps. 135. 6. ^b Tit. 1. 2. Heb. 6. 18.

A. Ea verò proprietatum in Deo congeries nonne compositionem indicat, & consequenter illius simplicitati derogat?

B. Nequaquam, sunt enim istæ proprietates neque ab essentia Divina, neque à se invicem realiter disjunctæ: unde nec ullam inferunt compositionem, nisi unius rationis, quæ naturæ simplici minimè repugnat.

C A P. III.

De tribus in essentia Divina Personis.

A. **E**stne unus tantum Deus?

B. Planè; quod & Scriptura passim clamat,

clamat; & ratio naturalis evincit, quippe cui plura actu infinita repugnant.

B. *Verum asserente Apostolo Dii sunt multi,*
1 Cor. 3. 5.

B. Sed nobis, ibidem inquit, *est unus tantum Deus*; proinde intelligendus est de diis Ethnicorum *putativis*, vel de *Vicariis* illis & *metaphoricis*, ^a quales sunt Magistratus & Principes terreni.

^a *Exod. 22. 28.*

A. *At in ista summa Unitate nonne continetur Trinitas Personarum?*

B. Id quidem firmiter credendum est, cum Scrip. toties disertè inculcet, & Ecclesia Christiana ab ipsis jam inde Evangelii incunabulis ad hæc usque tempora agnoverit.

A. *Quibus internoscuntur nominibus tres illæ Personæ?*

B. Patris, & Filii & Spiritus Sancti.

A. *Ast ubi vel Trinitatis vel Personarum in Scripturis mentio?*

B. Trinitatis (secundum versionem Anglicanam) expressa habetur 1 Joh. 5. 7. Quod si quis de ista versione litem moverit, non est magnopere laborandum.

A. *Quidni?*

B. Urpote cum gloriosissimæ illius Triadis ^a personæ singulæ conjunctim, & æquali honore præditæ legantur, singularum Deitati seorsim à reliquis testimonia sat multa perhibeant aliæ Scripturæ.

^a *Mat.*

^a Mat. 28. 19. ² Cor. 13. 14.

A. De Personæ vocabulo quid censes ?

B. Id quoque reperitur *Heb. 1. 3.* Ecclesiæ Anglicanæ aliorumq; doctissimorum Interpretum suffragio communitum : ejusq; in hoc negotio usus ab Ecclesia Catholica comprobatur.

A. Quid verò si quis hic etiam contentiosus esse velit ?

B. De re ipsa convinci poterit (nisi contradicendi studio, ut fit, abreptus) ex locutionibus illis Scripturalibus, quæ nisi personis accommodari nequeunt.

A. Cedò illarum aliquot.

B. Suffecerit unica de Spiritu Sancto, cum & eadem erit reliquarum ratio, ejusque personalitatem potissimum oppugnent Trinitatis adversarii. Is, etsi nomen ei Græcum sit alterius generis, cum masculino tamen pronomine conjunctus legitur, quod, nisi persona esset, solæco laboraret; *ἐν τῷ πνεύματι, Joh. 16. 13.* Adde quod dicitur ^a docere, ^b dona dare, velle, &c. quæ unius personæ sunt.

^a *ibid.* ^b *1 Cor. 12.*

A. Unde constat Christum non esse nudum Hominem ?

B. Quoniam si talis esset, sequeretur eum tunc primum extitisse, cum ex Virgine Maria nasceretur : at ex Scripturarum perplurium clarissima luce evincitur contrarium. *Joh. 1. 2, 3. Joh. 8. 58. Gal. 4. 4. Phil. 2. 7. &c.*

A. Quæ

Qui verò constabit eum esse verum, & æternum Deum?

B. Ex nomine, proprietatibus, & operibus Divinis.

A. Incipias à nomine.

B. I. Nomen ei incommunicabile Jehovah tribuitur, ut Joh. 14. 41. collat. cum Is. 6. 3. I Cor. 10. 9. collat. cum Num. 21. 6.

2. Dicitur Deus benedictus in secula, Rom. 9.

5. Dominus & Deus à Sancto Thoma agnitus, Joh. 20. 28. Verus Deus à Sancto Johanne, I Joh. 5. 20. Æqualis Deo, Phil. 2. 6. Magnus ille Deus, Tit. 2. 13.

A. Perge ad ejus proprietates Divinas.

B. I. Est æternus, primus, & ultimus, Apoc. 1. 17. collat. cum Is. 44. 6. Joh. 8. 58.

2. Est omniscius, Joh. 21. 17. Apoc. 2. 23. collat. cum Jer. 17. 9, 10.

3. Est omnipotens, quod testantur miracula varia, sua solius virtute edita, ut Mat. 8. 3. 16. & alibi in Evangelio passim.

4. Est adorandus, Heb. 1. 6. collat. cum Apoc. 19. 10.

A. Superest ut opera quoque ejus Divina in medium proferantur.

B. I. Est Creator omnium, Heb. 3. 3, 4. Joh. 1. 3.

2. Est conservator omnium, Heb. 1. 3. collat. cum Ps. 36. 6.

3. Divina edidit miracula dum in terris ageret,

ret, ut supra, vid. *Joh.* 15. 24. inter quæ præcipuum erat resuscitatio sui ipsius à mortuis, *Joh.* 2. 19, 21. & c. 10. 18.

4. Confert vitam æternam, *Joh.* 10. 28. collat. cum 30.

A. Unde liquet Spiritum sanctum verum esse Deum?

B. 1. Ita disertè appellatur, 1 *Cor.* 3. 16. *Act.* 5. 3, 4.

2. Insignitur proprietatibus divinis, ^a æternitate, ^b omnipræsentia, ^c omniscientia.

^a *Heb.* 9. 14. ^b *Pf.* 139. 7. ^c 1 *Cor.* 2. 10.

3. Facit opera divina, qualia sunt ^a collatio donorum cœlestium pro suo ipsius beneplacito, ^b effectio miraculorum, & alia hujusmodi.

^a 1 *Cor.* 12. 4. 11. ^b *Mat.* 12. 28.

A. Quod si Spiritus Sanctus sit Deus, quomodo dicuntur fideles impleri spiritu, ut Stephanus, *Act.* 6?

B. Istæ locutiones sunt Metonymicæ, quibus non persona, sed dona Spiritûs gratuita notantur.

CAP. IV.

De Providentia Divina.

A. **Q**uid est Providentia Dei?

B. Est qua res omnes creatas^a poten-
tiâ suâ sustentat, ^b sapientiâ moderatur ac regit.
^a Heb. 1. 3. Act. 17. 28. ^b Eph. 1. 11.

A. An verò res etiam minimæ intra hujus Pro-
videntiæ ambitum versantur?

B. Sic est, attestante tum ^a Scriptura, tum
ratione. ^a Mat. 10. 29, 30. Consulantur mira-
cula Aegyptiaca in lib. Exod. & Job. 38. & Psal.
147. &c.

A. Sed quoniam hoc suadet ratio?

B. Si de minimis istis à Deo conservandis
quæritur, ratio haud obscura est à majori, quo-
niam scilicet ab influxu divino creaturæ præstan-
tissimæ dependent, (quod extra controversiam
est) ^a nedum vilissimæ.

^a Mat. 6. 26. 30.

A. Cur verò res tantulæ statuuntur objectum
moderaminis divini?

B. Silicet alias frustra condiderat. Prov. 16. 4.

A. In quibus autem creaturis præcipuè elucet
Providentia Dei?

B. In Angelis & Hominibus, bonis & malis.

A. In bonis quomodo Hominibus?

B. Quod illos in benevolentiae ^a paternæ
sinu complectitur, & per ^b varias tandem vitæ
præ-

præsentis ærumnas & discrimina ad æterna felicitatis portum tutos perducit.

^a Jer. 31. 20. Mat. 7. 11. ^b Act. 14. 22.

A. *Qui in malis?*

B. Quod illorum malitiam (sibi inimicè ante secula perspectam) 1. Et si possit, minimè tamen impediatur. 2. (Ex se indeterminabilem) ^b certis pro suo solius arbitrio limitibus coercetur. 3. Quod in ^c piorum bonum, & ^d nominis sui gloriam mirificè (quasi reluctantem) trahit. Et 4. horrendis demum Gehennæ cruciatibus (siisque æternis) in peccatorem animadvertit.

^e Is. 37. 28. Psal. 94. 11. ^b Psal. 76. 10. ^c Rom. 8. 28. Gen. 50. 20. ^d Psal. 76. 10. Exod. 14. 17.

A. *Quod si Deus permittat impiorum grassari malitiam, cur dicitur Deus nolens iniquitatem?* Psal. 5.

B. Si teneretur impedire, utrumque equidem de eo dici non possit: vult itaque voluntate tantum ^a permittente, quoad actus alienius aut habitus malitiam, non vult voluntate aut imperante aut efficiente; imò odit prohibet, punit, & (ex parte) semper coercet.

Psal. 50. 21. Act. 13. 18.

A. *At cum dicitur indurare corda, annon hinc sequetur Deum esse Authorem peccati?*

B. Absit; nam ex mollibus ^a dura non efficit, sed gratiam ^b indebitam & nihili habitam ^c subtrahendo, durescere, idque magis ma-

gisque justissimus finit Judex.

^a Ex. 3. 19. 7. 23. 8. 15, 32. ^b Rom. 11. 35. ^c Ps. 81. 11, 12. Is. 5. 6.

A. *An demum cum Providentia divina libertas stabit humana?*

B. Admodum; quod communis tam bonorum, quam malorum indicat experientia: utrique enim, ^a hi malè, illi ^b bene, ex animi proposito & libera voluntatis electione agunt.

^a Prov. 1. 30, 31. Is. 66. 3. ^b Ps. 119. 30.

A. *Nullam ergo inducit necessitatem providentia?*

B. Quæ libertatem adimar, nullam: i. e. 1. neque coactionis, neque 2. absolutam, (qualis est agentium purè naturalium) sed necessitatem infallibilitatis & merè hypotheticam, (^a respectu nimirum habito ad Deum infallibilem) inferre palam est; neque hæc ^b ullatenus cum libertate creaturæ pugnat.

^a Num. 23. 8, 19. Mat. 24. 6. ^b Act. 4. 28. collat. cum Act. 3. 14.

Aut hic (quod suspicor) aut nullibi Calvinismum istum (qui nunc dicitur) habemus invisibilem, Gygis scilicet annulo donatum, qui à nonnullis, ut audio, nobis objicitur: quos & causâ nostrâ piget refellere, ne tempus in re clarissima inutiliter, & sine causa teram; & illorum quoque pudet, ne tantum non Atheismi nos coarguat.

CAP. V.

*De Creatione primi Hominis ; & fœdere primo
cum eodem sancito.*

A. **U**Nde constat Adamum fuisse primum hominem ?

B. Ex historia luculenta Creationis, *Gen. 1.* collata cum *Gen. 2. 19. &c.* necnon ex *Luc. 3. 38.* ubi idcirco dicitur *filius Dei*, utpote alium (sicut reliqui) non habens patrem.

A. *Ecquo autem S. Scripturæ loco ad fucum sibi oblinendum abutitur Præ-Adamitarum Somnium ?*

B. Id quidem minimè dubitandum, cum neque mendaciorum Patri suum defuisse Scriptum est agnoscimus. Nititur autem hoc (sive delirii, sive profanissimi in sacris Lusus & petulantia) verbis istis Apostoli, *Rom. 5. 12.* ubi dicitur *peccatum fuisse in mundo usque ad legem, non autem imputatum ubi nulla est lex.*

A. *Quid hinc quæso eliciunt Boni viri ?*

B. Per legem scilicet intelligunt positivam illam Adamo datam de non comedendo fructu Arboris, & cum dicitur *usque ad legem* durasse peccatum, colligunt ante legem istam, & consequenter ante ipsum Adamum extitisse Homines peccatores.

A. *Bella ratiocinatio ! an ergo S. Paulus eo loci de lege agit positiva Adamo lata ?*

B. Nihil

B. Nihil minus: nunquam ille Legis vocabulum eo sensu usurpasse legitur, sed ibi legem intelligit ministerio a *Mosaico* Judæis promulgatam: Hanc autem, quò omnes tam ante legem quàm sub lege peccati reos coarguat, peccato natu minorem pronuntiat.

a vid. Rom. 5. 20. collat. cum Gal. 3. 17. 19.

A. Quid autem sibi volunt per peccatum non imputatum?

B. Peccatum quod ipsi vocant *materiale*, & quale est *cupiditas naturalis* in brutis quoque Animantibus, non verò *formale*, i. e. *peccatum sine culpa*, ut ridiculè putidèque philosophantur.

A. Cur dicitur homo conditus ad imaginem Dei?

B. 1. Non ratione partis corporeæ, cum Deus sit Spiritus: at 2. quoad dotes & virtutes animæ, quæ morales, quæ intellectuales, imò totius animæ sanctitatem, quam ei largitus est Deus. *Eph. 4. 24.*

A. Verum sic & conditi sunt Angeli?

B. Sanè; proinde quod in ista imagine divina peculiare videtur homini, est dominium in reliquas creaturas sublunares vicarium, *Gen. 1. 26.* collat. cum *Gen. 2. 20.*

A. Num tenebatur Deus Adamum in isto statu primævo perseverantem mercede aut præmio donare?

B. Nullatenus; quia Dei ad creaturam nulla potest esse obligatio, nisi voluntaria.

A. An

A. *An ergo tali posita perseverantia ullam habuit Adamus spem præmii.*

B. Omnino ; sed ex solo fœdere, quod lubens cum eo pepigit misericors Deus.

A. *Unde verò constitit ullum tale fœdus Deo intercessisse cum Adamo?*

B. Nimirum dicat ratio adfuisse omnia ad fœdus simpliciter requisita.

A. *Dic ista.*

B. Mutuum intelligo consensum, & stipulationem utriusque partis.

A. *De Deo satis liquet ; sed de Adamo, quâ efficit ratione ? an & ipse assensum præbuit ?*

B. Assensus quidem disertis verbis habetur nullus, at talem aliquem fuisse optima ratione nititur.

A. *Cedò istam.*

B. Si enim ex parte *Adami* deficeret hæc stipulatio, sequeretur aut conditionem ab eo præstandam (*viz.* obedientiam) aut præmium à Deo promissum ei minus placuisse, quorum utrumque cum supposita ejus integritate (tum intellectus, tum voluntatis) omnino pugnat.

A. *Quid ab homine præstandum exigebat illud fœdus ?*

B. *Perfectam* utique numeris omnibus & *personalem* voluntati Divinæ præstandam obedientiam, *Gal. 3. 10.* unde & fœdus operum usitatò dicitur.

A. *Quæ*

A. *Quæ merces promissa obsequenti?*

B. *Fœlix & læta immortalitas, seu vita æterna. Gal. 3. 12.*

Quæ pœna peccanti denunciata?

B. *Mors, Gen. 2. qua ^a omne genus miseriæ (etiam ^b æterna) continetur, quæque consequenter ^c ante peccatum nullo sensu erat naturalis aut necessaria.*

^a Ps. 44. 22. ¹ Cor. 15. 31. ^b Ezek. 18. 20, 21, 23. &c. ^c Rom. 5. 12.

CAP.

CAP. VI.

*De Peccato, sive Lapsu Hominis, & miseriis
consequentibus.*

A. **Q**uæ potuit Homo, cum esset conditus ad
imaginem Dei, desciscere à Deo?

B. Ex pravo ^a Liberi Arbitrii usu, quod &
lapsus ^b Angelorum causa.

^a Eccles. 7. 29. ^b Iuda 6.

A. An ergo nullam ei necessitatem peccandi im-
posuit Deus?

B. Omnino nullam; qui & gratiam illi qua
peccatum repelleret sufficientem impertivit, nec
datam nisi à peccante revocavit. Eccles. 7. 29.

A. At potuit Adamum Deus, quo minus pecca-
ret, uberiore gratia donare?

B. Nihil verius; sed neque ad hoc unde-
cunque ^a tenebatur, neque sic infinitæ suæ sa-
pientiæ visum est, quod eventus docet.

^a Mat. 20. 15.

A. Dic mala istius peccati primi consequentia.

B. Ea in duplici discrimine reperiuntur:
sunt enim alia temporanea, in hoc præsentè sæ-
culo; æternà alia, in futuro.

A. Da primi generis.

B. Illa rursus aut corporis sunt, aut animi.

A. Quænam ea sunt corporis mala?

B. Caduca ejusdem temperies, morbi, ærmi-

næ variæ, mors demum ipsa.

A. An itaque à morbis & morte immunis extitisset homo, si non peccasset?

B. Profsus; ex gratia tamen divina, magis quàm ex conditione corporis, etsi præstantissima.

Rom. 5. 12.

A. Quenam sunt animi mala peccatum secuta?

B. Ea multo tristiora, per omnes illius facultates disseminata: error scilicet in iudicio, b pravitatis in appetitu, & c affectibus, lubricitas (ad bonum) d memoriæ, e vitiosa conscientiæ temperies, ejsdemque ex admissio peccato f cruciatus, g totius denique hominis ad peccatum pronitas, h hisque omnibus adjuncta i subiectio Diabolo, & ira Dei.

a 1 Cor. 2. 14. Eph. 5. 8. b Joh. 1. 13. Rom. 7. 19. c Rom. 1. 25. ad finem. d Deut. 32. 18. e Eph. 4. 19. f Jer. 2. 35. g Gen. 3. 8. 10. h Eccl. 4. 13, 14. Mat. 27. 4, 5. i Ephes. 4. 19. j Eph. 2. 2, 3.

A. Num hinc sequetur amississe Hominem peccatorem Liberi Arbitrii usum?

B. Non circa res civiles, aut vitæ quotidianæ negotia, testante experientia; quanquam in his quoque multum abest ab ista perspicacitate mentis & affectuum rectitudine; quæ ad plenum libertatis usum requiruntur. Cum enim Liberum (utpote voluntarium) sit in Agente singulas Actionis circumstantias sciente, quo minor est Scientia, eo minor Libertas.

A. In rebus purè spiritualibus quid potest?

Non

B. Non est negandum Hominem libere facere, quod secundum voluntatem facit, sive bonum^a sive malum: sed antequam *regegitus* sit in hominem spiritualem, neque^b sapit, neque^c facit, quod gratum est Deo.

^a Pro. 1. 29. 30. Is. 66. 4. ^b Ro. 8. 7. ^c Heb. 11. 6.

A. Dic mala ista, quæ vocas æterna, in seculo futuro.

B. Ea quidem pro magnitudine satis exprimi non possunt: sed in genere ad binas pœnæ classes revocantur, *damni* scilicet & *sensus*.

A. *Utriusque naturam explica.*

B. Pœna *damni* est æterna peccatoris è sede & gaudiis Beatorum exclusio: Pœna *sensus* est horribilis ille tum corporis tum animæ in Gehenna cruciatus cum Diabolo & Angelis ejus. Mat. 25. 41. 2 Thes. 1. 8, 9.

A. Cur verò tam levi (in speciem) peccato tam gravis incubuit pœna?

B. Ob læsam eo *majestatem infinitam*. Quia etsi ad aspectum non satis intuenti (quoad materiam) levius videatur, erat tamen reapse (perpensis circumstantiis) flagitiosissimum, imo peccatorum ferè omnium *infausta* potius *congeries*, & *Epitome*, quàm simplex peccatum.

A. Hæccine ad primos tantum parentes manavit peccati lues, an verò ad omnes illorum posteros derivata grassatur?

B. Imò, cum ob *communem* culpæ^a societatem virtuales, tum ob contagium^b *personale*

nemo hominum eadem calamitate implicitus non tenetur, Christo *διὰ τὴν χάριν* duntaxat excepto, quique per Christum æterna morte liberantur.

^a Rom. 5. 12, 15. &c. b Job. 14. 4. Job. 3. 6.

A. Vnde posteris oritur ista culpæ societas cum Parente *γεννητῆρι* ?

B. Ex Adami conditione singulorum *repræsentativa*, quippe qui non privatam modo sui ipsius, sed communem, & universi generis humani implicatoriam personam sustinuit.

A. Quis verò hoc perspicuum fiet ?

B. Ex comparatione Adami cum Christo parallelâ, instituta ab Apost. Rom. 5.

A. Quid ex ista comparatione efficitur ?

B. Utrumque scilicet caput & radicem fuisse generi humano, alterum mortis, vitæ alterum ; ^a per Adamum imputatum ab eo genitis peccatum, per Christum ab eo regenitis justitiam. Hinc ille ^b *primus homo*, hic *secundus* dicitur, ac si nemo intervenisset alius ; quin & alter ^c *Adamus* illo ipse illo nomine *ἀνθρώπου* appellatur.

^a Rom. 5. 19. b 1 Cor. 15. 47. c 1 Cor. 15. 45.

A. Vnde demum contagio ista peccati personalis omnes & singulos Adami posteros pervasit ?

B. Ex traduce, sive per ^a generationem naturalem ; sicut ex pomi sylvestris amputato surculo simile generatur. Sed de modo (ubi satis constat de re) veritatis & modestiæ cultorem lites movere & serere non decet.

^a Job. 3. 6. Ps. 51. 5.

A. At

A. *At istis reclamare videtur lex divina, quæ docet, animam quæ peccat ipsam (non aliam scilicet) morituram. & quod Filius non portabit iniquitatem Patris, Ezek. 18. 20.*

B. Nulla hîc est cum dictis istius legis repugnantia, utpote quæ intelligenda est de parentibus *proximioribus* & privatis, non de *primo* illo & communi omnium parente, consequenter de peccatis purè *personalibus*, non autem *naturalibus*, quod ex totius capitis serie & sermone constat.

A. *Habesne quod huic responso adjiciendum velis?*

B. Ita; quod nimirum labes ista originalis, quæ omnibus imputatur, omnibus quoque (per generationem scilicet traducta) *inheret*, unde non est aliena modo, sed, quoad speciem, sua cuique *personalis* & *propria*, quod ex antedictis abundè constiterit.

A. *De peccato originali satis: nonne altera est species peccati?*

B. Est, nimirum actuale, quod est legis divinæ vel minima transgressio actualis.

A. *Quotuplex est?*

B. Duplex, vel *omissionis*, vel *commissionis*; utrumque rursus *cogitati*, *dicti*, *facti*; quamquam hæc tria peccatum commissionis, magis propriè (quia magis usitatò) sonant.

A. *Cum peccatorum paritas formalis sit (extra Stoam) ab omnibus meritò a explosa, utrum tamen*

men ad eam ulla parvitatem subsidunt, ut suâ veniam naturâ mereantur?

^a vid. 1 Joh. 5. 16, 17.

B. *Quaquam ex eventu* (per misericordiam scilicet Divinam) peccata etiam ^a*gravissima* sint *venalia*, i. e. veniam consequuntur; tamen vel levissimi cujusque illud est ingenium, ut mereatur ^b*mortem*.

^a 1 Tim. 1. 13. ^b Rom. 6. 23.

A. *Quâ autem ratione obtinebis peccatum nulum suâ esse naturâ veniale?*

B. 1. Quia vel minimum est ^a*transgressio Legis*, ejusque divinæ, & consequenter infinitæ majestatis Legislatori facta injuria; unde mereri nil poterit nisi debitam transgressioni *Pœnam*. ^a 1 Joh. 3. 4.

2. Cum veniæ collatio sit actus liberæ *misericordiæ*, absurdè dicitur peccatum mereri veniam, quæ hoc pacto non esset *venia*, sed *debitum*, nec Misericordiæ opus, sed Justitiæ, nequidem peccatum tam esset peccatum, quàm res *meritoria*.

CAP.

CAP. VII.

De novo Fœdere, & Hominis Redemptione ceu liberatione per Christum parta.

A. **S**Tatum Hominis miserrimum ex peccato ortum dixisti: nulla verò in meliorem transfundi spes est?

B. Imò plurima, virtute Novi (ceu Gratia) fœderis à Deo cum Homine peccatore initi.

A. Quid est istud fœdus novum?

B. Est quo Homini lapsu, modo ^a *resipiscen-*ti, & in Christum Mediatorem verè ^b *cre-*denti, peccatorum ^c omnium venia, & ^d *salus* æterna, ob ^e *unius Christi merita* ^f *gratiosè* promittitur.

^a *Mor. 1. 15.* ^b *Mar. 16. 16.* ^c *Dan. 9. 24.* *Heb. 8. 10, 12.* ^d *Joh. 3. 16.* ^e *Isa. 53. 4, 5, 6.* *Rom. 3. 24, 25.* ^f *Eph. 2. 8.*

A. Quando autem initum est fœdus Gratia?

B. Statim à lapsu, ante prolatam scilicet contra Peccatores Legis sententiam, *Gen. 3. 15.*

A. Da veteris illius ante lapsum & novi hujusce Fœderis discrimina.

B. Præcipua hæc sunt: 1. In Vetere exigebatur *personalis*, ^a *eaque perfectissima* quoad partes & gradus præstanda toti legi obedientia, sub pœna mortis, & in ^b *propria* similiter peccantis persona; in Novo sufficit obedientia quoad partes omnes ^c *sinceritas*, & pœnæ

næ delinquenti debitæ per ^dmediatorem vicarium solutio.

^a Gal. 3. 10. ^{Dent.} 6. 5. ^b Gen. 2. 17. ^c Job. 1. 1. ^{Luc.} 1. 6. ^d Is. 53. 5. Gal. 3. 13.

A. Cedo alterum discrimen.

B. In Novo Fœdere Deus ipse ^aoperatur ex beneplacito suo in servandis & facere & velle, conditiones ad salutem requisitas, quod in Veteri ante lapsum fœderis ex usu Liberi Arbitrii humani magis pendeat.

^a Phil. 2. 13. Ezek. 36. 26, 27. Jer. 32. 40.

A. Nonne potuit Deus pro infinita sua misericordia sine interventu mediatoris & solutione Debiti peccatorem servare?

B. Poteſt Deus quicquid vult, imo, & quæ non vult, ſed hoc eum noluiſſe palam eſt: unde inſuper ſummæ non minus juſtitiaë quàm miſericordiaë luculentiffima edidit argumenta.

A. Quî ſic?

B. Quoniam & totum (hoc pacto) debitum peccatori remiſit, & totum à mediatore Chriſto accepit. Rom. 3. 24, 25.

A. An ergo Chriſtus verè ſatiſfecit pro peccatis fidelium?

B. Prorſus; quod ubique clamat Scriptura; unde dicitur ^apropitiatio, ^bλύσις, ^cἀντίλυσις, pro peccatis noſtris, nec tantum bono noſtro, ſed ^dvice noſtra perpeſſus.

^a 1 Joh. 2. 2. ^b Mat. 20. 28. ^c 1 Pet. 3. 18. & cap. 2. 24. ^d Heb. 9. 28. Is. 53. &c.

A. At

A. At hoc videtur à justitia remotum, ut alienus quis insons culpæ debitam luat pœnam?

B. Esset quidem, nisi hoc ultro & nemine ullatenus cogente in se susciperet, idque in Dei gloriam, b quod fecit Christus.

a Heb. 10. 5. ad 10. Joh. 6. 51. 2 Cor. 8. 9. b Joh. 17. 4.

A. Sed quomodo Christus pœnam peccatori debitam persolvit, cum ea fuit mors æterna?

B. Eandem formaliter pœnam minimè sustinuit, sed æquivalenter eandem, imò & majorem; idque ob dignitatem personæ, a Deus Spōs, cujus patri merito erat charior vita quàm universi generis humani, plurisque satisfactio tot & tantis angoribus illius præstita, (quamvis duratione temporaneâ) quàm totius mundi æterna esset futura.

a Act. 20. 28. 1 Joh. 3. 16.

A. Nunquid ergo per unum Christum salutis porta peccatoribus aperitur?

B. Ita res est; disertè id testante Scriptura, Joh. 14. 6. Act. 4. 12. & suffragante ratione: nam si alius quispiam ad salutem aditus pateret, (putà per cæcos naturæ ductus, aut ex intuendo, haud satis in hunc finem polito, creaturarum speculo) nulla potest assignari causa cur in Hominum salutem descenderet è cælo Filius Dei ad Crucem in Terris. vid. Ecclef. Angl. Art. 18.

CAP. VIII.

De officio Christi Mediatorio.

A. **Q**ualem oportet esse Mediatorem inter Deum & Hominem?

B. I. Ab omni vel minima peccati labecula immunem. Nam frustra pro peccatore mediator se Justitiæ Divinæ objiceret peccator. *Heb.* 7. 26, 27.

2. Utriusque naturæ participem; *Humanæ*, quæ scilicet læso numini satisficiat, magisque Hominem peccatorem affectu sympathetico complectatur Homo; *Divinæ*, quæ satisfactionem atque adeo quicquid est muneris Mediatorii cumulatè b adimpleat, eique c vim omnem, & d meritum affundat.

a *Heb.* 2. 14, 15. b *Joh.* 19. 30. *Heb.* 10. 14. c *Eph.* 4. 8. 12. d *Rom.* 8. 32, 33, 34.

A. Quotuplex est Christi munus Mediatorium?

B. Triplex; a *Regium*, b *Sacerdotale*, c *Propheticum*.

a *Mat.* 21. 5. b *Heb.* 6. 20. & alibi passim. c *Act.* 3. 23.

A. Quæ partes sunt Regii muneris?

B. Populo suo a leges dare, b piis tutelam, c privilegia, d præmia largiri, & merita impios prosequi e vindicta.

a *Is.* 33. 22. *Mat.* 28. 20. b *Joh.* 10. 11, 28. c 1 *Pet.* 2. 9. *Apoc.* 1. 6. d *Apoc.* 22. 12. e *Luc.* 19. 27.

A. Quæ

A. *Quenam ad munus Sacerdotale pertinent ?*

B. In genere duo ; 1. ^a seipsum semel pro peccatis offerre *victimam* Justitiæ Divinæ *ex* *asse* satisfactoriam. 2. Pro peccatoribus in eum credentibus jugiter apud Patrem ^b *intercedere*.

^a Heb. 9. 28. ^b Heb. 7. 25.

A. *Quid ergo statuendum est de Sacrificio, quod vocant Missæ, peccatorum (saltem quoad pœnam temporalem) expiatorio ?*

B. Blasphemum id esse figmentum Hominum Scripturas non intelligentium. Hæ siquidem nullum tale nobis commendant sacrificium præter sanguinem Christi, qui ^a *solus absolvit peccata*. Interim ^b sacrificia Christiana (sensu figurato) agnoscimus, *spiritualia* scilicet, *Eucharistica*, & magni ^c illius sacrificii *commemorativa*, ^d quale est Cœna Domini.

^a 1 Joh. 1. 7. Joh. 1. 29. ^b Ps. 51. 17. Heb. 13. 16. ^c Hos. 14. 2. ^d 1 Cor. 11. 24, 25, 26.

A. *Nonne & Sancti in Cælis sunt Mediatores intercessionis ?*

B. Nequaquam ; quia ^a *unus sufficit nobis mediator & intercessor Christus*, nec ullo vel præcepto, vel exemplo, vel promisso in Scripturis proposito ad alios relegamur.

^a Heb. 7. 25. 1 Tim. 2. 5.

A. *At Sancti in Terris intercedunt pro fratribus suis.*

B. Sanè ; hoc enim ^a *Lex (Divina) charitatis*

postulat ; at vel *in genere* tantum (quod & Sanctos in coelis facere piè credibile est) aut si pro hominibus (eorumque conditionibus) singulis, intelligendi duntaxat sunt ii, quorum necessitates sibi perspectas habent : Ea verò *singularium* aliquot cognitio cum Sanctis vita *functis* *b ordinario* non competat, ut olim in Terra degentibus (imò neque *c nisi ex revelatione divina* competere possit,) inde sit quod Horum preces flagitamus, Illorum ambiendas neutiquam censemus.

^a Eph. 6. 19. Jac. 5. 16. ^b Is. 63. 16. ^c Luc. 15. 7.

A. *In quo munus suum exercet Christus Propheticum* &

B. Non tantum ^a multa prædicendo, quæ aut post evenerunt, aut certo creduntur evenitura ; verum etiam ^b docendo populum suum, eosque in *omnem veritatem* ducendo ad salutem necessariam.

^a Mat. 24. 2. & cap. 21. 43. Joh. 16. 33. Mat. 25. *a v. 31. ad fin.* ^b Joh. 15. 15.

A. *Quomodo autem id facit ?*

B. *Intus Spiritu, ut causa principali ; extra, Verbo, ut instrumentali.* Is. 29. 21.

CAP. IX.

De Fide.

A. **Q**uotuplex in S. Script. Fides legitur ?
 B. Non uno gaudet significatu ; nam interdum capitur *objectivè*, pro ipsa Fidei^a Doctrina, at sapiens *subjectivè*, prout est in ipso Credente. ^a Act. 6. 7. Ro 10. 8.

A. Sensu autem posteriore quotuplex ?

B. Quadruplicem meminit Scriptura : Fidem scil. ^a Miraculorum, ^b Historicam, ^c Temporaneam, & ^d Justificam.

^a Mar. 17. 20. 1 Cor. 13. 2. ^b Jac. 2. 19. ^c Mar. 13. 20, 21. Heb. 6. 4, 5. ^d Rom. 3. 28.

A. Quomodo distinguuntur tres istæ Fidei species priores à Justifica ?

B. Non gradu tantum, sed ipsâ quoque essentia.

A. Unde hoc evincitur ?

B. Hinc potissimum, quod diversa habent tum *principia*, tum *subjecta*. Nam principium fidei Justificæ est gratia Dei *specialis* ; ad reliquas sufficit generalior, & viribus naturæ magis accommodata.

^a Eph. 2. 8. Gal. 5. 22. 1 Joh. 20. 27. & cap. 5. 9.

A. Dic *subjecta* itidem diversa.

B. Fidei Justificæ est homo ^a electus ad vitam, & ^a natus ex Deo ; reliquarum possunt esse ^b filii perditionis, ^c Hypocritæ, (imò fidem Hi-

Hi-

storicam quod attinet) ipsi quoque d Diaboli.

^a Tit. 1.1. *Joh.* 1. 12, 13. ^b *Joh.* 17. 12. collat. cum *Mat.* 10.4, 8. ^c *Act.* 8.13. collat. cum *v.* 18. ad *v.* 24. ² *Tim.* 4. 10. ^d *Jac.* 2. 19.

A. *Quid est fides Justifica?*

B. Habitus animæ humanæ, ^a divinitus, & gratis infusus, quo homo peccator Christum Redemptorem, quoad omnia ^b ejus munera, ^c animitus ^d agnoscit, eumq; ^e unum ^f ad vitam amplectitur.

^a *Eph.* 2.28. ^b *Is.* 33.22. ^c *Rom.* 10. 9, 10. ^d *Mat.* 16. 15, 16. ^e *Joh.* 6. 68. ^f *Joh.* 3. 16. ^g *Joh.* 3. 12. *Cant.* 3. 4.

A. *Quenam est nota Fidei Justificantis certissima?* (*gat.*)

B. Quod ^a purificet cor, & ^b per charitatem ^a *Act.* 15. 9. ^b *Gal.* 5. 6.

A. *Possuntne Infantes habere fidem?*

B. Possunt in actu primo ceu radice, non in actu secundo, sive fructu; eodem planè modo quo rationem habent naturalem; cum enim veræ regenerationis per occultam Sp. S. virtutem ^a capaces esse dubitandum non sit, eosdem quoque tum fidei, tum omnium eò pertinentium virtutum, in semine, & radice participes fieri nil verat. Huc accommodetur ^a *Mar.* 10. 14. *Apoc.* 21. 27.

CAP. X.

De Justificatione & Sanctificatione.

A. **Q**uid est Justificatio ?

B. Est actus Dei ^a judicialis, quo justitia ^b Christi cuilibet in eum credenti ad salutem ^c gratis ^d imputatur.

^a Rom. 5. 16. & cap. 8. 33, 34. ^b 1 Cor. 1. 30. Phil. 3. 9. ^c Rom. 3. 24. ^d Rom. 4. 3. ad v. 9.

A. Annon ergo justificantur peccatores per Justitiam illis infusam, ceu quovismodo inherentem ?

B. Nequaquam, (tota enim ^a Scriptura reclamatur) sed per unius Christi justitiam fide apprehensam, & applicatam. Consule loca in respons. prox. anteced. & ^a Rom. 4. 5. 24. & Ro. 5. 18. Gal. 2. 20. Tit. 3. 4, 5.

A. Quomodo igitur Fides justificare dicitur, cum sit qualitas infusa & inherens ?

B. Non ut causa principalis efficiens, nam ea Deus est ; non ut causa meritoria, quæ Christus est ; sed ut instrumentum quoddam, Christi justitiam peccatori applicans.

^a Rom. 8. 33. ^b 1s. 52. 5. Rom. 5. 19.

A. Quid hic censendum de bonis operibus, quibus justificationem cum fide sociam tribuere videtur S. Jacobus c. 2.

B. Quanquam Scriptura nos sola fide Justificari non asserit disertè & totidem terminis ; id
tamen

tamen locutione prorsus æquipollente, sapiens enun-
ciat : ut cum dicit *justificari non operantem, & sine operibus. Ro. 4. 5. Ro. 3. 28.*

A. *Quomodo ergo intelligendus est S. Jacobus ?*

B. De operibus ut *adjunctis* fidei justificæ necessariis ; non ut ad ipsum (sicut fides est) justificandi actum requisitis ; hæc enim (si Evangelicè bona) *non præcedunt justificandum, sed sequuntur justificatum.*

A. *An ergo nulla datur Justificatio ante fidem ?*

B. Nulla prorsus in ^a foro Conscientiæ ; imò nec in foro Dei ^b actualis & completa ; datur tamen in ^c decreto divino, & quæ virtualis appellatur in capite ^d Christo.

^a Ro. 5. 1. ^b Heb. 11. 6. ^c Eph. 1. 11, 12, 13. ^d Is. 50. 8.

A. *Num Justificatio simul & semel peragitur ?*

B. Ita, si quoad gradus intellecta (sic enim omnibus & omni quoque tempore ^a eadem est) non verò quoad ejus sive sensum, sive durationem ; utpote peccatori credenti, & resipiscen-
ti continenter ^b repetita.

^a Ez. 18. 22. ^b Ro. 3. 25.

A. *An denique est Homini lapsso sub lege eadem, quæ sub Evangelio Justificatio ?*

B. Eadem, per fidem scilicet in ^a Christum mediatorem (utrobique communem) sub lege exhibendum, sub Evangelio exhibitum.

^a Heb. 10. ad v. 15. & c. 11. per tot. & c. 4. 2. 1 Cor. 10. 3, 4. & alibi passim.

A. Ita.

A. Itaque promissionibus spiritualibus non caruerunt fideles ante incarnatum Christum?

B. Nullatenus: nam sic aut vana aut ceca admodum fuisset illorum fides: quin & disertè contrarium asserit Apost. *Heb. 11. 13. ad 17.*

A. Potestne instantia aliqua V. T. res clarior fieri?

B. Omnino, idque ex verbis ipsis pacti cum Abrahamo foederis, *Gen. 17. 7. Ero tibi Deus & semini tuo.*

A. Quid inde conficitur?

B. Promissiones factas esse Patribus & Fidelibus ante Christum plusquam terrenas: imo Christum ipsum, (qui promissionum omnium nucleus est) eis promissum & prædicatum fuisse constar, ex *Gal. 3. 8, 14, 16, 17, 18. Heb. 11. 16.*

A. Quid est Sanctificatio?

B. Est actio Dei gratuita, qua peccatorem jam ^a iustificatum, peccati ^b omnis dominio, per ^c Spiritum suum ^d gradatim liberat; eumq; studio constante bonorum operum inflammat.

^a *Ro. 8. 1, 2. Heb. 11. per totum.* ^b *Ro. 6. 14. passim.*
^c *Rom. 8. passim.* ^d *Phil. 3. 14.*

A. In quo discrepat Sanctificatio à Justificatione?

B. In tribus potissimum, (si strictiùs, prout in descriptione exhibetur, accepta)

1. Quod sit natura posterior justificatione, (nam tempore coincidunt.)

2. Quod sit qualitas animæ Credentis realiter

aliter inhærens; eamque modo *reali* & *absoluto* afficiens, quin & in *Lege* præscripta, cum *Justificatio* per fidem sit opus purè *Evangelicum*.

3. Quod per gradus absolvitur, in **Terris** *inchoata*, in **Coelis** *perfecta*. Phil. 3. 12. 14. 2 Pet. 3. 18.

4. Quod secundum opera *sanctitatis* fertur *sententia* in foro, Dièque novissimo. Mat. 25. 35. &c. 2 Cor. 5. 10.

A. Quam verò ad regulam exigendum est hujus *Sanctificationis* exercitium?

B. Ad unum Dei verbum in Scripturis consignatum, præcipuè ad Decalogum, *Sanctimonie* normiam summariam.

CAP. XI.

De Decalogo.

A. **N**^{VM} *Decalogus Christianos ex æquo cum Judæis obligat ?*

B. Omnino : Lex enim naturæ (ceu moralis) quam exhibet est omnium hominum (idq; æternum) obligatoria ; quod idem constat ex ^a Christi & ^b Apostolorum testimonio, qui ad legem in Decalogo comprehensam, ut sanctitatis regulam, omnes amandant : ut

^a *Mat. 15. 3, 4. Luc. 10. 26.* ^b *Ja. 2. 8, 11.*

A. *Quomodo distribuitur Decalogus ?*

B. In binas (quas vocant) *Tabulas*, ceu *mandata magna* (generalia) ut appellat Christus, *Mat. 22. 38, 39, 40.*

A. *Istæ autem Tabulæ quomodo distinguuntur ?*

B. Prior (quæ 4 prima continet præcepta) Deum immidiatè respicit ; altera proximum, vel Deum, mediante proximo.

A. *Quenam sunt regulæ ad interpretandum Decalogum observatu digniores ?*

B. Istæ tres.

1. Præceptum omne negativum, oppositas exigit virtutes, similiter affirmativum prohibet vitia. Exempla vid.

1 Cor. 15. 34. Eph. 4. 28. Is. 58. 4. ad 8. Rom. 12. 2, &c.

2. Mandatum generale omnes includit ^a *species*, imò & *occasionēs* quasilibet non purè accidentarias, *irritamenta*, atque adeo quæcunque eò conducentia adminicula.

^a *Mat.* 5.21,22. *collat. cum* 1 *Joh.* 3. 15. 1 *Thef.* 5.22. *Judæ* 23. *Heb.* 10.25. 2 *Cor.* 6.14,17. *Psal.* 1.1.

3. Præcepta affirmantia obligant *semper*; negativa insuper *ad semper*: v. g. *semper* tenemur dare pauperibus, sed non dare *semper*; quod si ullo vitæ totius momento eos opprimamus, violatur lex negativa, quæ id severè prohibet.

A. *Ecquid legi in Decalogo comprehensæ novum aliquod præceptum substantiale Christus attexit?*

B. Prorsus nullum, quia sic lex divina non esset perfecta, totum continens officii humani, contra *Pf.* 19.7. imò *perfectio* (& hoc ipso nomine) ei tribuitur, nullis finibus circumscripta. *Pf.* 119.96. Præterea sequeretur, quod si quis totam legem cumulatè adimpleret, nondum tamen officii sui partes omnes percurreret, quia peragenda restarent aliæ à Christo Domino adscriptæ; nec posset consequenter introire vitam, reclamante totius Scripturæ suffragio, ut *Lev.* 19.18. cum *Gal.* 3.12. *Mat.* 19.17.

A. *Quid ergo hac in re Christum præstitisse censendum est?*

B. Veteri nimirum legi lucem attulisse novam, nova (nec satis unquam miranda) imposuisse

fuisse hominibus Christianis obsequii vincula.

Mat. 5. Joh. 13. 34. cum Lev. 19. 18. Heb. 2. 2, 3, 4, 5.

A. At pactum præstantius, & promissa præstantiora legimus. Heb. 8. 9.

B. Fœdus Evangelicum & gratiæ, esse operum fœdere præstantius, in confesso est apud omnes : sed cum fœdus illud gratiæ sit duplex, vel *typicum* scilicet, vel *spirituale*, priori videtur hîc opponi posterius ; quod cum promissa spiritualia exhibet tum uberius multo, tum dilucidius, fœdus ipsum præstantius, & promissis præstantioribus stabilitum dicatur. Heb. 8. 11.

A. Quid existimandum est de operibus (quæ vocant) Supererogationis, quæque meriti esse maximi dicuntur, neque tamen intra ambitum Decalogi conclusa ; qualia somniant Pontificii, sua cœlibatus, obedientiæ, & paupertatis spontaneæ vota, quibus veluti quartum adjecerunt Jesuitæ sibi proprium, viz. missionis ?

B. Fieri non potest ut opus ullum morale extra legem moralem (nedum *supra*) collocetur, nam *latum mandatum tuum nimis*, Ps. 119. 96. rejicienda itaque *consilia* illa horum sensu Evangelica dicta, quæ, ut aiunt, suadent tantum, nullo modo præcipiunt : nam si suadent ad bonum, omne bonum in lege bona & perfecta, vel *in specie*, vel *in genere*, vel *expresse*, vel *implicitè* continetur.

^a Mat. 14. 21. ^b Dent. 6. 5. collat. cum Mat. 22. 37.

A. Sed videtur Apostolus consilium suum (*γνώ-*
μῶν)

plw) à praecepto *secernere*, 1 Cor. 7. 25. collat. cum v. 12.

B. Ita, à praecepto quidem speciali & expresso, non autem ab implicito sive virtuali, quod ad casum praesentem ex *Spiritus Sancti dictamine* accommodatum sibi *persuasum habuit*. v. ult.

A. *Quid verò de Votis istis censendum?*

B. Omnia rationi & Scripturae adversari: nam quod ad Votum *Paupertatis* attinet, id erga Deum ^a *ingratitude*, erga ^b *se & proximum* charitatis defectum arguit. Votum *Celibatus* pugnat contra ^c *remedium* incontinentiae à Deo omnibus ex aequo indultum, & promissione divina caret. Votum *obedientiae & missionis*, prout à Pontificiis describitur, est *obedire Homini*bus magis quàm Deo.

^a Prov. 30. 1, 9. Prov. 3. 10, 16. ^b 1 Tim. 5. 8.
^c 1 Cor. 7. 9. ^d Heb. 13. 4.

CAP. XII.

De Præcepto primo.

A. **Q***Vid in Primo Legis Præcepto directè & explicitè prohibetur ?*

B. *Idololatria, & Polytheismus, sive falsi numinis (unius aut plurium) cultus Religiosus.*

A. *Quid autem implicitè exigitur, secundum Reg. cap. II. traditam ?*

B. Ut unum illum verum Deum toto quidem corde ac viribus ^a amemus ; ^b fiduciam ei omnem, ^c æstimum, ^d honorem, & ^e obsequium perpetuo & ^f palam, ut fert occasio, deferamus : ut nobis denique præ ipsius infinities augustissima omnium maiestate & gloria ^g cuncta planè sordescant.

^a *Dent. 6. 5.* ^b *Pf. 91. 2.* ^c *Pf. 73. 25.* ^d *Pf. 29. 2*
^e *Mat. 4. 10.* ^f *Pf. 40. 10. Luc. 12. 8, 9. & Phil. 3. 8.*

A. *Annon ergo licet ulli Creaturæ, puta Angelis & sanctis Cælitibus (omnium præstantissimis) cultum exhibere religiosum ?*

B. Imo scelesti hoc esset Sacrilegii, quia Finis & Objectum Religionis ^a solus est Deus.

^a *Mat. 4. 10. Augustin. de Civ. Dei, l. 10. c. 1. Aquin. 2^a 2e q. 31.*

A. *Quod Deus sit objectum Religionis ultimum in confesso est apud omnes ; ecquid vero obstat quominus*

minus Creatura sit objectum intermedium & quasi Transitorium?

B. Obstat *incapacitas* subjecti naturalis : cum enim res creata neque *proximè* (sive *Transitoriè*) neque *remotè* possit esse Deus, consequens est ut neque sit cultus Divini capax ; alioqui (ingratis quidem omnis *Dialecticæ*) communicatio fiet Accidentis proprii subjecto , non tantum specificè, sed modis infinitis diverso.

A. Quid itaque per *Duliam* & *Hyperduliam* sibi volunt *Sophistæ Pontificii*, illam *Sanctis vita functis communem*, hanc B. *Matri Virgini peculiarrem*?

B. Hæ nimirum *Argutiolæ* sunt causæ desperatæ ultima, sed ægra, subsidia ; incassum vero novis pugnatur vocabulis, quorum exuta est jam pridem castris sententia ; imò suo sibi licebit hos telo conficere.

A. *Videamus quo pacto.*

B. Sic itaque ; Cultus à *Latria* (i.e. Divino) specificè distinctus non potest esse religiosus (nisi ludatur in vocabulo Religionis.) Cum enim omnis Actus Religiosus ad Deum velut ad scopum & Finem proximum recta collineet , actusque morales quoad *speciem* separentur invicem Finibus , & Objectis ; aut iste Cultus Sanctorum aliò fertur quam ad Deum , sicque non erit Religiosus , aut si eò dirigatur, non potest à *Latria* specie discrepare , quod tamen rotundè asserunt ejusdem Patroni.

Patroni: *vid. Aquin. 2â. 2æ. qu. 103- Art. 3.*

A. *Nullum vero cultum Creaturae deferendum censes citrà horrendam Idololatriæ dicam?*

B. *Religiosum omnino nullum: ut omnem tamen in aliqua positis excellentiâ detrectemus, (sive ea sit pure civilis & externa, qualis est superioris respectu subditi, sive moralis & interna, in animi dotibus & virtutibus fundata) permulcrum abest.*

A. *De Sanctis autem, præcipuè qui sunt in patria, quid in hoc negotio statuendum?*

B. *Horum scilicet memoriæ (quicquid contrà ogganniant Adversarii) debitum Honoris præconium recusamus nullum, cujus multò in se luculentissimum est, a Deoque gratissimum, eorum pietatis indefessa & acris imitatio; Ore laudamus, de illorum excellentiis præ Confratrum in via honorificè sentimus, de præfulgentibus virtutum exemplis Deo omnis Gratia laudes & Gratulationes nostras quotidie fundimus. Interim vero quem sibi tribuendum animitus averfantur ^b ipsi, quem uni ^c sibi sacrum secluserit Deus, cultum illis religiosum omnem, uti par est, pernegamus.*

^a Rom. 4. 10. Heb. 13. 7. ^b Rev. 4. 9, 10, 11. & c 19. 10. ^c Isa. 42. 8.

A. *Istius vero quem vocas cultus Religiosi naturam singularibus aliquot Instantiis dilucidio- rem cuperem.*

B. Instantiæ sunt, Invocatio, Fiducia, Corporis Incurvatio religiosa quæcunque, oblationes, suffitus, & id genus alia quam plurime, quæ Papalem maxime deturpant gregem.

A. *At Purpuram, sellam, Imaginem Regiam Honore prosequimur, imò a eodem (dicunt aliqui) quo regem ipsum; & hoc dato, non licebit Honorem quoque Sanctis apud Deum exhibere Divinum? a Aquin. 2a. 2æ. q. 103. Art. 4. 10.*

B. *Uno quidem absurdo dato sat multa subsequuntur. Passim ista ab Adversariis propinatur nobis instantia, quâ nihil tamen foedius: Nam.*

1. *Sani nemo Sincipitis eundem purpuræ, sellæ, aut imagini regis honorem prestat quem ipsi Regi, aut si mentis compos, plurimæ saltem laborat erga Principem irreverentiæ merbo.*
2. *A cultu civili ad Religiosum ulli creaturæ deferendum turpissima est consequentia, utpote quæ facit ex Creatura Deum.*

A. *Quid demum de cultu Reliquiarum sentiendum?*

B. Si divinum intelligis, cum scilicet ex antedictis (Argumento à *maiore* negativo) suæ opte ingenio concidere, ut nè quid de illarum ridiculo admodum & pleno fraudum fraudulentissimarum abusu, toti jam olim orbi ad nauseam usque explorato, & exploso dicatur.

C A P. XIII.

De Præcepto Secundo.

A. **U**Nde dignoscitur præceptum primum à secundo?

B. Illud circa cultus Divini objectum primario & propriè versatur, hoc circa cultum ipsum ut à Deo præstitutum, vel (ut alii) *modum*, eumque præcipuè externum.

A. *Quid itaque in secundo pñlōs & explicitè prohibetur?*

B. Ne Deum in sculptili aliquo, pictura quavis, aut imagine visibili colamus, ejusve ^a similitudinem ullam fabricemus; quippe qui & incorporeus est, & ^b supra quàm aut arte humana, aut re qualibet creata exprimi aut effingi possit, gloriosus.

^a *Deut. 4. 15.* ^b *Is. 40. 18.*

A. *Quid autem implicitè interdictum ibi continetur?*

B. Ne alio prorsus modo colatur Deus quam eo quem præscripsit ^a ipse. Quod etiam summa ratione nititur; cultus enim cum sit obsequium, Imperantis eum voluntatem sequi par est.

^a *Exod. 25, 40. Mat. 28. 20.*

A. *Quomodo specialiter appellatur hujus præcepti transgressio?*

B. Binis vulgo nominibus, ^a *superstitionem* intellego & ^b *εὐσεβείαν* siue cultum huma-

nitantum arbitrii sobolem; quorum utriusque (ex sensu vocabulorum *usitatissimo*) hæc esse potest descriptio, quod sit *cultus meticulous* (aut quasi *adulatorius*) numinis ab eo minime requisitus.

^a *Act* 17. v. 22. ^b *Col.* 2. v. 23.

A. *Sin modus colendi Deum legitimus sit is unus quem ipse præscripsit, quid existimandum est de Ritibus & Ceremoniis in cultu Divino solius Ecclesiæ Authoritate cum hoc Præcepto?*

B. Pontificiis quidem pessimè, urpote ^a numero, ^a superstitione, & venditatâ necessitate (ut meritoriis, & cultus divini ^b partibus) ipsa demum levitate gravibus, & Fidelium Conscientiis iniquissimè ^a molestis. ^a *vid. præfat. Liturg. Anglic. præfixam de Ceremoniis.* ^b *Bellarmin. Tom. 3. lib. 2. cap. 31. Quinta propositio.*

A. *Quid vero de Ceremoniis Ecclesiast. in genere censendum?*

B. Eas minime damnandas, si ex prudentia Ecclesiæ Christiana ad regulas scripturæ generales (uti par est) exigantur, fatente inter nos ipsorum fratrum dissentientium ^a Primi-pilo. ^a *T. C. Repl. ad Respons. admonit. dat. c. 1. divis. 5. apud Whetgift. fol. 86.*

A. *Cedd*

A. *Cedo istas mihi regulas.*

B. 1. Ne dato scandalo

erga Fratres *charitati*

2. Ne honestati &
decoro.

3. Ne Ecclesiæ ædi-
ficationi

4. Ne gloriæ divine
vel minimum

} adversentur.

A. *Nonne quadruplicem hanc regulam in Ce-
remoniis suis aut ritibus instituendis probat Ec-
clesia Anglicana?*

B. Omnino, quod constat ex gravissima
præfatione *Liturgica*, supra memorata.

A. *Mirum itaque videatur cur matri suæ tan-
topere irascantur Fratres; sed nostras fortasse
ceremonias aut partes aut modos esse cultus Di-
vini persuasum habent, proinde in secundum
(quod præ manibus est) Præceptum secius ani-
matas.*

B. Sed neutrum ipsis (quantum ego intelle-
ctu assequor) concedit Ecclesia, quæ paucu-
las illas Cereemonias à se institutas pro Christi-
ana quidem prudentia, sed verbo Dei moder-
anda, agnoscit a mutabiles; quod de cultu
Divino vel ejus modo propriè sic dicto pronun-
tiare illius pietati religio est. a *ibid. ubi supra.*

A. *Quos loqueris mihi cultus modos, & cur tales
esse Cereemonias nostras inficiandum censes?*

B. Modi

B. Modi cultus sunt vel *primarii* vel *secundarii*; illi istarum omnium virtutum quæ Deum proximè respiciunt peracta (modo debito) intus exercitia, quales sunt actus *Æstimmii*, *Admirationis*, *Fidei*, *Spei*, *Dilectionis*, & illorum similes. Modi *Secundarii* priorum sunt aut *delineationes* aut *indicia* externa, cuiusmodi sunt oris, *precatio*, & inter orandum *genuflectio*, *Auditio* verbi, *Sacramentorum* participatio &c.

A. *Res equidem in liquido posita videtur, Ecclesie Anglic. ceremonias ad horum neutrum pertinere modum.*

B. Nihil manifestius, quin nec propriè respondent ad *Quæstionem quomodo*; v. g. quærenti *quomodo* Caius aut Mævius colit Deum, rectè possit responderi *devotè*, & *ex animo*, *invocando*, *celebrando* nomen Dei &c. sed ineptè responderetur, cum *superpellitio*, vel sine, *signo Crucis* adhibito vel omisso, hoc enim non est propriè respondere ad *quomodo*, sed ad *Quid* i. e. quid una agit, vel induit, dum colit Deum. Nimirum indicat *Accidentia cultum liberè concomitantia*, non modum cultus.

A. *Verum ulterius instatur, Ceremonias suas ab Ecclesiâ pro significantibus haberi, proinde cum hoc præcepto male convenire. vid. præfat. antedictam.*

B. *Significatio Duplex est, vel pure Spiritualis & indebitæ gratiæ, vel Ecclesiastica (sive Politica*

Politica) eaque vel debiti officii, ut cum Baptizatus in fronte Crucis figura signatur, aut cum Præsul Biblia tradit Presbytero tunc primum sacro ordini initiato; vel tantum *Decoris*, ut usus *Superpellitii* in ministerio divino. Illam desertè^a respuit Ecclesia nisi ab omnis gratiæ perenni fonte institutam; Hanc^b ipsa potest instituere cum debita regulis Scripturæ generalibus exhibita reverentiâ.

^a vid. Canon. 30. de usu Crucis in Bapt. ^b 1 Cor. 14. v. 40.

A. At hinc exoritur *Infirmis Scandalum*.

B. De eo *Rectorum* est Ecclesiæ pro sua in oves Christi • cura pariter atque • misericordia sedulò providere; gregi tamen in *adiaphoris* parendum est Pastoribus suis, sive Politicis, sive Ecclesiasticis: aut si id minus ratione præceptæ materiæ per conscientiam erroneam præstare poterunt, Superiorum censuris^b sine murmure & strepitu acquiescendum erit.

^a 1. Cor. 10. 32, 33. 2. Cor. 11. 29. ^b Philip 2. 14.

A. Quid ita vero?

B. Quoniam scilicet obsequium in re licita debitum est juris *naturalis* Superioribus persolvendum: at exoritur scandalum (in tali saltem materia) non nisi per *accidens*, vitio scilicet accipientis: & longe iniquissimum

mum est obedientia *per se* debita locum cedat scandalo *accidentali*, præceptum transgressioni.

A. Quæ vero cum Libertate (a lege ceremoniali) Christiana constabit ejusmodi ceremoniarum præscriptus usus?

B. Quippini? cum Lex ista omnino Futurorum umbra, ceremoniarum numero & necessitate, vi Conscientiarum^b sub pœnis atrocibus immediatè obligatoria, Ecclesiæ minorenni Judaicæ jugum erat cervicibus (etsi duris)^a permolestum: contra, Ceremoniæ nostræ præsentium sunt, & in liquida luce positorum, perpaucae, in se semper adiaphoræ, & ubi videbimur Ecclesiæ, mutabiles ac evanidæ.

^a Heb. 10. v. 1. ^b Levit. 7. v. 20, 21. c Act. 15 10.

A. Verum alia fratribus argumentorum præstò sunt capita (hic ante recensita) nimirum ex perfectione Scripturarum, Regio servatoris munere, ejusque in Ecclesiam Mosaicæ suppari, si non superiori, fide, petita; quibus illi singulis haud levem quiruntur hinc fieri injuriam.

B. Ne nimii simus, reponere in præsentia suffecerit.

- I. Illorum æque ac nostrâ interesse hujusmodi obsectorum ictus amoliri, cum ipsi ceremonias nullo prorsus mandato

mandato speciali Scripturæ nixas, ad
ejus tantum regulas generales ac-
commodatas, tuto usurpari posse con-
fidentur, nec ullas ipsi admittimus ali-
as: quem itaq; nobis nexuere nodum
pro utrisque eadem charitatis opera
solvendum suaderem. Quin ne inu-
tiles & asymboli adsimus spectato-
res, dicimus

2. Cœlestibus illis oraculis per Cere-
monias nostras, aut quales saltem ex
regula Fratrum *quadruplici* com-
parari nihil vetat, quoad *sensum & sig-
nificationem* plenariam demptum,
adjectum nihil: sed quod *in genere*
præcipitur, & *in specie* liberum
relinquitur, ad casus speciales,
ut fit, ab Ecclesia debite apta-
tur.

I Cor. 14. 40. collat. cum v. 27. 29.

A. Quid de Regio Christi munere, & ferenda-
rum in Ecclesia legum potestate *αὐτοκράτωρ*; hæc
cine potestatem illam circa res Ecclesiasticas feren-
humanam?

B. Regnet æternum supra omnia bene-
dictus Rex Ecclesiæ: *subordinata non pug-*
nant: nullam sibi arrogat Ecclesia potestatem
Christi Domini aut *contrariam* aut *coordinatam*,
imò nullam, quam non *in genere* ab ipso illo
fonte potestatis haustam accepit, quanquam
(ut

(ut ante diximus, ex apertissima illius sententiâ) in specie materiæ præceptæ (si quando poscit prudentia Christiana) mutabilem : sed ista omnia cum sint in se adiaphora, non cujuslibet privati Hominis sed Rectorum Ecclesiæ judicio permitienda ratio facile monebit.

A. Quid de Beatissimi mediatoris Fide in Ecclesiam, intuitu a Mosaicæ statuendum ?

^a Heb. 3. 5.

B. Absit ut ulla tantæ Fidei Splendorem vel umbra contumeliæ hinc obscuratum eat. Tradidit omnia Christus Ecclesiæ a ad salutem necessaria ; omnia, ^b quæ à Patre acceperat ; plus fides non præstitit Mosaica, nec minus Christi.

^a Joh. 20. 31. ^b Joh. 15. 15.

De istis qui plura volet consulat Reverend De Sanderson de Consciencia, prælect. 6.

C A P. XIV.

De Præcepto Decalogi Tertio.

A. **Q**uid in tertio Præcepto vetitum continetur?

B. *Abusus nominis Divini*; qui fit quotiescunque illud ore vel mente usurpamus, aut *sine Causâ* & in rebus leviculis, aut non ea, quæ par est, ^a *reverentia* & animi devotione.

Psal. III. 9.

A. *Cum hoc interdicto quod nam ex consequenti coheret præceptum?*

B. Ut quicquid mens de Deo, Rebus, Institutionibus, aut Operibus Divinis concipit, quicquid lingua profatur, Sacro-Sanctæ nominis ejus sublimitati & præstantiæ respondeat. *Pf. 96. 4. 8.*

A. *Igitur hoc maxime tenendum est in juramento, cum in eo perversus Divini nominis abusus sit maxime detestabilis. Mal. 3. 5.*

B. Plane, unde & ritè usurpatum sit pars, ^a *eaque non minima, cultus Divini. ut*

^a *Deut. 6. 13.*

A. *Quid autem est Juramentum?*

B. Est actus religiosus in quo ^a ad finiendam legitimi momenti litem Deus ^b *testis* & ^c *judex* invocatur.

^a *Heb. 6. 16.* ^b *Gen. 31. 50. Mal. 3. 5.* ^c *Gen. 31. 53. 2. Cor. 1. 23.*

Quo-

A. *Quomodo dividitur.*

B. Multimodè : sed potissimum (& in ambitu maximo) in *Affertorium* & *Promissorium* : quorum illud est de tempore *præsenti* & *præterito* hoc tantum de *futuro* ; illud in iudiciis obtinet, hoc in *actis* & *conventibus*.

^a *Gen* 24. 9. & *cap.* 31. 53.

A. *Juramenti legitimi quæ sunt leges*

B. Ut nomen ^a unius Dei juretur, idque in ^b *veritate, iudicio* & *justitia*.

^a *Isa.* 65. 16. *Jer.* 5. 7. ^b *Jer.* 4. 2.

A. *Quidni liceat jurare per Creaturam?*

B. Quia nulla potest aut *testis* esse infallibilis juramenti aut *vindex* malè præstiti : hoc enim ejus est privilegium, qui est *Scrutator cordium*, & supremus mundi *Judex* ; hic ei soli *cultus* debetur.

A *Sed ejusdem per Creaturas Juramenta probare videtur, imo & stabilire Dominus* : *Mat* 23. 21, 22 siquidem eo loco disertè promittit jurantem per *Templum, aut Cælum ipsum, jurare Deum*.

B Non probat iste Textus juramentum per *Creaturam*, sed vetat *perjurium*, etiamsi *Creaturæ* solius nomen in juramento audiat, ut cum attentius intuenti constare poterit Dicendum itaque quod possit aliquis dici jurare Deum *bisariam* ;

Primo, Directè, & formaliter, quando Deus ipse testis invocatur, aut disertè, & expresso nomine, aut saltem sensu ^a figurato, Tropico & adumbrato. ^a *Gen.* 31. 53. Se.

Secundo, Indirectè & æquivalenter; id vero non respectu formæ sed effecti, viz. obligationis, quatenus nimirum ita juranstenetur ad fidem juramenti liberandam, adeoque Deum ipsum testem accersit & Judicem (quamvis imprudens fortasse, nec aliquid tale cogitans) quasi per ipsum nominatim jurasset, & sic qui jurat creaturam, dicatur jurare ipsum quoque Deum.

A. *Cum autem juramentum in veritate, iudicio, & iustitia suscipiendum sit, quænam hujusce legis vim omnem elidunt?*

B. Quæcunque ^a dolo malo peraguntur, aut ritè instituta, vel non omninò, vel non in solidum præstantur; suscepta omnia aut temerè, aut non ^b satis cocta deliberatione, de titivilitiis & rebus supervacaneis, de impossibilibus, aut quæ ^c turpem continent materiam, i.e. lege prohibitam, & istis similia; de quorum singulis, quin & tota Juramenti natura, Reverendus & Doctiss. Noster Sanderfonus ^d paragelmus tractatu de juramento, mole libello, virtute Bibliotheca.

^a Ps. 24. 4. ^b Jos. 9. 24. 15. Marc. 6. 23. ^c Act. 23. 21.

A. *Sunt tamen qui juramento uti Christianis omnino illicitum putant?*

B. Sane; sed facile revincuntur ratione, & exemplis, quæ instar habent validissimæ rationis: Primo ratione, quia teste Evangelico scriptore, ^a eoque ^b *diomius* Jusjurandum finit est apud homines omnis controversia. Res facti intelligi-

telligit, *finem* debitum, & naturalem, cuiusque
luculentior haud potest ordinariò haberi evi-
dencia

^a *Heb. 6. 16.*

*A Sed utendum intelligis ut medicina non ut
cibo?*

B Prorsus, adeoque parcè, nec per se expe-
tendum, sed ubi postulat necessitas.

A Quæ autem profers jurandi exempla?

B Non modo ^a sancti *Pauli*, sed ^b beati *An-
geli*, & denique beatissimi ^c *Dei*.

^a *1. Cor. 15. 31. 2. Cor. 1. 23. &c.* ^a *Apoc. 10. 6.*
^c *Heb. 6. 13. & centies alibi.*

*A Sed quomodo conciliabatur jusjurandum cum
^a interdicto Christi, ne jureris omnino, cujus ean-
dem repetit sententiam ^b D Jacobus.*

^a *Mat. 5. 34.* ^b *Jac. 5. 12.*

B Quanquam locis illis nonnulla infir diffi-
cultas, eos tamen clarioribus præponderare
modo citatis æquum non est. Scriptura enim
Scripturæ non contradicit, & obscuriores à
luculentioribus & minus impeditis lucem opem-
que mutuam accipiunt.

A Quid vero cominùs respondendum?

B Ad interdictum Christi duo solent respon-
dere pars maxima Theologorum; *Primo*, non
jurandum esse per Creaturas, per *Altare, Tem-
plum, &c.* quod in usu erat Judæis, cum ista
Christus interdiceret. *Secundo*, non esse facti
per

per Creaturas juramenti violandam fidem, (ut supra,) & certe non exigui ponderis utraque videtur interpretatio; illa, quia interdictum (suis instantiis illustratum) Creaturarum quidem facit mentionem, nullam jurandi Deum, quem potius ut licitum supponit; ista quoniam ex sermone Domini palam est juramenta *alia* per Creaturas à Scribis & Pharisæis habita obligatoria, secus *alia*.

A Sed dicit Apostolus simpliciter, Ne jurate, & ante omnia.

*B Quantumvis igitur verissimæ sunt interpretationes jam nunc allatæ, in se scilicet expensæ, fortasse tamen (quod tantorum pace virorum dictum sit) haud satis feriunt Christi & Apostoli scopum, qui positus videtur in juramento *promissorio* potius (sive *voto*) quàm *assertorio*; ita tamen ut *assertorium* temerè & sine gravi causa adhibitum, ex obliquo percutiat.*

A Id vero uberiùs explicetur.

B Non potest melius quam ex ipsius Christi verbis qui suum (Ego vero dico, ne jurate omnino) opponit præcedentibus (Dictum est Antiquis, non pejerabis, sed reddes Domino vota tua) quæ certe promissorium sonant juramentum, non assertorium.

A Quò autem spectat Jacobus?

B Eodem sane primariò videtur quò Christus

stus, ubi dicit, *sit sermo vester, Etiam, Etiam, Non, Non*; quippe priora, *Etiam, Non*, promissionem videntur notare factam, posteriora impletam, uti 2 Cor. 1. 18, 19. De utroque loco vid. quæ attulit Cl. Grotius lib. 2. de Jure Belli, cap. 13.

A. An ergo simpliciter interdicta sunt Christianis Juraamenta promissoria?

B. Nequaquam; sic enim actum esset in hoc lubrico ad fidem naturæ humanæ statu de conventibus & pactis Civilibus, præcipuè inter Principes, qui urinam vel sic (*Sacratissima scilicet jurisjurandi religione*) ad exolvendam fidem (hominibus, nedum *summis*, nedum *probis*, nedum *Christianis*, dignissimam) se semper obstringi paterentur, ac quidvis potius ludos facerent, quàm Sacro-Sanctum *Altissimi* nomen, simulque ingentem & severam illam Evangelii verecundiam.

A. Quid verò interdictum censes?

B. 1º Jusjurandum minimè necessarium, idque sensu maximè riguroso: proinde vitandam, qua fieri potest summopere, *πολυορκίαν*, & præcipuè Promissoriam, cum ex Juramenti necessitate, licet ad securitatem illius cui juratur hoc faciat, nihil inde foeneratum accipiat jurantis honos, utpote cui sine Juramento satis credi non potest.

Secundò, Prohibentur Christianis *ὅρκαι*, & *ὁρκία* causæ quæ Jusjurandum reddunt necessarium

cessarium; viz. proximo *insidiandi voluntas*, *mendacia*, & mala promissionum fides, quæ passim grassantur in seculo.

A. *Sic autem quam dabunt ea verba sententiam?*

B. Huc utique redibit; *Ne jurate omnino*, i. e. ita animo comparati sitis, ea *simplicitatis* & *constantiae* religione in dictis factisque quibuscunque vestris ornati, ut vel *injuratis* (in rebus quoque gravissimis) habeatur fides.

A. *Ostende per instantiam aliquam.*

B. Quasi scil. hominem intemperantem monenti, ut ubi se ægrotantem sentiret, primo quoque tempore medicum consuleret, interponat alius, ego vero suaderem, ne ægrotet omnino, i. e. ut intemperantiam, aliósque Morborum parentes, & causas quasunque procul amoveat, sicque quantum in se est) minimè ægrotet.

A. *Quomodo distinguitur Votum à juramento Promissorio?*

B. 1º Votum soli Deo nuncupatur, Promissio jurata ad Homines quoque pertinet; 2º Votum potest esse non invocato numine, Jusjurandum non potest.

A. *Quid igitur est Votum?*

B. Solennis, ultronea, & Religiosa promissio, Deo facta. Gen. 28. 20, 21, 22.

A. *Suntne Vota Christiana licita?*

B. Nihil impedit, etsi parciùs ob majorem Dei reverentiam, & voventis a ex malè præstitis

stis periculum usurpanda; sunt enim ista (quod de Juramentis diximus) non *alimentum* sed *medicina* animæ, & hinc blibera reliquit Deus.

^a Deut. 23. 21. b ibid. v. 22.

A. *Quotuplex est Votum Christianum?*

B. Vel *commune*, & *ordinarium*, ut Baptismus, in quo se totum Christo mancipandum
^a *vovet* Baptizatus; vel *specialius*, & *extra ordinem*; quod rursus est vel ^b *prudentiale* & *præventivum peccati*, vel ^c *pænitentiale* de admissio; vel denique ^d *Eucharisticum* de quovis beneficio impetrando, aut impetrato.

^a 1 Pet. 3. 21. b Ps. 119. 106.

A. *Quæ sunt leges Voti Christiani?*

B. 1. Ex parte *finis*, ut fiat animo superstitione vacuo, Gloriæ Dei, & suis ipsius commodi spiritualis unicè studioso. Ps. 132. 2. Mal. 1. 14.

2. Ex parte *voventis*, ut suæ sit ipse potestatis & arbitrii. Num. 30. 5, 8.

3. Ex parte *materiæ*, ut ea neque præcepto ulli Divino, nec in specie vocationi nostræ aut viribus repugnet, qualium exempla habemus adversantia in Votis *Papisticis*. vid. c. 11.

CAP. XV.

De Sabbato.

A. **C**UM constat Sabbatum à Deo ipso esse institutum, imò & in Arca fœderis, unà cum reliquo Decalogo, præceptum de pia atque intermeranda ejus observantia depositum, variis insuper & belogiis ornatum, & c^a sanctionibus munitum, utrum tamen juris naturalis (immutabilis) an positivi censendum erit?

^a Deut. 10. 4, 5. ^b Exod. 31. à v. 13. ad fin. cap. II. 56. 2. ^c Exod. 31. 14. 1 zek. 10. 12, 13.

B. Est juris naturalis quoad substantiam præcepti, i. e. cultum Dei solennem, & publicum, eumque stato aliquo tempore exhibendum, (hoc enim ratio naturalis dictabit) est juris positivi divini quoad circumstantiam, ut scilicet hac hora aut die celebretur.

A. Quando primum Deus sanctificavit Sabbatum?

B. ^a Statim à finita mundi creatione, die nimirum septima; quanquam variis populi Dei migrationibus, & servitute potissimum Ægyptiaca ita neglectum, ut nullum ejus celebrandi ante Moysen desertum occurrat exemplum.

^a Gen. 2. 2, 3. Heb. 4. 3, 4.

A. Verum si ab orbe condito obtinuit Sabbati obligatio, cur dicitur signum datum Israelitis? Exod. 31. 13.

B. Non quod tum primum esset institutum, sed restitutum, (ceu de novo repetitum) & signum

num dicitur, non quasi nullam ante haberet significationem, sed quod *Israeli*, ex parte tum ^a obligationis, tum ^b materiae, novam.

^a *Exod.* 31. 17. collat. cum *v.* 13. ^b *Deut.* 5. 15.

A. Cur mutatum est Sabbatum Christianum à die septimo hebdomadis in primum?

B. In memoriam Resurrectionis die Dominica, unde & dies dicitur Dominicus. *Apoc.* 1. 10.

A. Sed qua auctoritate facta est diei mutatio?

B. Omnino videtur quod Divina, i. e. vel Christo ipso à mortuis excitato, vel Apostolis, monente Spiritu Sancto, ita decernentibus.

A. Quam hujus responsionis rationem affers?

B. 1. Quod nonnulla mutationis istius indicia verisimilia habeantur in ^a Script.

^a *Act.* 20. 7. 1 *Cor.* 16. 2.

2. Quod à tempore Apostolorum praxis eam passim invaluit in Ecclesia. cando?

A. Num dies integer debetur Sabbato sanctifi-

B. Nullam diei partem excepram legimus, quàm licet aliquid agere (citra casum aut ^a necessitatis, aut charitatis) quod solennem Sabbati sanctificationem impediat. ^a *Mat.* 12. 11.

A. An igitur ex æquo tenentur Christiani ad diei Dominicae, ac Judæi ad sui Sabbati observantiam?

B. Quoad opera pietatis & cultus Divini tenentur, etsi non quoad rigorem circumstantiarum isti ^a populo peculiarium.

^a *Vid. Num.* 15. à *v.* 32. ad 37.

CAP. XVII.

De obedientia in quinto Decalogi Præcepto mandatâ.

A. **Q**uinam Patris & Matris nomine in isto præcepto intelliguntur?

B. Non ii tantum, à quibus progeniti sumus, sed qui nobis *legitimè*^a præsunt, aut superiores jure audiunt, in statu sive *Oeconomico*, sive *Politico*, sive demum *Ecclesiastico*.

^a *Is. 49. 23. 2 Reg. 2. 12. & cap. 5. 13.*

A. *Quis autem iis debetur honor?*

B. Non illius externæ modo in ^a *vultu*, ^b *gestu*, ^c *dictisque* reverentiæ, imò neque debiti personarum ^d *intus æstimmii*, sed ^e *prompti quoq;* & ^f *fidelis obsequii* illorum licitis quibuscunque *mandatis* & *g* *sanctionibus* deferendi.

^a *Pro. 30. 17.* ^b *Gen. 23. 7.* ^c *Job. 34. 18.* ^d *Eccles. 10. 20. 1 Thes. 5. 13.* ^e *Eph. 6. 5, 9, 7.* ^f *Heb. 13. 17.* ^g *Heb. 12. 9.*

A. *Cum vero circa obedientiæ in hoc præcepto statuminatæ materiam periculossimè (idque à non unius Sæctæ hominibus) erretur, primum de obedientia in univ. ersum quæro, utrum cæcam esse par sit?*

B. *Per cæcam obedientiam opinor te intelligere Jesuiticam illam, quam Superioribus suis (Generali præsertim & Pontifici) activè præstandam voluit, non tantum non assentiente, sed*

sed pertinaciter etiam reclamante proprio obsequentis iudicio. Ea non video, quâ sit aut Religioni aut Rationi consentanea.

A. *Cur autem primò non Religioni ?*

B. Quoniam illa disertè præcipit cavere ne ^a seducamur, ^b ne cuilibet spiritui non ante explorato fidem habeamus, ut ^c omnia ad examen revocemus, nec nisi bonum quicquam retineamus; monet denique quod ^d *quicquid non ex fide est, peccatum est*, & si ^e *cæcus cæcum duxerit, ambo in foveam decident*; quæ singula, & id genus complura alia, *cæcæ* isti obedientiæ è diametro adversantur.

^a Eph. 5. 6. ^b 1 Joh. 4. 1. ^c 1 Thes. 5. 21. ^d Rom. 14. 23. ^e Mar. 15. 14.

A. *Cur secundò talem obedientiam à Ratione alienam censes ?*

B. Quoniam ea quis facit, quod Homo sobrius in re multò leviori minimè faceret; vult enim oculis sibi *alienis* videri viam æternæ vitæ, non suis, *aliena* fide credere, non sua; quod est oculos sibi proprios habere frustra, non obedire ut Hominem Deo, sed creaturæ, ut *jumentum domino*, non ipsum obedientem credere, sed alium; consequenter, videre & non videre, credere & non credere; *et cetera* omnia.

B. *Verum in hac cæca obedientia fortassis excipiendum est peccatum.*

B. Verbo excipi potest, re non excipitur: sic enim vel apparet *superiori* esse peccatum, vel
subdito:

subdito : non *superiori*, nam supponendus est ille faciendum non injungere peccatum : non *subdito*, utpote cui jam eruti sunt oculi, nec debet ille (si maximè posset) peccatum pronuntiare, quod tale *Superiori* non videtur.

A. *An ergo liberam relinquis subdito mandata Superioris examinandi facultatem?*

B. Ita, *privatæ* quidem *discretionis* iudicio, non eam tamen vagam, sed debitis finibus circumscriptam.

A. *Quinam verò isti sunt finès?*

B. Hi sunt præcipui : *Primò*, ut ne id anxie quis faciat nisi in materia *graviori*, & ubi ^a Deus in Verbo suo contrarium præcepisse videatur. *Secundò*, ut ^b sobriè & *modestè*, non petulanter, animoque ad discendum, non ad cavillandum parato, aut detrectet, aut disputet obsequium, *Tertiò*, ut *sibi* ^c uni examinet, non *aliis*, ^d nisi quorum animarum tutelam habet.

^a Aët. 5. 29. ^b 2 Sam. 24. 3. 1 Sam. 20. 31, 32. ^c 2 Cor. 13. 5. ^d Aët. 20. 28. Dent. 6. 7.

A. Pergamus ad obedientiæ casus in specie, & *primò* in statu Oeconomico : possuntne liberi, vel inito conjugio, vel alio quovis modo è potestate parentum, *ipsis nolentibus*, exire?

B. De liberis minorennibus, & nondum per ætatem emancipatis nulla difficultas est. Horum enim conjugia quod attinet, sine parentum consensu peragenda omnino non esse S. Scrip. tum ^a dictis, ^b tum piorum exemplis abundè demonstravit :

monstravit: quod etiam ad alia vitæ genera *per analogiam* ex æquo trahendum ratio dictabit; quin & *c* *jus naturæ* unà cum *d* *civili* hoc idem postulat.

a *Exod.* 22. 17. 34. 16. *Deut.* 7. 3. *i* *Cor.* 7. 38. *b* *Gen.* 24. & *c.* 28. 2. *Jud.* 14. 2, 3. *c* *Gen.* 34. *a* *v.* 8. *ad* 18. *d* *vid. Justin. Instit.* l. 1. tit. de Nuptiis.

A. Quid si pater consenserit, mater recusaverit?

B. Si in eundem consensum flecti non potest mater (debitis & mora & mediis quibuscunque adhibitis) suffecerit mariti consensus, qui est caput mulieris, & penes quem patriæ potestatis multo potiore remansere partes omnes agnoscunt.

A. Si Parentum utriusque tum à liberis (ea qua par est reverentia) tum à communibus amicis sæpius rogati pertinaciter abnuerint, quid hoc in casu faciendum censet?

B. Tali conjugio ante mutatam parentum voluntatem omnino abstinendum judico. Dato enim quod hoc pro suo tantum imperio, & mera animi libidine parentes fecerint, in eo quidem hi graviter peccant, morosis tamen & iniquioribus obsequium debetur, non secus ac moderatis & bonis. *1 Pet.* 2. 18. (Quod enim de servis dicit Apostolus, liberis quoque in præsentem casum similiter accommodandum est.)

A. Atque poterunt hoc pacto Parentes nuptias

quascunque liberis suis interdicere, & consequenter ad cœlibatum perpetuum obligare ?

B. Non sequitur, quia aliud est non huic nubere, aliud nulli ; nec potest anthoritas humana præjudicare divinæ, quæ a peccati remedium instituit conjugium.

a I Cor. 7. 2.

A. Quid tamen si adhuc perstent in sententia parentes ?

B. Omnino provocandum est ad sententiam Principis (sive supremi magistratus) cujus est providere, ut ita singuli utantur potestate sua, ne quid inde Respublica detrimenti capiat.

A. De liberis emancipatis & majorenibus quid in præsentē negotio statuendum ?

B. Debitam semper parentibus exhibendam esse reverentiam, eorum (quoad fieri potest) consiliis auscultando, ubi verò ad maturam ætatem pervenerint, neque amplius pars sunt familiæ paternæ (idque cum parentum ipsorum consensu) major illis connubiorum libertas concedenda videtur, ita ut invitis etiam parentibus ea possint contrahere, utpote sui jam juris facti ; quod Joseph fecit, Gen. 41. 45.

A. De obedientia in statu Oeconomico ista suffecerint, de ea quæ rectoribus Ecclesiasticis debetur nonnulla cap. seq. dicemus. Pergamus ad regimen Civile ; & primò, quam habet Princeps in Clerum potestatem ?

B. Supremam in Terris habet, hoc est, in foro
ex-

externo , non autem interno.

A. *Id amplius explicandum velim.*

B. Non in foro interno. utpote cui non sint datæ *claves* regni cœlorum, sive per Prædicationem verbi, sive per Administrationem Sacramentorum, seu demum per delinquentium Excommunicationem, aut pœnitentium Absolutionem, aut ^a alium quemcunque actum purè Ecclesiasticum.

^a 2 Chron. 26. 16.

A. *Qualis autem est ea, quam dixistis, potestas suprema in foro externo?*

B. Providendi scilicet, ut quod sui est muneris in religionis negotio ^a quisque faciat, & ^b gladio civili in contumaces animadvertendi.

^a 2 Chron. 19. 8. ad finem, & c. 29. 5, 11, 27, 30. & c. 30. 5. & c. 31. 2. ad 6. & c. 35. ad 7. videfis Artic. Relig. Anglic. 37. ^b Ro. 13. 4.

A. *Licetne subditis, ullo stimulante prætectu, arma sumere adversus Principem?*

B. Non licet : quia tum ^a verbo Dei, tum piorum omnium exemplis (sub Lege, sub Evangelio) palam repugnat.

^a 1 Sam. 26. 9. Prov. 24. 21. Ro. 13. à v. 1. ad 5.

A. *Quæ profers exempla piorum sub Lege?*

B. Davidis, cui licet Sauli divinitus esset designatus successor, tamen armato illius odio, quamvis maximè immeritò, non armis adversis, sed fuga, bonitate, patientia obsistendum duxit. Vid. 1 Sam. à cap. 18. ad cap. 27. præcipuè cap. 24.

A. *Nunquid his habes alia, quæ adicias, exempla, durante Lege?*

B. Imò *Prophetarum ad unum omnium*, qui pessimorum Regum temporibus vixerunt, eosque Dei nomine severissimè increpantes, nunquam tamen ad rebellionem subditos vel verbo sollicitabant.

A. *Exempla quænam habes sub Evangelio?*

B. Innumera; ipsius nimirum Christi, dum in Terris versaretur, ejusque Apostolorum, atque adeò omnium priscæ Ecclesiæ Christianorum ad usque *tyrannidis Pontificii* tempora, qui gravissimis regum suorum persecutionibus miserè vexati, nunquam tamen ad alia quam *precum & lacrymarum* arma convolarunt; quod nulli non testantur Apologistæ Christiani.

A. *Verum illis fortasse defuit rebellandi non animus, sed facultas.*

B. Imò gravis hæc esset, eaque crassissima, in Heroum istorum pieratem calumnia, quam & ratio ipsa, & universæ Ecclesiæ primævæ Historia nullo refellit negotio.

A. *Quomodo Ratio?*

B. Quia cùm tantus ubique esset Christianorum numerus, ut ^a *omnia implerent loca*, (neque tamen eorum multi essent infimi ordinis homunculi) potuissent verisimiliter, modo id ipsis visum fuisset, in majorem se libertatem armis asserere.

^a *Tertul. Apol. l. 2. c. 37.*

A. *Nonne*

A. *Nonne verò hoc Tyrannos esset animare ad cædem innocentium subditorum ?*

B. *Minimè : sed eos atque adeò totam a Divino judicio causam permittere, nec b denegatum nobis gladium arripere.*

^a 1 Sam. 24. 13. 2 Chron. 24. 22. ^b Mat. 26. 52.

A. *At multis prosperè cessit adversus Principem rebellio.*

B. *Ad tempus fortasse, id justo permittente Deo : sed multo plures in scelerato periere auso; & si minus in hoc seculo, saltem in futuro, Prosperitas stultorum perdet eos. Prov. 1. 32.*

CAP. XVII.

De Præcepto Sexto.

Quid vetat sextum Præceptum ?

B. Homicidium quodcumque (in casibus à Deo ipso non exceptis) sive manus, sive a cordis, ceu demum ^b linguæ amarulentæ, & ferocientis ad vindictam ; adeoque vim omnem & injuriam, qua corpus lædatur, nedum vita periclitetur.

^a Zech. 7. 10. 1 Joh. 3. 15. ^b Mat. 5. 22.

A. Cum autem injusta effusione sanguinis humani nihil Deo magis ^a execrabile, quodque tam crebro, tam ^b atrocibus Homicidæ pœnis denuntiatis interdixerit, qua potissimum æquitate nititur Præceptum ?

^a Gen. 4. 11. Num. 35. 33. ^b Gen. 9. 5, 6. Numb. 35. 31, 32.

B. Tripliciter tum quod homo sit ^a Imago Dei, tum quisq; cujusq; ^b caro, nec demum habeat hic orbis vitâ quicquam humanâ dignius, quippe cui conditæ res omnes, velut ex officio, famulantur.

^a Gen. 9. 6. ^b Eph. 4. 25. 2 Sam. 19. 12.

A. Cedò casus istos (quos antè insinuâsti) à Deo exceptos, in quibus, incolumi hoc præcepto, sanguinem humanum effundere, & vitâ privare licet.

B. 1. In Judiciis capitalibus, Rom. 13. 4. Act. 25. 11.

2. In

2. In bellis ex ^a *justa causa*, ^b *legitima auctoritate*, ^c *nec prava intentione* susceptis.

^a 1 Reg. 20. 7. ^b Deut. 7. 16. Mat. 26. 52. ^c 2 Reg. 10. 16. collat. cum Hof. 1. 4.

3. In *neceſſaria* vitæ suæ *defensione* à sicario aliquo derepente impetitæ, & ubi nulla est effugii, nedum magistratus adeundi, copia. Siquidem unicuique vita sua potior esse debet alieni Hominiſ & privati in eamque contra fas & jura *aperta vi* involantis: inde & interpretativè sibi Minister est Justitiæ; non *ad vindicandum*, sed *ad se defendendum*.

A. Id certè *lex naturæ* suggerit; sed *Christia-*
nis bellare nefas videtur ex præceptis Evangelicis
de Mansuetudine, Tolerantia, animoque à vindicta
maximè alieno. Mat. 5. à comm. 38. ad 45.

B. Ad privatam ista vindictam *primario* re-
ferenda non obscurum est. Cæterum & publi-
cam prohibent in bellis de rebus *minutioribus*,
aut ubi citra venæ incisionem sanari res potest.
Imo detestatur Evangelium (quàm quod maxi-
me) bellandi *ardorem istum* & rabiem prorsus
belluinam, qua Superbiæ, Ambitionis, Avaritiæ
stimulis concitati præcipites aguntur nimum
multi, professione quidem Christiani, reipsa
sanctissimi nominis *Proputia*.

A. Non itaque vetat Evangelium *Bella sim-*
pliciter?

B. Minimè, imò professionem militarem
tacitè

tacitè probat Baptista, præco & prodromus il-
luciscentis jam Evangelii, *Luc. 3. 14.* & *incaſſum*
aliàs *gladium* gereret Magiſtratus, quo ſubditos
tutetur, & hoſtes coerceat ; imò cum bella Juris
ſint *naturalis* ad propulſationem publicæ inju-
riæ, non *Ceremonialis* Judaici, in Evangelio ve-
tari non poſſunt,

A. *Licetne vero bellum Fidei Chriſtianæ oſoribus
inferre ad fidem inter eos diſſeminandam ?*

B. Quin iſtam potius ſementem meſſis fidei
poſcit Pontificiæ, nos nullam talem habemus conſu-
etudinem, neque Eccleſiæ Dei ; quæ ſcilicet edoctæ
ſunt à Chriſto, & Apoſtolis, *Militiæ ſuæ tela non
eſſe carnalia.* 2. Cor. 10. 4.

A. *An ſaltem poſſit Princeps in ſubditos Hæ-
reticos gladio animadvertere ?*

B. Si aut^a *Blasphemus*, aut^b *Seductores* aper-
tos & obſtinatos (Legibus & paci Publicæ *ini-
micos*) poteſt : cætera poënis capitalibus in Re-
ligionis negotio prorsus abſtinendum cenſeo ;
nimirum clementiæ & lenitati *Evangelicæ* mi-
nus conſenſaneis. ^a *Levit. 24. 16.* quæ lex pè-
regrium attingit, haud ſecus ac *indigenam*, &
conſequenter *Chriſtianum*, ^b *Rom. 13. 4.*

A. *Quid autem de Duellis ſpontaneis, inter pri-
vatos ſuoſte impetu inſcriptis, ſtatuendum ?*

B. Quanquam iſtis, veluti teſſeris, ex levi
qualiber occaſiuncula paſſim luditur (quæ deplo-
rata eſt Hominum *Superbia*, & cæca *vindictæ
cupiditas*) nulla tamen fingi poteſt vel occaſio
graviffima

gravissima, unde *lege* aliqua aut divina aut humana, *naturali* vel *positiva*, (*Civili* vel *Canonica*) fortes isti viri Defensionem moris aut facti sui idoneam adornent.

A. *Sed durum est injurias pati, & contumelias.*

B. Imò pulchrum est *pati*endo (quod Christianum decet) triumphandas ^a superare; nec tamen parti desunt *offensæ* leges: utcunque ^b ad dura, sed eadem ^b *suavissima*, vocat Evan- gelium homines Christianos, & cœlestis gloriæ *candidatos*: Durius est cum Legibus non humanis modò, sed Divinis, Duello dimicare; durius in Gehennam detrudi, quàm ^c stulto affectui non obtemperare. Imò horrenda planè res est, Christiani quenkum nominis ultro adire discrimen cum apertissimo legis Christianæ fastidio, in quo si animam afflaverit, nulla unquam ei *vera Theologia* ^d spem salutis reliquit.

^a *Pro.* 20. 3. *Rom.* 12. 21. ^b *Mat.* 5. 20, 46, 47. & c. 10. 37, 38. ^c *Tit.* 3. 3. ^d *Luc.* 19. 27.

A. *An demum* *Ἀυτοχτενίας* (sive cædem sui voluntariam) *Præceptum hoc interdicat*?

B. Profsus, quia in confesso *proximi* vetatur Homicidium, & *Amor sui* illius est ^a *norma* qui debetur alteri; imò peccatum hoc esset maximè inimicum naturæ, cum nemo unquam (teste ^b Apostolo) *odit carnem suam*; Adde neminem vitæ suæ esse *dominum*, ^c neque cum nupta corpori anima agendum, quemadmodum duræ

cervicis Judæi cum uxoribus suis, quibus anfa qualibet arrepta, *libellum repudiî* dabant.

^a *Mat.* 19. 19. ^b *Eph.* 5. 29. ^c *Gen.* 9. 5.

A. Qui vero in *Fidelium Albo* ^a *recensetur Samson hoc fecit.*

^a *Heb.* 11. 32. ^b *Jud.* 16.

B. Fecit quidem, nec fortasse sine culpa, cujus ei gratiam fecit *misericors Deus*; sed *αὐτοβύου* nostris exemplum istud singulare perparum aut nihil proderit.

A. Quid ita vero?

B. 1. Quia *Samsoni* animus non erat seipsum interimere, nisi hoc solum consilio (quod aliter medio quovis adhibito *naturali & ordinario* effectum non iri probè intellexit) ut plurimos *Hostes Ecclesiæ Dei* infensissimos suæ *solus* vitæ pretio è medio tolleret, eadèmq; operâ Patriæ, Populisque suis, ærumnarum *Dux populi* interspirationem daret.

Quin 2° Si vir sanctus ille non erat *humanius deceptus*, sed *latenter à Deo jussus* (quod statuit B. ^a *Augustinus*, & certè præmissa ad Deum ^b *precatio* subindicare videatur) actum erit de omni *Patrocinio* tam atroci *αὐτοβύου* flagitio ab exemplo *Samsonis* accersendo.

^a *De Civit. Dei*, l. 1. c. 21. ^b *Jud.* 16. 28.

3°. Ceu *Gloriæ Divinæ* zelo solo accensus, ejusque *Spiritu* per omnia monitus mortem istam sibi consciverit, ceu aliquid ei *Humanae fragilitatis* obrepserit, in neutro imitandum constar

constat; non in illo, quia factum erat *extraordinarium*, nedum in isto, quia *vitiosum*.

A. Quid ergo existimandum de *Autopsia* ista nauticâ, quâ ne deveniat navis in potestatem hostium, eum ultro seque ipsos exitio devovent.

B. Si navis istius *prora* & *puppis* esset salus Reip. non omni colore factum careret: sed cum res ita nunquam se habuit, nec verisimiliter habitura sit, nulla proisus *Authoritate* Divinâ, nullâ *Ratione* talia nituntur exempla.

A. Quidni *Ratione*?

B. *Primò*, quia vita humana pluris est, quàm quæ gloriolæ mundanæ litari debeat, nulla tantam jacturam cogente *necessitate*.

Secundò, Nihil inde *damni* accrescit hostibus, cessat tantummodo *lucrum*; & se perdere ne quid lucelli capiat hostis, idque sine ullo ejus detrimento, insolentem sapit *Logicam*, & miram planè *Theologiam*.

Tertiò, *Providentiæ* Divinæ plurimum hoc pacto derogatur, quæ aut navem *dedititiam* (idq; citra *miraculum*) possit dominis integram ante restituere quàm ad oram hostilem captiva applicuerit, aut aliunde *damnum* facilè resarcire, quorum certè prius illud de amissâ vita sperandum non est.

A. Quid ergo in *summa* de *autopsiis* istis & *con-*
similibus statuendum?

B. Nimirum cogitare seriò debent secum *Christiani*, non esse ludendum cum ipsorum vi-

tis, & animabus immortalibus, quarum supremo Domino, & tremendo Judici, tanquam ab *Oeconomis*, ratio severa admodum sit olim reddenda.

B. *Cum ea vitæ caducæ & mox in nihilum abituræ habenda sit ratio, multò magis immortalium Animarum, quæ pretio quovis mundano æstimari nequeunt. Mat. 16. 26.*

B. Omnino, proinde quod ad Animas alienas attinet, hoc maximè Superiorum interest, ^a *Magistratus* intelligo, ^b *Patres-familias*, *Præfectos*, & *Tutores* literariæ Juventutis, &c. præcipuè verò ^c *Pastores* Ecclesiæ, quorum peculiare munus est cura *Animarum*.

^a *Pf. 34. 11. 2 Chr. 29. 30. & 34.* ^b *Gen. 18. 19. Josk. 24. 15.* ^c *Ezek. cap. 33. 7, 8.*

A. Quid verò de *privatorum hominum correptione* quam vocant *fraterna statuendum*, (nam ad hoc præceptum vulgo reducitur?)

B. *Charitatis* id esse *medicinam* Animabus valde salutarem, cum in ^a *lege*, tum in ^b *Evangelio* præscriptam; sed quæ hinc fratrum vel turpi *incuria*, vel prava animi *timiditate*, illinc foederato quasi malarum cupiditatum complexu, atque adeò reprehensionis impatentia, & fastidio, passim ferè (proh dolor) exolevit.

^a *Lev. 19. 17.* ^b *Luc. 17. 3. Col. 3. 16.*

A. Quomodo adhiberi debet *reprehensio Christiana*?

B. 1o. Ex nota tantùm aut prorsus ^a *verisimili* (easque ^b *graviori*) plerumque culpa, ^c *non* autem

autem in *Delatorum* rumusculis fundata.

^a Hinc in *Hannam* graviter peccavit *Eli*. 1 *Sam.* 1. 14. & in *Jobum* cognati. ^b *Is.* 29. 21. ^c *Eccles.* 7. 21. *Prov.* 26. 20.

20. *Prudenter*, servata ^a *temporis*, aliarumque *circumstantiarum* commoditate, nè fortè medicina in venenum facessiat. Hinc non sunt temerè ^b qui nobis *dignitate multum antestant* monendi, cumque id postulare viderur *necessitas*, non sine debito ^c *modestiae temperamento*.

^a *Pro.* 15. 23. ^b *Job.* 34. 18. 1 *Tim.* 5. 1. ^c 1 *Sam.* 25. 23, 24.

A. *Quid si peccanti animus (puta, bile, aut vino) effervescat?*

B. Expectandum potius dum ad se ^a redeat, לָרוּחַ הַיּוֹם, ^b *ad auram diei*, sedaris nimirum affectibus, & ad reprehensionem scèlicius imbibendam magis compositis.

^a 1 *Sam.* 25. 37. ^b *Gen.* 3. 8.

A. *Perge ad Cautelas reliquas.*

B. Præcipuæ sunt, ut nullum *Corripiens* sibi finem, nisi ^a *animæ liberandæ*, ^b *ædificationis*, & *medelæ* Fratris proponat, quem itaq; cum debita lenitate & misericordia tractabit, memor tamen non ^c *morbo parcendum, sed ægro*.

^a *Ezek.* 33. 9. ^b *Mat.* 18. 15. *Gal.* 6. 1. ^c *Tit.* 1. 13.

A. *Corruptum more Christiano quid decet?*

B. ^a *Humilitas*, ^b *Gratitudo* Deo pariter ac *Hominibus*, vitæq; ^c *emendatio*.

^a 2 *Sam.* 12. 13. ^b 1 *Sam.* 25. 32, 33. *Psal.* 141. 5. ^c *Neb.* 5. 12. *Prov.* 29. 1.

CAP. XVIII.

De Præcepto Septimo.

A. *Quid vetat Præceptum septimum?*

B. *Scortationem*, atque adeo quamvis *immunditiam* libidinofam, corpore, vel mente sola perpetratam, & quoscunque lasciviæ aut *fomites*, aut *incentiva*.

A. *Quid autem affirmatè præcipit?*

B. Ut *Castitatem omnem* & *Continentiam* corporis, animique, diligenter excolamus.
1 *Thef.* 4. 4.

A. *Quomodo dividi solet Scortatio?*

B. In *simplicem*, & *compositam*: illa est *soluti* cum *soluta*; (& usitatè dicitur *Fornicatio*) hæc *conjugati* cum *conjugata*, aut si *conjugatus* ipse *scortatur*, cum *soluta*; & vulgo nuncupatur *Adulterium*.

A. *Quid sibi volunt qui simplicem fornicationem vix (aut ne vix quidem) concedunt ab hac lege damnatam, neque propriè dici peccatum?*

B. *Cogitationes Animorum* (*scrutatori omnium*) Deo judicandas relinquimus: interim certissimum est *Fornicationem omnem* *Præcepto septimo* *aperta fronte* *contradicere*, nec quicquam *Doctrinæ Evangelicæ*, velut *indicto ei per præconem Bello*, magis *adversari*.

A. *Cur hoc Evangelio tam inimicum statuit?*

B. Quia tantum abest (quæ sanctissima est illius indoles) *Evangelium*, ut *fornicatori* ipsi *fucum*

fucum parer meretricium, ut contra illius foeditatem præ cæteris ferè criminibus studiosè exaggeret, & nativis coloribus graphicè depingat. 1 Cor. 6. v. 15. ad 20.

A. Sin ea sit hujus criminis turpitudine, cur itaq; à Concilio Hierosolymitano (in ^a Spiritu Sancto legitimè, & verè congregato) pari cum ^b rebus adaphoris jugo copulatur?

^a Act. 15. 28. ^b v. 29.

B. Quia Gentes *αἰσχρολογῶντες* in quorum gratiam coactum est, & ad quos literas istas Decretorias dedit Concilium, ante factam professionem Evangelii, fornicationem in minimis ponebant, (ut notum est eruditis, quod etiam satis constare videtur ex 1 Thes. 4. 3, 4, 5.) Hinc itaque ne Christianismum professis in castissimæ Religionis opprobrium hærent veteris contagia morbi, de re olim ab eis pro levi habita, sed turpissimo quoad veritatem crimine, districtè monendos oportuit. Confer Apoc. 2. 14.

A. Quid itaque censendum est de Concubinis & Polygamia Judæorum fidelium sub lege?

B. Quæstio de Concubinis in cardine Polygamie vertitur: erant enim Concubinæ non Scorta, sed ^a Uxores, quanquam secundariæ, per desponsationem ductæ, etsi non per scriptam dotem, & uxori primariæ quodammodo ^b obnoxia.

^a Gen. 16. 3. & c. 30. 4, 9. ^b Gen. 16. 9.

A. Cum in difficili admodum & lubrico ver|a-
tur

tur Polygamia Patriarcharum sub lege (quam tamen Deus nec punivit unquam, nec liquido reprehendit) suffecerit in præsentia quærere utrum possit illa excusari sub Exangelio?

B. Non potest; Primò, ex lege Apostolica, quæ statuit, ut unusquisque vir suam uxorem habeat, & proprium virum (πρὸς ἑῶν) quæq; fœmina, 1 Cor. 7. 2. ubi numerus singularis utrisq; adhibitus (adjecta Emphasi [τὸν ἑῶν] quæ indubiè ad partem utramq; attinet) Polygamiam ab Ecclesia Christiana prorsus eliminare videatur.

2º. Inter laudabilis Episcopi^a characteres iste ponitur, quod sit *unius uxoris vir*. Ejus autem (utpote Pastoris) exemplum tori sine dubio^b gregi imitandum proponitur.

^a 1 Tim. 3. 2. ^b Phil. 3. 17.

3º. Concessa Christianis Polygamiae copia, tum una uxore dimissa tutò quis poterit (extra crimen *adulterii*) alteram ducere, at consequens ex^a ore ipsius Christi *interdictum constat*: ergo & antecedens. ^a Mat. 19. 9.

A. Quid si loco B. Pauli, viz. 1 Tim. 3. 2. *secundæ tantum prohibentur nuptiæ*?

B. Indulta quidem Polygamia nil opus erit secundis nuptiis: neque istas ulli prohibet Evangelium, cum eadem possit esse ratio secundas conficiendi quæ primas, virandum scil. *ustionis* periculum. 1 Cor. 7. 9.

A. Licétne uxoris demortuæ sororem in matrimonium accipere?

B. Ne.

B. Nequaquam, nam misso quòd *legibus* quibuscunq; Christianis, quà *civilibus*, quà *canonicis*, ei constantissimè obnuncietur, *legi* repugnat Divinæ, quæ dicit, *Nuditatem non deteges uxoris fratris tui*, Lev. 18. 16. & 20. 21. *Parium* verò *par est ratio*.

A. Scil. *vir non ducet uxorem fratris, ergo neq; femina in matrimonio habebit maritum sororis. Sed quid nostrà Christianorum interest ista lex Levitici?*

B. Quantum sanè ipsius populi *Judaici*, ex perpetuo Theologorum consensu. Imò suffragatur ratio, quia in gentibus illis internecioni *devotis*, praxin contrariam averfatus est Deus, & severissimè ultus. Lev. 18. à *comm.* 24. ad fin. cap. coll. cum initio v. 3. & præcipue cum c. 20. v. 11. ad 24.

A. Certè quod ipsis gentibus interdictum est, Christianis minimè licere, nullus ibit inficias. *Legi* tamen supra memoratæ dissentire videtur altera, Deut. 25. 5. ubi fratris defuncti uxorem in matrimonium ducere non modo permissum est, sed præscriptum, v. 9.

B. 1°. Id nunquam permissum est *simpliciter*, sed in certo casu, v.g. si improles è vivis excesserat Frater (ut constat ex citato) ad vitandum scilicet hæreditatum a *confusionem*.

^a Num. 27. ab initio ad v. 12. & Deut. 25. 5, 9.

2°. Exceptio non tollit sed firmat regulam in non exceptis. Supremo visum est Legislatori in

isto casu cum vetere populo suo dispensare, quod in aliis non fecit.

A. *De Primorum quas vocant consobrinorum nuptiis, quid ex lege Divina eruendum?*

B. 1°. Eas non disertè neque ex consequentia evidente aut necessaria prohiberi. At

2°. Cum in vetitorum graduum Orco a proximè consistent, tutius & b *ἀκριβείᾳ* pietatis Christianæ multò dignius videtur ab istis in solidum abstinere.

a *Lev. 20. 20.* b *1 Thef. 5. 22.*

A. *Quid itaque sibi volunt, qui in Gradibus prohibitis Dispensationes (vel millenas in die, si adsint mercatores) promptissimè nundinantur?*

B. Insignem certè faciunt majestati Divinæ contumeliam, illius voluntatem suæ ipsorum libidini, quæstuique, turpiter & sacrilegè mancipando.

A. *Sed fortasse leges istæ de Connubiis Judaicæ Judiciales erant & Positivæ, istique Populo peculiares, proinde in Ecclesia Christiana aut emortuæ, aut saltem dispensabiles.*

B. Imo hypothesin istam paulo ante ab imis subruimus, ubi palam fecimus prædictas leges Gentium quoq; profanarum fuisse obligatorias, cujusmodi lex Hebræorum *judicialis* nulla erat, cum minimè data sit Gentibus.

A. *Quid proximè de Repudiis & Divortiis dicendum?*

B. Repudia propriè sunt Matrimonii per spon-

Sponsalia tantum *inchoati*, Divortia *consummati*, quorum hoc insigne discrimen est, quod semper potuerint Repudia fieri sine macula, modò cum debita *solennitate*, & *ex causa* valde gravi non ante sponsalia per repudiantem deprehensa; quod secus habet in Divortiis, (saltem *Christianis*,) & *perfecto* Matrimonio, nisi in casu unico Adulterii.

A. *Licuitne Judæis uxores dimittere pro arbitrio, vel ob causam quamlibet leviolem?*

B. ^a Non licuit, etsi ^b *permissum* hoc eis fuerat *ob duritiem cordis*, cum nullam hujusmodi Divortiis aut irrogare *pœnam*, aut denunciare Deo placuit.

^a Mat. 19. 8. Mal. 2. 14. & c. ^b Mat. ubi *suprà*.

A. *Sed locus iste Mal. 2. 14. ab aliis aliàs exponitur, ad permissionem usque Divortiorum approbatoriam.*

B. Ita, quin fortasse non satis attendentibus ad verba aut scopum Textus; multum enim abesse videtur à loci sententia, ut confirmatum eat *injusta illa & temeraria* Judæorum divortia. Quippe *perfidiam* maritorum ibi graviter perstringit, & uxorem vocat *sociam*, eamq; *fœderalem* mariti, & consequenter haud temerè, imò nisi in causa Adulterii, nulla lege Evangelica dimittendam.

A. *Uxores verò adulteræ non dimittendæ, nisi prorsus è vivis, erant.* Lev. 20. 10.

B. Certe, si accusarent mariti, quod indubie illorum arbitrio permittebatur. Joh. 8. 11.

A. Nunquid eadem est uxoris potestas in maritum adulterum? ita enim videtur, *Mar. 10. 12. & in lege*
a Civili par ferè utriusque ratio. ^a *C. 5. 17. 8.*

B. *Vxor sub potestate viri est, tanquam a capitis,*
neq; potest b Dominium exercere in virum. Locus
autem ex Evangelio nihil habet, unde colligatur
id foeminæ licere (quippe semper obstabit di-
versissima uxoris & mariti conditio c divinitus
præscripta) sed ex hypothesis, quod maritum volun-
tariò deserit, Adulterii manifestam pronuntiat.

^a *1 Cor. 11. 3.* ^b *1 Tim. 2. 12.* ^c *Gen. 3. 16.*

Interim haud negandum leges humanas in tali
casu uxoribus quoque posse succurrere, quod
fecit Lex Imperatoria. *v. Legem modo citat.*

A. Supereſt ut de rebus illis quæ libidinis &
impudicitiae in hoc præcepto vetitæ plurimis viden-
tur Administra (quales sunt præcipuè Saltationes
& Choreæ publicæ (uti solent exerceri) Ludi
Theatrales, & id genus alia) paucis quid tibi vide-
atur exponas.

B. Longum est ad ista punctim respondere,
ob immensam circumſtantiarum varietatem: sed
cum gravissimis nunc dierum, (imò & antiqui-
tus) ſcatere ſoleat corruptelis ejusmodi ludicro-
rum usus (in quæ Patres Ecclesiæ antiquiores
eo nomine vehementius detonarunt) poterit
Christianus quisque tantisper ab eis abſtinere,
dum mendis & fœditatibus suis felice aliqua ma-
nu repurgentur.

CAP.

CAP. XIX.

De Præcepto Octavo.

A. **Q**uid est furtum quod prohibetur in Præcepto octavo.

B. Est contrectatio rei alienæ, invito Domino.

A. Quotuplex est ?

B. Varie dividitur : nos tantum quæ nostri sunt instituti delibamus. 1. Itaq; ratione modi, vel est *apertum*, quod dicitur *Latrocinium*, vel *occultum*, & specialiter appellatur *Furtum* ; utrumque rursus vel est *directum*, vel *indirectum*.

A. De *Latrocinio* directo non est dubitandi locus, ad indirectum verò quænam referenda ?

B. ^a *Bella injusta*, (quatenus bona & facultates, non vitam alienam, petunt) ^b *empta*, *constuprataque judicia*, ^c *ferreus erga tenuiores locupletum animus*, & nimium *contracta manus*, *Patronorum* in clientes, & ^d *Potentiorum* in debiliores immanitas, rigor, & rapinæ, *sacrilegium*, ^e *Detentio notoria Decimarum*, & ^f *patrimonii Ecclesiastici contra Fas & Jura* (vel in *Toto*, vel in *Parte*) & istis consimilia plurima.

^a 1 Reg. 20. 3, 5, 6, 10. ^b Am. 5. 12. ^c Deut. 15. 7, 8. collat. cum Prov. 3. 27. ^d Is. 3. 14, 15. & 6. 5. 7. ^e Mal. 3. 8, 9. ^f Act. 5. 3, 4.

A. Quæ autem sub furto indirecto continentur ?

B. ^a *Simonia*, *Contractus* in Civilibus quicunque

cunque ^b *mala fide* instituti, atque adeo *insidiosa* quævis rei alienæ Piscatura.

^a *Mat. 21. 12.* (huc enim locus iste à veteribus passim accommodatur.) ^b *Mic. 6. 10, 11, 12. 1 Th. 4. 5.*

A. *Quin primo difficiendum videtur, utrum Proprietas ista (quæ Meum & Tuum vulgo dicitur) vel potius Bonorum Communitas apud Christianos obtinere debeat.*

B. Recte mones, alioqui furtum *Nomen* erit, præterea nihil; etenim sublata Proprietate Furtum tollitur. Verum cum ista Communitas non sit nisi somnium *Anabaptisticum* ab *Ethnico Platone* murum, non est quod multum morari nos debeat.

A. *Paucioribus itaque revincatur.*

B. Hoc magna quidem ex parte jampridem fecit *Aristoteles* in *Politicis*. Ad *Anabaptistas* dicimus.

1. Hinc integrum eliminari Præceptum ex Decalogo, saltem inter Christianos, quorum omnia secundum ipsos (illorum certe Patres) debent esse *communia*.

2. Hinc omnem quoque frangi *industriam*, & turpi ignaviæ, adeoque virtutis Heroicæ omnis a fastidio latam aperiri fenestram.

^a *Mal. 1. 10. 1 Tim. 5. 17, 18.*

3. Tolle quoque *Liberalitatem* in egenos, toties, idque tam sollicitè in Scripturis commendatam; & verbo, omnia in *Chaos antiquum* relabi.

A. *Aiunt*

A. Aiunt verò *Communitatem suam invaluisse temporibus optimis Apostolorum. quidni & nostris obtineat?*

B. 1. Apud aliquam Ecclesiæ partem, Fideles scilicet Hierosolymitanos, *Act. 2. 44.* non verò apud totam Ecclesiam, quippe legimus nonnullis suas fuisse proprias & privatas Domos, uti *Mariæ matri Johannis, Act. 12. 12.* imò & *S. Petro, Mat. 8. 14.*

2. *Communitas erat pure voluntaria, nullo cogente Præcepto Divino, a Decreto nullo Apostolico.*

^a *Act. 5. 4.*

3. Bonorum *Communitatem*, quali utebantur tunc temporis nonnulli Christiani, *cæteris paribus*, & hodie usurpari posse concedimus, *i. e.* si eadem per omnia *Temporum* esset & *Circumstantiarum ratio*. Interim à casibus *singularibus* ad *ordinarios* turpissimè arguitur.

A. *Sed rerum omnium Proprietas fundari videtur in gratia, neque consequenter jus ullum infidelibus esse in iis quæ possident. Omnia vestra sunt (inquit Apostolus) vos autem Christi. I Cor. 3. 22, 23.*

B. Non ibi loquitur Apost. de *Proprietate temporali*, sed *Beneficio spirituali*. Omnia *Fidelium* sunt, *i. e.* illorum *spirituali* commodo per gratiam subserviunt. Adde quod dicatur Deus ^a *Terram dedisse Filiis Hominum* (indefinitè) non autem solis *Fidelibus*, qui quidem ista phrasi

rarissimè indignantur, ^b *Infideles sæpe.*

Pf. 115. 16. conf. Deut. 2. 5. cum Ezek. 29. 9. Dan. 4. 17. ^b Gen. 6. 2. & c. 11. 5. Pf. 4. 2. & c.

A. *Quid censeres de Sacrilegio ?*

B. Horrendum esse, si quod aliud *Furti* genus, Deo ipsi quod ^a *peculiariter*, (non modo tantum *generalì*) suum est, abripiens. *Suum* autem est quod *publico* ejus cultui & ministris *Ecclesiasticis* separatum dicatur.

^a *Num. 18. 20, 21. Mal. 3. 8, 9. ^b Pf. 24. 1.*

A. *Non ergo licet alienare Fundos, & Bona Ecclesiastica ?*

B. Ab hoc vel illo clerico (si demerebitur) ad alium clericum magis idoneum licet, quia sic semper sunt *Dei*, quod modò diximus, *i. e.* illorum qui solenni ejus *ministerio* in *Sacris* ad id specialiter *separati* vacant: ad alios non licet, nisi de consensu *manifesto* ipsius Dei, quia sic quod suum est aliorum vi *sacrilega* raptatur. Huc minimè pertinent *monasteriorum* superiore seculo abolitorum proventus, quos non *ministerio Ecclesiastico*, sed rei potius *Eleemosynariæ*, aut ad minimùm *Literariæ* sepositos, ad usus consimiles à Principe inflecti nil vetat.

A. *Sed durum Os Sacrilegii à multis integrum deglutitur.*

B. Ira, quia *plenum medullæ*; quin malè ut plurimum in ventriculo coqui nimis multæ doceat *Historiæ*. Huc accommodari poterit *Job 20. 15.*

A. *Quid*

A. *Quid ergo faciendum iis quos iste casus aspicere rectè videatur?*

B. *Quid aliud, nisi ut maturè reddantur Deo quæ sunt Dei, quod ut cum minimo fiat possessorum dispendio, legum est Christianarum ex postfacto (& in secunda quasi Tabula) cum primis providere. Mal. 3. à v, 8. ad 13.*

A. *Hæc optare quidem pietatis est; sperare, singularis animæ fidentie. Quod impossibile tamen apud Homines, Deo possibile. Sed an idem de Decimis dolo malo surreptis, aut aperta vi expilatis, sentiendum?*

B. *Prorsus, idq; ex abundanti, lege scilicet Humana, eaque omnium constantissima (ex quo primum facta est Ecclesiæ Decimarum donatio) corroboratis, & in contractibus nunquam non Ecclesiæ reservatis.*

A. *Num itaque solo nititur Humano Jure Decimarum solutio?*

B. *Equidem si solo, bonorum est civium parere legibus, quarum communi beneficio quod suum est sibi habent: nam hîc quoque qui sciens volens offendit in uno, reus tenetur omnium.*

A. *Sed de Jure Divino Evangelico quid dicendum?*

B. *Præmissis, quod aliud sit Decimarum separatio, aliud separatarum solutio, & quod tantum de posteriore quæritur, intrepidè statuendum Decimas istas ex hypothesis, i. e. ubi semel Deo dicatæ fuerint, juris esse Divini, & nisi jure iuvo*

cedente Deo, ^a prorsus *immutabilis*; neque enim potest jus (inferius) *humanum* præjudicare (superiori) *divino*. Quid, quod Evangelium nullibi Decimas abrogaverit, etiam ^b ante legem solutas, quin potius obliquè communiat?

^a Act. 5. 4. ^b Gen. 14. 20. &c. 28. 22. ^c 1 Cor. 9. à v. 9. ad 15.

A. Perge ad Simoniam, quam Furti speciem superius enumerasti.

B. Ea quam hic præcipuè attingimus, est Datio vel Acceptio *pecuniæ* aut *emolumentum* cuiusunque Temporalis ob jus aliquod aut Beneficium spirituale, ceu purè Ecclesiasticum,

A. Unde id nominis contraxit?

B. A Simone illo mago, qui Spiritum Sanctum (i. e. illius dona) pretio emere cupiebat Act. 8.

A. Sed videtur Simonia, quam nunc vocamus, à prima illa permultum distare, cum certum sit *æléμωσα*, sive dona spiritualia, quæ affectabat Simon, neque de Jure neque de Facto redimenda, Spiritu Sancto pro ^a suo unius arbitrio cuncta gratis dispensante (quo magis execrandum Simonis Crimen;) secus habet in Beneficiis, & rebus Ecclesiasticis, ad quarum collationem Humanæ voluntatis consensus requiritur.

^a 1 Cor. 12. 11.

B. Discrimen esse haud obscurum fatemur; neque tamen Simoniam hodiernam ad primam
vam

vam illam sat commodè revocari posse dubitamus.

A. *Profer rationem.*

B. De Clericis ministerio sacro (si qui sint minus idonei, i. e. non sufficienter, ut vocetur Apostolica,) *disanctiois*, in expedito res est. Cum enim ad id muneris rite obeundum antecederet necessaria sint (idq; debita *proportione*) dona *spiritualia* & virtutes, a quâ practicæ, quâ speculativæ, qualésque *auro statim argéntoque* emi, ubi illis opus est, non posse constat, (magis quàm dona ipsa *miraculorum*) satis liquet apud talem *Simoniacè* promovendum pecuniam suam donorum spiritualium *instar* obtinere, cum illâ impetrare satagit, *impetrátque*, quod istis tantummodo debetur.

a 1 Tim. 3.

A. Certè hæc eadem specie videtur, licèt non gradu, cum prædicta Magi Simonia. Quid verò si Clerici cætera sint idonei?

B. Casus semper excipio raros admodum & singulares: Cum verò illi quoque rem sacram, viz. *Curam Animarum*, qua citra opem Sp. Sancti *specialem* pro muneris dignitate, defungi nequeunt, obtorto collo (i. e. *mercede data*) sibi trahere nihil vereantur, ad *Simonæ* propriè dictæ Prædicamentum reductive illud pertinere dubitandum non est. Mitto quæ ab Ecclesiæ *Patribus* & *Conciliis* passim effulminantur in *Simoniam*, qualis post ipsum *Simonem* ad hodi-

diernum usque diem extitit. Unum hoc indicare liceat, adversus Simoniacum, quemvis, etsi ^a maxime infantem admitti, ^b sicut in crimine læsæ Majestatis, eumque ^c Hæreticis annumeratum.

^a Decret. 5. 3. cap. Tanta. ^b 15. 3. Sanè. ^c 1. 1. cap. Presbyter.

A. Interim quid de Patronis Simoniacis dicendum?

B. Quod veritatis est, eos *Pestes* esse Ecclesiæ, sui amantes, Animarum osoles, profligantes Conscientiam, ut ex ipso *Dei Fisco* depeculentur pecuniam: nec Christianæ Reipublicæ quicquam ferè magis interesse, quam ut quos non regit *metus Numinis*, coerceat *authoritas Magistratus*; eadem saltem juramenti Religione adversus Simoniam teneri, qua Clericus.

A. Instabunt tamen se dignos promovere, item saltem à Superioribus judicatos.

B. Quasi vero ignorent ipsi dignos non esse Homines *perjuros*, quique non per *januam* intrant *Canonicam*, sed, ut *Jupiter* iste *Poeticus*, imbre *Aureo* per tegulas delabuntur.

A. Multi quoque *Usuram*, quæ est *Acceptio pecuniæ à Debitore supra sortem*, *Furti hujus indirecti* *postulant*.

B. Ut quod res est fateamur, malè semper *audivit antiquitus*, in orbe non solum *Christiano*, verum etiam *Ethnico & Infideli*.

A. Nunquid ergo *illicitum* putas?

B. Non est hoc temerè & simpliciter affirmandum,

dum, & multa poscit (quæ *Enchiridii* angustis includi haud facile sustinebunt) accurata talis controversiæ ventilatio. Nam 1° distingui solet usura in *compensatoriam*, & *lucratoriam*: compensatio autem 2^a est, *aequitatis* scil. & *gratitudinis*; illa, qua Creditori damnum (si quod acciderit) *grave* & *improvisum* ex creditæ pecuniæ carentia à Debitore ultro refarcitur; ista, cùm Debitor, nullâ *pactione* interpositâ, *minis* nullis, v. nullâ impellente, lucri sui particulam aliquam Creditori delibandam *dono* porrigit; quarum neutra (vel ex hujus parte, vel illius) Christianæ legi adversatur, ut è *comparatorum* legibus arguere licebit, ex *Luc. 6. 33.*

A. Cum hoc Usuræ genus simpliciter voluntarium esse constat, de eo nullus, ut puto *scrupulus* haberi poterit. Quid vero de lucratoria illâ, & factâ legibus humanis necessariâ, arbitrandum?

B. Leges quidem eam tolerantes (*Anglicanas* nostras potissimum loquor) minimè damnandas, cum id ob Christianæ charitatis defectum quodammodo *invitæ* faciant, ipsamque interim usuram probis infectentur gravissimis, ut legi *Evangelicæ* parum conformem: nec sanè tam tolerare videntur quàm *pudescere*, & malum, (alioqui ferox & indomitum) finibus utcunque certis continere. v. *Stat. 37. Hen. 8. c. 9. & 5 & 6 Ed. 6. c. 20.* (quæ quidem lex, etsi nunc antiquata, omnem simpliciter usuram severissimè damnavit,) 13 *Elix. c. 8. 21 Jac. 17.* ad calcem,
ubi

ubi clausula quædam occurrit exceptoria notatu non indigna.

A. *Judeis |quidem fœnerare Fratribus omnino
interdictum constat, sed an Christianis lege Evan-
gelica, res in ambiguo posita videtur.*

^a *Dent. 23. 19, 20.*

B. Multi tamen à Christo prohibitum sta-
tuunt, *Luc. 6. 35.* [*ἀποκρίσεις μὲν ἀπ' ἀλλήλων*]
cùmque ea sub lege *Mosaica* vigeat charitas,
ut *Fratribus* mutuum daretur sine fœnore, in-
dignum prorsus existimant *Evangelio aureum*
illud Charitatis laxare vinculum; *Evangelio*,
inquam, cui à fronte præfulget *Adamantis* cus-
pide, *Servatoris* sanguine, insculpta vox ^a *pro-*
pria, CHARITAS. ^a *Joh. 13. 35.*

A. *Sed Ædium, Fundorum (& similium)*
locatio nunquam malè hætenus audivit, cur itaque
suspecta redderetur pecuniæ fœneratio?

B. Quod illa nullibi, nunquam fuerit repre-
hensa, hæc omni ævo & loco, satis indicat (vel ipso
generis humani sensu) minime parem utriusq; rati-
onem; nec fortasse ita tenebris involutum est
discrimen, quin posset (modò ponerentur præ-
judicia) in lucem vindicari. Sed de hoc, *Obe*,
jam satis est. Liceat modo coronidis vice hoc
unum monere, *In dubiis sequenda tutiora*: cer-
tissimum est, non fœnerantem non peccare, an æ-
què hoc certum de fœnerante tueris, suo per me
quisque suffragio & sensu fruatur.

A. *Hoc itaque misso, in contractibus ordinariis*
que

quæ regule generales, ut Furtum vitetur, observandæ?

B. *Prima, Ut iusta sint pondera, & mensuræ. Lev. 19. 36. Am. 8. 5.*

Secunda, Ut proba, & utilia sint mercimonia, emptorisque pretio proportionata. Am. 8. 6.

Tertia, Ut Emptoribus, si quid in istis (aut alio quovis mercaturæ nomine) peccatum fuerit, re cognita, damnum præstetur. Luc. 19. 8. Contrahentes autem in omnibus regat (ubi loquitur) Scriptura, ubi tacet, propria Conscientia, optimorum & prudentissimorum consiliis ad-juta; memores Hominum dolo malo in re qualibet erga quosvis utentium, ultorem esse Deum. 1 Thes. 4. 6.

CAP.

CAP. XX.

De Præcepto Nono.

A. *Quid Nonum vetat Præceptum?*

B. *Mendacia, falsisque Criminationibus, & Calumniis alicujus vitam, nomen, aut fortunas impetere.*

A. *Quid præcipit?*

B. *Ut in asserenda veritate ista omnia, quæ ad licet, unicuique facta recta præstentur.*

A. *Num itaque Proximi nomine in Præcepto quemvis intelligendum putas?*

B. Sic, Domino ipso exponente, *Luc. 10. à vers. 27. ad 38.* Cum enim *Amor proximi*, secundæ legis Tabulæ vim omnem contineat (ut *ib. v. 27. & alibi*) nec ulli prorsus mortalium facienda sit injuria, Proximum istum unumquemque indigitare necesse est.

A. *Quid est mendacium?*

B. Est rei falsæ significatio quævis cum voluntate fallendi.

A. *Quotuplex est?*

B. Triplex: *Perniciosum*, cujus finis est proximi damnum; *Officiosum*, quod in illis bonum dirigitur; & *Jocosum*, quod ejusdem voluptatem & delectationem primario respicit.

A. *Ecquid horum licere nullum arbitraris?*

B. Certè nullum probatur in verbo Dei, quin potius contra mendacium in genere illustra extant

tant a edicta, b severissimis sanctionibus munita.

a Lev. 19. 11. Col. 3. 9. b Ps. 5. 6. Apoc. 21. 27.

A. De mendacio Pernicioso nulla lis est quin maxime a exosum sit Deo, & detestandum Hominibus, quippe quod in jura Charitatis perinde ac veritatis malignè invadit.

a Ps. 52. 3, 4, 5. & Psal. 120. 3, 4. Prov. 6. 9-19.

B. Verum multi non idem sentiunt de mendacio Officioso, & Jocosso; neque diffitendum est ista virtutes ferè videri posse, ubi cum illo vitii monstro conferuntur; non posse tamen in totum excusari, nec ullius mendacii praxin Homini Christiano convenire asserendum.

A. Fac initium à mendacio Jocosso.

B. Diligenter hîc notandum,

Primò, a Ironias, b Hyperbolas, c Metaphoras, & id genus d alias locutiones figuratas (ubi rite adhibentur) mendaciorum nomine minime denigrandas, utpote quæ veritatem (minus quidem usitata, ac satis nota veste conspiciendam) exhibent, quibusque tota scatet Scriptura.

a 1 Reg. 18. 27. b Joh. 21. 25. c Joh. 15. 1. d Mat. 26. 26, 28. & pass. alibi.

Secundò, Si quis ad jocum & voluptatem sermonibus suis intersperserit, quod tamen signo quovis aliter habere indicat, non videtur ad mendaciorum familiam tale dictum pertinere;

riere, magis quàm *Ironiam* aut *Tropum* confimilem.

Tertiò, Effrænem tamen ejusmodi dictorum jocularium usum vix culpâ carere, cùm *gravitatem* haud deceat Christianam; certè non periculo, cùm lingua istis nimium *assuefacta* in ipsius mendacii laqueum facilius incauta proruit.

A. *Sic autem subductis rationibus quid habes contra mendacium quod dicitur Jocosum?*

B. *Primò*, Quod sit minimè necessarium: possunt enim cordati quivis ^a (modò Christiani) satis in quotidiano convictu oblectari sine mendacio. ^a *Phil. 4. 4.*

Secundò, Quod virtuti formaliter inimicum; nec obstat finis (aut potius Jocantis *Intentio*) quo minus mendacii *formalis* & directi stigma gerat. Nam qui sciens malum facit ut eveniat bonum, *spinas plantat, ut colligat uvas, Gehennæ serit, ut Cælum metat. Rom. 3. 8.*

A. *Ad mendacium perge Officiosum.*

B. Hoc omnium maximè *coloratum*, in certis præcipuè casibus; cum verò non sit mentiendum ^a *propter Deum*, multo minus ut gratificemur creaturæ, neq; (quod modò allegavimus) *faciendum est malum ut inde consequatur bonum*, ab eo cavendum prorsus Homini Christiano censemus. ^a *Job. 13. 7.*

A. *Solent vero* ^a *Obstetricum Ægyptiacarum,*
^b *Rachabæ,* & ^c *Abrahami exempla in mendacii Of-*
ficiosi tutamen urgeri,

^a *Exod.*

^a *Exod. 1. 20, 21.* ^b *Jes. 6. 21.* ^c *Gen. 12. 13. & c.*
20. 2.

B. *Exempla non probant, nisi ad imitandum divinitus proposita.* Remuneratus est Deus obstertricum; & *Rachab*^a sui timorem ac ^b *fidem*, condonavit mendacium. Abrahamus autem omnino non mentitus est, etsi carnis infirmitati succubuisse^c constat, unde & ^d *Adulterii periculo uxorem exposuit.*

^a *Exod. 1. 21.* ^b *Heb. 11. 31.* ^c *Gen. 12. 12.* ^d *v. 19.*

A. *Annon pro mendaciis habendæ sunt Æquivocationes?*

B. *Non Logicæ seu verbalis, (quarum haud sterilis ipse Ager Domini, sacram intelligo a Scrip.) at verò mentalium alia planè est ratio, quæ cum à mangonibus Jesuitis primum adornatæ (si non excogitatæ) fuerint, Jesuiticæ vulgo appellantur.*

^a *Mat. 9. 24. Jo. 2. 19. & c. 1. 11.*

A. *Quas dicis Æquivocationes Jesuiticas?*

B. *Quæ parte tantum sensus ore prolata, mente premunt alteram, prolatae destructoriam.*

A. *Da exemplum.*

B. *Quærenti Judici, Esne Jesuita, aut Sacerdos, quem vocamus, Seminalis? is autem, etsi talis revera fuerit, intrepidè negarer, tacitè secum intelligendo in hunc modum, Non ita, ut hoc tibi patefaciam, vel, ut mille tibi Aureos donarem, aut aliquod simile. Vid. Mason. de æquivoc. c. 3.*

A. *An vero fieri posse, ut Christianitatem professi, quique sibi Columnæ videntur, & quibus destituta concideret omnis Religio pariter ac Ratio, talia nobis propinent Errorum portenta, quibuscum neque Religio prorsus ulla, neque Societas Humana constare poterit? Absit credere quæ videmus.*

B. *Excipiunt quidem (verbo tenus) negotia Fidei & contractuum civilium: verum hîc non discedunt ab Arte sua, ^a æquivocè semper agentes. In utrisque quis Fidem habiturus est eis, quorum in reliquis ita se vestigia terrent?*

a v. Mason. ubi supra.

A. *Nunc tandem mirari desino prodigium istud doctrinale, Fidem non esse Hæreticis servandam, i.e. nullis, qui Romanæ Communionis non audiunt.*

B. *^a Illud tamen à Sancti Concilii Oecumenici ^a Constantiensis Patribus (quanquam in omnibus non probantur) in casu celeberrimo Job. Huß, & Hier. Pragensis strenuè definitum constat; cujus equidem dogmatis & Decreti Conciliaris huc redit Christiana admodum sententia, Pontificiis licere tum Homines ludos facere, tum Deum. ^a Sess. 19.*

A. *Quid verò circa Criminationes & probra in Proximi nomen jacta speciatim observandum?*

B. *Ea sunt vel de Criminibus malignè confictis, vel temerè suspectis, vel certò cognitis.*

A. *Quid si malignè ab ipso Criminatore confictis? ut Jer. 18. 18. Ps. 35. 11. Dan. 6. 4, 5.*

B. *Diabolicum prorsus ingenium prodere, præ-*

præcipuè si in viros ^a dignitate aut ^b virtute præstantes.

^a Zech. 3.2. ² Pet. 2.10. ^b Pro. 17.15.

Quos, *Primò*, thesauro spoliant longè pretiosissimo, bonâ nimirum famâ. *Eccles. 7. 1.*

Secundò, Authoritatem & Religionem per ejusmodi latera convitiis proscindunt. *Psal. 69, à v. 7. ad 13.*

Tertiò, Conviciis affectos, quantum in se est, Ecclesiæ Reipublicæque inutiles reddunt, qui fortasse nil prius habent quàm ut de utraque præclarè mereantur *Dan. 6. ubi sup. 3 Joh. 9. 10.*

A. *Quid si leviter tantùm suspecta sint crimina, quæ rumusculis ultro citròque agitantur?*

B. *Primò*, Neminem decet adversus quempiam (maxime honesti nominis) temere accusationem ^a admittere, nedum ^b disseminare: imò hoc fieri libenter, ex pravo saltem animi consilio, non potest ^c citra æternæ Salutis discrimen.

^a 1 Tim. 5.19. ^b Prov. 10.18. *Jer. 9.4.* ^c Ps. 15.1,3.

Secundò, Militat ista ἀπειρολογία prurigo adversus aureum illud legis & Prophetarum, Evangelii, imò & luminis naturalis oraculum, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*

Tertiò, Hominem non decet ^a cordatum ulla in re levibus duci suspicionibus, nedum in eâ quæ Proximi sui tantum intersit.

^a Prov. 14.15.

A. *Quid demum si probri materia (Crimen) certum perspectum fuerit?*

B. Di-

B. Distinguendum de Personis & de Crimine. Personæ sunt vel *publicæ*, vel *privatæ*, Crimen vel quod Ecclesiæ & Reip. deregendum omnino refert, vel non. Si notum sit personæ publicæ (magistratui) sitque Criminosus intra suæ *cognitionis* fines, non agit contra charitatem, si poenâ prudenter impositâ ^a manifestum faciat. Si personæ tantum privatæ innotuerit, neque tanti sit momenti, ut in Conscientia foras eliminare teneatur, ^b privatim monuisse sufficiat, idque ^c *in spiritu mansueto, considerans seipsum ne & ipse tentetur.*

^a 1 Sam. 3. 13, 1 Tim. 5. 20. ^b Mat. 18. 15. ^c Gal. 6. 1.

CAP.

CAP. XXI.

De Præcepto ultimo.

A. **Q**uid in *Præcepto ultimo* vetitum continetur?
 B. In diversa hic abeunt Theologi.

Quin

Primò, Non est dubitandum in hoc *Præcepto* aliquid prohiberi, quod in nullo propriè reliquorum; aliàs non constaret *Decalogus*, sive *decem verba*: quippe *decem* non erunt, si alterum ab altero non *specificè* distinguitur, proinde necesse est ei objectum *speciale*, uti cæteris, assignari.

Secundò, Itaque duo hic prohiberi videntur: primum scilicet, *inordinati* quicunque motus, etiam *sine consensione* actuali voluntatis, (quos *primos*, & *primò primos* in Scholis vocant) qui cum legi Divinæ conformes non sunt, aut hic aut nullibi interdictos habemus.

A. *An censes quoque pravitatem illam originalem* (peccatorum omnium actualium fomitem perpetuum) specialiter hic prohibitum includi?

B. Ita, (quanquam propriè & primariò ventantur *Actus*, pronitas autem radicalis ad malum ab *Actu illo primo proveniens*, duntaxat ex *consequenti*) nam ad illam respiciens Apostolus *Concupiscentiæ* nomine designat, citatis hujus *Præcepti* verbis, *Non concupisces*.

A. *Sed*

A. *sed vetantur futura, & libera, non præsens, præterita, aut quoad statum naturalia. Peccatum verò originale omnibus præsens, & ex lapsu primo ingentum adheret.*

B. Imo lex moralis in Decalogo comprehensa non ad Hominem in certo statu (puta peccati) sed potius ad Hominem simpliciter pertinet, & consequenter in statu integro æque ac lapsu, quo Concupiscentia ista caruit & carere poruit, haud secus atque ex quo hæret lateri lethalis arundo. Deinde, concupiscentia non ad hanc magis quàm ad illam temporis differentiam restringitur.

A. *Quodnam est alterum illud in Præcepto vetitum?*

B. *Sortis suæ displicentia, cui ex adverso includitur præceptum positivum, ut suâ sit quisque portione contentus. Phil. 4. 11.*

A. *Verum hoc alibi præscriptum videtur, ut in Præcepto octavo.*

B. Non tamen ut hic, *generaliter*, sed respectu possessionis alienæ, & quâ talis; fieri enim poterit, ut etiamsi totum quis orbem possideret, sicque nulla superesset in terris quam concupisceret *res aliena*, Sorti suæ minimè acquiescat. *Eccles. 1. 8. & 4. 8.*

A. *Potestne Viator aliquis implere legem?*

B. Sensu propriè *Legali* non potest, sic enim peccati immunis esset (quod *cis patriam* non est

est expectandum) *Sensu Evangelico* (i. e. quod omnes etsi non *gradus*, ^b *partes* tamen animiq; ^c *sinceritatem* habituales) non potest modò (^d *Gratia* adjutus divina) verum etiam sub Animæ periculo legem adimplere teneatur.

^a *Jac.* 3. 2. 1. *Joh.* 1. 8. ^b *Luc.* 1. 6. *Psal.* 119. 6. ^c *Job.* 2. 3. 2. *Cor.* 1. 12. ^d 15. *Joh.* 15. 5. ^e *Jac.* 2. 8.

A. Sed execrabilis est quisquis non manserit in omnibus quæ legis sunt; ut ea faciat. *Gal.* 3. 10.

A. Quin Factus est pro nobis Execratio, qui est Benedictus in secula. *Gal.* 3. 13.

CAP. XXII.

De Ecclesiâ.

A. Quid significat vox Ecclesiæ sensu Theologico & maxime usitato?

B. In genere cœtum Christianum, five in Christum^a credentium, per^b verbi præconium (ordinario) & Spiritum Dei, e reliqua mundi colluviè^c evocatum.

^a Act. 2. 44. & c. c. 19. 2. ^b Ro. 10. 14. ^c 1s. 59. 21. ^d Ro. 1. 7.

A. Quotuplex est Ecclesia?

B. Distingui solet.

Primo, In^a militantem (in Terris) & ^b triumphantem (in cœlis.)

^a 2 Cor. 10. 3, 4. ^b Apoc. 7. 9. & c.

Secundo, In Visibilem. & Invisibilem.

A. Unde autem oritur ista Ecclesiæ distinctio posterior?

B. Ex varia membrorum unde componitur conditione, tum internâ, tum externâ?

A. Quî verò ex internâ?

B. Nempe *visibilis* conflatur ex fidelibus, qui tales^a habentur, five *judicio charitatis*, five *veritatis*: *invisibilis* ex iis tantum qui fideles *revera*^b sunt, quorum scilicet interna indoles, eîssi Deo *καρδιον* νοτίσσιμα, aciem tamen humani intellectus (nisi divinitus revelata) fugit

1. Cor. 1. 2. Act. 8. 13. Apoc. 3. 2. ^b Rom. 2. 19.
Eph. 5. 25. ^c Act. 9. 13, 15. Mat. 23. 28.

A. Dic quomodo ab externa Ecclesia conditione nascitur discrimen.

B. Nimirum Visibilis dicitur Ecclesia, quæ ob multitudinem aperte profitentium veritatem, non sibi tantum ipsi, sed & hostibus Evangelii est ^a conspicua: Invisibilis, quæ ob membrorum sive paucitatem, sive dispersionem (ex persecutione ortam) in angulis ^b obscura, nisi sibi inter ipsi, delitescit.

^a Rom. 1. 8. 15. 11. 9. ^b Mar. 14. 50. Apoc. 12. 6.

A. Quod si Ecclesia sit unquam hoc nomine invisibilis, quomodo dicitur Lux Mundi Mat. 5.

B. 1. Non ex splendore semper externo, quippe quæ suas, ut Luna, *Phases*, imò & *Eclipses* habet; sed ex munere potissimum & officio, quod est in tenebris sedentes (tum verbi præconio, tum vitæ exemplo) illustrare luce Evangelii.

2. Quoniam in se semper lumine cœlesti perfusa, potest tamen (ut Sol ipse) aut cæcis, aut videre *nolentibus*, aut (*persecutionis* & *errorum*) opaco interposito collocatis ^a minimè apparere, iis interim ^b qui filii sunt lucis utcunque radioſa.

^a Apoc. 8. 12. & 6. 9. 2. ^b Mat. 11. 19.

A. At quomodo cum promissione Christi hoc convenit, ubi dicit, quod portæ Inferorum ad-

versus Ecclesiam minimè prævalebunt? *Mat.*
16. 18:

B intelligendus est de Ecclesia *Universali*
& *Invisibili*; nam de *particularibus* & *visibili-*
bus experientia reclamationat; ut (si alia deessent
testimonia) exemplo sunt Ecclesia Judaica, &
7. illæ Apocalypticæ c. 2, & 3: utinamque
non Romana.

A. *An ergo non potest Ecclesia militans in terris*
penitus deficere?

B. Non potest; pugnat hoc enim cum *pro-*
missionibus divinis, qualis ea modo memorata,
Mat. 16. *Mat.* 28. 20. Hinc seculis etiam
corruptissimis, & maxime *Apostaticis*, ubi
prorsus interesse videretur Ecclesia, suas sibi
fidelium reliquias in tuto condidisse Regem Ec-
clesiæ omnes docent historiæ, quemadmodum
1 *Reg.* 19. 14, 18.

A. *Ast ubi gentium fuit Ecclesia per tot annorum*
Centurias ante Reformantem Lutherum?

B. In mediis Ecclesiæ hostibus *captiva*, op-
pressa fædè, variisque maculis deformata, sicut
tempore *Achabi* *Israeetica*, vel ut arca Dei in-
ter *Philisthæos* ad tempus triumphata.

A. *Qualis vero erat ista Ecclesia, quæ nullibi*
comparuit, quæ nullos sibi proprios habuit pa-
stres, Regimen Ecclesiasticum, & disciplinam
nullam, quæ denique cum cœtibus (quos ipsa
vocat) Idololatricis communionem ordinariam ex-
ercere

ercere sustinuit? Ad ista velim ut sigillatim respondere.

B. Ad primum quæsitum caput, ostensum est supra, minimè necessarium esse ut Ecclesia semper compareat, nisi suis ipsius membris, at

Secundo Ex abundanti dicimus, sub ipsa Papatus tyrannide comparuisse sæpius gregem Christi, etsi obscuriorem paulò & minus frequentem, nec erubescendum est Ecclesiæ, si quando grex pusillus audiat, Luc. 12. 32. Imo nullo defuere seculo qui veritatem Christi, idque in gravissimis fidei capitibus, contra sacrilegas novitates Papicolarum, quæ dictis, quæ factis, quæ denique proprio sanguine vindicabant. Hic Judicem appellamus Historiam Ecclesiæ.

A. Quid autem de defectu Pastorum sibi peculiarium; Disciplinæ, & regiminis Ecclesiastici, sentiendum?

B. Nimirum (ut allà præteriam) quod pastores illi Pontificii (quales quales) sufficerent ad tempus inserviendis Ecclesiæ commodis simpliciter necessariis, ut Scribæ & Pharisei Ecclesiæ Judaicæ, quibus ex præcepto Christi pro tempore auscultandum erat.

A. Quid porro de isto Disciplinæ defectu statuendum?

B. Disciplinam scilicet (omnibus quasi immeris absolutam) ubi haberi potest ad Ecclesiæ ædificationem apprimè facere, & essentiam minime

nime constituere.

^a vid. 1. Cor. c. 5. &c. 11. collat. cum 1. Cor. 1. v. 2.

A. Quid demum ad communionem istam cum
ceteribus Idololatricis dicendum? potuitne ullo no-
mine Ecclesiae titulum mereri; quæ se istis ad-
miscuit?

B. Hoc fidelium tunc temporis infirmitatem
& infortunium arguit, non prohibet quo minus
Ecclesiae Universalis membra conferentur;
præcipuè cum duram sub papatu servirent ser-
vitutem, nec plena Evangelii luce, ut post mo-
dum essent imbuti.

^a Apoc. 2. 13.

A. Quæ sunt notæ veræ Ecclesiae?

B. Invisibilis eadem quæ verè fidelium, ^a vita
scilicet & virtutes verè Christianæ; ^b visibilis
fana in fundamentalibus ^b professio & prædicatio
fidei, cum debita (quoad substantiam) admi-
nistratione Sacramentorum

^a 1. Jo. 2. 29. ^b 1. Jo. 4. 13, 14. Mar. 28. 19, 20.

A. Nonne hæc inter notas Ecclesiae senseri de-
bet, quod unum in terris caput visibile agnoscat,
illudque Pontificem Romanum?

B. Nequaquam: quia nullum tale caput
nobis commendat Scriptura, ne dum Pont. Ro-
manum: & in talibus argumentum ex verbo
Dei negativum valet.

A. Quo potissimum fundamento nititur adversa
Romanensium Sententia?

B. Eo nimirum, quod S. Petrus taligauderet præ cæteris Apostolis privilegio, quod Romæ sedit Episcopus, ibique Coronam tulit martyrii; demum, quod ei successor sit Pontifex Romæ.

A. Unde autem colligunt Petro indultum (præ reliquis) Episcopatum istum Oecumenicum, sive potestatem in omnia Ecclesiæ militantis membra supereminentem?

B. Quod nimirum ei nominatim Christus tradidit claves Regni Cælorum, atque adeo promisit super Petra (quam illi Petrum ipsum interpretantur) se ædificaturum Ecclesiam suam. Mat. 16. 18. 19.

A. Quid ad ista respondendum?

B. Primo Claves non uni Petro, sed omnibus Apostolis ex æquo conceditas, ut liquide constat ex Mat. 18. 18. & Joh. 20. 23.

A. Cur igitur eo loci Petrum duntaxat allocutus est Christus?

B. Quoniam is nomine reliquorum præclaram illam de Christo confessionem edidit, utque ad illius nomen (responso ad singulos æqualiter pertinente) alluderet.

* Mat. 16. 20. & colat cum v. 15.

A. At primus dicitur Petrus Mat. 10.

B. Inde ordinis fortasse colligatur primitas, nulla jurisdictionis, Primus apellatus est Petrus, quod primus omnium vocaretur à Christo ad Apostolatam scilicet, etsi Andreas pri-

or ad discipulatum : confer *Mat. 4.* cum *Joh. 1.*

A. Estne aliud aliquod ex Scriptura perendum quod S. Petri in reliquos Apostolos jurisdictioni suffragetur ?

B. Omnino nihil ; imò nonnulla potiùs in speciem contraria ; qualia sunt quod eum ex infirmitate carnis (statim à concessio omnibus privilegio) labentem • Satanam appellaret Christus, eique in faciem obliteret ^b S. Paulus, quibus nihil simile cæteris Apostolis ferè legimus.

^a *Mat. 16. 23.* ^b *Gal. 2. 11.*

Adde quod Paulus asserit se nihilo inferiorem fuisse reliquis Apostolis, & consequenter non Petro 2. *Cor. 11. 5.* Nec ulla demum talis jurisdictionis umbra ex Scripturis ostendi potest.

A. Quid vero quod Ecclesiam super Petro edificandum promisit Christus ?

B. Non dixit super Petro, sed super hac Petra ; ea nimirum fide, quam suo & reliquorum Apostolorum nomine professus est Petrus.

A. Quid si demus super ipsum Petrum ?

B. Incommodi nihil sequetur, modò

Primò, Fundamentum statutus Petrus non personale (quod ^a solus est Christus) sed doctrinale ; nec

Secundò, Doctrinale primarium, sed ^b secundarium, ipsi scilicet Christo Prophetae mag-

no & super ædificantem & ædificatum ; nec
Tertio Vel hoc censu *super Petro* magis ,
 quam super reliqua Prophetarum & Apostolo-
 rum Coronâ.

^a 1. Cor. 3. 11. ^b Mat. 28. 20. Act. 3. 23. ^c Eph.
 2. 20.

A. *Sed quid demum Romano Pontifici in hoc ne-
 gotio cum S. Petro ?*

B. Non magis quàm cum Philippo aut Bar-
 tholomæo : nam potestatem istam *Apostolicam* ,
 (quoad eam quam ille sibi arrogat *latitudinem*
jurisdictionis Oecumenicam) expirasse cum ip-
 sis Apostolis (non secus ac dona miraculo-
 rum ,) palam est ex historia Ecclesiæ , quæ
 per multas annorum à Christo Centurias tale
 nihil meminit, ne dum agnovit.

A. *Quomodo igitur toto eo tempore regebatur
 Ecclesia ?*

B. In suis cujusque Parœciis (sive Diocesi-
 bus) Episcopi *independentem* ab alio quovis
 Episcopo jurisdictionem exercebant.

A. *Quod si Petrus Romæ sedem habuit Epis-
 copalem , (idque per multos , uti ferunt annos)
 nonne sequetur successoribus ejus æqualem deberi
 potestatem ?*

B. *Primò*, non illis magis (data hypothesi)
 deberetur , quam reliquorum Apostolorum
 successoribus , & hinc nihil Pont. accrescit
 Romano.

Secundò , Non Romæ magis quam Antio-
 chiz,

chiæ aliisque locis , ubi Petrus aliquandiu hæ-
sit Episcopus, deberetur.

Tertio, Loci successio per se nil facit ad suc-
cessionem potestatis ex jure divino.

Quarto, Nec si vel maximè faceret, succe-
ssionem suam per tot *Schismatum* gravissimorum,
Pontificumque aut *indebitè* electorum, aut
postea *hæreseos* manifestorum dævia (ab ipsis
Pontificiis abunde nobis indigitata) illasam
queant & incolumem ad S. Petri Cathedram
perducere.

Quinto, Etsi constat de Paulo, meritò ha-
tenuis dubitatum est de S. Petri tali saltem
Romæ residentia qualem illi volenti nolenti
obtrudunt Pontificii. Certè de illâ filet omnis
Historia sacra, nec quod sciam Textus eò ullus
urgetur, nisi qui Babylonem Romam facit) &
per me Esto) 1. Pet. 5. 13.

A. Multa tamen Ecclesiæ Romanæ præ reliquis
honestarunt sedem.

B Honore quidem reverentiæ ut Sororem ,
non obsequii, ut Dominam : hoc enim fecere
falvis primò suis sibi juribus ; &

Secundo, Ob hanc præcipue rationem, quod
esset Roma sedes Imperii, sicut ex antiquis Ca-
nonibus manifestum est.

A. Verum suas sibi res habente Romano Pont.
nunquid alienum est à mente Christi, ut Presbyteris
reliquis in unaquaque Diœcesi unus super emineat &
præsit Episcopus. ?

B. Ne-

B Nequaquam ; nam *Primo*, in ipsis Apostolorum temporibus talis reperitur Episcopatus, ut in Epist. ad Tim. & Tit. & in Angelis istis 7 Eccles. Apocalypticis. Ad quos aut *Antistites* per S. Joh. literas dat ipse Christus monitorias.

Et *secundo*, à dicta Apostolorum ætate ad avorum usque nostrorum tempora, nulla unquam in Terris audita est sine *Episcopo* Ecclesia Christiana, ni omnes frustra nos habeant historiae.

A. *Sed à facto ad jus non valet argumentum.*

B. Imo hoc in casu plurimum ; nam indigna est vigilantissima Christi super Ecclesia sua sollicitudine cogitatio, ut eam ab illius usque incunabulis ad canitiem fere sineret tali poliria uti, quam ipse minus probaret.

A. *Quam statuis Ecclesiasticæ potestatis in sibi subditos materiam ?*

B. Ea duplex est, aut scilicet res in se *adiaphora*, aut in lege Dei comprehensa.

A. *An circa utramque modo consimili occupatur ?*

B. Nequaquam ; habet enim Ecclesia potestatem in materiâ *adiaphorâ νομοδυναμίῃ* (sive leges condendi) Christo subordinatam, ad ædificationem gregis Dominici.

* I. Cor. 14. 26.

A. *Id unde constat ?*

B. Partim ex verbo Dei, partim ex usitatissima veterum Ecclesiarum praxi, simulac à persecutionum æstu satis respiraverant, I. Cor.

14. 40. I. Cor. 11. 2. & 16. 1.

A. *In rebus lege morali divina aut jam præceptis aut prohibitis, quomodo ista exercetur Ecclesiæ potestas?*

B. Non ut quicquam ^a *immutet* sed ut omnia suis quoque sanctionibus ^b *cerrobores*: alioqui *parendum est Deo magis quam hominibus*, *Act.* 4. 18, 19.

^a *Deut.* 4. ² *Gal.* 1. 8. 9. 12. ^b *1 Cor.* 5. ad v. 6. *Jude* 22, 23.

A. *In controversiis fidei quænam sunt partes Ecclesiæ?*

B. Se Fidei ^a *Testem*, ^b *Custodem*, ^c *Interpretem* (idque non nisi secundum ^d *Analogiam fidei*) præstare, ^e *se ductos in viam placidè revocare*, in ^f *seductores & præfraçtos gravius animadvertere*.

^b *Act.* 1. 8. *1. Tim.* 3. 15. ^b *Jude* 3. *1. Tim.* 1. 11. ^c *Job.* 33. 23. *Act.* 15 ad v. 30. ^d *Rom.* 12. 6, vid. *Eccles. Angl. Art.* 20. ^e *2. Tim.* 2. 24, 25. ^f *Tit.* 1. 10, 11, 13.

A. *Estne vero Ecclesiæ Interpres infallibilis?*

B. Reverenter ^a *auscultandum est* Ecclesiæ, imo & in illius sententiâ (ubi nil verbo Dei adversum statuitur) eo usque humiliter acquiescendum, ut ne illius voce palam contra obstrepamus, nec paci quoquo modo aut damnum aut molestiam inferre velimus. Arg. à minori vid.

^a *Mat.* 23. 3. & *Eccles. Angl. Art.* 21.

A. *Sed nisi tum Interpres, tum Judex in Terris detur infallibilis, quis erit in Ecclesiâ finis controversiarum?*

Hesp.

B. Resp. *Primò*, Non expectandum esse finem omnium circa religionem controversiarum, dum Ecclesia versatur *in via*; præmonentibus in contrarium & ^a Christo & ^b Apost. Infragante itidem universa Ecclesiæ historiâ.

^a Mat. 18. 7. ^b 1 Cor. 11. 19.

Secundò, Ad nullum ralem Judicem in rebus fidei relegavit Christianos aut S. Scr. aut Ecclesia Primitiva, in qua tamen subinde gliscebant schismata & discordiæ.

Tertiò, Sine Judice hoc in Terris *infallibili* Ecclesiam & consistere posse & vigere, testem appellamus *experientiam*, cum per annos à Christo incarnato 300 & amplius, nulla esset in Concilio generali Ecclesia *compræsentativa*, ne dum Ecclesia *virtualis* (ut vocant) habitus est Pont. Romanus; tota autem credentium *multitudo* sententiam latura in unam aliquem locum convenire non potuit.

Quartò, Nec qui Judicem hunc falso venditant Pontificii, aut quis sit inter se unquam convenerunt, aut quemcunque demum statuunt obiecti nobis mali remedium inveniunt.

A. Quorsum itaq; indies audiuntur Pastores Ecclesiæ, si non sint *infallibiles*?

B. Non id à bono Pastore requiritur, ut non possit sed ut ^a nolit fallere: tenentur autem populi eos reverenter ^b audire, ut ad examen vocatis quæ Christi nomine dicunt omnibus, quod bonum est amplectantur & retineat. ^a 2 Cor. 4. 7.

^b Mal. 2. 7. Act. 17. 11. 1 Thes. 5. 21

CAP.

C A P. XXIII.

De Sacramentis

A. **Q**uid proprie est Sacramentum novi Fæderis?

B. Est * *signum & sigillum nostrum externum* Justitiæ quæ est per fidem, ^b *divinitus institutum.*

* *Rom. 4. 11. Exod. 12. 13. Col. 2. 12. 1. Cor. 10. 16.* ^b *Mat. 28. 20. 1 Cor. 11. 23.*

A. *Quotuplicia sunt ejusmodi Sacramenta?*

B. Duplicia, alia sub lege, sive Judaica, *Circumcisio* nimirum, & *Agnus Paschalis*; alia sub Evangelio, sive Christiana, *Baptismus* & *Cæna Domini*. De prioribus vid. *Gen 17. & Exod. 12.*

A. *Utriusque generis Sacramenta quomodo distinguuntur?*

B. Est alterum scilicet *initians* idque tam Infantium quam Adultorum, *Circumcisio* & *Baptismus*: alterum *continuans & confirmans*, idque tantum Adultorum, *Agnus Pasch.* & *Cæna Domini*.

A. *Unde liquet Circumcisionem & Baptismum fuisse Sacramenta initiatora?*

B. Ex eo, quod in Ecclesiam Judaicam * *mas omnis* per circumcisionem *solemniter* admittebatur; in Christianum, (sive *mas*, sive *fœmina*) excipitur nemo nisi per ^b *Baptismum*, Proin utrumvis semel duntaxat adhibendum legimus

gimus, non autem, ut Sacramenta confirman-
tia, sæpius repetendum.

^a Gen. 17. 10, 12. ^b Mat. 28. 19.

*A. Quid de aliis 5 Sacramentis Pontificiis ten-
sendum?*

*B. Eorum nulla esse proprie Sacramenta,
hoc est sensu quo Baptismus & Coena Domi-
ni in confesso sunt habenda.*

A. Ostende discrimen.

*B. Omnium generale idque palmarium hoc
est, quod nullibi pro Sacramentis à Christo
(ad quem unum utrisque consentientibus id ne-
gorii pertinet) instituta legimus; at de Bap-
tismo & Coena Domini, his nulla move-
tur.*

*A. Quid ad ista in specie discendum, & I. de
Ordine, seu Ordinatione Ministrorum Evange-
lici?*

*B. Non esse Sacramentum sensu quo dixi-
mus.*

*Primo, Quod nullam (sicut Baptismus, &
Coena Domini, Circumcisio & Agn. Pasc.)
externam habeat & aspectabilem materiam;*

*Secundo quod ad certum hominum genus re-
stringatur; non autem (ut ista) ab omnes ex
aquo Christianos pertineat. I Cor. 12. 17.*

*A. Quid habes de Pœnitentia, seu Absoluti-
one lapsorum pœnitentium?*

*B. Eam quidem institutionem esse divinam
non vero sacramentum Evangelicum: quoniam*

Prime

Primo, Ecclesiæ Judaicæ non minus quam Christianæ convenit (quo nihil notius eruditis.)

Secundo, Quia nullum hic reperitur *elementum externum divinitus institutum*; de impositione manuum super lapsos nihil præcepit Christus; nec *contritio, confessio, satisfactio* Elementis annumerari debeant.

A. *Quid autem de Confirmatione statuendum?*

B. Eum ritum esse antiquum, pium & laudabilem, quo Episcopus, vel ejus suffraganeus Episcopus Baptizatis (*fidei suæ rationem sufficientem in publico prius exhibentibus*) manum imponit, & solennem benedictionem impertit, verum pro Sacramento nullibi à Christo Ecclesiæ commendatum: & huic quoque deest *elementum sensibile*; nam de oleo Pontificio, reliquisque ceremoniolis hic adhibitis, altum est in S. Scr. silentium.

A. *Succedat Unctio Extrema.*

B. Hæc signum erat *temporarium* (quamdiu scilicet in Ecclesia vigeant miracula) idque non *gratiæ spiritualis*, sed *sanitatis corporalis*, Mar. 6. 13.

A. *At remissio peccatorum eo significari videtur.* Ja. 5. 15.

B. Imo hoc impetrat *oratio fidei*, uti constat ex loco.

A. *Nec denique Matrimonium vis esse Sacramentum?*

B. Neque istud.

Primò, Quia ad Vetus Test. perinde pertinebat ac Novum, ad statum hominis *integrum* æquè ac *lapsum*, ad *Infideles* & *Paganos*, non sedit ac ad *Christianos*.

Secundò, Mirum erit Sacramentum, cujus illi ad unum *omnes* (& *quatenus ipsi*) quorum peculiare munus est administrare sacramenta, sunt incapaces, quod tamen asserunt Adversarii.

S

CAP.

De Baptismo.

A. Quid est Baptismus?

B. Est Sacramentum initiale, quo *fæderati*, nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti invocato, secundum Christi institutionem, aquâ abluuntur. *Mat. 28. 19.*

A. Quo fine institutus?

B. *Primò*, ut *tessera* Christi, qua gregem suum à reliquo mundo secernit. *Act. 8. 37.*

Secundò, ut Signum & Sigillum *Remissionis* Peccatorum per unum Christum impetratæ. *Act. 2. 38.*

Tertiò, ut signum quoque *Regenerationis* spiritualis, & obligatio ad novam vitam, seu verè Christianam. *Rom. 6. 3. ad v. 7.*

A. Cujus est Baptismus administrare?

B. Ejus, cujus est Verbum prædicare. *Mat. 28. 19.*

A. Num *fæderatorum* numero qui Baptizandi sunt, horum quoque includuntur Infantes?

B. Omnino; sunt enim & ipsi ^a *fæderati*, quibus proinde signum *fæderis* denegari non potest.

^a *Gen. 17. 7. cum Act. 2. 39. Deut. 29. 10. 11, 12. 1 Cor. 7. 14.*

A. Quî possunt esse *fæderati*, qui quid sit esse *fæderatos* ignorant?

B. Possunt (ut in legitimis *fæderibus* & con-

contractibus humanis) *per alios*, etsi non *per se*.

A. *Sed in tota Evangelii historia nullum reperitur exemplum. Lex nulla de Baptismo Parvulorum.*

B. *Exempla videntur esse, Act. 16. 15. & 33. 1 Cor. 1. 16. De exemplis tamen non est anxie laborandum, cum argumentum inde negativum nihil probat, præcipue nisi singularis aliqua id poscat circumstantia.*

A. *Quidni hic posceret circumstantia mutati elementi, sive signi Circumcisionis in Baptismum?*

B. *Quoniam mutato signo idem & immutabile manet foedus, nec novum erat Infantes gaudere Sacramento initiali Foederis; proinde expressa illorum mentione opus non erat.*

Gen. 17. 7. Heb. 13. 20.

A. *Cedo Legem vel Præceptum de Pædo-Baptismo.*

B. *Sufficit præceptum generale istud, Mat. 28.
 ποδδιντες μαθητὰς αὐτοῦ ἐν τῷ ὕδατι, βαπτίζοντες αὐτοὺς.*

A. *Verum ibi jubet Dominus ante erudiendos esse quàm Baptizandos.*

B. *Alii aliàs exponunt vocabulum μαθητὰς sed quicquid sit de ista voce, hinc tantum sequetur, prius instituendos esse Parentes in Fide, quam illorum liberi baptizentur, quod nemo unquam negavit.*

De Cæna Domini.

A. Quid est Cæna Domini ?

B. Est novi Fœderis Sacramentum alterum Christianum, quo ^a Panis & Vini (precibus eò pertinentibus) ^b benedictorum usu Spiritualis manducatio Christi ~~ad~~ fidelibus obsignatur.

^a 1 Cor. 11. 23. ad 30. ^b 1 Cor. 11. 28.

A. Ad quos verò hujus Sacramenti Administratio pertinet ?

B. Ab iisdem, ministris scilicet Evangelii, utrumque Sacramentum administrari par est. Præterea, cum Cæna Domini sit *cibus* & nutrimentum gregis Christi, merito ad Pastores ejus dispensatio pertinebit ; adde suffragantem perpetuò Ecclesiæ universæ praxin.

A. An nudum Panem & Vinum percipimus in Cæna Domini ?

B. Imò ^a corpus & sanguinem Christi, sed *spiritualiter* & per ^b fidem, non modo isto quo fingunt Pontificii, ^c Capernaitico, crasso, carnali, & per verè corpoream (quam vocant) Transubstantiationem.

^a 1 Cor. 11. 24, 25. ^b Joh. 6. 40. collat. cum v. 35. & 54. ^c Joh. 6. 52, 59, 63.

A. Quid habes verò quod contra portentum istud (tam Vocabuli, quàm Rei) Transubstantiationis objicias ?

B. Eam

B. Eam scilicet & Primitivæ Ecclesiæ igno-
ram, & pugnare cum *Scriptura*, cum *Ratione*,
cum *Sensibus ad unum omnibus*.

A. *Cur dicis pugnare cum Scriptura?*

B. Quoniam Christus ipse quod bibit in Sa-
cramento vocat ^a *fructum Vitis*, & Sanctus Pau-
lus quod editur, *ter singulis conjunctim* versibus,
etiam peracta consecratione, ^b *Panem*.

^a Mat. 26. 29. ^b 1 Cor. 11. 26, 27, 28.

A. *Verum quod ibi percipitur, Corpus & San-*
guis Domini appellatur?

B. Locutione scilicet *Metonymica & Sacra-*
mentali, qua Signum pro Signato *usitatissime*
ponitur: ut Gen. 17. 10, 11. Exod. 12. 11.
Tit. 3. 5.

A. *Dic quî pugnat Transubstantiatio cum Ra-*
tione?

B. Quia ponit multa perabsurda, & *ἀόυστα* ^a
qualia sunt primò eundem (Christum scilicet)
comedisse *seipsum*, accidentia nullum agnosce-
re subjectum, *πολυτεμία* ejusdem corporis eo-
dem tempore, ita ut localiter distet à *seipso*,
simul & quiescat & moveat (sursum, deorsum,
antrorsum, retrorsum) obviam fiat sibi ipsi, &
alia hujusmodi portenta patiatur.

A. *An omnibus quoque sensibus adversatur?*

B. Sint ipsi testes; *Panem* esse clamant *sin-*
guli.

A. *Sed credendum est, ratione & sensu etiam*
reclamantibus.

P. Imò

B. Imò credere nec debet, nec potest quisquam contra *Scripturæ*, *Rationis*, omniumque sensuum luculentissima constantissimæque suffragia.

A. Potest tamen quis credere quod non ^asentit, aut cujus ^brationem, seposita testantis veracitate, non capit.

^a Joh. 20. 29. ^b Rom. 11. 33.

B. Rectè; sed ^acontra omnem sensum & rationem credere (quod nunc volunt Pontificii) non est credere, sed ^binsanire.

^a vid. Is. 44. à v. 12. ad 21. & c. 45. 8. ^b Is. 44. 19.

A. At potest Deus efficere ut panis sit sensu crassissimo Corpus Christi?

B. Potest quidem Deus ^aquodcumque vult, sed quod non vult non facit; repugnat hæc contradictio voluntati divinæ, nec ^bpotest aut ipse mentiri, aut hominum mendacia præstare vera.

^a Ps. 135. 6. ^b Heb. 6. 18.

A. Quid de Consubstantiatione Lutherana sentiendum?

B. Ea quidem in hoc convenit cum Transubstantiatione Pontificiâ, quod verba Christi [*Hoc est corpus meum*] utraque ^{ἰν αὐτῷ}, seu ut verba sonant, intelligat.

A. ubi situm est discrimen?

B. Primò, Afferunt Lutherani panem & vinum quoad substantiam minimè mutari, licet in, cum, vel sub iisdem sit verum corpus & sanguis Christi.

Secundo, Nec corpus Christi unà cum elementis esse statuunt unione propriè *locali*, sed *personali & hypostatica*, quatenus nimirum inseparabile est à λόγῳ sive persona Christi, in quo multò tolerabilior est Transsubstantiatione Pontificiâ.

A. *Ad eam verò quid dicendum?*

B. *Primò*, Nullam esse talis commenti necessitatem; neque enim hîc *caro quicquam proficit* magis quàm in sententia Pontif. *Joh. 6. 63.*

Secundo, Naturarum in Christo proprietates, *ubiquitatem* scilicet & *finitudinem localem*, confundere videtur, contra omnem sanam philosophiam.

Tertîo, Nec corpus Christi in Sacramento ponit *corporaliter* magis quàm in quavis re alia; nam *ubique* (illorum sensu) unitum est naturæ omnipræsenti, videlicet Divinæ: sicque de pane communi non minus quàm Sacramentali verè diceretur, *hoc est corpus meum*. Id vero ipsi inficias ibunt.

A. *Quid censes de Calice Sacramentali Laicis denegato?*

B. Id esse *Sacrilegæ* prorsus audaciæ decretum, non obstante institutione Christi, quin & *Primitivæ Ecclesiæ praxi*, à † Concilio Constantensi, rotundè quidem † *seß. 13.* & terminis terminantibus blasphemante, eructatum; unde *Lutherus* faceret Concilium Non-Obstantiense dixit.

A. *Sed*

A. *Sed in solo Pane (Corporis Dominici Symbolo) utrumque percipitur elementum, viz. per concomitantiam.*

B. Sic & ipsis Sacerdotibus sub una specie communicare sufficeret, & sic frustra sub utraq; specie cœnam instituisset Christus; quorum alterum contra Missificantes facit Sacerdotes, utrumque contra institutionem & præceptum Christi: Sed omnes Non-obstante solvet nodos.

A. *Quinam admittendi sunt ad Cœnam Domini?*

B. *Baptizati omnes adultiores, circa a fidem sic satis b informati, extra Communionem Ecclesiæ non c ejecti, quique sine dato scandalo vitam instituunt.*

a *Heb. 6. 1.* b *1 Cor. 11. 29.* c *1 Cor. 5. à v. 7. ad fin. c.*

A. *Quid si contigerit, ut quibus istæ desunt conditiones admittantur nonnulli, an ideo abstinendum erit bonis & ritè præparatis?*

B. Ad Rectores Ecclesiæ pertinet ejusmodi incommodis (quâ fieri potest) occurrere: verum ut ob noxam alienam, suo se quis fraudaret privilegio, nimium sapit rigorem, suiq; neglectum.

A. *Quod si cum impiis (ad mensam scilicet ordinariam) non sit a edendum, multo hoc minus ad mensam sacram licitum videatur.*

a *1 Cor. 5. 11.*

B. Imò valde dispar est ratio, quæ irritam facit

facit consequentiam; quoniam mensa Domini communicare quilibet Christianus ^a ex præcepto tenetur, eique hoc indultum à Christo constat in maximam animæ utilitatem, quorum neutrum Communioni ad mensas ordinarias quadrabit; proinde in tam dissimili casu frustra est qui eandem urget non communicandi libertatem.

^a I Cor. 11. 26, 28. collat. cum I Cor. 10. 16.

A. De Gestu in Sacramento Eucharistiæ percipiendo quid censes?

B. Arbitrio Ecclesiæ (utpote rem mediam) relinquendum.

A. Sed Apostolos ad mensam cum Christo accumbentes percipisse liquet ex Mat. 26. 26.

B. Id quamvis valde sit probabile, tamen certò constare non potest: nam hoc tantum inde liquidò evincitur, Dominum instituisse Cœnam suam, priusquam ex mensa cum reliquis surgeret. Hoc verò multò evidentius est, Christum de Gestu præcepisse nihil; imò neque S. Paulus, qui circa hoc sacramentum se tradidisse asserit quod accepit à Domino, ullam omnino ejus mentionem insinuavit; unde rem esse adiaphoram tutò concluditur, quia sine præcepto nullum obligat exemplum.

A. Non est igitur Ingeniculatio, dum sacra Cœna celebratur: gestus aut Idololatriæ, aut superstitiosus?

B. Pari quidem superstitione teneri videntur.

antur; qui gestum sacramentalem aut absolute necessarium habent, aut per se illicitum; quippe qui sub Præcepto Divino non cadit, (ut ante diximus.) Nedum Idololatra est, qui maximi Hominibus collati beneficii tesseram, idque orans, sicut in Ecclesia Anglicana, de genu accipit.

A. In hoc aut alio quovis consimili casu, quid factu optimum videtur?

B. Ecclesiae iudicio, & a receptis Legibus, & Consuetudini acquiescere, non autem inutiles serendo^b lites, c concordiae fraternae vinculum diffecare.

^a 1 Cor. II. 16. ^b 2 Tim. 2. 14. ^c Eph. 4. 2, 3.

A. Ad vim Sacramentorum percipientibus derivandam, estne necessaria Intentio Ministri?

B. Minimè; sic enim penderet beneficium Dei & fidelium consolatio ex infirmitate aut improbitate humana, eaque non suâ percipientium, sed alienâ, male administrantium: quod per absurdum est.

A. In quo cernitur istius sententiae absurditas?

B. Scilicet indignum nil magis infinita tum bonitate, tum sapientia Christi, quam Institutionum suarum vim appendere intentionibus Ministrorum: sic enim fieri possit, ut effectum ab eo designatum nunquam sortiantur. Vid. 2 Cor. 4. 7.

A. Nonne etiam hoc telo suam ipsorum causam maxime jugulant Pontificii?

B. Nihil verius: cum enim v. g. Baptismum volunt

volunt ex intentione Ministri pendere, sequitur Ministro non intendente non Baptizari: qui autem Baptizatus non est, nullius ordinis Ecclesiastici capax censetur. Hinc, utrum quis sit Presbyter, Episcopus, aut Papa, ignoratur; sicq; fluctuabit omnis fides Curiae Romanae.

A. Quid verò si Minister aut joco tantum, aut ad corporis immunditiam abluendam, aut alio quovis consimili fine, parvulum aquae conspergeret, hocceine Baptismum appellabis?

B. Si ad Baptismum conferendum seriò accersitus, praescriptam à Christo verborum formam adhibeat, quicquid intenderit Minister, verum contulit Baptismum.

A. Unde verò hoc efficitur?

B. Ex eo, quod defectus iste, quem fingis, Ministri (quanquam gravissimus) non est in substantia Sacramenti, sed purè accidentarius; Accidentia autem non mutant rei essentiam.

CAP. XXIV.

De statu Mortuorum.

A. *Quid accidit animabus humanis corpore per mortem solutis ?*

B. Piorum animæ ^a æternam ^b mox possident ^c felicitatem cum Christo in Coelis; impiorum ^d æternos patiuntur ^e Inferni cruciatus.

^a 2 Cor. 5. 1. ad v. 9. ^b Phil. 1. 23. ^c 2 Cor. 5. 8. ^d Mat. 25. 41. ^e Luc. 16. 23.

A. *Quid de Corporibus statuendum ?*

B. Utrorumque ^a resurrectione in die Iudicii, suis denuo animabus consocianda; ^b illorum quidem ad statum gloriæ, horum ad ignominiam, æternumque contemptum.

^a 1 Cor. 15. 35. ^b Dan. 12. 2.

A. *Nunquid idem numero corpus resurget ?*

B. Idem sine dubio quoad ^a substantiam, hoc est, ex eadem numero materia de novo constructum, ^b sicut Deo videbitur; non idem quoad ^c accidentia. Hic autem, quando tacet Scriptura, in specie nihil temerè asserendum.

^a 1 Cor. 15. 53, 54. ^b ibid. v. 38. ^c ibid. v. 42, 43, 44. ^d Phil. 3. 21.

A. *Quid censes de loco Pontificio Animarum tertio, qui dicitur Purgatorium ?*

B. Eum ne unius quidem testimonii Scripturalis colore vel umbra niti, quin turpem esse potius animarum mercaturam, nec exiguam in Chri-

Christi sanguinem contumeliam.

A. De mercatura ista (*multisque aliis illorum Hominum ejusdem nundinationibus*) diu est quod ea satis innotescit orbi Christiano; sed quàm sanguini Dominico labem adspersit?

B. Hanc scilicet, quod *satisfactionem Christi* elevat, si non evacuat; cum ea siquidem commiscet *satisfactiones* Justitiæ Divinæ, easque post mortem, humanas; unde hoc redundat gravissimæ in Christum contumeliæ, quod pro peccatis ex parte tantum, non ex asse satisfecerit, tota reclamante Scriptura.

Vid. *Dan.* 9. 24. *Rom.* 4. 25. c. 8. 33, 34. *Heb.* 10. 14, 18.

A. Nonne verò preces pro defunctis antiquitus haberi consueverunt?

B. De precibus *Eucharisticis* & *commemorativis* verissimum est, quin & de propriè *petitoriis* post aliquot à Christo secula mos inolevit, sed cum Purgatorio isto commune nihil habentibus.

A. Quæ sic?

B. Quoniam hoc tantum in illis volebant Veteres, ut fidelium animæ ad plenariam gloriæ possessionem in cœlis admitterentur, quæ non ante diem Judicii fruituras existimabant: imò fiebant preces istæ ob ipsos quoque *Confessores, Martyres*, atque adeo B. ipsam *Virginem*. Nihil interim de *satisfactione* post mortem futura, aut de fictitiis Purgatorii terriculamentis

lamenti prodiderunt Antiqui.

A. Sed nonne Apostolus ipse pro defuncto orat, viz. Onesiphoro? 2 Tim. I. 16, 18.

B. Dato nunquam concedendo, Onesiphorum cum ista Paulus scriberet è vivis excessisse, tamen illa precatio Apostolica cum Pontificiis, in gratiam Animarum in Purgatorio sudantium institutis, nihil habet commune, (nam hic de cruciatibus est ag.)

A. Quidni verò Onesiphorum concedis ed loci mortuum?

B. Quia nulla loci cogit circumstantia: nam Primò, Si Ephesi tum ageret (ubi mansit ejus familia, c. 4. 19.) quidni includeretur, ut Paterfamilias, in sua ipsius domo?

Secundò, Mortui familia minùs congruè diceretur.

Tertiò, Alibi fortasse peregrinantem novit Apostolus.

A. In Judicio Universali quis futurus est Judex?

B. Christus ipse, cui omnis commissa est potestas, hominum peccatorum gratiâ judicio (longè iniquissimo) ad Crucem damnatus. Act. 17. 31. 2 Cor. 5. 10.

A. At de Sanctis dicitur, quod ipsi quoque judicabunt mundum. 1 Cor. 6. 2.

B. Priùs scilicet judicati, & tanquam Adseffores Christo comprobabunt ejus sententiam.

A. Cur infideles dicuntur (in hoc presente seculo)

culo) jam damnati? *Joh. 3. 18.*

B. Nimirum ex decreto *Legis*, non ex *Senten-*
tia solenni seu formali *Judicis*.

Mat. 25. 41.

A. *Peraçto hoc Judicio quid superest?*

B. Tunc *Regnum* (Mediatorium scilicet)
Patri traditurus est Christus, & (evanescente
isto munere *Oeconomico*) *Deus erit omnia in*
omnibus. *I Cor. 15. 28.*

Cui omnis sit laus & gloria,
Nunc & in secula seculorum. Amen.

APPENDICULA PRACTICA.

De Cæna Domini.

A. **Q**uorsum instituit Christus Sacramentum^a Eucharistiæ, quod & b Cæna Domini appellatur?

a * I Cor. 10. 16. b I Cor. 11. 20. * εὐχαριστία idem quod εὐχαιρία. Confer Mat. 26. cum Luc. 22.

B. In gratiam sui a commemorationem, utque mortem ejus percipientes annuntient.

a I Cor. 11. 24, 25. b v. 26.

A. Qualis autem ea debet esse Commemoratio?

B. Non tantum historica, in summis aut labris aut cerebro fluida (quæ a Hypocritarum & maxime Impiorum esse potest) sed b practica & c affectuosa, quæ d vim quandam salutarem animæ fidei altè imprimit, ac infigit.

a 78. 35, 36. b Psal. 103. 18. c Mat. 26. 75. d Is²⁶. 8, 9.

A. Id explica uberius.

Talis esse debet Christi in Cæna sua Recreatio, quæ

Primò, Crucifixi Domini a amoris erga se mellitissimo sensu participantis animum pateat.

cat, & cœlesti ^b voluptate perfundat.

^a Joh. 15. 13. ^b 1 Pet. 1. 8.

Secundo, Quæ amoris vicissim erga ^a Christum igniculos in corde Communicantis excuscit, in illius ^b laudes meritissimas & obsequium rapiat.

^a Joh. 21. 16, 17. *Cant.* 1. 7. ^b 1 Tim. 1. 12. *ad v.* 18.

Tertio, Quæ Charitate flagret in ^a proximum maximè in ^b domesticos fidei, ^c ἰμμερῶντες.

^a Mat. 18. 32, 33. ¹ Joh. 4. 11. ^b Gal. 6. 10. ^c 1 Cor. 10. 17.

A. Quid est annuntiare mortem Domini?

B. Est *publicè*, atque uno simul ore omnes fateri, mortem ejus nostram esse vitam, cujus ibi non signa modò, sed & *arrhæ* quædam ac *tesserae* ob oculos ponuntur: imò neque signa tantum aut *repræsentantia*, aut *obsignantia*, verum etiam *exhibentia* merito appellari dicat ratio.

A. Dic primum quomodo elementa illa in Sacramento *aspektabilia* (cum actionibus eò pertinentibus) signa dicantur repræsentantia mortis Christi, simulque beneficiorum omnium inde scaturientium.

B. Panis scilicet, etsi fractus est ^a baculum vitæ; imò, nisi dentibus comminutus, alendo corpori non sufficit: nec vinum ^b letificat cor, nisi ab Uvis expressum, aliòque transfusum, & quasi extravasatum.

^a Ps. 105. 16. ^b Psal. 104. 15.

A. *Hæc autem accommodanda censes ad Corpus & Sanguinem Christi in sacra Cœna representatum?*

B. Planè ; cum sacratissimi Corporis istius ^a contusionibus & vibicibus sanati nos simus, & pretiosissimi Sanguinis ^b effusione à peccatorum omnium sordibus & maculis abluti.

^a Is. 53. 5. ^b 1 Joh. 1. 7.

A. *Vnde constat signa illa Sacramentalia tesseræ quoque & sigilla esse nostræ per Christum vitæ?*

B. Multifariam.

Primò, Ex adjuncto Sacramentis omnibus (sive Legalibus, sive Evangelicis) communi, quod est ^a obsignare vitam in novo fœdere promissam. ^a vid. *Enchirid.* c. 15.

Secundò, Ex fine Politico convivii publici, quod ut certissimum amicitiae ^a fœderalis symbolum est semper inter * omnes gentes adhibitum. Fieri non potest ut Christus ad Cœnæ suæ honorem ac delicias vocaret, nisi quibus tanto beneficio testatissimum faceret, eos secum in gratiam rediisse, nec se peccatorum velle recordari amplius.

* Vide eruditam
D. Cudworth dis-
sert. de Cœna
Domini.

^a Gen. 26. 30. & c. 31. 54. Ps. 50. 5.

Tertio, Ex ipsa Institutionis forma & phrasibus, *Accipite, edite, bibite, hoc est corpus meum*, minimè obscurum est Sacramentum istud

ob-

obsignare fidelium animis, quæ sensibus offert beneficia; alioqui non responderet signo res significata.

A. *Quî sic?*

B. Nempe non *accipitur* & *editur* corpus, neque *bibitur* sanguis Christi nudo repræsentamine, (nam ad hoc utriusque elementi ad sacram mensam *appositio*, & hujus *effusio*, illius *fractio* sufficeret) sed altiorem *obsignandi* sensum, verbis istis inesse suadet ratio.

D. *Dic quomodo.*

B. Scilicet eodem recidit ac si dixisset Dominus, Quicumque ritè præparati ad mensam meam acceditis, tam certi esse possitis corpus meum pro vobis immolari, sanguinem pro vobis effundi, utrisque animas vestras ad vitam æternam ali, quàm estis externis hisce symbolis pasci & sustentari corpora.

A. *Ea quoque Signa in Sacramento adhibita exhibentia vocasti.*

B. Sic; quod enim panis & vinum corpori afferunt, vires scilicet & vigorem, quæ vitæ filum extenditur, validiùsque redditur, id animæ *fidelis* corpus & sanguis & Christi per fidem præstat in Sacramento.

A. *Cur verò signis usque adeò obviis & expositis (cujusmodi sunt panis & vinum) tanti mysterii sublimitatem adumbravit Dominus?*

B. Quanquam huic, eique consimilibus quæsitis, sufficeret apud homines cordatos, & omni

sapientiæ Divinæ reverentes, ^a respondere; quia ^b sic ei placuit, non desunt tamen diversi generis rationes.

^a Rom. 9. 20. ^b Mat. 28. 18.

A. Proferantur in medium.

B. Primò, Ne signis nimium tribueretur, quin potius per horum *vilitatem* Instituentis gloria magis emicaret, & per *infirmi- tatem* elementorum sua perficeretur *potentia*. Huc accommodari possunt illa 1 Cor. 1. à vers. 25. ad finem cap. 2 Cor. 12. 9.

Secundò, Ne Sacramenta Evangelica, quæ toti Ecclesiæ tam plena gratiæ & suavitatis esse voluit, sint vel ulli membro, vel ullo nomine *onerosa*. Quin

Tertiò, Nec symbolis potuisse aptioribus totum repræsentari videtur mysterium, si- ve Christum ipsum, si- ve Corpus ejus mysticum spectemus. Quid enim suave illud *fidei* epulum, partibus suis omnibus & numeris *integrum*, signantiùs adumbrare potuerit, quam panis & vinum, quorum ille stabile *fulcimen vite*, hoc dulce cordis *levamen*. Quid fratrum* *consilium* * Eadem in tanta personarum ^a varietate (ceu *mensa par-* ^b *fidei*, seu *charitatis*, quâ aliis prælu- *icipantiis* cere debent) unitatem coloratiùs depingere?

^a 1 Cor. 12. 12. ^b 1 Cor. 1. 10.

A. Quid ergo de iis censendum qui hoc *animæ pabulum* Ecclesiæ Infanti, non Adultæ, proprium asserunt?

B. Eos

B. Eos facile revinci, tum

Primo, Ex disertis Apostoli verbis, ubi dicit, quotiescunque panem hunc ederitis, & poculum biberitis, mortem Domini annuntiatis usquequo venerit, i. e. in gloria ad iudicium: tum

Secundo, Ratione ab analogia alimenti corporalis ducta, quo neque Infans, neque Adultus carere din potest.

A. Quid de iis, quos nulla ad hoc epulum invitat orexis, aut quomocunque tanti non faciunt?

B. Pessimè scilicet animabus suis istos consulere, non secus ac illi corporibus facerent, qui escam corporalem fastidirent. Vide Exhort. primam in Liturgia Eccles. Angl. ante administr. Eucharist.

A. Quid tamen si quis ad hoc Sacr. diutius quam par sit, culpa non sua abstinerit?

B. ^a Unusquisque portabit onus suum; neque dubitandum est, quin istum sibi defectum aliunde (ex Verbi maximè penario) Paterfamilias ille coelestis, & Deus omnis gratiæ curabit.

^a Gal. 6. 5. b 2 Cor. 12. 9.

A. Ad salutarem Eucharistiæ participationem quid requiritur?

B. Ut sui quisque examen instituat, utque agnoscat corpus Domini. 1 Cor. 11. 28, 29.

A. Istius autem examinis quænam esse debent objecta?

B. Tria, ^a Resipiscentia, erga Deum, ^a Fides erga Christum, & Charitas erga proximum, sine quibus

quibus omnibus qui edit & bibit, *edit ac bibit*
b Judicium sibi.

^a *Act.* 20. 21. ^b *1 Cor.* 11. 29.

A. *Ista ordine percurramus, & primò cur hoc
 in negotio necessarium est examen antecedaneum
 Resipiscentiæ?*

B. Quoniam si ista desit, corde impuro &
 minimè Christiano ad Christi mensam accedi-
 tur, quod nemo hominum ^a impunè feret.

^a *Heb.* 10. 22. ad *v.* 32. præcipuè *v.* 29.

B. *Quid autem est Resipiscentia?*

B. Est ^a donum Dei gratuitum, quo fit con-
 versio ^b cordis & ^c vitæ à peccato ^d omni reg-
 nante ad obsequium Dei.

^a *2 Tim.* 2. 25. ^b *Rom.* 6. 17. *Pf.* 119. 80. ^c *Pf.* 119.
 59. ^d *Pf.* 119. 122. ^e *Rom.* 6. 12.

A. *Ad veram Resipiscentiam quid requiritur?*

B. Primò, *Tristitia secundum Deum*, ^a cujusq;
 nunquam poeniteat, ex peccati ^b odio, ^c amore
 Dei, & ^d spe misericordiæ divinæ prognata.

^a *2 Cor.* 7. 10. ^b *Pf.* 119. 104, 113, 153. ^c *1 Jo.* 5.
 3. ^d *Pf.* 51. 17. *Is.* 55. 7.

Secundo, Peccatorum ^a Confessio apud Deum
^b minimè fucata, & ^c particularis, eorum præ-
 cipuè ^d quæ vastant Conscientiam; quæ iis in-
 super ^e qui animabus nostris invigilant dicenda
 est, ut prudentia Christiana dictabit.

^a *Pf.* 32. 5. *1 Joh.* 1. 9. ^b *Ex.* 9. 27, 34. *Pf.* 78. 34,
 36, 37. ^c *1 Tim.* 1. 13. *Pf.* 51. 14. ^d vide exempla pro-
 ximè citata ad ^c, ^e Arg. à minori vid. *Jac.* 5. 16.

Tertiò,

Tertio, Satisfactio (ubi is quoque pars læsa est) præstanda proximo. *Lu. 19.8. & c 17.4. & c.*

A. *Quæ præcipua sunt ad Resipiscentiam irritamenta?*

B. *Primò, Læsa peccato^a Majestas, b Puritas, & c Misericordia Divina.*

^a Jer. 7. 19. b Hab. 1. 13. c Rom. 2. 4.

Secundò, Amor Christi, qui se victimam (in Eucharistia commemoratam) pro peccato obtulit. 2 Cor. 5. 14. 1 Joh. 3. 16.

Et *Tertio, Spiritui quoque Sancto (contra luctanti) peccatorum^a multitudine, b magnitudine, c torièsque recursantibus injuriis incussus d dolor.*

^a Ps. 40. 12. b Ezra 9. 6. Ps. 78. 40. d Is. 63. 10. Eph. 4. 30.

Et *Quartò, Datum inde a proximo, & b Ecclesiæ, imò & c inimicis Dei scandalum.*

^a Gen. 34. 30. b Gal. 2. 11, 14. c 2 Sam. 12. 14. Rom. 2. 24.

A. *De Resipiscentia satis: cur Fides hic requiritur?*

B. Non solum quia *^a sine Fide impossibile est placere Deo, sed quia b accipere, edere, & bibere (Spiritualiter) corpus & sanguinem Christi, nihil aliud est quàm credere, aut certè quidem effectuum Fidei, quæ hinc & manus, & oris, & ventriculi vicem sustinet.*

^a Heb. 11. 6. b Joh. 6. 47, 48.

A. *Quanam hæc incentiva potissimum faciunt?*

B. *Ve-*

B. ^a Veracitas Dei, ineffabilis erga Hominem ^b amor, & ^c patientia Christi.

^a 1s. 1. 19, 20. ^b Jo. 10. 11, 15. ^c Apoc. 3. 20. Mat. 23. 37.

A. *Cur demum & Charitas in Proximum requiritur?*

B. *Primò*, Quia non potest Christum diligere (nec consequenter ei gratus esse conviva) qui Fratrem non diligit. 1 Joh. 3. & 4.

Secundo, Frustra est qui ^a suorum remissionem peccatorum sperat à Deo impetrandam, nec suas interim fratri condonat injuriolas, aut cum eo ^b amicitiam colere fastidit.

^a Mat. 5. 23, 24. & 6. 15. ^b 2 Cor. 13. 11.

A. *Dicendum proximè quid sit in Sacramento dignoscere corpus Domini.*

B. Est illius dignitatis idoneam habere rationem, & *summam reverentiam*, ^a non ut cibum communem & ordinarium, sed ut *coelestem*, & dulcissimo plenum *mysterio*, tractare.

^a 1 Cor. 11. 20, 21, 22.

A. *Quenam verò hoc urgent, præter ea, quæ ante diximus, argumenta?*

B. Illud potissimum, quod *Cenæ suæ plurimum impertivit honorem ipse Christus.*

A. *Idunde innotescat?*

Primò, Ex circumstantia temporis quo instituit, eam nimirum *nocte* qua tradendus erat in manus peccatorum, quæque cum *Justitia Divina* arduum erat & cruentum ei certamen *nostræ* vice subeundum.

A. *Quid*

A. *Quid inde colligis ?*

B. *Primò, Nihil esse in hoc Sacramento humile aut leviculum ; quippe quod Christi curam eo potissimum tempore, idque tam solenni apparatu, exercere potuit.*

Secundò, Ut Legatum pretiosissimum, & summi, quo in eam flagrabat, amoris arrham Ecclesiæ morientem reliquisset.

A. *Rationem ceddò alteram.*

B. *Ea est hæc, quod ex omnibus Institutionibus suis nullam adversus Hominum audaciam & contemptum adeo muniendam curavit, cum per Apostolum interminatus est contemptori corporis & sanguinis sui horribilem reatum. I Cor. II. 27.*

A. *Ad ista verò quis idoneus ? quis stabit coram devorante hoc Igne ?*

B. *Suo nullus mortalium merito ; sed bono sis animo contremiscens peccator : Ecce vocat te, non quia tu dignus es Conviva, sed quia ipse benignissimus, idémque clementissimus, Hospes. Accede, Crede, Respice, & manducasti.*

A. Quia in hoc mundo
 B. Quia in hoc mundo
 C. Quia in hoc mundo
 D. Quia in hoc mundo
 E. Quia in hoc mundo
 F. Quia in hoc mundo
 G. Quia in hoc mundo
 H. Quia in hoc mundo
 I. Quia in hoc mundo
 K. Quia in hoc mundo
 L. Quia in hoc mundo
 M. Quia in hoc mundo
 N. Quia in hoc mundo
 O. Quia in hoc mundo
 P. Quia in hoc mundo
 Q. Quia in hoc mundo
 R. Quia in hoc mundo
 S. Quia in hoc mundo
 T. Quia in hoc mundo
 U. Quia in hoc mundo
 V. Quia in hoc mundo
 W. Quia in hoc mundo
 X. Quia in hoc mundo
 Y. Quia in hoc mundo
 Z. Quia in hoc mundo

24 00 62

A. Quia in hoc mundo
 B. Quia in hoc mundo
 C. Quia in hoc mundo
 D. Quia in hoc mundo
 E. Quia in hoc mundo
 F. Quia in hoc mundo
 G. Quia in hoc mundo
 H. Quia in hoc mundo
 I. Quia in hoc mundo
 K. Quia in hoc mundo
 L. Quia in hoc mundo
 M. Quia in hoc mundo
 N. Quia in hoc mundo
 O. Quia in hoc mundo
 P. Quia in hoc mundo
 Q. Quia in hoc mundo
 R. Quia in hoc mundo
 S. Quia in hoc mundo
 T. Quia in hoc mundo
 U. Quia in hoc mundo
 V. Quia in hoc mundo
 W. Quia in hoc mundo
 X. Quia in hoc mundo
 Y. Quia in hoc mundo
 Z. Quia in hoc mundo

133

E L E N C H U S

C A P I T U M.

CAP. I. De Sacra Scriptura,

An illius Authoritas pendeat ab Ecclesia? p. 4, 5.

Quid Rationi in Rebus Fidei tribuendum? p. 5, 6

De Libris Apocryphis. 8

CAP. II. De Natura Dei. 9

*Quod Omniscientia Divina objectum sunt Futura
Contingentia.* 12

CAP. III. De Tribus in Essentia Divina Personis. 14

CAP. IV. De Providentia Divina. 18

Quomodo circa malum operatur Deus: 19, 20

CAP. V. De Creatione Hominis, & Fœdere primo. 21

Contra Pre-Adamitas. 21, 22

CAP. VI. De Lapsu Hominis, & miseriis consequentibus. 25

De Peccato Originali. 28, 29

Nullum esse Veniale. 30

CAP. VII. De Novo Fœdere. 31

De Satisfactione Christi. 32, 33

CAP. VIII. De Officio Christi Mediatorio. 34

An plures sint Mediatores Intercessionis. 35, 36

Cap.

CAP. IX. De Fide.	37
<i>Quod Fides Justifica à reliquis specie distinguitur.</i>	ib.
<i>Quomodo competit Infantibus.</i>	38
CAP. X, De Justificatione & Sanctificatione.	39
<i>An detur Justificatio ante Fidem?</i>	40
<i>An Justificatio simul & semel peragatur?</i>	ib.
<i>Promissiones Spirituales & aterna facta sunt Fidelibus sub V. T.</i>	41
CAP. XI. De Decalogo.	43
<i>An ei Præceptum aliquod substantiale attexuit Chri- stus?</i>	44, 45
<i>De Conciliis & Votis Papisticis.</i>	45, 46
CAP. XII. De Præcepto primo.	47
<i>De Dulia, Hyper-Dulia, &c. ferè per tot.</i>	
CAP. XIII. De Præcepto secundo.	52
<i>De Ceremoniis.</i>	53 &c.
CAP. XIV. De Præcepto tertio.	60
<i>An liceat per Creaturam jurare?</i>	61
<i>Juramentum Christianis non interdictum.</i>	62, &c.
<i>De Voto.</i>	66, 67
CAP. XV. De Sabbato.	68
CAP. XVI. De Præcepto quinto.	70
<i>De Obedientia Cæca.</i>	70, 71
<i>De Obedientia Superioribus debita.</i>	70, 72
<i>De Potestate Parentum circa nuptias liberorum.</i>	72, &c.

Non licere Arma sumere adversus Principem. 75

CAP. XVII. De Præcepto sexto. 78

An Christianis liceat Bellare ? 79, &c.

De Duellis. 80, 81

De Cede sui voluntaria. 81, &c.

De Correctione Fraterna. 84, &c.

CAP. XVIII. De Præcepto Septimo. 86

Quod simplex Fornicatio sit peccatum, idque non levissimum. 86

De Concubinis: 87

An licita sit Polygamia sub Evangelio ? 88

An uxoris demortua sororem in matrimonium accipere liceat ? 89

De Nuptiis primorum Consobrinorum. ib.

De Dispensationibus Pontif. circa nuptias. 90

De Repudiis & Divortiis. 91

CAP. XIX. De Præcepto octavo. 93

De Communitate Ana-Baptistica veteri. 94, 95

De Sacrilegio. 96

De Decimis. 97

De Simonia. 98, &c.

De Usura. 100, &c.

CAP. XX. De Præcepto nono. 104

De Mendacio. ibid, &c.

De Equivocationibus Jesuit. 107

De Criminationibus in Superiores intentatis. 108, &c.

CAP. XXI. De Præcepto ultimo. 111

An ibi Peccatum originale vetetur ? ib.

CAP. XXII. De Ecclesia. 114

An semper Visibilis. 115, 116*De Ecclesia ante Lutherum.* 116. &c.*De Episcopatu Oecumenico Pontif.* 118. &c.*De Episcopatu ut distinguitur à Presb.* 122*De Potestate Ecclesia.* 123 &c.*De Iudice infallibili.* 124, 125

CAP. XXIII. De Sacramentis. 126

De Sacramentis Pontif. 127, &c.*De Pado-Baptismo.* 130 &c.*De Cena Domini.* 132*De Transubstantiatione.* ibid. &c.*De Consubstantiatione.* 134, 135*De Calice Laicis non denegando.* 135*An cum malis communicandum?* 136*De gestu Ingeniculationis in Euchar.* 137*De Intentione Ministri.* 138

CAP. XXIV. De statu Mortuorum. 140

De Purgatorio, & Precibus pro Defunctis. ib. &c.

EGCLESIE ANGLICANÆ

**Ad aliquot Enchiridii loca ubi videbatur
annexa suffragia.**

De Perfectione S. Script. cap. 1. vid. Art. Rel. 6.

*De ejusdem perspicuitate, Homil. de Script.
part. 1, 2.*

*De miseria generis humani Lapsu c. 6. vid. Homil.
eo de Argumento.*

De Libero Arbitrio. Art. 10. 13.

De Peccato Originali. Art. 9.

De Satisfactione Christi. c. 7. Art. 31.

De Missæ Sacrificio. c. 8. ibid.

De Invocatione sanctorum. ibid. Art. 21.

*De Justificatione per Fidem. cap. 10. Art. 11. &
Homil. de Salute gen. humani.*

*De eadem Justificatione & iisdem promissis ante &
post Christum, ib. Art. 7. & Homil. de Fide.*

De Operibus Supererogationis. c. 11. Art. 14.

*De Imaginum cultu, earumque abusu in Templis.
Hom. de Periculo Idololatriæ, part. 2.*

*Juramentum esse licitum, & de natura Juramenti.
c. 14. Art. 39. Homil. contra iuramentum & per-
jurium.*

*De Sabbato Christiano, c. 15. Homil. 1. de Loco
& Tempore precationis.*

De

De Obedientia Princip. debita, c. 16. Homil. 5.
contra Rebellionem.

De Potestate Ecclesie, c. 22. Art. 20.

Contra Infallibilitatem Ecclesie. Art. 19.

De natura Sacramenti. c. 23. Art. 25.

Contra Sacramenta Pontif. Art. 25.

Contra Transubstant. Art. 28. & in Rubrica novissima ante S. Synaxis Officium.

De utraque Specie. Art. 30.

De statu Piorum post mortem. c. 24. Liturg. Offic. Funebr. precat. prima.

De Purgatorio & Indulgent. Pontif. Art. 22.

24 OC 62

FINIS.

SYMBOLI APOSTOLICI,
ET
PRECATIONIS
DOMINICÆ
EXPOSITIO.

OXONII,
Typis LEON. LICHFIELD.
Impensis THO. FICKVS.
ANNO Dom. 1683.

D E

SYMBOLO APOSTOLICO.

Præloquium de Titulo.

N Omen Symboli (ut inde ordiamur) familiæ recentioris videtur, quàm ipsa Res, seculo nimirum quarto ruente, vel potius ineunte quinto, natum. Neque enim Pseudo-Clemens morari nos debet cum Epistolis suis Decretalibus, quibus æternæ memoriæ * Juellus noster hanc probri notam (nec immerito inussit, quod *ita futiles sint*, & ineptæ, ut eas vel ingenio mediocri puer facillimè dignoscat, atque dijudicet. Taceo quas alii censuras de istis tulerint: occurrit ibi fateor vox *Symboli* idque eo planè quo loquimur sensu, Epist. 1. ad Jacobum Fratrem (i. e. Hebraismi jure, *Cognatum*) Domini atque hinc à multis iisque gravioribus Theologis sublestæ

* Oblat; Geneva edit fol. 149.

fidei arguitur Epistola, Jacobum illum septennio ante vitam functum asserentibus; Zebedæi verò Filium intelligunt, qui sub Hero-
de martyrii coronam tulit. Act. 12. cum tamen ejus οὐ γένοιτο essent, non Alphæus modo, sed Jacobus cognomento Justus, Hierosolymæ Antistes, quem Domini Fratrem prodidere magni nominis, iique pervetusti Patres. Verum de illo Jacobo quicquid sit, certum est Beati Clementis nugæ esse non posse, quibus ista scater Epistola; uti cum Jacobum monet, *ne litium advocatus, aut Judex secularis* (quidni insuper ne villicus, aut colonus) fieret. Idemque de reliquis Epistolis Clementinis statuendum, quanquam his, & hujusmodi deliriis sui nunquam defuere patroni. Citatur etiam pro vocabulo Symboli B. Ambrosius in Epist. & Sermonibus, sed cum fatentibus inter alios & ^a Bellarmino, & ^b Baronio multa in utrisque supposititia reperiantur, perexiguam utraque merenter Fidem.

De Ruffino tamen, & Hieronymo; qui Ambrosium ætate proximè insecuti sunt, alia res est: siquid em apud eos disertè occurrit, idque sensu nostro *Symbolum*, cum aliis olim gauderet titulis, apud Latinos quidem *Regula, Norma, Confessio Fidei, Indicium prædicationis Clavis* appellitatum; apud Græcos *Κανὼν, πίστεως διδασκαλία*

^a De Scriptor. Ecclesiast. in Ambros. ^b Ad An. 388.

αλλὰ πῶς ἐκτιθεῖται, ὁμολογία ἐκτεταται, & si. quod simile

Quod autem ad Symbolinotationem at-
tinet, vox ea πολόσημα est, sed primariò,
& generaliter *notam* sive *signum* & *indicium*
exprimit eo plane sensu quo nomina, &
verba dixerit Aristoteles esse *ἢ ἐν τῇ ψυχῇ πα-*
σημάτων σύμβολα. Quippe (inter alia) συμβάλλειν
conjicere, seu conjecturâ assequi significat,
hoc enim *signis* & *indiciis* maximè peragitur.
Quod idem Symbolo Apostolorum haud
malè quadrat, quo nimirum Fideles ab In-
fidelibus, Desertoribus, & Hæreticis ut-
cunque dignoscuntur.

Significata quæ huc faciunt tralatitia, &
rei propinquiora sunt. I. *Collecta* (ut ali-
quam multi volunt) Epularis, quæ scili-
cet, adornando convivio à singulis convi-
vis in medium deponitur: atque huc ferè
vereres in voce respiciunt, quasi *Symbolum*
hoc esset junctarum in commune circa
confessionem Fidei operarum opus. Nam
quod Apostolorum singuli singulos confer-
rent *Articulos*, id veris fortasse Luciani
narrationibus, aut Historiolæ de Septimo
seniorum cellulis commodò annumerari
possit. Citatur quidem venerabilis Augusti-
nus huic conceptuiculæ Patronus Serm.
115. de Tempore, sed mira est hominum
aut frons, aut cerebrum aut ἀβελία' saltem
qui

qui tales populi Filios venerandis etiam Ecclesiarum Patribus tam facile obtrudunt.

Utrunque Etymon Cl. Vossio in sua de Symbolo dissertatione haud admodum aridet, sic enim non *Symboli* sed *Symbolæ* nomen usurpandum meritò contendit; & quod advocem attinet Latinam, quicumque satis latinè sciunt, uno, ni fallor, ore suffragantur. De voce quoque Græca calculum adjicerem ni absterret Hefychii auctoritas, cui *σύμβολον*, *σὺμπόσιον*, i. e. epulum collatitium, qui tamen fortè ciborum in epulis congeriem respexit, convivarum multitudinem cum *μορσιῶν* nullum sit convivium.

2. Symbolum Tesseram notat *contractus* idem prorsus quod *Syngrapha* vel *Arrha*) neque hoc male convenit Symbolo, cum quo semper conjuncta est (imo antecedere debet) *Confessio Fidei*, Aduktorum scilicet in propriis cujusque personis, Infantium per Fide-jussore.

3. Symbolum Tesseram designat *Militarem* ceu vocabulum in Excubiis, aut prælio imminente dari solitum (*Anglicè. Watchword*) quin & insigne, ceu vexillum sub quo fiunt stipendia, & quo intentos esse decet militum oculos. Quid autem aliud est Symbolum nostrum Apostolicum, quàm
Tessera

Tessera Christi militum, quâ se ab hostibus inter noscunt, quæ suos ad certamen Fidei & vocat, in eâque continet?

Quin & 4° prætereunda minimè videtur *Tessera* ista publica *Amicitie* vetustissima. Symboli vocabulo indicata, quam Civitates, & qui rerum potiebantur Amicis peregrè proficissentibus dare consueverint, ut Hospitaliter, & benevolè à *Fæderatis* suis exciperent. Imò & inter Privatos hoc obtinuisse notissimum est. Cujusmodi & erant in Ecclesiâ vetere *tesserariæ* illæ (creberrimi usus) *Epistolæ Canonicae*, quæ *Pacificæ*, *Commendatitiæ*, *Communicatoriæ*, sive *Formatae* audiebant, omnes ad Fidei communionem, & *ἐκκλησιαστικὴν* illam inter Orthodoxos sanctissimè colendam facientes. Hoc autem cum Symbolo Apostolico apprimè convenit, quippe quo Ecclesiæ membra quamvis longè lateque locorum intervallis disjuncta, communi quodam Fidei, Hospitalitatis, & Amicitiae *Tessera* ac vinculo sociantur.

Atque hæc de Symboli vocabulo sufficiant.

Cur autem dicatur Apostolicum, inter Theologos haud ita convenit, duo tamen intrepidè affirmare nil verat.

1°. Quod Apostolis ipsis magno veterum

rum Consensu à seculo 4° adscribitur : Ee
 quanquam nulla sit in scriptis Apostolicis
 diserta illius mentio, non pauca tamen eò
 respicere videantur. Qualia sunt τὰ στοιχεῖα

τῆς ἀρχῆς καὶ λογίων τῶ θεοῦ Heb. 5. 2. & 6. 1;
 ἀναλογία τῆς πίστεως Rom. 12. 6. Quem in
 locum non est prætermittenda Doctissimi
 Bezae interpretatio his verbis ; significavit
 Apostolus verum Canonem prophetiæ, i. e. inter-
 pretationis scripturarum veræ à falsâ discer-
 nendæ, nempe si ad Christianæ Fidei axiomata
 ἀπὸ πρῶτον exigantur Symbolo comprehensa, quod
 Apostolicum vocant, & quod eam inde ab initio
 Evangelicæ prædicationis, veluti Evangelii e-
 pitome scriptum fuit, ideòque norma, & Re-
 gula Fidei meritò à Tertulliano vocatur Hæc
 ille.

* Huc adducta sunt ab aliis multa S-
 cript. loca, & quædam veri similia, quale
 illud est, ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Christou Judæ. 3. sed
 hæc nobis sufficiunt, qui argumenta quæ-
 cunque non tam ex numero quàm ex pondere
 æstimamus, neque tantum aut nostris, aut
 aliorum tribuimus conjecturis, quin facile
 præ veritatis simul & pacis reverentiâ me-
 lioribus moniti cedamus, tantisper potissi-

* Geo. Ashwel (Fides Apostolica c. 3.)

mum dum intra *conjectura* limites tota quæ-
 stio versatur, quod in hoc contingere arbi-
 tratur. Multa quidem, idque acriter, &
 doctè suo more disputat C. Vossius, quæ
 tamen (quo fuit & iudicio, & modestiâ) vix
 opinor ab eo pro demonstrationibus habita.
 Sit hîc libera cuique per me sententia. Al-
 terum illud de quo minime hæsitandum reor
 hoc est, quod Symbolum Apostolicum si
 non ab ipsis Apostolis conditum, in Ec-
 clesia tamen ab illorum temporibus proxi-
 mè obrinuit. Constat quidem de Ignatio,
 qui se Christum post resurrectionem incar-
 ne * vidisse asserit, modo locus ille in Epi-
 stola ad Magnesianos, ubi totum fere Sym-
 bolum *συμβολή*, recitat, non sit interpola-
 tus, nam ut suspectum, & veteri Latinæ e-
 ditioni subditum *minio* significavit in in edi-
 tione sua *Magnus Vsserius*; & ejusdem fere
 notæ sunt illa Symboli frustula quæ exhibet
 Epist. ad Trallianos, in quibus à Symboli
 verbis longius disceditur. Ego sane nullus
 dubito Symbolum hoc sub eadem prope for-
 ma, qua nunc cernitur, Ecclesiæ notum fu-
 isse B. istius Martyris ætate; de exemplari-
 um Fide non ita constare arbitror. † Apud

* Epist. ad Smyrenses. † Advers. Hæret. l. 1 c. 2.

Irenæum verò qui ætate proxima floruit, & Pollicarpi (Apostolorum *συνεργός*). Discipulus fuerat multa occurrunt. Symboli nostri vestigia terminis solummodo pauculis discrepantia. Pari modo habet Tertullianus qui seculo saltem tertio in eunte floruit. adv. Hæret. l. i. c. 13. Idem & Cyprianus ei contiguus quamvis expositio illa Symboli non sit Cypriani, sed Ruffini, sub cuius etiam nomine reperitur inter opera Hieronymi. Nam & Arianorum, & Donati, ibi meminit, quorum nomina non nisi multis post ejus *natalitium* (sive *Μαρτυριū*) annis audita sunt. Cyprianum excipiat Marcellus Ancyranus tempore Epiphaniū qui ob intentatam Hæresin quasi in Sabelli, & Novati quoque castra transisset munere abdicatus, literas, quibus se purgaret, ad Julium Episcop. Rom. dedit (vel potius apud eum exul reliquit (insertā confessione Fidei, quæ cum Symboli Apostolici verbis, si unum aut alterum excipias, per omnia convenit. Neque de viro Epiphanius ipse malè sentit, nec sicuti opinor, debuit. Recitatio autem Symbolo mox subjungit, ταῦτα εἰς ὁμολογίαν ὑπογράψαντες ἀλλήλοις καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐκείνων &c. Hanc Fidem à S. scr. acceptam, & à majoribus doctrinam ad te mittere cuius exemplar apud me retineo. Inde ab Epiphanio ad Hieronymum proxime proceditur, à quo secundo flumine: imo & præcipiū ferimur ad nost-

nostram usque ætatem. Hinc uti reor, palam
est Symbolum hoc nostrum, si minus ab ipsis
Apostolis conditum, certe ab ultimâ se-
cundâ eos antiquitate ernendum. Neque tamen
videtur quod non eadem prorsus *imaginē*, quâ
hodiernum conspicitur, aut quod in eo reci-
tando Patres aliquantulâ *verborum* libertate,
sensuum tenacissimis, utantur. Nam cum eo-
dem planè ordine, & iisdem ferè verbis recen-
seant, nonnulla tantum, ut res tulit, subinde
interpolantes, ceu *explicandi*, ceu *Hereticis*
occurrendi gratiâ, pauculis item quæ ad præ-
sens institutum minus fortasse faciebant, in-
terdum prætermittis, *iniquum* videatur, ut
tantula hic illic discrepantia Symboli hujus ve-
nerandæ antiquitati quicquam derogaret. Ar-
ticulum *de Descensu* tantum excipio, qui licet
eadem nunc (adeoque à permultis retro anno-
rum centuriis) cum reliquis gestet insignia,
tamen ut *Junioris Domus* (si ita loqui fas sit)
cum Differentiâ; nam in Symbolis Antiquissi-
mis eadem fere verborum forma consentien-
tibus haud reperitur, ne in *Nicano* quidem
istò ceu *Constantinopolitano*; & quanquam
in *Athanasiano* locum habet, nulla tamen
Sepulturæ mentio, unde secundum illius men-
tem *Descensus*, & *Sepultura* *indivisi-
bilibus* videan-
tur: atque hæc omnia palam, cuique faciet
*avv-
sa* Porro, cum Symboli originem à seculo
fere Apostolico deduximus, & Patres ul-

timate antiquitatis ut rei notissime, & dudum
 ad eos derivatæ mentionem ejus semper faciant,
 quid ni hic celebrata Augustini Regula obtine-
 at (sed bonâ cum Doctiorum venia) haud
 video; *Quod semper in Ecclesiâ obtinuit, nec
 Concilio aliquo definitum est, id ab Apostolis tra-
 ctum rectissime creditur.*

Symbolum

Symbolum. Art. I.

*Credo in Deum Patrem Omni-
potentem, &c.*

A. *NUM omnes qui Symbolo Apostolico assensum
profitentur, continuò Orthodoxorum Albo
inscribendos existimas?*

B. Ita sanè, si sensu *Scripturali*, & *Ec-
clesiæ Catholicæ primitivæ* intelligant. Se-
cus enim singulis nomen Christi falsò vendi-
cantibus (etiam maximè Hæreticis) sana
tribuetur Fides. Itaque si explicationem
spectemus, à symbolo ad Scripturas ipsas datur
appellatio, utpote multò copiosius expo-
nentes, quæ illic (uti summa tantùm Fidei
Capita) strictiùs perstringuntur.

Credo.

A. Quid est Fides quâ Symbolum credi-
tur ad salutem?

B. Ad

A. Ad vitandas, quâ pote, tenebras distinguendum arbitror de duplici objecto Fidei: alterum & *personale*, quale **Deus est** & **Christus** *secundum seipsum*, quò propriè dirigitur Fides Justifica, quæ ut Christum respicit, describitur, Enchirid. c. 9.

Alterum vero *complexum*, five *materiale*, propositione scilicet aliquâ exhibitum, qualis hæc est, *Christus venturus est ad iudicandum vivos, & mortuos*. Ista autem Fides est quæ potissimum in quæstione continetur, illamque Assensum esse dicimus firmum, & indubitatum, divino nixum testimonio, cum amore simul, & debitâ applicatione veritatis.

A. Quorsum verò adjecisti, cum amore, & debitâ applicatione veritatis?

B. Ut distinguatur Fides, quâ credi debet Symbolum, *necessaria à sufficiente à Diabolicorum*, scilicet, Hypocritarum, atque adeo Impiorum quorumcunque Fide, aut phantasmatis.

A. Cur in singulari dicit Symbolum, Ego *Credo*, non autem, Nos credimus?

B. Quia Justus ex Fide sua vivet, non alienâ, nec verbum Dei minime applicatum Credentis personæ quicquam prodest, uti nec jejuno non sumptus cibus.

^a Heb. 16. 38.

In Deum.

A. *Cur in Deum dicitis, in Christum, in Spiritum sanctum, locutione puritati latinæ parum consentaneâ?*

B. 1° Quia vox *μεν*, *Credo*, ubi transitiva est, & objective ad Deum relata invenitur in N. T. semper fere affectum habet præpositionem *μεν*, vel *ἐν*, Hebraizans, ut *παρ*, cum & ejusdem significationis, *παρ*, accersere sibi soleat præpositiones *א*, vel *ב*, quæ Græcis *ἐν*, vel *ἐν*, vel *ἐν* respondent; ita ut ex Hebraicâ & Hellenisticâ loquendi consuetudine fatendum sit, æquipollere *Credere in Deum*, & *Credere Deo*, verum,

2° Cùm & ipsi quoque Diaboli *Deo* credant, neque Fidem tamen habeant omnem in Symbolo requisitam, cumque (præeunte Magno Augustino) Theologi plerique omnes phrasès istas diligentissime distinxerint, distinguendas & Ipsi censemus, ita ut *Credere Deo*, ejus tantum veracitatem, sed *Credere in Deum*, potentiam quoque, benignitatem, & misericordiam respiciat: idem scilicet quod fiduciam in eo collocare, non autem existentiam modo, & proprietates infinitas agnoscere.

A. Vñ ergo ut vocabulum [*Credo*] hoc sensu ad omnes similiter Articulos accommodetur?

† Vid. plura apud Doctores Heylyn & Pierlon in Symbolis.

B. Absit, hoc enim implum foret, & absurdum, sed tantum quò refertur ad Deum, cum in eo ^a solo spes omnis & *fiducia* collocanda sit. De reliquis sufficit assensus certus, & divinus, cum debita applicatione, ut ante diximus.

^a Jer. 17. 5.

A. Quid, itaque est Credere in Deum?

B. Est 1° unius & veri Dei agnoscere ^a existentiam, cum omnibus eò attinentibus proprietatibus. 2° Neminem habere neque in cœlis, neque in terris, cui innitatur, & incumbat ^b anima, vel ad vitam hanc mortalem, & ærumnosam, vel ad futuram beatificam, præter ipsum.

^a Heb. 11. 6. ^b Psalm. 73. 25.

^c Deum esse dicere omnes natura duce vehi-
^c rectissimè pronuntiavit Cicero, de Natura D.
^c l. 1. prope initium, & alibi, loco satis celebra-
^c to, *Nulla Gens tam fera, tam barbara, quin De-*
^c *os habendos sciat, etsi quales sint ignorent.* Quod
^c enim de Protagora ibidem memorat, cum scili-
^c cet an Dii essent dubitasse, Diagoram verò &
^c Theodorum omnino nullos sensisse (quorum
^c Nigro, ut alios taceam, eodem jure adscriba-
^c rur Lucianus) multum ab est ut eos Atheos
^c fuisse credam, quin potius circa Deum *unum*,
^c & *verum* rectius Orthodoxos, Idolatras stu-
^c pidissimos, & Polytheitis falsè quidem, sed
^c meritò ridentes, quod de *Luciano* potissi-

^a Tusc. l. 2.

‘mum ostendant argui ejus Dialogi, neq;
 ‘mirum videri debet, si ideo Martyrium (uti
 ‘Socrates) minimè affectarent, sed vulgo
 ‘*οἱ πολλοὶ μαρτυρῆναι* risum mallent quàm bilem exci-
 ‘tare, id enim norunt adverso flumine Re-
 ‘migium.

‘Quamquam verò fieri potest (imò usu
 ‘sæpe venit) scelerum suorum diuturnâ con-
 ‘suetudine, turpissimisque complexibus de-
 ‘mentatos Homines, eò præcipitari blas-
 ‘phemiæ, ut Deum ore negent, voto horre-
 ‘ant, moribus ejurent, mihi tamen ægrè fiet
 ‘fides, hanc eis deesse Fidem, utpote;

—*queis diræ conscia facti*

Mens habet attonitos, & surdo verbere pulsat;

‘quibusque oculi unquam indulti, queis stu-
 ‘pendum illum cœli fornicem suspiciant,
 ‘imò vel mundi pavimentum intueantur
 ‘Terram, quæque in utrisque mirabilia quo-
 ‘tidie etiam invitis occurrant, si saltem seip-
 ‘sos contempleri non vacat.

‘Quod autem ad Unitatem Divinam (sive
 ‘singularem Dei naturam) pertinet, quicquid
 ‘suo more fabulati sunt Poetæ, (ne forsan
 ‘impietatis apud vulgus notam & periculum
 ‘minus cautè subirent) sive tamen Deos ma-
 ‘jores, & consentes, sive minores & selectos, sive

patrios & domesticos respiciamus, quantum-
 cunque demum iusto Dei iudicio, Homi-
 numque inexcusabili stoliditate & libidine
 excrevit numerus, notissimum est unum
 duntaxat omni apud eos seculo Deum agni-
 tum supremum viz. Jovem, (sive *Jehovam*,
 nam inde nomen protluxisse nullus dubito)
 quem idcirco Patrem Hominum atque De-
 orum vocitarunt, ceteros potius ut ejus
 ministros subsidiarios, & feudataria quasi
 numina, agnoscebant, quippe tot tantisque
 negotiis unum minimè suffecturum stultè
 judicabant. Cur verò non solum animalia
 Bruta, sed res quoque inanimæ, imò & ma-
 nu factas divino honore prosequuti fuerint,
 nullus eis admirationi locus relinquetur, qui
 iusta Dei iudicia secundùm Scripturas se-
 riò perpenderit. Crediderunt tamen illi
 rebus istis, quas ira colebant, vim quandam
 virtute consecrationis humanæ famulari divi-
 nam, quod optimè monet *Grotius* in *Exod.*
 32. 5.

Ubi obiter *Moncæij* cujusdam prætere-
 unda non est arrogantia, qui in *Tracta-*
tulo, quem *Aaron purgatus* inscripsit (de
 Vitulo aureo) contra manifestissima ipsa
 sacri Textus testimonia, Patrum, Omni-
 um, ut puto, Scriptorum antiquorum, re-
 centiorum, nè *Judaicis* quidem exceptis

‘ *Aaronem*, si non populum (nam hoc æquo
 ‘ saltem jure potuit) tam infando crimine ab-
 ‘ solvere ausus est. Vid. in *Crit. Sacr. Tom. 9.*
 ‘ Ille interim causæ suæ Pontificiæ servire
 ‘ voluit, & per me *vitulam* istam sibi suisque
 ‘ habear, qua dignum censent qui librum
 ‘ Typis commendabant. Hinc tamen disca-
 ‘ mus ex quo fonte hauserint Pontificiæ de-
 ‘ functorum Hominum & Imaginum cultum,
 ‘ de quo nemo contra eos melius disseruit,
 ‘ quam *Medus* noster in aureo suo de *novissi-*
 ‘ *morum Temporum Apostasia* libello.

Patrem.

A. Num vox Patris hic sumenda est essen-
 tialiter, uti loquuntur, sive ut singulis in Sa-
 cro sancta Triade communicanda personis, vel
 potius personaliter, & primæ peculiaris & pro-
 pria?

B. Personaliter potius, alioqui nulla erit
 in Symbolo primæ Personæ mentio, qualis
 tamen reliquarum disertè facta conspicitur.

A. At idem Pater Creator dicitur Cæli &
 Terræ, à quo tamen glorioso opere neque Filius
 excludendus est, neque Spiritus Sanctus, unde
 singulas videatur includere personas?

B. Sed hic primam tantum designat, cui
 scilicet etsi toti Triadi suo modo commu-

nis Creatio peculiari ratione adscribitur, sicut & Redemptio Filio, & Regeneratio Spiritui Sancto.

A. Unde igitur Patris appellationem habet Deus, qui prima persona dicitur?

B. 1° Generaliùs respectu Creaturarum omnium, quas verbo & manu suâ omnipotente condidit, alit, ac sustentat. Quippe cum Creatio sit quædam Generatio, & Conservatio *producta* quædam Creatio, utroque nomine a meritò omnium dicatur Pater.

a Mal. 2. 10. Eph. 4. 6.

2° Specialiùs Pater est Adoptionis jure Justificatis omnibus & regenitis in Christo, cum quo etiam non Filii modò, sed *Hæredes & cohæredes* constituuntur sælices Animæ. *Rom. 8. 17.*

3° Sensu adhuc sublimiore magisque restricto Pater est Domini nostri Jesu Christi, ita scilicet ut Hic Filius sit ejus unigenitus, quod innumera testantur S. Scripturæ suffragia.

A. Explicetur hoc uberius?

B. Deus (persona prima) Pater est Christi.

1° Per *a generationem æternam*, sive *b communicationem essentiæ Divinæ* prorsus ineffabilem, ita ut (quod Symbolo habetur *Nicano*) sit *Deus ex Deo, verus Deus ex vero Deo*

Deo. Hic autem vela contrahat Ratio, & pandat Fides.

^a *Heb.* 1. 5. collat. cum *v.* 3. ^b *Jeh.* 5. 26. & 6. 57.

2° Quoad generationem *temporaneam* naturæ humanæ in utero B. Virginis; nam etsi opus istud supernaturale Spiritui Sancto peculiariter tribuatur, tamen cum sit Ille Spiritus Dei, & Pater Personarum sit ordine prima, & Fons quasi Deitatis, ad ipsum quoque Generatio ista pertinebit, unde merito dicatur Pater. *Luc.* 1. 35.

A. *Quid est itaque credere in Deum ut Patrem nostrum?*

B. Est omnia illa ab eo fidenter expectare (modò in Filios adoptemur) quæ à Patre summè bono, & de Liberis suis maxime sollicito sperari possint & debeant. *Mat.* 7. 11.

Omnipotentem.

A. *Cur dicitur Deus Omnipotens?*

B. Tum ratione potestatis, sive juris & Dominii, quod super omnia extenditur; tum ex parte virium, sive potentiarum, quâ facit, & potest facere ^b quicquid vult.

^a *Psf.* 103. 19. ^b *Psal.* 135. 6.

De Attributis aliis, sive Proprietatibus, *vid. Enchirid. c. 2.* *Cre-*

Creatorem Cœli & Terræ.

A. *Quid nomine Cœli & Terræ continetur ?*

B. Creaturæ omnes, siue visibiles sint, siue invisibiles, quæcunque scilicet in mundo aut superiore, aut inferiore locum habent, quod satis explicant complura alia Scripturæ testimonia, uti *Psal. 146. &c.*

A. *Itaque à creaturarum classe non sunt eximendi Angeli, de quibus tamen Moses in sua Creationis Historia nihil attigit ?*

B. Quod de *Mose* dicis verum est, quippe cui hoc consilium erat, ut de rebus tantum corporeis & sensibilibus sermonem texeret, verum ex aliis Scripturis & rationibus abundè hoc evincatur.

A. *Cedò istas.*

B. Unicum (instar omnium) è Scripturis dabo testimonium, *Col. 1. 16.* verba hæc sunt: *Nam per eum condita sunt omnia tum quæ in cœlis sunt, tum quæ in terra visibilia, & invisibilia, siue Throni sint, siue Dominationes, siue Principatus, au: Potestates, Omnia per eum, & in eum condita sunt. Hic Angelos intelligi nemo sanus negabit.*

A. *Da itidem Rationes.*

B. *Palmares hæc sunt: 1º Quia filii Dei appellantur, eique applausisse, cum jaceret, terræ*

terræ Fundamenta. *Joh. 38. 6, 7.*

A. *Quid inde colligitur ?*

B. 1° Cum Angeli Filiorum Dei nomine insigniantur, neque tamen citra absurditatem Filii tot *unigeniti* (sicut Christus) appellari possint, eo minores esse, & consequenter esse Filios per Creationem. 2° Angelos inter creaturarum primas imò & præcipuas fuisse conditas.

A. *Quam habes aliam rationem ?*

B. Jubentur omnes Angeli Christum adorare, etiam cum forma servi descendit in mundum hunc inferiorem, proinde non esse Christo conferendos utpote meras creaturas.

^a *Heb. 1. 6.*

A. *Quando autem conditus est Mundus ?*

B. *Initio* temporis proprio, *Gen. 1.* Non autem initio illo æternitatis improprio, uti Christus extitit, *Joh. 1. 1.* quippe quia Deus erat. *ibid.*

A. *An ergo Mundus non erat, aut saltem esse potuit, coæternus ipsi Deo ?*

B. Non fuisse altum clamat Scriptura, ubi dicit verbo & manu Dei conditum, uti rem ab ipso Creatore diversam, proinde non ei co-æternam; nullus enim effectus per transmutationem, qualis est mundus, potest esse causæ suæ coævus: Mundum au-

tem

tem statuere effectum per *Emanationem* (quanquam & sic naturâ posterior esset) est facere Deum, aut (quod idem est) Proprietatem aliquam Divinam, quod maximè esset impium, & ab omni ratione alienissimum. Hinc etiam evincitur, quod non potuit ipsi Deo coæternus existere.

A. Sed quomodo potuit mundus creari ex nulla materia, sive ex nulla re extra Creatorem ipsum præexistente?

B. Certè hoc finitis creaturæ viribus fieri impossibile concedimus, quæ ex nihilo nihil facit. Sed Deum Omnipotentem, Independentem, & soli sibi Sufficientem, ut agat quicquid velit (ceu materiâ adhiberâ, ceu non) Creaturæ ulnâ metiri (quæ ad ipsum nihil est, & minus nihilo) non rationis, sed dementiæ est. *1. Is. 40. 17.*

A. Videtur tamen ex historia Creationis Mosaicâ sensibilia nulla præter Lucem Cæli, Terræque molem (rudem adhuc & informem) ex nihilo fabricata, certè quicquid de reliqua Creationis parte sublunari statuendum, constat. Hominem ex Terræ pulvere (quoad corpus) constitutum.

B. Id quidem negari non debet: ista verò Creatio impropria, secunda, & æquivalens dici consuevit, non propria & formalis, ut illa prior: Creationi tamen propriè dictæ

dictæ æquivalet, quoniam sine virtute supernaturali & omnipotente in tales corporum species & formas planè a admirandas inepta prorsus esset materia, quæ compaginari unquam potuit.

a *Psal.* 139. 14, 15, 16.

A. *Quid hinc discit Fides?*

B. 1º In admirationem rapi potentiæ, bonitatis, & sapientiæ, qua condita sunt omnia. *Psal.* 104. 24, 25. *Apoc.* 4. 11.

2º Vitam formare totam in a cultum, obsequium, & amorem Dei, in eoque b spem omnem ponere.

a *Jer.* 5. 22. b *Is.* 40. 28, 31,

Art. 2. Et in Jesum Christum.

A. unde *Θεωρεῖται* inditum nomen Jesu?

B. Jubente Deo per Angelum antequam nasceretur, additâ meritissimâ nominis ratione; *Ipse enim servabit populum suum*: Quippe Jesus, sive Jehoshua *Hebr.* idem sonat, quod Salvator *Latine*.

a *Mat.* 1. 21. *Luc.* 1. 31.

A. An itaque Jesus ei nomen proprium & personale fuit, quale Circumcisionis tempore Infantibus indi solitum?

B. Sanè sicut & Christus, sive Messiah *Hebr.* nomen Officii, quod unctum notat,

B b

ratione

ratione muneris & Regii, & Sacerdotalis, & Prophetici, quibus etiam singulis examussim præstandis unctionem à Spiritu accepit sine modo. *If. 61. 1. &c. collat. cum Joh. 3. 34.*

‘ Valde placet ariolatio doctissimi * *Pier-soni* (cui etiam adstipulantur *Fagius, Bonfrenrius, & alii*) de mutato à *Mose* nomine *Osee* filii *Nun* in *Jehoshuam*, sive *Jesum* : *Num. 13. 16.* (aliis *17.*) quod scilicet haud sine magno, & singulari mysterio factum fuerit, cum eum *Jesu* nostri Typum luculentissimum fuisse constet, ut qui populum suum in Terræ promissæ possessionem quietam debellatis & deletis circumquaq; hostibus introduxit : licet enim Hebræis familiare sit, Heamanticum in formatione nominum Priorum præponere (seu ornatus, seu animi causa) quo tamen consilio mutationem istam *Moses* faceret, nisi *μυστηριῶδες* haud expeditus est conjecturæ locus, præcipuè cum nulla aliàs sit in sensu variatio (idem enim & *יְהוָה* & *יֵשׁוּעַ* sonant,) itaque non ibi nudæ Heamanticæ munus exerceat, sed vice fungitur magni Tetragrammati (cujus est litera *י*,) sicq; Salvatorem Domini (*i. e.* à Domino constitutum) vel per Dominum notat. Dominus autem ille noster est *Jehoshua*, sive *Jesus* omnigenæ salutis Dux invictus, & Fons perennis. Sed videfis Authores

* In *Symb. fol. 96. &c.*

suprà laudatos, præcipuè Reverendum *Pier-sonum*.

A. Num *Christus noster ille idem est Messias, qui promissus est Patribus jam inde à primo^a lapsu, quemq; tot venturum denuntiârunt^b Prophetæ?*

^a *Gen. 3. 15. & 12. 3. collat. cum Galat. 3. 16. Gen. 49. 10. Deus. 10. 15. collat. cum Act. 3. 22. 11. 9. 6. b Dan. 6. 24. & c. cum innumeris ferè aliis.*

B. Hoc Promissionum simul & Prædictionum indubitata adimpletio satis superque demonstrat; quicquid pro vetere ingenii pervicaciâ, justoque simul Dei Judicio occæcata obstrepat blasphemæ Judæorum coluvies.

A. *Quibus præcipuè mediis miserorum Homuncionum revinci hoc poterit insaniæ?*

B. Luculentissimis veteris Instrumenti Testimoniis, cujusmodi ea omnia sunt, quæ antè^a subversam, & ab imis radicibus evulsam, eorum Politiam, (quomodo nunc cernitur, atque ab excidio urbis usque & Templi universo orbi notissimum fuit) vemurum prænunciant Messiam, eaque insuper quæ gloriam pollicentur multò majorem Templo^b secundo quàm primo, cum hoc tamèn omnibus omnino nominibus multo esset illo^c augustius, uno hoc excepto, quod illud Christus Dominus Gentium desiderium præsentia suâ, dictis, factisque

divinissimis ornaverit, aliámq; frustra est qui rationem, vel unam expiscari velit.

^a Gen. 49. 10. ^b Hagg. 2. 7. ^c Hagg. 2. 3.

A. Sed dato quod Messias de facto venerit, unde liquet Jesum Christum illum esse ipsum revera ipsum?

B. Ex eo quod omnes de Messia Prophe-
tiæ (ad minimas usque circumstantias) in illo uno complementum acceperint, quod bina Fœderis Instrumenta invicem con-
erenti faciliè constabit; Nos brevitati stude-
mus. Qui plura volet, consulat Reverendis-
simum *Pierfonum*, in *Symb. Art. 2.* qui hæc omnia non minore quidem eruditione quàm copiam & diligentiam pertexuit.

A. Quid hinc Fides efficit, quod Jesus noster sit Christus?

B. Totum quodammodo Religionis Christianæ, nisi enim *unctus*, i. e. à Patre constitutus esset ad singula, quæ illius esse profiteamur, obeunda munia, vana esset omnis Fides, vana Evangelii prædicatio, cujus ferè summa est Jesum esse Christum, i. e. salvatorem à Deo Patre ordinatum & constitutum.

^a Mat. 16. 1617. 1 Joh. 5. 1.

Cap. 2. Art. 2. *Unigenitum Filium
ejus, Dominum nostrum.*

De Filio Unigenito respice quæ paulò
ante dicta sunt de Patre, deque Persona,
& Officiis Christi Mediatoris, *vid. Enchirid.*
c. 3. & 8.

A. *Cur dicitur Jesus in Symbolo Dominus
noster ?*

B. Non tantùm ratione Dominii *absolu-
ti*, a (qua est super omnia Deus benedictus
in secula, a *Rom. 9. 5.*) sed Jure *Oeconomico*,
& *Delegato*, ut Mediator, eoque duplici.

1° Generali, quo omnis ei potestas tra-
dita est in Cœlo & Terra. *Mat. 28. 28. Joh.*
5. 27.

2° Speciali, idque est, 1° Jus acqui-
sitionis, sive a pretii, quo nos redemit; 2° Jus
b belli, quo subegit.

a 1 *Cor. 6. 20.* b *Rom. 5. 10. 2 Cor. 10. 4. Col. 2. 15.*

A. *Quid itaque credimus (ex mente Sym-
boli) de Jesu Christo Domino nostro ?*

B. Eum scilicet Deum esse verum, Do-
minumque omnium, sed ratione peculia-
ri *nostrum*, id est, Credentium, qui solus
à potestate teuebrarum mortis, & Diaboli,
pretioso suo sanguine, & victrice manu re-
demit

demit, ^a nostri curam semper agit, ^b quosque captivos plusquam victores & Reges fecit, per quem ^c unum sperando omnis salus, cui demum uni ^d vivere, & mori debemus.

^a Joh. 14. 18. Heb. 13. 5. ^b Apoc. 5. 1. Rom. 8. 37. ^c Rom. 8. 32. ^d Rom. 14. 8.

Art. 3. Qui Conceptus est ex Spiritu Sancto, Natus ex Maria Virgine.

A. Cur conceptus est Christus ex Spiritu Sancto, non autem ab Homine per generationem naturalem?

B. Quoniam erat ipse Sanctissimus, Agnusque sine macula futurus, qui tolleretur peccata Mundi. Luc. 1. 35.

A. At quamvis ^a *quodammodo* propriè quoad naturam esset humanam, ^a quomodo potest esse mundus qui nascitur ex muliere? ^a Job. 25. 4.

B. Per Sanctificationem uteri Virginis supernaturalem planè & mirificam, quæ ob-umbrationis vocabulo notatur. Luc. 1. 35.

A. Quomodo conceptus est Christus ex Spiritu Sancto?

B. Non per communicationem Essentiæ divinæ (quæ Filius Dei nunquam caruit) non per Creationem alicujus novæ Substantiæ

tia à ^a semine Virginis diversæ, sed ejusdem
sanctificatione simul ac *præparatione* in utero,
 modo prorsus ineffabili, ut inde prodiret
 Christus Homo, non ^b exuendo quod antè
 fuit, sed induendo quod non.

^a Gal. 4. 4. ^b Rom. 9. 5. Joh. 1. 14.

A. Num itaque Christus verus erat Homo,
 vero corpore animâque humanâ præditus?

B. Omnino, quod ubique clamat Scriptu-
 ra, ejusdem planè ^a carnis & sanguinis nobis-
 cum particeps; esuriens, sitiens, edens, bibens,
 dormiens, lachrymans, sudans, manu palpa-
 bilis, uti nos, & demum in eadem carne mul-
 ta à sanguinariis contribulibus indigna &
 horrenda ad mortem usque perpressus.

Heb. 2. 14.

A. Hec quidem carne indutum probant, quid
 habes de Anima?

B. Testem Ipsum (omni cavillo majorem)
 in agone isto Animæ mirabili. Mat. 26. 28.
 Nec potuit sanè Filius Hominis dici, si hu-
 manum haberet nihil præter corpus, nec ^a in
 sapientia crescere (cujus non est capax sub-
 jectum moles corporea) imò nec dolores
 sentire, quos sensit tamen acerbissimos, &
 multa insuper ex isto Hæreticorum delirio
 jampridem exploso præter jam prolata na-
 sceretur Absurdorum seges.

^a Luc. 2. 52.

A. Manserunt

A. *Manferunt igitur in Christo suæ cuique naturæ proprietates illæ, distinctæ, & in-conversæ?*

B. Prorsus, idque in una & eadem personâ *divinæ* suffragante passim Scriptura, & Symbolo *Athanasiano*.

A. *Quâ autem ratione Hoc nititur?*

B. Ex eo quod si esset ulla naturarum aut confusio, aut absorptio, Christus nec Deus esset, nec Homo, sed *medium* nescio quid ex utroque conflatum, uti mistum neque hoc est elementum, neque illud, unde contemperatur. Quod autem ad naturarum *conversionem* attinet, ea tot & tantis scateret absurditatibus, ut recensere pigeat.

Videsis Doctiss. *Piersomum* in Art. 3.

A. *Quid ex incarnato Christo dicimus?*

B. 1° Stupendum mirari Gratiæ Divinæ, & Amoris Christi mysterium: His enim unicè stimulis incitatus Servator Mundi, quanquam *minimè latrocinium duxerat æquare Deo*, Formam Hominis, imò & servi non respuit, quo peccatores Deo reconciliaret. *Heb. 10. a 5. ad 10. Gal. 4. 4, 5.*

2° Hinc quoque Justitiæ Divinæ speculum nobis insigne proponitur, quæ nullum nisi ex Christo carne induto voluit accipere placamentum: Hinc & Ira Dei ad-
versus

versus peccatum, unā cum peccatoris miseria luculentissimè ostenditur. *Heb. 9. 23. & c. 10. 4.*

3° Cum unio illa personalis, & hypostatica in Christo cum natura Divina ad tantum honoris fastigium evexerit Humanam, memores esse oportet Christianos, ne quid humile aut sordidum, aut natura sua usque adeo exaltatā, quidvis indignum faciant. *1 Cor. 6. 15. 20. Eph. 5. 30.*

Art. 3. Natus ex Maria Virgine.

A. Unde constat Mariam, quando Christum peperit, fuisse virginem?

B. Ex virgine nasciturum Christum illa præ ceteris docet Prophetia. *Is. 7. 14. Ecce Virgo concipiet, &c.*

A. At constanter volunt Judæi vocem *עלמה* (quæ Virgo redditur) non tam statum notare, quam ætatem, idemque quod Adolescentula valere *עלמה בתולה* proprie virginem significare.

B. Volunt sane, sed odio Jesu Messie, nec mirum, cum hic locus tantopere pungat, nullibi enim alio significatu reperitur in Scriptura; nam ut *עלמה* *Prov. 30. 19.* de scorto cum eis interpreteremur, aut de ulla omnino muliere, nisi cujus pudor Virginalis intactus adhuc, & illibatus est, nulla cogit

git necessitas, uti Textum ipsum inspicienti constabit.

A. Sed hoc Judæorum protervia dato (nunquam concedendo) poteritne aliunde constare, vocem eo loci Virginem ex necessitate indicare?

B. Facillimè, nam Virginem parituram Achazo prædicitur ^a signi vice, sive miraculi; quod si de de nupta quavis, licet Adolescentula intelligendum esset, miraculum utique haud magnum sonaret. Adde quod Hebræis erat in more positum quam citò pateretur ætas matrimonia contrahere; proinde hic nihil ex illorum glossemate aut miraculi, aut novi. ^a *Is. 7. 11. 14.*

A. Nulli itaque nisi Mariæ *χεῖρονικη* accommodari potest ista Prophetia?

B. Certe nulli, si historiæ Evangelicæ fides. *Mat. 1. Luc. 1.*

A. An verò parturientium more naturali, & ordinario Filium enixa est virgo?

B. Sanè, aperto scilicet utero (invitis Pontificiis) ni illis malimus veritatis osoribus, quam Spiritui Sancto aurem præbere. *Luc. 2. 22, 23.*

A. Quid de perpetuâ Mariæ Virginitate censendum?

B. Esse piè credibilem utpote Traditioni Catholicæ consentaneam, nec matre Christi indignam, cum vero ne apicem sane unum

num eo pertinentem reliquit nobis sacra pagina, cumque tanti non interesse Religionis videatur, de ea silendum potius judicarem, quam inutilibus liticulis Ecclesiae pacem turbare.

Ἀντιμαριτῆς istam Mariæ tantijam olim fecit Ecclesia, ut contra sentientes Hæreticis accensuerit, quorum Fundator & Antesignanus erat Helvidius sub Theodosio seniore seculo quarto circa medium. Ejus autem Discipuli Helvidiani, Antidico Mariæ (Baronio Marianitæ) sive Antimaritæ, quibus ex adverso statim emergere Collyridiani, B. Virgini *κολλυρίδα* sive libum immolare soliti, honoris divini specie, qui fortasse Hæreticorum nigro adjudicari multo magis quam priores isti merebantur. De hac autem Mariæ perpetuâ virginitate vide si libet quæ libro singulari scripsit ὁ πᾶν Daillæus.

A. Quid tibi de Virginis immaculatâ conceptione videtur?

B. Absurdum esse Scholasticorum aliquot inventum à mancipiis Papalibus Jesuitis eo, quo solent omnia sua agere, zelo (ceu furore verius) expolitum; ceterum nulla scripturarum Authoritate, nullo veteris Ecclesiae, aut vel unius Doctoris antiqui suffragio munitum, ne Bernardo quidem excepto (qui inter Patrum non vis-

simos censetur) nulla demum ratione ni-
xum, quin contra cum universis bellum
gerens animosissimum.

A. *Quibus adversatur Scripturis?*

B. Plane innumeris, quæ docent ^a omnes
& singulos in uno peccasse, nemine præ-
ter ~~discrepant~~ excepto, ^b mundum ex immun-
do prodire non posse, ^c quod ex Carne geni-
tum est, Carnem (sive rem corruptam)
esse; quin ipsa B. Virgo ^d in Hymno De-
um agnoscit servatorem suum.

^a Ro. 5. 12. ^b Job. 14. 4. ^c 3. 6. ^d Luc. 1. 47.

A. *Sed mirum est, eos qui ex Bullæ * Ponti-
ficia nullam debent evulgare doctrinam, nisi
quæ Patrum communi stabilitur consensu,
quique toties adversus Reformatos Patrum
crepant Authoritatem, Patribus ipsis nun-
cium remitter, iisque tantâ sentientia-
rum conspiratione ab altera parte stanti-
bus.*

B. Mirum certe videatur, iis potissi-
mum, qui Frontem, ingenium, & te-
chnas illorum nondum plene explorarunt.
Sed hoc illis solenne est qui Patres &
omnia pili faciunt, ubi causæ suæ minùs
inserviunt.

‘Audiat *Dominicus Bannes* part. 1.

q. 1. Art. 8, Dub. 5. 9 arguitur 2°. Com-
 munis inquit Sanctorum est Consensus
 B. Virginem in originali peccato fuisse
 conceptam quorum nomina videre li-
 cet in Cajetano, opusc. de conceptione,
 specialiter apud magistrum Vandellum
 qui de hac re edidit longissimum tracta-
 tum, & tamen opposita sententia (ad-
 verte) non solum probabalis, sed & val-
 de pia existimatur in Ecclesia. Hæc ille
 Idem plane Turrecremata de Consecr.
 dist. 4. Firmissime n. 11. Cortesius in
 Sent. lib. quem Julio Papæ nuncupavit
 Vincentium quendam testes attulisse re-
 fert 260. adversus Conceptionem imma-
 culatam facientes. Quin Turrecremata se
 asserit 300. tales in numero habere. Bo-
 naventura, quem Turrecremata Docto-
 rem gloriosum vocat, vulgo Seraphicus.
 l. 3. dist. 3. qu. 2. in Conclusionem tum
 securiorem tum rationabiliorem adversam
 pronuntiat sententiam. Securior inquit
 quia magis consonat fidei, pietati, & san-
 ctorum Authoritati. Et mox communi-
 ter sancti cum de materia illa loquuntur,
 Christum solum excipiunt ab ista generali-
 tate qua dicitur: *omnes peccaverunt in A-
 dam*. Nullus autem (adjungit) inveni-
 nitur dixisse de his quos audivimus auri-
 bus

bus nostris, Viriginem Mariam à peccato
 Originali fuisse immunem. Cui etiam
 fere continuò subnectit, etsi mater habenda
 sit in reverentia, &c. nullatenus ab
 hac generalitate excludenda est, ne, dum
 matris excellentia ampliatur, Filii gloria
 minuat; & sic in illo Mater provocetur
 quæ magis vult Filium extolli, & hono-
 rari quam seipsam, utpote Creatorem cre-
 atura. Verba ab illo homine sancto aurea:
 constat quidem, ante D. Bernardi seculum
 sub Ann. 1136. de tali conceptione
 nihil auditum; cui tamen ille somnio vehe-
 nementer restitit adversus Canonicos Lug-
 dunenses, qui illud officiis Ecclesiasticis
 omnium primi obtruserant: sequenti secu-
 lo Doctores Scholastici utriusque ordinis
 tam Franciscani quam Dominicani turpissi-
 mum errorem junctis viribus exagitarunt.
 Ann. 1300. Joh. Scotus; Franciscanus
 & Ipse 1º ut *possibilem*, dein, ut *probabilem*
 disseminavit, sed trepidè admodum (ut
 videtur) cum enim tribus modis à se
 assignatis statuisset potuisse Deum Virgi-
 nem immaculatam conservasse, huc de-
 mum fluctuat. Quod autem horum trium
 quæ ostensa sunt, esse possibile factum sit,
 Deus novit, si autem Authoritati Ecclesiæ,
 vel Authoritati Scripturæ non repugnat, vide-

videtur probale, quod excellentius est at-
 tribuere Mariæ, In 3. Sent. dist. 3. q.
 1. q 10 O Subtilitatem Doctoris! utcunq;
 tanti eo tempore nominis celebritas effecit
 ut Ducem jam inde sequerentur Scotum
 omnes fere Franciscani, reluctantibus
 haud minore vehementia sub auspiciis Tho-
 mæ Dominicanis. Mox tamen in Conci-
 lio Bâsil. vicit Francisci Cucullus, tan-
 demque Sixtus 4. (Franciscanus) sua mul-
 tum Authoritate dementiam istam adjuvit
 conceptioni *Festo* ab eo peculiari consecra-
 to. seculo superiore sub Paulo 15° & Gre-
 gorio 15° res magis incaluit, eo usque ut
 solenni legatione ad utrosque per Ant. à
 Trejo Episc. Carthag. Philippus 4. Hisp.
 Rex vehementer urgeret ut finem impo-
 nerent Controversiæ, quæ Ecclesiæ pa-
 ci infensa videbatur. Nihil tamen aut hic
 aut illæ aliud quam publicas altercationes
 & rixas prohibuit. De qua legatione, &
 Re tota, vid. lib. a Waddingo de legatio-
 ne ista conscriptum in 4° Res tandem ad
 Synodulum Oecumen: Trident: rediit
 quæ vafre admodum de consilio Pontificiis
 ardenti Prunæ manum minime admoventem
 censens nihil definisse videtur, nisi
 ut Sixti Bulla illibata ferretur, sess. 5. ad
 fin. Hanc visum est lectori si quis forte
 minus

minus intelligeret) rationem in Historicam
' paucis attexere.

A. Quid autem de aliis istis Virgini collatis
Honoribus statuendum , quibus eam Christo ipsi
supparem , si non superiorem faciunt , Templum
dedicantes , Vota inuncupantes multo ei plura
quam Filio unigenito Dei , (a) matrem eam
gratiae & misericordiae , mediatricem inter De-
um , & hominem , Regionam Caeli , Deam-
que appellantes , ut imperet Redemptori sup-
plicantes , omnia fere de Deo & Christo in (b)
Psalmis dicta ei (Scilicet !) accomodantes , uti
ex illorum missalibus , Breviariis , Rosariis ,
Horariis , Psalteriis , orbi universo satis super
que notum ?

Quanta Filium Deum matris & Salvato-
rem veneratione Pontificii prae matre (mi-
sella olim , uti mortalium reliqui , pec-
catricem) prosequuntur , etsi Caelum Ter-
ramque blasphemiiis ejusmodi per tot secu-
la impleverint , loquatur vel hoc unum
quod ab Autopta viro ornatissimo , meo
quondam Discipulo , G. S. Med. Docto-
re adhuc in Terris (uti spero) agente
accepi , viz. In Coenobio quodam Gal-

(a) Vid. Bonavent. in opus. de Corona B. Virg.

(b) Vid. Psalterium B. Virg. inter Bonavent. Opusc. quod
etiam Examini suo Chénitius.

licae Diepensi (ni male memini supra portam cerni Imaginem B. Virginis, Christum (uti solet) Infantulum altera tenentis altera virgas vibrantis, cum hoc nimirum symbolo, *Monstra Te esse Matrem*. Sed absit credere quæ videmus, sique mater & magistra omnium Ecclesia Romana tanquam *Baculus in aqua fractus*, uti falsè Quidam ex suis dixit.

B. Ista quidem omnia Blasphemiam sapient apertissimam, non pietatem Christianam. Huc autem Deus eos merito tradidit, ut alii mendacia cudant, alii credant, qui non obtemperant veritati. 2. *Thess.* 2. 11. 12. Verùm

1º Dicimus, pudere Beatissimam Virginem ejusmodi Honorum, (modo quales sint agnoscat) & toto pectore derestandas execrari blasphemias.

2º Christus ipse, dum in vivis uterque esset quamvis parentibus morigerus, certò providens hanc insaniam, utque omnem ei occasionem præriperet, talem nullibi honorem matri exhibuit, usque adeo, ut sæpius ab eo compellata, ne semel quidem Matrem appellaverit, nedum *matrem Gratiæ, Reginam Celi*, &c. imò interdum durius ad speciem alloquitur. *Luc.* 2. 48. 49. *Mat.* 11. 48 &c. *Joh.* 2. 4. *Joh.* 19. 26.

3° Nullam talem habere jurisdictionem in Cælis B. Viriginem vel ulla Scripturæ umbra indicat, aut a Parasitis ullis collatam sustinet. Fruitur quidem illa per Filium Redemptorem cælesti Beatitudine, exultans & gratabunda; sed ut *Domino* suo unico coronam aut abripiat, aut cum eo communem poscat, tam putidi hoc sacrilegii, in sanctissimam ejus mentem nunquam venire potuit.

A. *Quo itaque fundamento nituntur boni viri in crassa ista Παρενολατρία?*

B. Eodem, quo alii solent *Enthusiastæ* (Pontificiorum * fratres Fraterrimi) suis scilicet ipsorum *Somniis, Visionibus, Revelationibus.* & id genus nugacibus imposturis, quibus non in hoc modo, sed aliis plerisque Relig. suæ Articulis & fallunt & falluntur ipsi. * *vid. Stillingfletum Tract. de Idolatria, Fanaticismo, & Dissidiis Eccles. Rom. c. 4.*

A. *Quid demum habes de B Virgine, Corpore simul & Animâ in Cælum recepta?*

B. Aniles Fabulas, & superstitiones Pontificias, præterea nihil. * Mirum est, quam in hoc argumento se frustra vexarit (c) *Analysta Cardinali, ista ut nesciat ubi*

pedem figat, nisi in illo Ecclesiæ suæ Tra-
 ditionum palpitante luto. Quod enim sti-
 pendarii præsto adsint Scholastici (Homines
 nudius-tertiani) parum refert: novimus enim
 illorum ingenia. Patres quod jactat Græcos,
 & Latinos, paucos admodum vel hujus generis
 vel illius citat: Ex Græcis quidem Eusebium,
 & Damascenum illum in Chronico, his, inquit,
 verbis, *Maria Virgo Christi mater ad Filium in Cælum assumitur,*
ut Quiddam fuisse sibi revelatum scribunt.
 Adverte, Lector quod hoc Baronianus
 Eusebius non suâ fide dicit, sed Quidam,
 inquit (nullo hactenus noti, neque unquam
 noscendi nomine) non *traditum sed revelatum*
 scribunt: nonne hoc aperte Fanaticissimum
 Romanum olet? sed fucum, quo tota meretrix
 ista Pontificia incrustatur, hoc loco facile
 deterfit mihi semper amicissimus, atque omni
 officiorum genere colendus) Cl. BARLOVIUS
 noster Coll. Reg. Præpositus, locum omnino
 spurium ostendens, neque in Græca Scaligeri
 Editioe, neque in Latina Amb. Nicræi, quin &
 Pontacum in notis ad Editionem suam
 Bndigalæ editis Ann. 1604. delendum
 pronuntiare: videsis (si vacat bonas horas
 perdere) quæ scripsit idem idem Baronius
 in Martyrologio suo ex

' iussu Gregorii Pontificiis XIII. edito in
 ' diem Augusti 15. qui solet Assumptioni isti
 ' nugatoriæ dicari, in quo nihil fere habet,
 ' nisi quod in Annalibus: neque tamen præ-
 ' cereundum est quod in Martyrologia Usuar.
 ' di quo usa est Ecclesia Romana, uti docet
 ' Inscriptio non assumptio legitur; sed *Dor-*
 ' *mitio B. V. M.* quæ multum sanè distant.
 ' Sed ad Baronium revertimur, proximè ab
 ' eo citatur Damascenus, seculi octavi Scrip-
 ' tor, cujus quanti esse debeat *Authoritas*,
 ' ab ipso aliunde discamus Baronio, ubi eum
 ' non levem modò, sed *futilem, vanum, &*
 ' *mendaciorum plenissimum* aliquando Scripto-
 ' rem esse pronuntiat. Euge præclarum Fi-
 ' dei Rom. Testem! Nicephorus quoque Cal-
 ' listus adducitur, quanquam non inter pa-
 ' tres seculi nimirum decimi quarti Scrip-
 ' tor, idemque mitissimo etiam Iudice Ca-
 ' saubono *vanissimus, futilissimus, fabulocissi-*
 ' *mus, &c.* mox, cui ipse Baronius, quoties
 ' animum intendit, fidem omnem abrogat
 ' Exercit: I ad Baron. c. 12. nonne ri-
 ' sum meretur ornare quenquam Testes suos
 ' talibus Elogiis? Ex Latinis habemus præter
 ' Bedam qui sub finem seculi septimi floruit,
 ' Gregorii *Sacramentarium*, quem Librum
 ' me fateor nondum vidisse neque extat
 ' eo nomine in operum suorum Catalogo
 ' quem præ manibus habeo; extat tamen ali-

alicubi uti vir Cl. ante memoratus mihi
 retulit. Gregorius quidem Pontifex fuit
 minime malus, sed neque inter optimos
 numerandus, & ab eo semper pejores:
 vixit utcunque 600. annis & amplius
 post natum Christum, neque ante eum
 quisquam (si Ille tamen) de hac B. Vir-
 ginis Assumptione certæ Author Fidei
 quicquā retulit, quod ex antedictis con-
 stare arbitror. Judicent fermento Pon-
 tificio non inquinati, præsertim Baronio
 Causæ Pontificiæ & juratissimo, & di-
 ligentissimo omnium Patrono, nihil ali-
 ud habente quod dicat.

Art. 4. Passus.

*A. Cum toti Evangelio renunciaret necesse
 est, quicumque Christum multa in carne in-
 digna ad mortem usque perpassum neget; quæ-
 nam tamen huc recta collimarunt Instrumenti
 veteris Prophetiæ?*

*B. Christum habemus ipsum omni ma-
 jorem exceptione Testem, Prophetas om-
 nes de ipso, speciatim quoque de Passuro
 locutos esse, Luc. 24, 25, 26, 27. Et. c. 18. 31.*

A. Cedo aliquot ex istis Prophetiis.

*B. De hoc apertissime agitur toto Isaia,
 cap. 53. quod ad alium quemvis accommo-
 dare nimis Judaicum est, certe in ullo
 Homine*

Homine Christiano vix satis consultum;

A. *Multa tamen in Scripturis dicta sensu mystico, & sublimiore Christum respiciunt; quæ pñtōs & sensu literali ad alios quoque pertinere constat, uti ex Matt. 2. 15. 23. & alib sæpius.*

B. Verissimè, sed mortalium nemo istius Prophetiæ vel quoad literam sustinendæ sublimitati par est. Nemo iræ Divinæ adversus peccatores *onus*^a *pertulit* præter Filium unigenitum Dei, nullius *vibicibus* *sa-*
nati sunt, nullius *cognitione* *salutiferâ*^b *Justificari* *queunt*, nisi unius Christi.

^a Is. 53. 4, 5, 6. ^b v. 15.

A. *Etsi post hoc clarissimum Prophetæ Evangelici testimonium novis videtur nihil opus esse, proferatur tamen si habes aliud.*

B. Extat luculentissimum. Dan. 9. 26. ubi de tollendo ob aliorum delicta Messîâ (nominatim) Prophetæ loquitur missus è cœlo Angelus.

A. *Sed de temporum supputatione dissentiunt Interpretes.*

B. Haud magna est discrepantia, siue Terminum à quo, siue ad quem respicias, palam est de Messîâ solo in Carne jampridem manifestato intelligi oportere.

Vide quæ (inter tot alios) de hoc Argumento diligenter, & docte scripsit Conrad.

rad Pawellus in Confil. suo Chronologico, scopulo (uti vocat) decimo, qui initium Hebdomadum figit in ann. Dices. Artaxerxis Longimani; Et finem in Cruce Christi.

A. Num etiam Typi isti de ^a bestiis indies immolatis, ^b Agno potissimum Paschali, ^c Serpente aeneo aliisque id genus eorespexerunt?

B Plane, uti N. Test. passim testatur Scriptura.

^a Heb. 10. ad v. 15. ^b 1 Cor. 5. 7. ^c Joh. 3. 14.

A. Hanc autem Passionem sustinuisse Christum in humanâ tantum naturâ intelligis.

B. Omnino, ut in *Subjecto proprio*, quam sustinendi vim accipit victricem à divinâ. 1. Pet. 3. 18.

A. Sed num in corpore tantum, an in animâ quoque?

B. Imo & omnium gravissimos (supra quam verbis dici possit humanis) angores expertus est in animâ, sed sine peccato. Mat. 26. 37. 38. Et cap. 27. 46. Mar. 14. 33. Nec certè Christo dignum erat ad mortem dñtaxat corporalem, etsi acerbissimam, usque adeo expavescere (quam etiam malefici interdum tantâ animi præsentiâ excipiunt) nisi ex ira Dei in peccata, quæ sustinuit Vicarius aculeatam, quæ sanctissimam ejus animam

nam plagis & verberibus istis mirum in modum lancingavit.

A: Unde hæc omnia perpeſſus eſt Salvator mundi?

B Ex æterno illo inter Patrem, eumque inito ^a conſilio, ſimul ex pacto, utque ita miſeris peccatoribus infinitæ tum Juſti-
tiæ, tum miſericordiæ ^b amplexibus via ſterneretur, ſicque ^c mediator quâ talis una cum ^d populo ſuo (Fidelibus univerſis) tranſiret in Gloriâ.

^a *Act.* 4. 27. 28. *Heb.* 10. 5. 6. 7. ^b *Pſal.* 85. 10. *Iſ.* 53. 11. ^c *Luc.* 24. 26. ^d *Eph.* 2. 6. *Joh.* 17. 19. 26..

A. Quid hinc diſcunt Fideles?

B. In primis pio de peccatis dolore diſcruciari, ut quæ Dominum vitæ magis quam cruentæ Judæorum manus occiderint. *Iſ.* 535.

2º. Chriſtum ut *Fidelem* & *miſericordem* ſacerdotem, quique *Senſum* habet infirmitatis noſtræ conſtanter intueri, maximè cum Peccatorum eos premit & mordet ſenſus. *Heb.* 4. 15. 16.

3º Patientiam & Fortitudinem in hac vitæ palæſtrâ, ſtadioque ad finem uſque exercere, contemplantes Chriſtum *Heb.* 12. 2.

Ultimò, omnem ei amorem & obſequium ad vitæ finem perſolvere, nec it-
lius

lius gratia acerbissima quaque, imo nec mortem ipsam refugere. 1. Cor. 6. 20 *Act.* 21. 13.

Art. 4. Sub Pontio Pilato.

A *Quid Hominis erat iste P. Pilatus?*

B Præses ceu ponis ^a Procurator Judææ, sub Imperatore ^b Tiberio, cui etiam tunc temporis jus Gladii indultum, à Judæis ipsis Archelao Viennâ relegato, ^c subblatum, ^a Ita Tacitus appellat. *Annal.* 15. ^b *Luc.* 3. 1. ^c *Joh.* 18. 31.

‘Falluntur indubiè, qui Judæis volunt hoc tempore Capitalia remansisse Judicia, eaque tantum ob solennitatem Parasceves eo die repudiata, quasi verita in Festo lege Mosaica: cum potius rebus minuti- oribus Reip. (ceu malis Ecclesiæ suæ gradu aliquo præessent. Quamvis enim non- nullos è medio sustulisse, etiam præ- sente aliquoties Synedrii sententia Histo- riæ illorum testantur, id tamen (ingen- ito illis) impetu populari factum con- stat potius quam ulla auctoritate legitima. Politicis interim rationibus ducti con- sultabant, interdum Præsides.

A. *Quorsum ista de Procuratore Pilato ad- juncta est in Symbolo Circumstantia.*

Ee

B

B. Permagni refert, idque

1° Ut de tempore saltem constaret mortis, quod Judæi tricus suis implexum red-
dere conantur, quo totius Historiæ (mo-
do id possint *αὐτὸ ἐξαρτῆσαι*, debilitetur Fides.
Mirum est quod prodidit Irenæus l. 2. c.
39. seniores videlicet Asiæ omnes ex ore
B. Johannis (cujus discipuli fuerant) &
aliorum quoque Apostolorum, ei retulisse
salvatorem fere *quinquagenarium* prædi-
casse Evangelium: quod neque Scriptura
paritur, neque Pilati Chronologia,
qui haud multis post annis, ineunte sci-
licet Caii Imperio sibi displicens, suæque
Sortis impatiens propria sibi manu mor-
tem conscivit, uti testatur Eusebius in
Historia. Imo c. 40. Judæos ad se testes
rapit, ex *Joh. 8. 57.* ubi cum Christus
Abrahamo grandiore se dixerat, ita ob-
loquuntur Judæi, Tu nondum es quinqu-
genarius, &c. verum hic, uti recte Gro-
tius Liberalius agunt, quo falsi (si fieri
possit) facilius Convincerentur ad Jubileum
fortasse respicientes, quod quinquagesimo
quoque Anno ex lege celebratum est, qua-
si dixissent, tu nondum semisecularis es, quis
ergo Tu qui te ætate Abrahamo confers?
vult tamen Chrysost. pro 500. legendum 40,
ad quod insuper ætatis accessisse Christum
asserit

afferit. Verum etsi facilis lapsus esset à
 numerali μ ad ν (ita enim antiquitus ista se-
 pe notabant Librarii) non est tamen à
 consentiente Exemplarium Fide temerè
 discedendum. Sed fortasse Irrenæus à
 Papia desceptus est, exigui ingenii viri
 (quod monuit Eusebius (aut ab aliis Seni-
 oribus, qui Apostolos malè intellexerant
 nisi cum Fevardentio malimus fervori con-
 tra Gnosticos errorem tribuere, qui Chri-
 stum An. Tiberii decimo quinto, & æra-
 tis trigesimo Passim mentiebantur, cum
 quibus tamen facit Tertullian l. adversus
 Judæos. Melius procul dubio docuit Ig-
 natius Polycarpi (qui & Johannis Aposto-
 lis auditor) Condiscipulus, Epist. ad Tral-
 lianos, Christum scilicet anno tricesimo
 baptizatum (uti *Lucas* c. 3. 23.) & tri-
 bus annis prædicasse (ita scilicet ut quartum
 minime attingeret) in quo omnes fere
 docti nunc dierum consentiunt. Hinc in-
 terim discamus Patres, etiam qui varba-
 ræ Inquisitionis tyrannidem evasere, non
 non sine gravi cautelâ & judicio legen-
 dos præsertim à Junioribus. Nequede-
 mum à Suetonio nobis metuendum est
 in vita Claudii ubi scribit, quod Judæos
 impulsore Christo (ita vel ridens vel
 ignorans Salvatorem vocat) tumultu,

antes urbe Imperator iste expulit. Per
 s Judæos autem, monente Lipsio: Christi-
 anos intelligit, quos (non dubito) ex Fi-
 de tantum invidiæ publicæ tumultuatos
 ait, quanquam ut sit, alia confingeretur
 causa. Quin siue Christianos (quod ma-
 lim ega) siue veros & Gentilitios loqua-
 tur Judæos, nulla hic fides habenda Sue-
 tonio, gravi alias, & diligenti Historico)
 tum quod ergo utrosque odio flagrant
 Romani Scriptores, tum quod in summa
 rerum istarum ignorance (per contemp-
 tum puto Religionis) versarentur, cui
 Fidem quoque facit inter alios. *Corn. Ta-*
citus, de Christianis, Annal. l. 15. de Ju-
deis Histor. l. 5.

2º Nominatur Pilatus, quia tam insig-
 ne tories innocentia Christi, quem nihilo-
 minus supplicio affecit, a testimonium per-
 hibuit, unde se Judex damnavit potius quam
 Reum.

^a Mat 27. 24. *Luc. 23. 22.*

3º Procuratorem (saltem in genere) no-
 minari oportuit, ut de mortis genere ^a Ty-
 porum, & ^b Prophetiarum constaret veri-
 tas, quod etiam signanter notavit Evange-
 lista

^a *Joh. 18. 32. Joh. 3. 14.* ^b *Psal 22. 16. Zech. 12. 10.*

A? *Quid huc contulit à Procuratore damnari?*

B. Per

B Permulum ; 1° quia solis Romanis in usu erat Crucifixio, proinde si penes Judæos fuisset Christum morte multare, alio genere periisset, sicque irriti cecidissent Ty-
pi & Prophetiæ.

2° Ut qui pro nobis maledictio factus est, mortem pro nobis subiret, non modo acer-
bissimam, verum etiam maxime ignomini-
osam, pariter ac a maledictam. Hoc enim
supplicii genere in obscuros tantum, & vi-
les homunculos animadvertisse Romanos
notissimum est. *Gal. 3. 13.*

Art. 4. Crucifixus.

*A. Dixisti modo Crucifixionem Christi Ty-
pis legalibus, & Prophetiis adumbratam (de
qua totum adeo personat Evangelium) eamque
infamis simul, & peracerbæ mortis fuisse speci-
em, nam ibi tres saltem horas in cruce pependit,
ubi autem supplicium istud perpeßus est Chri-
stus?*

*B. In monte Calvariæ, Syris Golgotha
quod locum cranii significat, interprete
Evangelista, Mat. 27. 32. (sive à forma,
sive à decollatis ibi corporibus.)*

A. Esquid inde notandum velis?

*B. Maximè, 1°, Sacrificium hoc Christi
fuisse Expiatorium, cujus illud a sub lege sic
di-*

dictum insignis Typus extitit (qualis & summus Pontifex) offerentis se in cruce Christi. ^a *Levit. 16.*

A. *Ostendo quomodo?*

B^o. Quod tunc temporis ingrederetur Sanctum Sanctorum. *Levit. 16: 3.* collat cum *Heb. 9. 12.*

2° Quod ipse solus. *Heb. 9. 7. Is. 63. 3.*

3° Quod semel tantum in Anno. *Exod. 30 10. Heb. 9. 28.*

4° Quod Sacrificio (virulo scilicet & hirco) epulandum (uti in aliis) non esset, sed totum Deo in ^a *Holocaustum* offerendum, prius tamen *extra castra* portatum. Hic itaque Typo cum Anti-typo præclare convenit: itaque enim Christus *extra^b castra*, i. e. extra civitatem oblatus est.

^a *Levit. 16. 27.* ^b *Heb. 12. 13.*

A. *Quid vis præterea ex loco ubi crucifixus est Christus?*

B. 1° Infamem fuisse ob supplicia ibi usitatò constituta, quòd etiam facit ad ignominiam crucis, illic enim duo latrones crucifixi erant. *Mat. 27. 38.*

2°. Pulchrè respondet Isaaco typo: qui una cum Lignis quæ portabat, immolandus erat in monte ^a *Moriæ*, non procul ab eo quo passus est Christus. ^a *Gen. 22. 2.*

A. *Quo tempore crucifixus est?*

B. Om.

B. Omnium solenni maximè, nimirum Paschali quo tum Judæi : tum Profelyti Gentium undequaque confluerent, ut proinde testatior esset Passio.

A. *Qua autem diei horâ ?*

B. Nonnulla est ad speciem discrepantia inter Evangelistas, quæ interpretes ad modum vexavit, atque etiamnum vexat : sed primò (a) *Matthæus* de horâ crucifixionis nihil habet, sed tantum de tenebris, seu Eclipsi Solari, cum quo nihil obstare video quin *Lucas* omnino consentiat. c. 23. 46.

A. *Itoque de Marco, & Johanne præcipue hæc est, Marcus enim scribit horâ tertiâ crucifixum, Johannes horâ quasi sexta Mar. 15. 25. Joh. 19. 14.*

B. Ita est : si verò concedatur, (quod à Doctis fere fit) Judæos in 4. partes dispeccuisse diem artificialem, quarum quæque 3 integras horas complectebatur, nihil videbitur remanere difficultatis : sic enim quod factum est hora tertia, i. e. inter nonam & duodecimam, fieri potuisse quasi sexta nihil impedit, i. e. fere duodecimâ quâ Christus crucifixus est, & horâ nonâ, i. e. ante, vel sub tertiam pomeridianam animam efflavit.

(a) c. 27. 16.

A *Quæ colligis ex hac crucifixione Christi documenta?*

B Eum scilicet doloris nihil, aut infamiae (mundo iudice) refugisse, quo coronam gloriæ peccatoribus lucrifaceret, proinde * exultandum in cruce Christi i. e. in crucifixo) nec ulla non subeunda ^b pericula, contumelias, & cruciatus illius gratia.

* *Gal. 6. 14.* ^b *Act. 21. 13.* *1 Cor. 4. 9.* ad *14*

Art. 4. *Mortuus.*

A *Num Christus vere mortuus est per separationem scilicet Animæ & Corporis?*

B Nihil manifestius; nam & Animam tot tantisque cruciatibus imparem (naturaliter) efflavit, & spiritum Deo reddidit, uti Evangelica satis testatur Historia, nec aliter factus esset *similis nobis in omnibus, excepto peccato.*

A *Potuit vero, modo tulisset animus, non mori?*

B. Planè, quippe qui præsto habuit ad nutum suum plusquam duodecim Legiones Angelorum, cuique non tam vi rapta Anima, quam ultro ad tempus deposita, hinc & altâ voce animam agens clamavit, *Mat 26 53. Joh. 10. 18.*

A *Cur itaque mori voluit?*

B.

B. 1° Ut implerentur Scripturæ, quæ ita fore nullibi penè quâ verbis quâ typis non prænuntiarent, *Mat* 26. 54. *Luc.* 24. 25. 26.

2° (Quod ante diximus) quia sine effusione sanguinis nulla futura esset remissio, utque satis Legi fieret interminanti mortem peccatori, ^a *ἀποθνήσκει* hoc erat Justitiæ Divinæ persolvendum, & vitæ nostræ Mors Christi ^b merces, uti passim Scripturæ.

^a *Mat.* 20. 28. ^b *I Cor.* 6. 20. vid. *Enchirid.* c. 7.

A Quid hinc discendum?

B Ut sicut Christus ob peccatum mortem pertulit, ^a nos quoque peccato moriamur, & vivamus Deo, ut ^b sive vivimus, sive moriamur, Christi simus; ne denique mortem perimescamus, illius morte ^c sanctificatam, potentia devictam, extractoque aculeo, inermem.

^a *Rom.* 6. 12. ^b *Id.* 8. ^c *I Cor.* 15. 55 & c. *Heb.* 2. 15.

A Quid mortem Christi proximè insecutum est memorabile, dum in Cruce adhuc penderet?

B 1° Quod ossa ejus fracta non essent, uti aliorum omnium, qui isto afficerentur supplicio; hinc etiam verum se Agnum Paschalem demonstravit, qui nos ab Angelo destructore immunes præstat, *I Cor.* 5. 7. collat: cum *Exod* 12. 13 46.

2° Quod mortuo latus lanceâ militaria-

peritum sit, aqua statim & sanguine abertim
exiliente, quod & verè mortuum ostendit
(racto nimirum pericardio, unde fluxit aqua)
simulque docet quod quos sanguine justifi-
cat, eisdem & spiritu suo ab operibus malis
(sive carnis) abluit 1 Joh. 34. 5. 8. Rom. 8. 13.

Art. 4. Sepultus.

A Cur eodem die & mortuus est Christus, &
sepultus, cum Romanis in more positum esset
quos in cruce crucifixerunt, animalibus carnivoris,
cælique injuriis ibidem exponere?

de hoc vid. doctiss. Pierfonum, in Art. 4.

B Hoc scilicet Lex ipsa jussit Mosaica.
Deut. 21. 22. 23. Instabant autem apud Pi-
laturum, qui crucifixerunt, Judæi (hoc uno qui-
dem, sed ingratis humani) ut corpus tuma-
landum auferretur, quo nihil fieret, aut legi
adversum, aut quod summam & Paschæ &
Sabbati concursuram solennitatem quoquo
modo dedeceret Joh: 19. 31.

A Quid autem indicat Christi Sepultura?

B 1º Vere mortuum fuisse, præcipue cum
in Sepulcro tamdiu jaceret, non enim condi-
humo (saltem ab amicis solent) quibus vi-
tam inesse, aut minimo possit indicio colligi,
aut mora ulla sperari.

2º Sepeliri, fundum erat immensæ vora-
ginis

ginis, sive status humiliati, in quem nostra
se causa demersit Christus æternum glori-
sus. Hoc enim erat non solum quasi victum
sed captivum quoque ad tempus teneri, quan-
quam & Mortis ipsius mors esset, & sepul-
chri Sepulcrum Hof 13. 14. Act. 2. 34.

A Ecquæ erant circumstantiæ notabiles ad
sepulturam præparatoriæ?

B Imo binæ: 1^a quod crucifixus, & mor-
tuus agnosceretur, tum à Josepho, tum à Ni-
codemo, & summi utrisque apud suos loci,
quique ejus fuerant (etsi ob metum Judæo-
rum clandestini) Discipuli quorum alter
inhumandum petebat à Pilato Corpus, alter
aromatis condiendum curavit.

Mar. 15. 43. *Joh.* 19. 38. & 43. 2.

A Quid inde vis?

B Insigne scilicet utrorumque Fidei, & Je-
su innocentiae testimonium, quod etiam in
Josepho signanter notavit Evangelista, quem
fidenter ait Pilatum adiisse, *Mar.* 15. 43. quo
magis obscuratus erit morte sua Christus,
magis in eum eluxit illorum pietas quo &
nullum ei testimonium illustrius dari potuit
Discipulis omnibus, imo & Apostolis metu
crucis aufugientibus: una Maria, matre-
virginē, cum Johanne ad crucem adstanti-
bus, etsi aliæ quoque fæminæ eminus specta-
rent: postque ad curam pollincturæ accesser-
int

Int. Joh. 19. 26 de reliquis consule Hist. Evangel.

A Dic alteram circumstantiam.

B Ea est quod Amici corpus mortui ac-
ratis involverent, quasi adhuc vacillaret e-
orum de Resurrectione Fides; quippe linteis
adeo glutinosis infixum difficillime se expe-
dire posse haud ignorabant; Hoc quoque
ad amplificandam resurrectionis gloriam
haud parvum confert Joh. 19. 40.

Hunc modum funerationis Judæi sine dubio
ab Ægyptiis hauserant, sic enim aromatibus in
Ægypto conditum erat Josephi cadaver, Gen. 50.
26. morem Ægyptiacum prolixè satis descripsit
Herodotus in Euterpe, ubi inter alia corpora inhu-
manda, gummi illita (quod vice glutinis usos esse)
prodidit; ἡγοριόλης τῶ κομμιτῶ ὃ ἐν τῇ κόλλῃς τὰ πολλὰ
ἔχοντα Ἀρβύκους. Sed & myrrhæ meminit; quod
in Christi funeratione Evangelium; Græci ἐν-
στασιμὸν vocant & παύσων a conditis hoc salsamen-
tis inflexo significatu. Idem & δαίμων ali-
quando notante etiam Drusio in Gen. 50. qui &
suspiciatur [ἐτάφην] ita posse in Symbolo usurpari,
& mihi quidem valde placeret conjectura, si an-
tiquissima non vetarent Symbola, in quibus nulla
tunc esset ipsius sepulture mentio, quæ in tali
Confessione Fidei minimè prætermittenda.

A Quid Christus sepultus (quod ad praxin)
docet?

B,

B. 1° Ut *Consepulti* simus ipsi peccato, ne majus in nos (quantum sanè in nobis situm fuerit) exerceat imperium, quam exerce solet in mortuos, & sepultos. *Rom. 6.*

4. 12.

2° Ne à (domo caliginis) sepulchro nobis metuamus, quod sepulturâ sua Christus in *cubile* vertit. idque (licet umbrosius, quod nunc lex naturæ postulat) gloriæ Propylæum fecit.

^a *Is. 57. 2.* ^b *2 Cor. 5. 1.*

Art. 5. *Descendit ad inferos.*

Græcè, κατήλθεν εἰς ᾍδου.

A *Quem putas sensum huic Articulo affigendum?*

B Ecclesia Anglicana (quæ sua erat in omnibus sapientissima moderatio) præivit hic nobis exemplo suo , ne quicquam dogmatice statuamus , contenta rem Fidei simpliciter proponere. *Art. 3.* Interim siqui Christum volunt , aut proprie *triumphos* agentem (in statu qui erat summæ ^a humiliationis) aut Patres è *Limbo* liberantem (qui jam erant in ^b sinu Abrahæ) aut denique damnatis ipsis ^c *Evangelium Prædicantem*, fateor me nondum ea capere.

^a *Act. 2. 27. Rom. 10 7. Luc. 16. 22. c Mar. 8. 44.*

Neque ulla ratione nititur , ut qui missus non fuerat nisi ad perditas oves Israelis (exclusis in univ^{er}sum Gentibus) infælicibus istis , in Gehennâ , animabus Evangelii gratiam porrigeret.

^c Mirum sane est quam in diversa abeant de hujus Articuli sensu Theologi. Nos ea tantum quæ ab omnibus concedi possint , aut debeant sub aspectum dabimus suis cuiusque

' iusque legibus relicto aliorum arbitrio. Et
 ' 1°, quod ad ipsum spectat Articulus, nemo
 ' eum opinor terminis, uti loquantur, ter-
 ' minantibus, in ullo *Græco, Romano, A-*
 ' *fricano*, publico, privato, fatente ipso quo-
 ' que *Ruffino* in *Exposit. Symbol.* inveniet ante
 ' annum à Christo nato prope quadringentesi-
 ' mum, *Ruffino* scilicet, & *Hieronymo*
 ' florentibus. Quin & qui *Augustini* nomen
 ' mentiuntur, *Lib. de Fide & Symbolo*, *Ser-*
 ' mones de Tempore, 123. 125. brevem
 ' reliqui totius *Symboli* expositionem conti-
 ' nentes, de descensu alium silent. Adde
 ' (quod in præloquio monuimus) in *Sym-*
 ' *bolo* non reperiri *Athanasiano*, nisi sensu
 ' quo *sepulturam* exprimit, in *Nicæno* omitti
 ' prorsus quod tamen unum in sua *Fidei* con-
 ' fessione *Patribus Tridentinis* recitare vi-
 ' sum est, *Sess. 6* Sed de tota hac materi vid.
 ' *Justellum* in *Concil. Afric.* Edit in 8° *Pa-*
 ' *risiis*, Anno 1614. p. 13 & pluribus *Re-*
 ' verend. *Pierfonum*.

2° Vox *ἄδης* apud *Scriptores* externos,
 ' (sive *Gentiles*) duo omnino significare
 ' videtur: 1° *Plutonem* ipsum *πλούτων*
 ' *ἄδης*, *Hesiod.* in *Theogon.* aut 2° *ἄδης*
 ' *Homero*; *Domum Plutonium*, *Flac-*
 ' *co*; aliis *Orcum*, *Tartara*, &c. utroque
 ' sensu sic dictus quasi *ἀπ' ἄδης*, uti *Suidas* &
 ' *He-*

Psychius, extra visum aliquod & in obscu-
ro positum, ita ut ubi sit, ignoretur. *Adhuc*
autem pro domo ista Plutonia sumptus *Animarum* semper (ut puto) non corporum
locus eis dicitur, unde neque apud ipsos
unquam pro *Sepulchro* capitur. Nam corpus
defuncti *Adhuc* condi durius sonaret, &
mihi quidem satis distinxisse Poetarum Pa-
ter videtur, initio Iliad.

Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς αἰὶν' προΐαψεν
Ἑρώων, αὐτοὺς δ' ἐλαΐεα τέφρῃς κύνεσσιν.

Animæ scilicet ad *Adhuc* detrusæ erant, cada-
vera canibus objecta. Locum itaque &
statum Animarum quæ corporibus valedix-
erunt, (ubi, ubi aut qualiscunque fuerit)
designat *Adhuc*. Idemque passim apud pris-
cos quoque Scriptores Ecclesiæ norat, lo-
cum videlicet & statum mortuorum, sive
boni fuerint qui *Adhuc* superiorem incolere
dicti sive mali, qui inferiorem; utrumque
Adyti, Cavernæ, Receptaculi, & ejusmodi
nominibus reddidere Latini. Hebraico *לִנְשׁוֹת*
respondet, quod ab inexplebili voraci-
tate nomen habet, semper enim in illius
gulam descenditur, neque unquam tamen
clamare auditum, *Jam satis est*. Duo au-

(a) Tertuli. l. 4. advers Marcion, c. 34. Eam itaque re-
gionem suam dico Abraham, etsi non caelestem, sublimiorem ta-
men inferis (quantquam hoc inter Tertulliani Paradoxa numerari
queat.)

tem significare volunt Linguae Magistri ?
 Sepulchrum scilicet & Infernum. Ego
 sanè nullibi puto in Scripturis sepulchrum
 definitè, i. e. nullius Hominis singularis
 exprimere, sed indefinitè tantum, & modo
 generali, quemadmodum *Prov. 30. 16. Is.*
5. 14. Cum enim toties occurreret Sepul-
 chorum singularium mentio, nunquam
 certè ut ea significet invitatur שואל, aut
 אדם, sed prioris vice קבר aut קבורה à קבר
 sepelivit. Unicus ob stare locus videtur,
 Act. 2. ex *Psal. 16.* ad resurrectionem
 Christi accommodatus, non derelinques ani-
 mam meam & אדם, Hebr. לשואל, quod mul-
 ti insignes Theologi de Sepulchro inter-
 pretantur, Animamque primo, Christum
 ipsum Synechdochicè significare, secundò
 non totum, sed (altera Synecdоче) par-
 tem, i. e. Corpus. Sed hæc interpretatio
 & paulò violentior videtur, & nullà
 (quantum ego opinor) necessitate adhi-
 bita. Res sanè eadem toto commate de-
 signatur, nimirum *Resurrectio Christi*, quæ
 fieri non potuit nisi per novam Animæ
 cum Corpore conjunctionem: proinde &
 ab hoc illam distinctè nominari nil mirum,
 Corpus in Sepulchro, Animam (licet in Pa-
 radiso, tamen) & אדם, utpote mortuæ ani-
 mam non viventis. Cum verò corpus san-

: Diffima reliquit anima, certa post biduum
 : redeundi, sicq; Christus è mortuorum
 : numero æternum esset eximendus, ideo
 : cygneam hanc cantionem per Prophetam
 : canit. *Non derelinques Animam meam* (etfi
 : ad tempus) futuram in *statu mortuorum*.
 : hic tamen occurrendum est Objectioni:
 : nam sic inquiet aliquis; Nullæ neq; San-
 : ctorum animæ derelinquendæ sunt, quippe
 : aliquando iterum consociandæ corpori-
 : bus. Sed responsio facilis est: Sanctorum
 : animas denuo corporibus multò ante in
 : pulverem redactis uniendas, at Christi
 : corpus per omnia integrum, & brevi
 : quoq; tempore, secundum Scripturas. An
 : *Ad*, locum quoq; damnatorum significet,
 : perpauci, credo, nisi qui rem ipsam no-
 : lint, in dubium vocarunt. Ne multi si-
 : mus, ita sumi ratio postulat. *Psal. 9. 17.*
 : ubi dicitur, quod *Impii abigendi sint*
 : *ei* & *Ad* *לֹא יִשְׁכְּחוּ*, ubi non male monuit
 : *Ainsworthus* duplicari significationem
 : ab *ל* finali, terminum motus ad quem
 : notante, & *ל* initiale (quod idem fere
 : valet) præter morem sensus vim intende-
 : re. Hoc autem & majus aliquod quàm
 : Sepulchrum respicere videatur, imò de
 : poenis post hanc vitam interpretantur
 : Rabbini, teste *Gretio* in locum. Sic & in
 Pa-

parabola, *Luc. 16. 32.* de divite illo im-
 miti dicitur, quod fuerat *ὁ πλούσιος*, idque
ὁ πλούσιος ὁ βασιλεὺς, inter cruciatus & tor-
 menta, quod nisi de loco Damnatorum
 exponi commodè non potest, frustra e-
 nim erit (modò talis hæc fuerit) qui ex
 Parabolæ genio subterfugium quærit,
 verè enim dictum est *parabolam omnem fun-*
dari in historia, & rifu potius quàm reve-
 rentiâ loquentem de *ἡσυχία βασιλεὺς* ad cavilla
 proni excepissent Auditores, si tales nullos
 fuisse cruciatus credidissent ipsi, imò nisi ad
 rem uti præsentem & sibi cognitam respex-
 isset Christus, quorsum prolepsis aliqua
 ante tempus exponeret? Restat itaque
 vocem *ἡσυχία* in Scripturis usurpata signi-
 ficare, 1° Statum mortuorum, idque multò
 frequentissimè: 2° Sepulchrum, sed inde-
 finitè tantùm, & universaliter: ultimò,
 Infernum. 3° Certissimum est animam
 Christi corpore egressam in Paradisum
 illico receptam. *Luc. 23. 43.* Hoc autem
 de Loco Damnatorum interpretari, profe-
 cto vis est; quid enim cum eo commune
 habet Paradisus, quem tanto chasmate ab
 eo longissimè distitum pronuntiavit in Para-
 bola *Abrahamus*? *Luc. 16. 26.* Sed hisce
 in genere delibatis, unicuique per me libe-
 rum esto super tota materia iudicium.

modo Fidei Analogum, contra quam, uti
Pater *Hipponensis*, pius nemo loquitur.

A. *Quæ tua sit sententia de hoc Articulo
nondum capio.*

B. Nihil definiente Ecclesiâ aliquid certo
definire vix tutum est, aut sobrium. Hoc
interim censeo (bonâ cum Doctiorum veniâ)
antiquitus idem prorsus quod sepulturam
notasse (quod ex Symbolis *Athanasio* & *Ni-
cano* antea monuimus) sed ut nunc locum
adeptus est in symbolo de statu animæ
Christi demortui, (fælicissimo quidem illo,
sed ex oculis hominum subdueto) intelli-
gendum judico.

Art.

Ty
tan
Ce
Te
Ch
& a
F
quâ
16.
Ec.
acce
12.
eun
refu
visu
exar
turu
quer
lent
ranc
quo

**Art. 5. Tercio die resurrexit
a Mortuis.**

A. *Ecquid habes à Vetere Testamento, seu Typi, seu Prophetiæ Christum à mortuis excitandum?*

B. Typus extat insignis in *Jona* ex alvo Ceti, ubi sepultus jacuerat, ad vitam in Terris novam redeunte, quem & eo nomine Christus ipse in Evangelio meminit *Mat. 12.* & alibi.

A. *Quid de Prophetiis?*

B. Eam præcipuè, quâ nihil illustrius, quàmque paulò suprâ memoravimus, *Psal. 16. 10. Non derelinques animam meam in Aduersariis, &c.* à Petro ad Christum (uti par erat) accommodatum, *Act. 2. Quin & Is. 53. 11, 12.* quem moriturum prædixerat Propheta, eundem haud obscure innuit ex mortuis resuscitandum; quî enim aliter fructum visurus erat laborum animæ, (i. e. post exantlatos istos labores) *v. 10?* quî partiturus spoliū cum fortibus, *v. 11.* (i. e. quemadmodum viri fortes & victores solent) nisi de morte victoriam istam admirandam fortissimus reportasset? *Hoseæ* quoque Prophetia minime prætereunda, *c. 6. 2.*

6. 2. de qua paulò post, cum de tempore Resurrectionis ageretur.

A. *De Novo Testamento nihil opus esse opinor ut dicas.*

B. ^a Summa scilicet Evangelii est Christum mortuum esse & resurrexisse, universa hunc Articulum historia, Evangelistæ, Apostoli, sonant, personantque, omni dubitatione, quæ infirmos primum occupaverat, ex discipulorum mentibus ^b penitus evulsâ.

^a I Cor. 15. 14. ^b Joh. cap. 20. & 21.

A. *Quâ autem virtute excitatus est?*

B. Prorsus Divinâ, eâque per totam Trinitatem diffusâ.

‘Huc mihi facere videntur loci omnes, qui Deum simpliciter ex mortuis revocasse dicunt, scilicet *Essentialiter* sumptum, non *Personaliter*, vel, uti vim Divinam singulis personis communem indicant; quanquam Dei nomen *indefinitum*, ubi Filius quoque mox exprimitur, ad Patrem unum pertinere constat, uti Act. 3. 26. & ejusmodi.

1° De Patris virtute, Rom. 6. 4.

2° Suâ. Christi ipsius, Joh. 2. 19. *Destruite hoc Templum, & Ego Triduo illud excitabo.* Sic Joh. 10. 17, 18. ubi dicit Christus potestatem se habere & *deponendi* & *resumendi*

resumendi vitam. 3° Spiritus Sancti, 1 Pet., 3. 18. *Vivificatus Spiritus, per quem etiam* ~~ivit~~ *prædicatum spiritibus, &c.* per eum nempe Spiritum, qui locutus est per Prophetas, uti Symbolum Nicænum cum Scripturis, Nehem. 9. 30. 1 Pet. 1. 11.

A. *Ecquid sub Lege significavit Christum tertio die resurrecturum?*

B. Typus ille (quem diximus) *Jonas* manifestissimè. Mat. 12. 49. Eo quoque respicere *Hoseam*, 6. 2. persuasissimum habeo, (quo fine citatur in quibusdam Bibliis nostris *Anglicanis* ad oram 1 Cor. 15. 4.)

A. *Recitentur verba.*

B. Sic habet vulgata, 'Vivificabit nos, post duos dies, in tertia excitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Nihil significantius dici potuit, quàm post duos dies, & in tertio die; neq; ad exiguum modo tempus designandum, uti volunt nonnulli, nisi sine exemplo, & sub rigidè locus accommodetur.

A. *Sed quid ista ad Christum? Non enim dicit Eum vivificandum, sed Nos.*

B. Imò facile de Christo intelliguntur, eoque præcipuè, quippe qui nobis vitæ omnis (nisi quæ morte pejor) fons est. & Author primarius, in quo uno omnes
Dei

Dei promissiones *Etiam* & *Amen* sunt, i. e. certæ & immutabiles, ut loquitur Apostolus, 2 Cor. I. 20.

A. *An verò mansit in sepulchro Christus tres dies, & totidem noctes?*

B. Non sensu *rigoroso*, aut noctes à diebus *separando*, aut integros sumendo dies. Nam die *sexta* (sive *Veneris*) vitam deposuit, primâ autem (cei *Dominicâ*) resumpsit. *Luc. 23. 54, 56.* Sed more apud Hebræos loquendi usitato, qui 1° per suum ערבקר (vesperam scilicet & mane) diem volunt *naturalem*, quemadmodum Græci quoq; per suum *ροχθήμερον*. 2° Partem vel minimam diei naturalis pro integro sumentes, suti in Circumcisione die octavo: cùm tamen diei primæ atque ultimæ quantulæcunque partes pro completis haberentur, ita ut revera sex tantum completi intercurrerent, quo pacto etiam Jurisperiti numerare solent.

A. *Diem itaque numeras Hebdomadæ sextum pro die & nocte unâ, similiter & primum?*

B. Planè, sic enim tertio die resurrexit Christus, & verisimillimum est *Jonam* ne unâ quidem horulâ amplius mansisse in alvo Ceti, quo Typo (divinitus ordinato) exactè quadraret Antitypum: saltem

saltem ut aliter sentiamus, nulla cogit necessitas.

A. *Quis fructus Resurrectionis Christi.*

B. Omnino maximus, cum hac demptâ vana esset omnis fides Christiana atque adhuc in peccatis nostris miseri essemus, docente Apostolo. 1 Cor. 15. 17.

A. Nonne suffecisset mors Christi ad tollendum peccata?

B. Suffecisset quidem ex parte meriti, & persoluti pretii, non ex parte acceptationis divinæ, siquidem nisi devictâ morte nunquam nobis in manus traditum fuisset *Chirographum quod aduersum nos fuit*, quodq; Christus *suffecit Cruci*. Moriens acquisivit nobis *jus ad Rem* (i.e. ad peccatorum remissionem) Resurgens, in *Re*.

A. *Quis fit verò?*

B. Ex munere *vallis*, & communis quam legaliter sustinuit nobiscum Personæ, unde si mori cessisset ipse, nobis quoque consequenter cedendum esset, sed eo victore nos iidem victores (imò & plusquam victores) per eum constituti sumus. Rom. 8. 37 Eph. 2. 5.

A. *Quis autem hinc debet à nobis ad Deum redire fructus?*

B. Vitæ : novæ sanctimonis ; & Christo Salvatore summa (in omni statu) cum Apostolo scire nihil cupiamus præter Christum, ejusque Resurrectionis potentiam.

^a Rom. 5. 4. ^b Rom. 5. 3. ^b Rom. 8. 32, 34. ² Cor. 4. 14.

Art. 6. Ascendit in Cælum,

A. Quid habes ex veteri Testamento de Ascensione Christi ?

B. Typos in Enocho, & Elia, Prophetiam satis claram *Psal.* 68. 18. quam Apostolus de Christo interpretatur, *Eph.* 4. 8. Monendi semel sunt hic Juniores, ne aut omnia Veteris Instrumenti loca, quæ Christum ^{typos} saltem respiciunt, nemini præterea historicè quoque convenire opinentur, aut ex adverso agnoscunt nulla, quæ illi uni quadrare potuerunt. Sic enim utrobique errabitur, & alicubi valde periculose. Exempli causâ, locus iste *Mat.* 2. 15. quem ante citavimus, ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem, *Ex Aegypto vocavi Filium meum*, *Hos.* scilicet 11. 1. clarum est intelligi ^{ἐξ ἰσραὴλ}, sive sensu literalì, de populo Judaico primogenito suo, *Exod.*

24. 22. Sensus verò mystico & sublimiore de Christo; si quis verò partem ullam Isaia cap. 53. Messia soli non adaptaverit, etiamsi Angelus esset de cœlo, audiendus non est. Quis pariter & hoc loco, ascendens captivam duxit captivitatem, (i. e. peccatum, mortem, Diabolum) & dona dedit hominibus, præter Christum? Affingant alii, quam volet, Personæ Judæus Apella, Christianus non potest, certè non debet.

A. Num Christus verà quam assumpsit humanitate (Corpore scilicet Animâque humanâ) localiter ascendit in Cælum?

B. De hoc minimè dubitandum, sacra abundè docuit Historia: Nam 1º eodem vivo corpore quo resurrexit, quo apud Apostolos aliósque cibum sumpserat, quo illis palpandum se dederat, quo per dies quadraginta multa eis cœlestia documenta instillaverat, eodem inquam dum eum adspicerent, ex eorum oculis derepente sublatus ascendit. Act. 1. 3, 9. conferatur locus cum Evangelistis.

2º Non exutam fuisse Humanitatem ex eo arguitur, quod cum ea reversurus sit ad judicandum vivos & mortuos. Act. 1. 11. & c. 17. 31.

1º Nisi Christus ipse (Caput) proprie

prie & localiter ascendisset in Cœlum, nulla, eo ascendendi spes relinqueretur Membriis, i. e. in eum Credentibus, quod est contra Fidem Catholicam in Scripturis fundatam. 1 *Thes.* 4. 17.

A. *Quodnam istud Cœlum est quo ascendit Christus?*

B. Idem proflus, unde notandum incarnatus a descenderat, b Cœlum viz. Cœlorum, quod & c Thronus Dei dicitur, d supra Cœlos quoscunque alios non gloriâ tantum, sed loco longissimè positum.

a *Joh.* 6. 62. b 2 *Chron.* 6. 18. c *Is.* 66. 1. d *Eph.* 4. 10.

A. *Quem fructum ipsi percipimus ex Ascensione Christi?*

B. Multiplicem, eumque beatissimum.

1° Est a *Abductio Captivitatis captivæ*, palam triumphante Christo (etiam dum in b *Cruce* penderet, multò magis in Cœlum evecto) de suis quibuscunque & Populi sui, ne nobis amplius terrori essent, inimicis.

a *Eph.* 4. 8. b *Col.* 2. 15. c *Rom.* 8. 38, 39. collat. cum v. 34. *Heb.* 2. 14, 15.

2. Est donorum collatio Ecclesiæ, Apostolorum, scilicet Prophetarum, Pastorum, &c. ad Perfectionem sanctorum ad opus Ministerii, ad ædificandam ipsius Corpus, tantisper

tisper dum ad suæ staturæ plenitudinis mensuram adoleverit.

Eph. 4. 11, 12, 13.

3. Spiritus Sancti : missio, qui nobiscum b Dux veritatis, c monitor fidelis, d Consolator suavissimus semper permaneret.

a *Joh.* 16. 7. b 16. v. 13. c *Joh.* 14. 16. d *Joh.* 14. 26.

Art.

Art. 6. Et sedet ad dextram
Dei &c.

A. Ne immoremur aut a vaticiniis Instru-
menti Veteris, aut Historicis Novi testamenti
huic Articuli clausulæ suffragantibus, dic potius
1º quid hic sit Dextera Dei, Psal. 110. 1.
collat. cum Act. 2. 34. &c. Mar. 16. 19. &
ejusmodi.

B. Locutione ista metaphorica nihil in
perfectissimo spiritu corporeum a notari par
est, cum ad nostram solummodo balbutiem
temperata vox sit.

A. Cedo itaque quem sibi sensum in Articulo
poscat.

B. a Honorem, b Potestatem, c Bea-
titudinem Christi supereminetissimam, &
Dei Patris proximam indicat. a 1 Reg.
2. 19. b Psal. 110. 1. Heb. 1. 3. c Psal. 16.
11. Ad dextram tuam (qua munera porri-
guntur) ubi æterna est voluptatum scatu-
rigo.

A. Quid sibi vult ad hanc Dextram sedere
Christum?

B. Honore scilicet isto, potentiâ summas
& sælicitate frui, idque

1º. Ut antecedentium laborum & a fine &
b præmio. a Phil. 2. 8, 9. b 1 Pet. 3. 22.

2. Se-

2° Securè, & sine omnis in posterum molestiæ aut metu, aut periculo; gestus enim quietis est sessio animique curis, & anxietatibus omnino vacui, quo sensu etiam usurpatur. *Mic. 4. 4.*

3° Potestatem Christi juridicam quoque indigitare viderur (nam & ^a Judicis huc gestus est:) unde Deus sedere dicitur in Throno ut Rex & Judex. *Psal. 29. 10. & 99. 1. & Prov. 20. 8.* Sederur post pugnam, sedetur post victoriam, sedet qui triumphat, sedet qui regnat, uti non male *Maldonot, in Mar. 16.*

A. At Stephanus (Protomartyr ille beatissimus) Christum in Cælis stantem ad dextram Dei, non sedentem moriens vidisse dicitur. *Act. 7. 55.*

B. Ita, proinde Christi sessio non est tam corporalis, quàm metaphorica, & mystica; stans Martyri suo apparere voluit, quasi præstò ejus causam apud Deum & voce & manu acturus.

A. Nonne Christus ab æterno sedet ad Dextram Dei?

B. Non proprie, & sensu Scripturali; quia nunquam ei honos iste tribuitur nisi ut *Θιαυπάτω*. Ut Deus, non dicitur ad Dei dextram sedere, nam hoc etsi proximum, tamen & secundum, seu dignitate inferior

rem

fem notat locum, qui Christo non convenit simpliciter ut Deo, sic enim (1° *Ion. 10*) æqualem esse Deo rapinam non duxit. *Phil. 2. 6.* nec magis aut minus suscipit Majestas Divina. Proinde superest ut de Christo Mediatore incarnato ista intelligantur.

A. *Quem fructum habemus à Christo ad dextram Dei sedente ?*

B. 1. ^a Hinc pro fidelibus suis intercedit ^b sempérque vivit ut hoc faciat.

^a *Rom. 8. 34.* ^b *Heb. 7. 25.*

A. *At Spiritus Sanctus quoque intercedere dicitur, ὁ ἱκετεύων ὑμᾶς Rom. 8. 26.*

Geminationem istam Præpositionis *ὡς* non omnino otiosam, sive Pleonasticam, opinor, sed aut (cum *Erasmio*) indicare quod Spiritus fidelium votis præsit moderator, ^a aut ad certitudinem rei, adeoque Credientium Consolationem magis Emphaticam, quasi dixisset Apostolus, intercedit pro nobis, pro nobis (inquam) sive quod preces nobis ad Deum dicat, cum *ὡς* sit Advocatorum qui Clientibus desideria suggerunt, uti *Grot. in loc.* aut ad certitudinem rei &c. ^a *suprà.*

B. Multum discrepant Intercessio Christi, & Spiritus Sancti. Nam illa 1° est immediata, formalis, & propriè dicta, hæc mediata,

mediata, causalis (effectiva) & impropria: Quippe spiritus non aliter interpellat, quam orantibus dictando preces, & corda sic afficiendo, ut suo ardore ad Coelum usque penetrarent, uti ex contextu præcedente liquet. At Christus qui Patri proximus ad dextram sedet non modo per Spiritum preces nobis suggerit, sed in suâ ipsius personâ interpellat pro nobis.

2° Intercedit Christus virtute meriti, & satisfactionis Deo præstitæ, non ita spiritus Sanctus.

A Qualis est illa intercessio Christi?

1° Non vocalis, sed realis, sive, voluntatis, objecto quasi semper coram Deo sacrificii sui merito, peccatorum expiatorio, simulque volentis ut acceptetur, sicut Abelis dicitur clamasse sanguis, quo in caput Fratricidæ ultio divina caderet, non quod edideret vocem, sed quod res ipsa posceret vindictam; ita auribus Divinis in gratiam fidelium nunquam non insonat sanguis ille Christi ^b lætiora quam Abelis interfecti postulans.

^a Joh. 17. 24. ^b Heb. 9. 24.

2° Est intercessio solitaria, quam cum nulla vult creaturâ (sive Angelo, sive Cælesti Animâ) partiendam: hoc enim esset mediatoris quoque patres, proinde & gloriam

suam alteri concedere vid *Enchirid. c. 8.*

3° Et particularis, i. e. singularibus omnium fidelium personis applicata, quemadmodum etiam dum in Terris ageret rogavit pro Petro, ne fides sua deficeret *Luc. 22. 32.*

4° Est interpellatio efficacissima, & quæ nunquam vacua ad Interpellantem redit, sed finem integrum assequitur *Joh. 11. 42. & c. 17. 9. 10. 20. 21. & c.*

A Quid ex intercessione Christi lucrantur Fideles ?

B. Aditum ad Thronum gratiæ cum Fidiâ. *Heb. 4. 14. 16.* Quid enim eis denegabitur, quæ Intercessorem Christum constituit Deus ?

A Quid docet ?

B Ut uno Intercessoris nostri (Filii sui) nomine patrem intrepidè adeamus *Joh. 14. 13*

A Quid aliud habes de prædicta Christi sessione notandum ?

B. 1° Honorem naturæ humanæ) quamvis immerito (habitu, quam in hoc supra ipsam Angelicam evexit Deus, utpote quæ in Christo sedet ad dextram Dei, proinde Multo pluris faciendam, quam ut turpibus hominum cupiditatibus inserviat.

2° Cum Christus ad dextrum Dei sedeat, non modo ut Sacerdos noster & intercessor, sed ut supremus quoque mundi Dominus
(quip-

(quippe cui omnis potestas in Cælo & in Terrâ, etiam ut mediatori, à Patre deman- data sit) hinc discimus illius subditis nihil metuendum à mundo, neque à Principe e- jus (qui dicitur) Diabolo, quin potius ejus potentiaë innixos in opere Domini animose, & constanter pergendum.

^a Joh. 16. 11. b 1 Cor. 15. 57. 58.

Art. 7. Unde Venturus est ad JUDICANDUM Vivos & Mortuos.

A *Nullum licet post mortem expectare Judicium, ante Universale illud quo respicit Articulus?*

B. Imo *privatum & particulare* statim ab exuta mortalitate, quod solennis ille *Dies Domini* & ratum faciet, ejusque summam æquitatem omnibus tam sanctis quam Impiis (sive Angelis, sive Hominibus) propalabit *Heb. 9. 27.*

A. *Unde hoc evincitur?*

B Ex Scripturarum oraculis, quæ^a morientes in Domino *beatos* prædicant, quæque in *Paradiso*, in *sinu Abrahamæ*, cum ^b *Christo*, idque æternis^c Cæli Palatiis collocant, simul atque lateo corporis tabernaculo soluti fuerint: de^d Impiis autem adversa omnia pronuntiant; Hoc enim indicat de utrisque (sive piis sive impiis) à morte recentibus latam esse Status *immutabilis* & æterni sententiam, etsi in foro magis privato.

^a *Apocal. 14. 13.* ^b *Phil. 1. 23.* ^c *2 Cor. 5. 1.*
^d *Luc. 16. 23. Act. 1. 25. vid. Grot. in loc.*

A *Itaque quid opus est judicio altero, illo nimirum Universali ad finem mundi?*

Ad

Ad *Pompam* quasi debitam *Justitiæ Divinæ*, quo scilicet omnibus ^a splendescat, & *Christus*, toto spectante mundo, *Judex* veluti solenniter *inauguretur*; quin & ad ultimum *fælicitatis Piorum*, & *Impiorum miseriæ complementum*. ^a 2 *Thess.* 2. 8.

A. Unde autem infertur *Judicii futuri præsertim Universalis necessitas*?

B Non solum ex sacri Codicis frequentibus ^a testimoniis, verum etiam ex privato cujusque ^a accusantis ^b vel excusantis *Consistentiæ* volumine, ex ^c Piorum in hac vitâ calamitatibus omnigenis, & sceleratorum triumphis, quorum illi, (justo in Cælis regnante Deo) non semper ^a expectato carebunt præmio, neque debito isti supplicio.

^a *Psal.* 96. 13. *Dan.* 7. 10. cum *Apocal.* 20. 12. *Act.* 17. 31. ^b *Rom.* 1. 32. ^c 2 *Thess.* 1. 6, 7. ^d *Psal.* 9. 17. 18.

A. An *Christus solus judicabit*, excluso *Patre* & *Spiritu Sancto*?

Non quoad *Potestatem* illam ^a *αὐτοκράτειαν*, five originalem, quam æque singulæ participant *Trinitatis personæ*; at solus quoad *potestatem*, sibi ^a ut *θεοκρατία* peculiariter *delegatam*, quo eadem scilicet naturâ *Deus* juste judicaret, in quâ *judicium* olim iniquissimum subiit. ^a *Joh.* 5. 27. *Act.* 17. 31. At

A. *At de Sanctis dicitur, quod ipsi quoque judicabunt mundum* 1 Cor. 6. 2.

B Responsionem habes in Enchirid c. ult.

A Cum Articulus dicit judicandos esse vivos & mortuos, utrum hoc de Piiis modo intelligendum putas, an Impios etiam includere, praesertim cum Psal. 2. comm. ult. docemur quod isti non stabunt in judicio?

B. De utrisque sine dubio intelligendum uti constat ex Mathaei c. 25. v. 31. ad fin. cap. aliisque Scripturae locis quam plurimis. Psalmus autem loquitur de pessimo Impiis eventu Judicii; non stabunt, i. e. causa cadent, sive damnabuntur.

Vox Psalmi est קים, quod vi radicis קי, significat non modo stare, sed stare firmiter, & immore; unde Deuter: illud c. 19. 15. ex ore duorum testium, vel trium קים (stabit) omne verbum reddidit Paulus *stabilietur*, vel firmitum stabit 2. Cor. 13. 1. Targum optimè locum vertit *לֹא יִבְנֶה וְיִסְדֵּם בְּיָמֵי הַדִּינָה*, non* Justificabuntur Impii in Die magno.

A. Quale vero futurum est ultimum & Generale Judicium?

B. 1. Omnibus valde gloriosum, Piiis quidem ineffabiles triumphos agentibus, contra Impiis horrendum in modum des-

spe-

speratione attonitis & confusis, neque excusationis, aur subterfugii capacibus

^a Ma. 25. 31. ^{Tit.} 2. 13. ^b Apoc. 7. 9. ^c Ap. 6. 16. 17.

2 Judicium summa cum æquitate peractum unicuique scilicet secundum opera. 2. Cor. 5. 10. 2. Theff. 1. 5, 6.

3. Subitaneum, & ex improvise.

4. Irrevocabile, Bonis æterna salute coronatis, æterno Malis supplicio mactatis. Mat. 25. 46.

A Unde autem hujus Judicii formula fiet, & Processus?

B. Ex duplicato isto volumine, scripto nimirum Sacri Codicis, & non scripto Conscientiæ.

^a Apoc. 20. 12. ^b Joh. 12. 48. ^c Apoc. 6. 15. Rom. 2. 14, 15.

A Quomodo ad Christi Tribunal congregandi sunt omnes. & vivi (hoc est, ad^a ejus adventum) & mortui? ^a 1 Theff. 4. 17.

B Sanctorum ministerio Angelorum, quo utetur non ex necessitate (quæ infinita ejus est potentia) sed pro suo ipsius libero beneplacito Mat. 13. 41, 42. & c. 25. 31. 32.

A Ubi peragendum est Judicium?

B. In Aëre, eoque (verisimiliter) inferiore. Mat. 26. 64. Theff. 4. 16. 17

A Quando demum?

B De Die illo & Horâ nemo novit neque

que Angeli in Cœlis neque Filius Hominis;
sed Pater solus *Mar. 13. 32.*

A Quid vero sibi vult Filium hominis i. e.
Christum ipsum) nescire horam ac diem Ju-
dicii?

B. De naturâ Divinâ (utpote omniscia)
intelligi non posse constat, sed de humana
facile potest, in qua Christum Scientia pro-
fecisse legimus *Luc. 2. 52.* Scilicet † pro
temporum ratione menti humanæ Christi
effectus suos impressit divina sapientia. Hoc
iraque tunc temporis ignorasse Christum
qua *Hominem nihil* verat; sed post *Resurre-*
ctionem, uti omnem, qua *sedes*, ac-
cepit potestatem, ita omnem quoque scien-
tiam, quam tamen circa tempus hujus Ju-
dicii creaturæ nulli visum est communicare.

Mirum est quod clausulam istam * *Am-*
brosius [neque Filius Hominis] non modo
suspectam habet, ut à falsariis interpola-
tam, sed codices Græcos habere rotunde
neget. Absit ad Fidem venerandi Patris in
dubium trahamus, idque in *Refacti*: potuit
viro optimo ab aliis imponi, in Græcis
non admodum exercitato, aut (quod mal-
im) intercidere (labentibus seculis) aliquod

† Grot. in loc.

* Lib. 5. de Fide c. 8.

‘ exemplaria, quæ tum extabant. Certe in
 ‘ nullo tunc codice Græco, Latinove, imo
 ‘ neque aqud Arabem aut Syrum, aut ullo
 ‘ omnino Interprete desiderari, fide sua do-
 ‘ cuit eruditissimus Capellus in Loc.

A Ecqua saltem in propinquo esse prænuntiabunt signa?

B Hoc Christus ipse sæpius monere videtur, sed magna interim cautela simul & modestia opus est, quo ab incertioribus & propria separentur.

A Quæ communiora vocas signa?

B Qualia legimus *Mat. 24 ad v. 29.* quorum tamen aliqua excidium istud Hyerolymæ novissimum respicere minime dubitandum, quod cum adeo horrendum erat cum everfione (veluti alterius & antiquioris *Mundi*) tum Reip. tum Ecclesiæ suæ conjunctum, illustris exitit ultimi Judicii Typus a quo nomine statum sub tempore Messiae futurum à Jndæorum magistris notari solitum, observarunt Eruditi. imo nec à Scriptore Divino ita dictum reperimus, *Heb. 2. 5. & c. 6. 5.* Huc etiam facere videntur promissa de Fœdere cum Judæis nunquam abruptendo, quo minus Natio & Populus Deo esset cunctis diebus suis *Jer. 31. 37.* quod interdum exprimitur

K k

per

per עולם vel simplex עולם Seculum, Æ-
 vum, id autem sæpe non perpetuum tempus
 (sive Æternitatem) sed *longum* notat, &
 maxime cum de rebus istorum agitur (Sta-
 tus Judaici durationem. Ita Gen. 17. 13.
 'Fœdus meum erit in carne vestra Fœdus
 עולם; æternum Ipsi reddimus, sed non
 ultra legis *Mosaicæ* durationem pro-
 spicere manifestum est. sic & Psal. 24.
 '7. portæ עולם; Nos portæ Æternæ, &
 alibi multoties. Unde nemini mirum vi-
 debitur, si aut mundi Judaici excidium
 pro ultimo totius mundi Judicio (neque ab
 indoctis) per errorem subinde intelliga-
 tur, aut si de utrisque descriptio fortassis
 adeo implexa videatur, ut alterum ab
 altero secernendi locus haud ita expedi-
 tus fuerit.

A Habesne aliud signum communius?

B Maximè, quale est omnigenæ Impi-
 etatis, Tumultuum, & Persecutionum
 ob Evangelii Testimonium in mundo gras-
 santium seges ad luxuriam usque fecunda.
 vid. Mat. 24. 2. Tim. 3. &c.

*A Nonne hoc signum est peculiare ad finem
 ruentis mundi?*

B Omnino, ubi mensuram suam im-
 plevit Hominum Apostatarum aliorum-
 que nequitia; quod si quando alias) in
 Papa-

Papatu (illa jam pridem scelerum omnium Sentina) fecisse videbatur. Interim tamen periisse propemodum è Terris & Fides, & Charitas, jam olim haud semel visa est, unde hæsitantius ex hoc signo Finem in proximo adesse pronuntiandum, etsi gradum eo magis corripere tuto dicatur.

A Quid tibi videtur de plenitudine ista Gentium, & vocatione salutari Judæorum, quam loquitur Paulus Rom. 11. 25, 26. nonne signa hæc erunt imminenti istius Judicii?

B Certe nihil Fidei Christianæ metuendum arbitror, si & hæc & illa concedatur, ut verba sonant, quæ si unquam eveniant, valde probabile est appropinquare Finem mundi?

A Unde ista autem conjectatio tua?

B Tum quod Scriptura de iis loquatur ut non nisi post multa Secula futuris, tum quod collecta in unum corpus maximum Ecclesia, Gentili & Judaica Christoque de utraque suaviter triumphante, nihil mirum erit si Regnum mox sit Patri traditurus quod eo potissimum fine habetenus exercet, ut ^a Electos suos in unum colligat, & ^b debellatis Hostibus æterna secum felicitate impertiat.

^a Mat. 24. 31. ^b 1 Cor. 15. 25. ad 29.

A Nonne Paulus etiam ruinam Anti Chri-

ſti quem Hominem Peccati (ſive Sceleratiſſimum vocat) inter ſigna magni Judicii propinquiora ponit? a 2Theſſ. 2. 3, 4, 8.

B Imo verbis docet diſſertiffimis, quod poſtea Johannes in ſua Apocalypſi, cap. ſcilicet 18. 19! Si autem Apocalypſis illa (quod multi cenſent & graves, & docti Theologi) continuo quodam filo Prophe- tico *Hiſtoriam Eccleſiæ* pertexit, à Chri- ſto ſcilicet in Cælos recepto ad alterum de Cœlis in gloria Deſcenſum, palam erit (cuilibet attendenti) Ruinam iſtam quam diximus Anti Chriſti à ſupremo mundi die haud procul diſtare, quippe quæ totam fere claudit *Hiſtoriam*.

A Da tandem ſigna omnino proxima & Judi- cium ipſum introducentia.

B. 1º Signum Filii Hominis, uti Serva- tor ipſe vocat, *Mat. 24. 30.* Tunc inquit *conſpicietur ſignum Filii Hominis in Cælo*: Hoc autem qui de fulgore aliquo longe glorioſiſſimo, eoque in formam Crucis diſpoſito interpretantur, mihi quidem ineptire non videntur. Cum enim Crucis nomine tot omni ævo indigna pertulit Sal- vator, quid mirum ſi in coronam vertat? Si quod ſannis & injurijs (dum ſecure in Terris deliciarentur) Homines excepere
fig-

Signum, coram eo Judicandi procidant, non ludibundi amplius, sed horrore summo perculsi?

Veteres & Græcos & Latinos idem sensisse vid. D. Heylin in *Articulum*.

2° *Clangor Tubæ*, cujus Scriptura toties meminit, ut *Mat. 24. 31. 1 Cor. 15. 52.* & alibi.

A An Tubam propriè dictam intelligis, vel Metaphoricam?

B Frangorem potius aliquem terroris plenum, uti Christo ipsi visum fuerit, qui etiam surdos, imo & mortuos, supernaturaliter ad attentionem excitet, qualis in promulganda lege Sinaitica *Exod. 19. 16.*

‘Alludi putat Drusius ad clangorem infesto Tubarum ab Ortus Solis ad Occasum usque continenter auditum, idque ob hanc causam inter alias, ut recordatio subiret illius Dei, quo per Tubam Mortui excitandi erunt, quod fore credebant eodem mense Septimo (Tisri videlicet) sicut liberatio ex Ægypto fuit in Nisan; quo etiam mense liberavit nos Christus morte sua ab inferno. Ainsworthus Maimonidem citat ad excitationem è somno peccati referentem; videbis in loc.

Restatne

A Restat ne signum aliud?

B Ita, sed *Judicii subsequens* potius, quam illo modo *antecedaneum*, v. 2. *machinae* scilicet *Universi visibilis dissolutio* cujus & *Psalmista* meminit, *Psal.* 102. 25, 26. & 8. *Petrus Ep.* 2. 3. 10.

A Nunquid ista erit dissolutio quoad Machinae Substantiam, an solummodo quoad qualitates?

Finito hoc *judicio* nullus videtur mundi *visibilis* usus, proin amplius quoad *Substantiam* exiturum nulla suadet *Ratio*. De mundo *invisibili*, *Piorum* (puta & *Impiorum* vitâ *functorum* sedibus, alia planè res est, quoniam utrique vivunt in æternum.

A Ex hoc autem Judicio quid discendum?

B. 1º *Incredulis & Impenitentibus*, ut ad *Fidem & Recipiscentiam* maturè excitentur. Hujus metu *Athenienses* ad *pœnitentiam* extimulavit *Apostolus*, *Act.* 17. 30. 31.

2º *Fidelibus* idque

1º Ut ipsi quoque posito ob oculos timore *Domini*, ab omni specie *mali* abstineant, 2. P. 3. 11.

2º Ut *Sobrietati & divinis* quibuscunque officiis acriter *invigilantes*, persistent & proficiant in *Bono*.

3º *Suas ipsorum animas* possideant in patientia.

4 Ne-

4° Ne Impiorum caducæ prosperitati in-
videant nec,

5° Ut forti suæ (quamvis afflictissimæ)
irascantur, scientes utique quod *opera ipso-
rum non irrita erit in Domino.*

Art. 8. Credo in SPIRITUM SANCTUM

A Cum Spiritus Sanctus sit tertia in Trinitate Persona, cur in Symbolo Spiritus dicitur, & cur Sanctus magis quam Pater aut Filius?

B. Spiritus dicitur non modo quoad essentiam (sic enim Pater & Filius) sed quo ad Peculiarem Subsistentiæ, sive Personalitatis modum, quo Spiramine quodam ineffabili à Patre & Filio procedit.

A Cur autem Sanctus?

B Non ratione duntaxat essentiz, sed muneris & Officii, quod est immediate Sanctos facere. Pater enim Sanctificat per Filium & Spir. Sum. Filius à Patre per Spiritum, & Spiritus ab utroque, per se tamen, & proximè.

A Estne spiritus s. verus Deus, & vera Persona?

B. Omnino vid. Enchirid. c. 3. vid etiam Do-

Doctiss. Pierfonum in Artic.

A Unde liquet Spiritum S. procedere tum à Patre, tum à Filio ?

B De Patre nunquam est in Ecclesia dubitatum, cum disertè hoc asserit Scriptura Joh. 15. 26. Quod autem à Filio, æquipollere videtur, quod toties dicatur Spiritus Christi, ut Rom. 8. 9. Gal. 4. 6. &c. vix enim intelligi potest, cur alias illius quoque Spiritus appelletur,

' De Processione á Filio diu multumque non sine gravi scandalo & tumultu Orbis Christiani altercatum est inter Orientis & Occidentis Ecclesias, illis negantibus, istis aientibus: neque tamen apud Occidentales clausula in Symbolo ista [Filioque sedem fere ullam, (nedum quietam) reperiri potuit ante Nicholai Pontificatum, seculo ferè nono. Sed de tota controversia qui plura volet, consulat DD. Heylinum, & Pierfonum in Symbolum, Stillingfleetum in vindiciis suis doctissimis. Archiep. Cantuariensis, Part. 1. c. 1. Ego certe, salvo Doctiorum judicio nihil hæreseos video, sive hoc, sive illo modo statuatur. Imo consultissimum fuerit in istis mysteriis ad sobrietatem, nec ultra quod scriptum est (sensu saltem manifesto) sapere.

Da-

A. *Da Spiritus effecta peculiaria, & Personæ suæ quodammoda propria;*

B. Ad binas ea classes commodè revocari possunt, collationem scilicet *Donorum communium*, & *Gratiæ salutaris*. Illa *Gratia gratis data*, ista autem *Gratia gratum faciens*, à Scholasticis nuncupari solet, quam fructum Spiritûs appellat Scriptura. *Gal. 5. 12.* & alibi.

A. *A Donis incipe; & primò, qualia sunt ista (quæ vocas) Dona, & cur communia?*

B. Dona voco propriè virtutes quascunque *activas*, præsertim *intellectuales*, si non supra sortem Naturæ, saltem supra *ordinariam* & *vulgarem*.

A. *Explica instantiis.*

B. *Supra vires Naturæ sunt Dona Miraculorum, Linguarum, Prophetiæ, & ejusmodi, quorum Catalogum habemus 1 Cor. 12. 8, 9, 10, 11. quæ Dona Spiritûs disertè ibidem appellantur.*

Supra Sortem vulgarem sunt Artes, & Scientiæ quælibet in gradu multò eminentiore infusæ, qualibus Bezalelem & Aholiabum instruxit ad opus Tabernaculi, Exod. 31. 3. 6. cui accensenda erit Fortitudo ista Heroica, quam Deus aliquoties indidit Populi sui Ducibus, ut Samsoni, Gideoni, &c.

A. *Cur autem vocas Communia?*

B. Ne cum *salutaribus* confundantur, & quia Hominibus etiam Reprobis conferri possunt. *Mat. 7. 22, 23.*

A. *Pergatur jam ad Dona Gratiae salutaris.*

B. Ea autem aut *publica* sunt, aut *privata*: Publica quæ in usum Ecclesiæ conferuntur, uti media ordinaria quibus ad salutem perveniatur. Privata, quæ singulis ad vitam Electis Spiritus largitur.

A. *Quenam sunt illa Dona publica?*

B. Pastorum in Ecclesia ad Munus à Christo constitutum ^b *separatio*, ^c *dotumque ministerialium collatio*, prout vult.

^a *Eph. 4. 11.* ^b *Act. 20. 28. Act. 13. 2.* ^c *II. 60. I. Act. 2. Mar. 13. 11.*

Quod etiam ex Prophetis sub Vetere Testamento constat, qui omnes locuti sunt per Spiritum Dei.

I Pet. 1. 11. Neh. 9. 30.

A. *Verum ista quæ profers de separatione Ministeriali, dotibusque eò pertinentibus, Exempla sunt prorsus extraordinaria, Christis scilicet ipsius, Prophetarum, & Apostolorum.*

B. Sunt quidem; at suo modo, *proportione*, & *gradu*, Seculis omnibus Communia, cum nemini fas sit Episcopi, Pastoris, aut Ministri (qui vulgò dicitur) exercere munus

munus nisi à Spiritu Sancto vocatus fuerit, aut idoneis saltem argumentis vocatum se crediderit.

A. Unde autem cognoscere quis poterit ad hoc tremendi muneris se vocatum à Spiritu ?

B. De Vocatione, ni fallor, loqueris ordinaria, non illa extra ordinem, quali nimirum gaudebant Prophetæ multi, omnesque Apostoli.

A. Illam sanè ipsam volo, cum post Apostolos rara admodum, infrequensque sit extraordinaria vocatio, nec à quoquam nunc dierum expectanda, imò nec expetenda, quia nulla promissione nixa.

B. Ad vocationem itaque Spiritus ordinariam tria omnino concurrere videntur.

1° Donorum (pro infirmitate humana) sufficiens Mensura, quo saltem aptus sit vocatus ad docendum.

^a 1 Tim. 5. 2.

2° Vita ^a inculpata, & præcipuè syncretus Deo ^b serviendi zelus in Ecclesia, & opere Evangelii.

^a 1 Tim. 3. ubi proximè. ^b Act. 20. 24. 1 Pet. 5. 2.

3° Ad opus ^a separatio secundum ^b Christi, & ^c Spiritus sui præscriptum) per ^d Præfectos

fectos Ecclesiæ debito prius, & doctrinæ,
& morum habito examine.

^a Heb. 5. 14. ^b Eph. 4. 11. &c. ^c Act. 13. 2, 3.
^d Tit. 3. 5. 1 Tim. 4. 14.

A. Itaque qui aliàs ingredimur Ministerium
quàm per hujus separationis Canonicae ostium,
pro sacrilegis potius Invasoribus, quàm à Spiritu
Santo vocatis habendi sunt.

B. Nihil certius (quemcunque & sibi
aliisque palpum miseri obtrudunt) cur-
runt enim *non missi*, unde & pacem Ecclesiæ
violant, Deo ^a exosos se reddunt, everso
à se constituto ordine, & popello (cujus
unius ædificationem meditari simulant ver-
suri) ^b inutiles.

^a Jer. 23. 21. cum v. 30. ^b ibidem v. 32.

A. Opportunè nunc ad dona Gratiae salutaris
privata festines.

B. 1º. Vocatio efficax, sive Regeneratio.
Joh. 3. 5. Tit. 3. 5.

2º. Spiritus in Fidelium Cordibus habi-
tatio. 1 Cor. 3. 16. & alibi sæpius. Hoc au-
tem intimam illius præsentiam, non essen-
tialem modo (qua implet omnia) sed
Gratiosam & salutarem notat, unde eti-
am in omnem veritatem ducuntur. Joh.
16. 13.

3º. Suavissimo in angustiis & ærumnis,
quibuscunque Consolatio, und Consolatoris
nomen

nomen per eminentiam à Christo accepit.
Joh. 14. &c.

4°. *Regimen* perpetuum, quo Spiritus ducit, & moderatur Fideles secundum voluntatem & verbum Dei. *Rom. 8. 14. & alibi.*

5°. *Nutritio* & ^a augmentum in Gracia ad finem: nam hic quoq; tenet Regula, *Ex iisdem nutrimur ex quibus constituimur.*

^a *Eph. 2. 21, 22.*

6°. *Obsignatio in diem Redemptionis.* *Eph. 1. 13. & c. 4. 30.*

A. *Quid autem ista vult Obsignatio?*

B. 10. Ex parte Dei, curam ejus specialem & affectum in fideles designat, quibus (tanquam rei pretiosissimæ) notam sive Characterem imprimit, quo ipsius esse innotescant. *2 Tim. 2. 19. vid. D. Hammond in loc.*

2°. Huc facit, ut verecundam Piorum animis ingereret fiduciam, qui istud Spiritus figillum & ^a arrhabonem pretiosissimum acceperunt, Spiritu nimirum Sancto cum illorum Spiritibus testante se esse filios Dei, uti docet Apostolus, *Rom. 8. 16.*

^a *Eph. 1. 14.*

A. *Quid Hic docet Articulus?*

B. 10. Spiritum Sanctum coæqualem esse Patri, Filioque Deum, quippe aliàs non posset

posset esse objectum Fidei *Divine*.

20. Non mærore afficiendum (uti monet
 * Apostolus) quod faciunt quicunque ^b mo-
 nitis ejus morem non gerunt, aut ^c vitâ mi-
 nimè Christianâ dehonestant.

^a Eph. 4. 30. ^b Is. 63. 10. ^c Eph. 4. à 25. ad
 31.

30. Hinc Deus maximè orandus est, ut
^a Spiritum suum nobis largiatur, utque
 nobiscum maneat ^b in perpetuum.

^a Luc. 11. 13. ^b Joh. 14. 16.

Art.

Art. 9. *Credo Ecclesiam Catho-
licam.*

De Ecclesiæ Natura, Proprietatibus, & id
genus aliis, vid. *Enchir. c. 22.*

A. *Cum loquitur Articulus in singulari
[Ecclesiam,] permultas tamen Ecclesias fu-
isse, & Scriptura docet & esse Experientia,
quin & Ratio postulat, quomodo una dicitur
Ecclesia?*

B. Ecclesia numero singulari non solum
in Articulo, sed in Sacro quoque Codice
multoties occurrit, ut *Eph. 5. 25.* & alibi
passim. Una autem dicitur quatenus in-
tegrum ^a Corpus est, ex multis membris
compositum, & ^b Spiritu Sancto animatum,
cujus caput est Christus.

^a *Col. 1. 18.* ^b *Eph. 4. 3.*

A. *Unde verò oritur Unitas istas?*

B. Ex Unitate Principii, Finis, & Me-
dii.

A. *Quidnam est unum istud Ecclesiæ Prin-
cipium?*

B. Distingui potest in *Quod & Quo:*
Illud est Christus Caput, qui sanguine ^a suo
con-

constituit sibi Ecclesiam ; Istud est Spiritus
 b Informans, sicut Anima Corpus.

a 1 Pet. 2. 9. b 1 Pet. 4. 6.

A. *Etsi Christus solus sit Caput invisibilis
 Ecclesiæ, noonne potest aliud esse Caput invisibi-*
le, putà Pont. Romanus ?

B. Binorum Ecclesiæ Capitum Scrip-
 tura nusquam meminit, nullum omnino
 nisi Christum designat, qui (ut a Caput)
 vitam Gratiæ cunctis ejus membris solus in-
 fundit, nec unquam Corpus Ecclesia dicitur,
 nisi unius Christi ; non Papæ, non ullius
 demum Creaturæ.

a Col. 2. 19. b Eph. 1. 22, 23. & alibi sæ-
 pies.

A. *Sed nullo prorsus sensu Pontificem vis-
 esse Caput Ecclesiæ ?*

B. Nullo, nisi Ecclesiam intelligas *Ma-*
lignantium : nam quod ad Christi Ecclesiam
 attinet, probet se prius sanum esse Mem-
 brum. Utcunque constat eum si (vel ma-
 ximè dignus esset Petri quam falso jactat
 Cathedrâ) non magis esse Caput quàm re-
 liquos Episcopos, ex paribus Apostolorum
~~apostolorum~~ sive prærogativis, utpote quorum
 singulis, non uni Petro, Regni Cœlestis
Claves cum ministerio Verbi & Sacramento-
 rum ex æquo Christus concedidit. Mat.
 28. 20. Joh. 20. 23.

In-

'Interim tamen si Capitis vocabulum
 (uti apud *Hebraeos*, quin & aliis quoque
 linguis) latius usurpetur pro membro
 aliquo Ecclesiæ in præcipua sub Christo
 Dignitate collocato, de eo non esset
 anxie laborandum, nisi quod Scripturæ
 Stylus adversetur, quæ neque in Vetere
 Instrumento, neque Novo, Mortalem
 quemvis *Caput* Ecclesiæ vocat, unde sal-
 tem ob *reverentiam* Christi, ejusque Scri-
 pturarum ad miseros Peccatores (cum de
 Ecclesia agitur) non facile accommodan-
 dum censerem: aliàs, ut diximus, de
 vocula non esset litigandum. Nam Fami-
 liarum Primores, & Præfecti *Politici* mul-
 toties *UNT* Capita, audiunt Principes,
 exponente *Michaâ*, c. 3. 1. Quo sensu non
 est denegandum Principibus nomen Capi-
 tis, siue in re *Politica*, siue in *Ecclesiastica*,
 dummodo supremum in utrisque Dominum
 Jesum agnoscant, & sensu longè *humi-*
liore Iphis proprium. Quid enim hoc sen-
 su inter supremum sub Christo *Guber-*
natorem, Moderatorem, & Caput interest, si
 excludas quam ante diximus *Reverentiam*
 Nominis? Quod tamen non ita dictum
 velim, ut Actum ullum in Foro *interno*,
 aut quem purè *Ecclesiasticum* dicimus (Or-
 dinis scilicet aut Jurisdictionis) Princeps
 M m secularis

« secularis exercere possit (uti verbis diser-
 « tissimis suffragantem habemus Ecclesiam
 « Anglicanam, Art. 37.) * Hoc enim nulli
 « ferunt Ecclesiæ Canones, nulla piorum
 « Principum exempla commendant, quia
 « omnia potius explodunt. Imò invasionem
 « istam in *Uzziah* Rege severissimè olim nota-
 « tam simul & divinitus animadversam legi-
 « mus 2 *Chron.* 26. à *comm.* 16. ad 22. Sed in
 « foro externo, & quoad regimen *Politicum*
 « Ecclesiæ Capita (sensu illo *abusivo*) Chri-
 « stiani Principes dicantur, i. e. summi sub
 « Christo Præsides, & *utriusque Tabulae Custo-*
 « *des*, qui soli potestatem habent *Convocandi*,
 « *Regulandi*, *Confirmandi* Synodos, *ea-*
 « *rumque Canones*, & Decreta; Ecclesia-
 « sticorum mores, si opus fuerit, pœnis ci-
 « vilibus Corrigendi. De His & hujusmodi
 « breviter, sed doctè admodum & dilucidè
 « (suo more) differentem vid. Reverendissi-
 « mum BRAMHELLUM, Respons.
 « ad Oratiunculam gloriosam *Meliterij Galli*
 « (Transfugæ) Serenissimo Regi nostro
 « (dum Exul ibi ageret) fidenter satis in-
 « scriptam, à p. 37. ad 43.

A. At hoc vult Papa (ni fallor) se Caput esse

* Vid. Reverend. Bramhellum, ubi paulo infra.

*Universale totius Ecclesie Militantis, in e-
demque potestatis plenitudinem habere Aposto-
licam.*

*B. Multi verò opinantur eum neque
membrum esse sanum Ecclesie, nedum Ca-
put, nedum Universale. Hoc Apostolorum
praxi repugnare ostensum est suprâ, quo-
rum nullus in aliam potestatem, aut exer-
cuit, aut vendicavit, nec consequenter
Successoribus reliquit. Nihil enim dat quod
non habet.*

A. Procedatur ad unitatem Finis.

*B. Ecclesia Universa unum hunc debet
habere finem, ut Christo Capiti fideliter
inserviens, doctrinam ejus, & præcepta
quæcunque^a sedulo tueatur, ab^b eo in soli-
dum pendeat, adeoque^c communem singu-
lorum salutem, atque membrorum inter se
d^d concordiam quàm diligentissimè promo-
veat.*

*^a Jude 3. ² Tim. 1. 13. ^b Col. 2. 19. ^c Rom. 10.
1. 1 Thes. 2. 16. ^d 1 Cor. 1. 10.*

*A. Perge ultimò ad Unitatem ex parte
Medii.*

*B. Ea quidem in sincera constat^a præ-
dicatione Verbi, ^b legitimo Sacramento-
rum, & Disciplinæ Ecclesiasticæ usu, in
debitâ^d Pastoribus obedientiâ, & ^c Charitatis
conversandæ studio; quæ singula ad unita-*

tem Ecclesiæ (qualem vult Articulus) haud obscure permultum faciunt.

^a Gal. 1. 8, 9. ^{Phil.} 1. 16. 16. ^b 1 Cor. 11. 18. ad 23. 1 Cor. 12. 13. ^c 1 Cor. 5. 13. ^d Joh. 3. 9, 10. ^{Heb.} 13. 17. ^e 1 Cor. 12. 25.

A. *Quin circa hæc omnia non idem sentiunt Ecclesiæ Dei.*

B. Id sanè dolendum esse; si verò *fundamentalia* Doctrinæ, & Disciplinæ, retineant omnia, circumstantiarum defectum supplere debet ^a vinculum illud Pacis, *Charitas*. ^a Eph. 4. 3.

A. *Cur Ecclesia dicitur Sancta?*

B. Quoniam & ^a peculiaris, & selectus est Deo populus, sancto ^b superædificatur *fundamento*, sanctis & nritur ^c *promissis*, & regitur ^d *præceptis*, sanctitatem denique (^e sine qua nemo videbit Deum) tota & spirare, & sectari debet.

^a 1 Pet. 2. 9. ^b Eph. 2. 20. ^c Psal. 105. 42. ^d 2 Pet. 2. 21. ^e Heb. 12. 14.

A. *Cur demum dicitur Catholica?*

B. 1º. Ut Corpus integrum, respectu omnium eò pertinentium membrorum, quæ per varias passim mundi plagas dispersa reperiuntur. Joh. 11. 52.

2º. Ex parte Fidei & Charitatis, quæ una inter omnes Ecclesias particulares esse debet. Eph. 4. 4, 5. Unde Ecclesiam quam;

quamcunque singularem Orthodoxam antiquitus Catholicam (imò & Episcopum quemvis) appellitari consuetum, eruditis nihil notius.

A. *Quid itaque sibi vult Ecclesia Romana cum se Catholicam, (ad Ravim planè suam, nec minorem Audientium molestiam & nauseam) ubique venditat?*

B. Meras scilicet vult *nugas*, & *mendacia*, (quibus stulto se ei mancipante mundo per tot secula saginatam constat) cum nullo nomine mereatur titulum *Catholicæ*, nedum eo sensu, quo sibi impudenter arrogat.

A. *Quid ita verò?*

B. 1°. Quoniam in permultis Fidem deseruit Catholicam, eamque olim *Romanam*, neque toties monita, & palam convicta redire sustinet, sed ficulneo *Ecclesiæ*, & *Catholicæ*, semper repetito muliebriter nomine, oblecta (uti somniat) secura deliciatur, inque omnes alias, & multò puriores Ecclesias tyrannidem atrocissimam exercet, diùque nimis exercuit.

2° Quia per Ecclesiam Catholicam aliam in orbe Christiano (si displicet) agnoscit nullam præter seipsam, i. e. nisi quæ cum illa (scilicet) communionem indignam proficitur. Nota autem sunt ista Lippis, & Tonforibus.

A. *Quid*

A. *Quid demum ex hoc Articulo eruendum?*

B. 1°. Nunquam in terris defuturam Ecclesiam Dei, quoad universa in cœlum sublata fuerit. *Mat. 16. 18. & cap. 28. 20.*

2°. *Extra Ecclesiam, cum una sit, & Sancta, & Christi Corpus, nullam esse salutem. Qui enim Christi membrum non est, frustra Christum sperabit Caput; & cui Christus non est Caput, virtutem ab eo vitalem incassum somniat. Col. 2. 19.*

3°. Sanctos esse oportere, quicumque locum sibi in Ecclesia salutarem petunt. *Tit. 2. 14. Apoc. 22. 15.* Atque hoc satis indicat, qui mox optimè sequitur Articulus.

Art. 9. Credo Communionem Sanctorum.

A. Quotuplices sunt Sancti ?

B. Duplices, 1° quoad rem, & *Judicio Dei*, iique vel ^a *perfecti* in Patria, vel ^b *imperfecti* in variis laborantes in *via*.

^a *Heb.* 12. 23. ^b *Phil.* 3. 12. *Jac.* 3. 2.

2° Quoad *apparentiam*, sive speciem *externam*, & *Judicio Charitatis*, ad quam quidem sanctitatem non requiritur *Efficax Vocatio*, *Cor novum*, & *vita nova* (sicut ad priorem) sed sufficit *Evangelii Professio*, & *externa praeceptis ejus obedientia*; eatenus scilicet, ut de ea bene sperare *Charitas* & possit, & debeat, ac quod reliquum est *Cordium Scrutatori* relinquere. Ita Sanctos passim compellat *Paulus* in *Epistolarum Inscriptionibus* singula *visibiles Ecclesiae membra* (eos scilicet qui Sancti *vocati* sunt, *καλητοι ἄγιοι*) per *vocationem* sive *internam*, sive *solum externam* (utrosque enim eadem voce saepius complecti liquet) ut *Rom.* 1. 7, 8. *1 Cor.* 1. 2. & alibi.

A. Quin

A. *Quin Apostolus loco posteriore illo ad Corinth. sanctificatos vocat ad quos scribit, videtur itaque quod ad verè conversos tantum pertineat.*

B. Ita quidem ibi compellat (ut sæpe aliàs) ex iudicio *Charitatis*, simulque ex sua *Christianorum Professione*, in quam Baptizati sunt. Sic enim & ^a mortuos, ^b consepultos, & resuscitados cum Christo, induisse Christum sæpe dicit, quicumque in illius Albo nomina icripissent, non quod de singulis certò hoc sciverit, sed quod de nemine non bene speraret; quodque ista de se profiterentur Ipsi.

^a Rom. 6. 3. ad 12. ^b Col. 3. I. c Gal. 3. 7.

B. De quibus autem Sanctis intelligit *Articulus*?

B. Quoad aliquam *Communionis* partem de utrisque (uti mox patebit) sed præcipuè de verè, & sine dolo Sanctis. Huc referri potest *Character* quo *Timotheum* ornat *Paulus*. *Phil. 2. 19, 20, 21.*

A. *Quotuplex est Sanctorum Communio?*

B. Duplex; interna, & externa.

A. *Quenam est Communio illa interna?*

B. 1°. Cum Patre, 1 *Joh. 1. 3.* cum quo communionem habent *Filiorum*, qua prærogativa major *Creaturae* concedi non potest. 1 *Joh. 3. 1.*

Eodem spectat Petri illud, *Ep. 2. i. 4.*
 ubi dicit esse κοινῶς ἔσται φύσις, *participes*
naturæ Divinæ, uti vulgo redditur; ego
 autem (cum debita submissione) interpre-
 tandum censerem, *communione habentes*
cum Deo, Nam θεία φύσις idem est παρρησιαστικὴς
 quod θεός, sicut πᾶσα φύσις θεῶν, &c. *Jac.*
 2. 7. idem est quod πατρῷος. Κοινῶς autem
 cum Genitivo, *simpliciter*, & sine præc-
 sitione communionem habentes cum ali-
 quo notat, uti κοινῶν τῷ πνύματι in Bene-
 dictione Apostolica, idem est quod μετὰ πνύ-
 ματι, κοινῶς τῷ δαίμονι, *I Cor. 10. 20.* idem
 quod Communionem habentes cum Dæ-
 moniis, κοινῶν τῷ αἵματι ἀναποροῦντων, *Heb.*
 10. 31: *Socii* vulgata, & Beza, [i. e. *com-*
panions, *Nostri*] *communione habentes.*
 Hoc autem censui norandum, quo occur-
 rerem Fanaticorum quorundam deliriis,
 qui ex eo Textu præcipuè (pessimè intel-
 lecto) se *Deificari cum Deo*, & *Christificari*
cum Christo, cornicantur.

2º, Sanctorum ista communio est cum
 Christo, ut Capite. Hæc autem tanta est,
 ut omnis cum Deo sanctisque ipsis habita
 communis sit quasi *Radix & Fundamentum*,
 cum a extra Christum nemo sit aut acceptus
 Deo, aut charus intimè sanctis confratri-
 bus:

^a Eph. 1. 6. Joh. Epist. 2. 1. 2. 1 Joh. 5. 1.

3° Cum Spiritu Sancto in eis ^a *habitante* sub ^b *cujus* proximè auspiciis totum peragunt vitæ præsentis militiam, & ^c *plusquam* victores fiunt.

^a 1. Cor. 6. 19. ^b 6 Eph. 3. 16. ^c Rom. 8. 37.

4° Cum beatis Angelis, qui peccatoris conversione *letantur in Cælis*, quosque salutis hæredibus ^a *Ministros* constituit Deus.

^a Heb. 1. ult. Psal. 91. 11. & Psal 34. 7.

A. *Perge ad communionem Sanctorum inter se, dum hic sunt in via (nam de Cælitibus alias dixisti, Enchir. c. 8.*

B. *Externa est.*

1° Ratione *Bonorum & Facultatum*, quas urgente Rerum necessitate cum Fratribus ^a *communicari* debent, prout illis largitus est Dominus, utque pietas & prudentia Christiana dictabit.

^a Act. 2. 44. 45. Gal. 6. 10. 2 Cor. 8. per totum.

^c *De Fanatica Anabaptist. communitate* vid. Enchirid. Cap. 19.

2° Ratione publici in Ecclesia ^a *Cultus* divini, ad quem omnes uno corde animoque convenire debent; præcipuè vero cernitur hæc communio in pio & concordi ^b *sacra-*
cra-

cramentorum usu, omniumque c. maximè in
sacra Synaxi.

^a Heb. 10.25. ¹ Cor. 11. 2c. ^{Act.} 2.42. b ¹ Cor. 12.13. c ¹ Cor. 10.16.

3° Cernitur hæc Communio in omnibus
mutuæ ^acharitatis officiis, ad ^b mortem us-
que (si opus fuerit) Sanctorum commodo
subeundam, inque sociali cum illorum c &
Gaudio, ^dInfirmis, atque angustiis,
Sympathia.

^a Gal. 6.10. b ¹ Joh. 3.16. c Rom. 12.15.
d Gal. 6.2. 2 Cor. 11.29. Rom. 15.1. &c.

A. Quomodo autem inter Sanctos hæc alitur
Communio interna?

B. Per ^a Verbum & Preces, & Cenam Do-
mini, ^b vitæque Christianæ exemplum, si-
mulque c *privata* (uti fert occasio) ad omne
genus, Pietatem, & Dilectionem præcipuè
fraternam, inciramenta.

^a Act. 2.42.46. b Heb. 10.24, 25. c ¹ Thess.
1.7. Phil. 3.17.

A. Quid hæc nobis suggerit Articuli clau-
sula?

B. Per multa quidem, eaque momenti gra-
vissimi.

A Dic igitur præcipua.

1° Quandoquidem cum ipso Deo, Patre,
Filio, & Spiritu Sancto, communionem mi-
seri peccatores habemus, summo pere niten-
dum est, ut ^a gratissimus tanti beneficii

sensus, præcórdiis intimis æternum infixus hæreat, nosque eo vitæ ^b sanctimonia dignos (qua licet) constanter præstemus.

^a 1. Col. 1. 12, 13. ^b 1. Pet. 1. 15. 16. 1. Joh. 1. 6. 2. Cor. 6. 14, 15.

2º Cum Sanctorum quoque inter se sit Communio tum interna, tum externa, ^a sine quâ communionem cum Deo habere frustra est qui sperat, hinc discimus Homini Christiano antiquius nihil esse oportere, quam ut utramque modis omnibus legitimis colat & conserve. Id autem Felicius præstando haud fuerit, quam si ^b pietatem infucatam cum intensissimo *pacis Ecclesiæ* studio sectetur

^a 1 Joh. 4. 8. 20. ^b Heb. 12. 14. 2 Cor. 13. 11.

3º Hinc autem colligitur, quam grave sit Hæreseos aut Schismatis crimen, quorum altero everritur *Fundamentum Fidei*, altero haud parum periclitatur.

A. Cum tam gravia, uti dicis, sunt ista Crimina, operæ precium fore arbitror, si breviter utcunque depingas, & 1º. quid sit Hæresis?

B. Haud ita expeditum videtur ex Scripturis definire, quid sit; at sensu, qui diutissime obtinuit in Ecclesia, describi sic potest *Hæresis est error in Fundamento Fidei* ^a obstinatus. ^a Tit. 3. 10.

¶ Nempe non admodum frequens est scripturis *αἵρεσις* vocabulum, quando in vitio ponitur, ubi autem occurrit, nullam inde pecu-

culiarem descriptionem, uti nunc usurpatur
 haurire licet, nisi ex parte, idque ex loco
 proxime citato, sed de hoc statim fusius.

A *Quando dicitur Error in Fide?*

B Cum quis circa Doctrinæ Christianæ
Substantiam malè sentit, & maxime si contra
 Fidem in Symbolo Apostolico comprehen-
 sam ceu id *explicitè fiat*, ceu *implicitè*.

ca Tota quidem Scriptura cum qualibet
 sui parte objectum dicatur Fidei Christianæ
materialiter, ut *Deus*, & verbum Dei :
 ita Lamechum fuisse Polygamum, octo
 tantum personas in Diluvio Noachi servatas,
 & id genus innumera. Quique istis suffici-
 enter propositis & revelatis) fidem detre-
 ctat ; pro Christiano habendus non est,
 quippe qui non recipit testimonium Dei.
 Quin & multo in sacro codice descripta, vel-
 uti *Chronologica*, *Geographica*, *Genealogica*,
 & his similia minus apertè proposita,) à
 Doctis disputari solent, citra ullam Fidei
 violatæ dicam. Eadem est & Rerum adia-
 phorarum ratio, (cæteris semper paribus)
 quæ ad Fidei aut Religionis *Substantiam* na-
 tura sua intrinseca non omnino pertinent ;
 proinde qui in his tantum dissenserit, (et si
 fortasse *schismatis* potest) Hæreseos mini-
 me tenebitur. Ea ita que sola in Censum
 Fidei Christianæ, quæ talis, & quoad *sub-*
stan-

stantiam veniunt, ex quibus ejusdem Fidei
Corpus integrum constituitur, & sine quibus
mancum erit & mutilatum.

A *Quem vero Errorem vocas in Fundamento Fidei?*

B Fundamentum Religionis Christianae (quatales) unum omnino praedicat Apostolus, viz. *Jesum Christum*, 1 Cor. 3. 11.

A *Quid inde sequitur?*

B Hoc scilicet, quod quicumque aut naturam ejus *Divinam* aut munera *Mediatoria*, aut Doctrinam Pietatis (quocunque pacto) scientes volentes eversum eunt, in Fundamentalibus Fidei errare censendi sunt qui secus quocunque teneantur errore alio fundamentaliter non errant circa fidem strictae Christianae.

Mirum est, quos hic in vacuo Theatro triumphos de Nostreis agunt nugones Pontificii, ad *Fundamentalia* scilicet exhibenda nostra, nos semper magno (sed inani) boatu provocantes. Exhibemus in genere, & semper exhibuimus. Multo magis eos deceret Rationibus agere, quam clamoribus, qui si terrorem forte incutiant imperitis, certe Risum propinant Cordatis. Suum interim ipsorum fundamentum unicuique satis ingenuè palam fecerunt (non *Jesum Christum* sed) *Pontificem Romanum*. Loqua-

‘quatur pro cunctis, (quanquam nec ipsi
 ‘pro multis haberi sustinent) Doctor eo-
 ‘rum Angelicus, 2^a 2^a qu. 11. Art. 1. ubi
 ‘Catholicos, si accideret, circa aliquos
 ‘Religionis apices haud optimè sentientes,
 ‘hoc (quæ sua est humanitas) tegit pallio,
 ‘quod scilicet *Hæreticis* annumerandi non
 ‘sunt quia non habet Electionem (ea nimirum
 ‘Hæreseos vocabuli vis est radicalis) *con-*
 ‘*tradicentem Ecclesiæ Doctrinæ*: & mox post-
 ‘quam autem essent auctoritate *Ecclesiæ* uni-
 ‘versalls determinata, si quis tali ordinati-
 ‘oni pertinaciter recusaret, *Hæreticus*
 ‘censeretur, quæ quidem autoritas prin-
 ‘cipaliter residet in *summo Pontifice*. Habe-
 ‘ant sibi itaque fundamentum Pontificiū
 ‘summum suum *Pontificem hesternum*, suffi-
 ‘cit nobis noster, Pontifex ille *Maximus*,
Æternitatis Pater.

A *Quando Error iste pro obstinato est habendus.*

B Cum ita radices egit, ut non obstantibus Ecclesiæ (potissimum vero Universæ) *Conciliaribus* Decretis, quin & *Monitis* Pastoralibus frustra repetitis, aliisque; piis ad sanā mentem conducentibus remediis, sine fructu adhibitis, evelli non possit. ^a *Tit. 3. 10.* Huc insuper à minore facit locus iste, *Mat. 18. 17.*

‘Hæ-

'Hæresis, cui Secta Latine respondet, ab
 'electione (τὴ ἀρετῇ) nomen habet quod u-
 'nusquisque sibi eam eligat *disciplinam* (aut
vitæ rationem) quam putat esse meliorem ,
 'uti non male *Thomas* 2^a *Secundæ*, qu. 11.
 'Art 1. Hinc apud exteros (five Ethnicos)
 'Scriptores rarissime, aut nunquam (ut opi-
 'nor in vitio positum deprehenditur. Secta
 'Ciceroni idem est quod *Ratio* & *Institutum*
 'vitæ, *Doctrina*, *Disciplina* Magistri alicujus
 'Philosophi, ut Secta *Academicorum*, *Peri-*
 'patet: Stoicorum Sectam asperrimam &
 'severissimam dixit *Quintilianus*, imo & Se-
 'cta *Christianorum*) haud Semel apud Ter-
 'tullianum reperitur. Ἀἵρεσιν de Philosopho-
 'rum Sectis usurpant Græci, & de Judæo-
 'rum *Josephus*, καὶ τὸν χρόνον τῆς αἵρε-
 'σεως Ἰουδαίων ἦσαν, *Antiqu.* l. 13. c. 9. quas e-
 'tiam τῆς φιλοσοφίας vocat l. 18. c. 2. ipso in-
 'itio. inter istas autem occurrit *Pharisæo-*
 'rum Secta omnium celeberrima, quam mul-
 'tis ille præconiis ornat, quamque *Paulus* ip-
 'se ἀπειθεῖς πῶς pronunciavit, *Act.* 26. 5. &
 'quanquam ex ejusdem Apostoli verbis
 '(*Act.* 24. 14.) viderenter Judæi nomen
 'simplex per opprobrium contra eum (ade-
 'oque rotam professionem Christianam) in-
 'toriisse, ubi dicit *secundum viam istam quam*
 '*vocant Hæresin confiteor me Deum patrum co-*
 , lere

lere &c. prudenter adjectam diffimulavit
 Paulus, ad invidiam scilicet vocabuli tunc
 temporis amoliendam. Judæi enim per
 Terrullum Hæreseos simpliciter, sed adje-
 cto *Nazaræorum* (i. e. Christianorum)
 stigmate reum postularunt. v. 5. verum in
 sacris epistolis Vox pejus audit, ita exinde
 non amplius sit *mediæ*, sed *pessimæ*, in Ec-
 clesia significationis: *oportet esse Hæreses*.
 inquit Paulus 1. Cor. 11. 19. (de iis in sensu
 sequiori verba faciens) quas etiam in Ni-
 gro isto operum Carnis posuit Gal. 5. 20.
Hebræi חֲרִיקִים Hæreticos vocant; non ex
 Mane, sive Manete, quanquam Glossa-
 torem in Talmud Hierosol. citat Cl. Bux-
 torfius חֲרִיקִים appellantem, qui credunt
 duos esse Deos (ista autem notissima Mani-
 chæorum Hæresis) sed ex Hebræo מַנְהַם Spe-
 cies, quod scilicet Hæresis sit electa quædam
 vite religionis, aut instituti species, ab a-
 liis ipso nomine separata. Secta autem ista
 inquit Buxtorfius, procul dubio fuit *Bajetho-*
sæorum, (à quodam Bajethoso) & *Sadducæ-*
orum, sive *Karræorum*, (illi à *Sadoc*; Hi
 quod פָּרִישֵׁי סַדּוּקִים Phariseorum respuerent,
 & Soli Scripturæ vel ut alii, Pentateucho
 adhærent, nomen traxere) Sadducæos
 autem Mane multo antiquiores fuisse con-
 stat. Quin אֶפִּיקוּרוֹס *Epicurus*, vel *Epicuræus*
 O O apud

‘apud Rabbinos Hæreticum notat ; quo Sciam impurissimam designant , & in Specie nomen utrumque Christianis , pro summo in eos odio accommodant. Sed de vocabulo satis , vereor ne nimium. Reipsa , difficilis est (uti diximus) Hæreseos à schismate ex Scripturis distinctio , quæ tamen usu *Ecclesiastico* satis internoscuntur.

A. Jam ostende quid schisma sit ?

B. Schisma est peccatum, quo quis (ut-
cunque circa Fidem Orthodoxus ,) aperte
& sponte sua , pacem atque unitatem impetit
Ecclesiæ. 1. Cor. 12. à comm. 13. ad 28.

‘Schisma Divisionem sonat , & opponitur Unitati , sicut Hæresis Fidei. Unitas autem Christianorum vel est cum Capite Christo, vel cum Socialibus Membris ejusdem Corporis. Illam per Fidem ; proprie habent, hanc per Charitatem, utramque per Spiritum illum vitalem Christi , ut Causam proxime efficientem. Hinc itaque duplicem opponi divisionem manifestum est, alteram Hæreseos, contra Fidem ; alteram Schismatis, contra Charitatem , uti satis explicuit Thomas , 2^a Secundæ. qu. 39.

A. Quotuplex est schisma ?

B.

B. Dnplex, inchoatum, & completum; illud est hominis inquieti, sed in externa Ecclesiæ Communione adhuc manentis, hoc autem eam a aperte deferentis.

A Cum nova hæc videatur distinctio, uberius explicatam velim.

B Et Ratione fulcitur, & Scripturis.

A. Quomodo Ratione, Schismaticos scilicet posse dici, qui nondum se separarunt ab Ecclesia?

B Quoniam qui sponte & sine causa graves in Ecclesia turbas cient, Unitatis Ecclesiæ, eo ipso, quantum in se est, scissuram faciunt, etsi non discessionem; quemadmodum in Rep. Seditiosi, qui nondum in apertam prorupere rebellionem.

A Quomodo autem ex Scripturis hoc evincitur?

B. Id clare docet Apostolus I. Corin. II. 18. verba hæc sunt, οὐκ ἐξ ουδένων ὑμῶν ἐστὶν ἡ ἐκκλησία ἀλλ' ἐκ σχισμάτων ἐστὶν ὑμῶν ὁ ἀρχιεπὶς. Ibi schismata habemus inter eos, qui tamen in eadem Ecclesia (sive cætu Fidelium) convenerunt: imo, quod urget fortius, ad ejusdem sacra Cene consortium, uti constat

stat ex v. 20. &c. Ita quoque usurpatur
vocabulum, etsi in re paulo magis
aliena, *Joh. 7. 43. & c. 9. 16. c. 10.*
19.

B. Ad Schisma itaque Completum requiri-
tur actualis & nulla cogente necessitate ab Ec-
clesia discessio.

B. Sic, quales ea fuit illorum qui se
separarunt, Judæ 19. qui exierunt ab Ec-
clesia non fugati scilicet sed fugitivi) 1.
Joh. 2. 19.

A In quo autem cernitur hoc Scis-
ma?

1° In obedientiæ Pastoribus debi-
tæ aperta renuntiatione, Joh. Epist. 3.
9.

2° In Cætuum Ecclesiasticorum, eoque
pertinentium Officiorum, aperto contemp-
tu & fastidio, ubi nihil saltem obversatur,
quod Communionem impedire debeat:
Præcipue vero si in sacra Synaxi, cu-
Communionis nomen tribuit Apostolus.
Communio respuatur a Heb. 10. 25 b 1.
Cor. 10. 16.

• Certe non de nihilo Scriptum est quod

A-

‘ Apostoli (quanquam inbente Christo) per-
 ‘ stabant simul eodem cætu congregati, quod-
 ‘ que haud aliter illapsus est eis spiritus ille
 ‘ Promissionis *Act. 2.* quod toties Monstrum
 ‘ illud separationis fugere hortentur Chri-
 ‘ stianos, eoque fine tam multa *ad tempus* ^a
 ‘ tolerarunt cum Religione ex amissim mi-
 ‘ nime congruentia, quod neminem à cæ-
 ‘ tibus Ecclesiasticis, sive ob Personarum
 ‘ corruptelas, etsi quandoque ^b graves, sive
 ‘ ob malum institutionum Christi ^c *administra-*
 ‘ *tionem* abstinere inbeant, quin singulos
 ‘ potius ad unum *Cor*, unam *Mentem*, *Lin-*
 ‘ *quam* denique unam extrimulant.

^a *Act. 15. 29. Rom. c. 14. & 15. b 1. Cor. 3*
^{3. & c. 15. 12. c. 1 Cor. 11. 18. ad 23.}

A. In quo 3° cernitur Schisma?

B. In eo potissimum, ubi quis non se
 modo ab Ecclesia separaverit, sed alios
 quoque post se *Discipulos & Profelytos* un-
 decunque collectos trahat.

^a *Act. 20. 30. 2. Tim. 3. 6. Rom. 16. 17. 18.*
Joh. Epist. 3. 10.

A Quid itaque censendum est de separatione
 Ecclesie Anglicanae à Romana, nonne ista erat
 Schismatica?

B Si Schismaticus sit, qui causam de-
 dit

dit, fatendum est Schismaticam fuisse, sed ex parte *Romanensium*, non Ecclesiæ *Anglicanæ*, quam illi fugarunt, nec illa aliter fugisset. Idem quoque quoad substantiam de cæteris Ecclesiis Reformatis dici nihil impedit, quanquam illis plerisque multum istius defuit *Decoris*, *Ordinis* & *Authoritatis*, quâ res apud nos agebatur.

A. An ullos vero compulit Ecclesia Romana ad secessionem ab ea faciendam? nonne contra potius (ut matrem decuit) suos perpetuò liberos monuit in Unitate Ecclesiæ permanere, & abeuntes modis omnibus etiam severissimis, ut Magistram decuit, revocare studuit.

B. Non verbo quidem aut Decreto aliquo Reformatos abire, & suas sibi res habere iussit, sed communionis suas leges moraliter impossibiles (turpes volo & impias) ferendo, ipsam quoque communionem impossibilem fecit, nec sine peccato, datâ Discedendi occasione exercendam.

A. Quas impias communionis leges obiectas?

B. Ut nempe Pontificis Romani se quilibet mancipia agnoscerent, ejus unius nutum (maxime in Cathedrâ somniantis)

pro

pro Oraculo haberent, Idololatriis & Superstitionibus innumeris, si non *ma-*
na, saltem *praxi* subscriberent. Has &
hujusmodi Communionis leges minime
ferendas (saltem ubi elabendi via se obtru-
lit legitima) pietas Christiana facile dicta-
bit.

A. *At fortasse* (Sororum Meretricum *ma-*
re,) quo à se Schismatis infamiam depellat,
prior objicit.

B. Verissimè, nullibi enim magis quam
Romæ (à multis retro seculis) regnavit
Schisma, quæ scilicet (ut taceamus *dome-*
sticorum Catalogum bene longum ab omni-
bus discessit Ecclesiis antiquis (Aposto-
licis & aliis) Caput Universæ Ecclesiæ
suum obtrudendo Pontificem, Articulos Fi-
dei, Priscis saltem incognitos, si non *Hæ-*
reticos, cudendo (quorum utrumque Schis-
ma in se *formaliter includere* manifestum est)
& Communionem suam, nisi istis legibus
suis, denegando, non solum ipsa est schis-
matica, sed omnium in Orbe Christiano
Schismatum (quæ ad se habito respectu
ista vocat) Parens una sæcundissima, atque
alma Nutrix.

De Ecclesiæ Rom. Schismate videsis eru-
ditum *Irambellum* Archiep. tractatu sin-
gulari. Viserium τὸν πᾶν Concione in
Eph.

*Eph. 4. 13. Morton. Apol. Cathol. l. 2.
c. 5. 6. & fusius, Magnæ Imposturæ, c. 15.
Chillingworthum acutissimum, Part. 1. c. 5.
aliosque passim.*

A. *Dic breviter mala Schismatis.*

B. Pessimum esse Crimen indicio esse potest quod nullum Apostolis diligentius depinxerunt, à nullo Fideles magis abster-
reant, ut cui indulgentes,

1° Pro carnalibus habendi, *1. Cor. 3. 3.
Judæ. 19.*

2° Christi sanctissimo Corpori vulnus im-
pingunt & quantum in se est Vnitatem ab-
rumpunt. *1. Cor. 1. 13.*

3° Evangelium Sannis Improborum &
Infidelium exponunt, *Jac. 2. 7. collat. cum
v. 2. 5. Hoc enim est ambulare ut Homines,*
non ut Communionem habentes cum Deo
& Sanctis ejus.

4°, Nec mirum ex Schismate peri-
culum creatur Reip. uti dicat experien-
tia.

5°, Dulcedinem Religionis quæ ex mem-
brorum communione per Charitatem oritur
aut tollit, aut corrumpit: Cum enim in vi-
ta communi nihil sit infucatâ Amicitia ju-
cundius, nulla Amicitia jucundior Chri-
stianâ, vita utique Schismate venenata vi-
talis esse vix potest.

6° Haud

60. Haud impunè crimen suum feret Schismaticus, a Ecclesiæ censuris expositus, & iræ Dei.

1 Rom. 16. 17. 2 Thes. 3. 6. (à minore) Apoc. 2. 20.

‘Huc ducit Schisma, etsi (quod sperare jubet Charitas) ex intentione sese separantium haud rarò *per accidens*. Absit enim ut tot mala multò gravissima quasi Scopum sibi omnes præfigere statuamus. *Discrimen* ponendum monuit Apostolus, *Judæ* 22. qui per totam omnino Epistolam ad hoc ipsum argumentum collimat, etsi rebus à mero Schismate alienis interspersum. Monendi tamen & rogandi sunt omnes in visceribus Christi quicunque eum ex animo diligunt, ut posthabitis quibuscunque aut *præjudiciis*, aut privatis suis *affectibus* & *commodis*, viam pacis discant & sectentur, adeoque Communionem Sanctorum omni studio promoveant.

P p

Art.

Art. 10. Remissionem Peccatorum.

De Peccato, ejusque Remissione per Christum, egimus in *Enchir.* c. 6, 7. &c.

A. Cujus est remittere peccata ?

B. Ambigua phrasis est, proinde cautius distinguenda. In peccato siquidem duo spectari possunt, 1°. Culpa, 2°. Poena ; utriusque respectu dicitur Remissio. Poena autem vel est ex parte Dei, quæ eum proximè respicit ut *Judicem* ; atque hæc iterum vel est *temporaria*, & *externa*, vel *Spiritualis*, & *æterna* : ex parte *Hominis* Remissio vel est *publica*, à Superiore, sive Politico, sive Ecclesiastico indulta ; vel *privata* à quolibet homine singulari, cui facta est injuria.

A. Ex hoc distinctionum apparatu quid moliris ?

B. Rem verbis involutam enucleatius proponere : Deus enim & Homo (ceu publici, ceu privati ordinis) dicuntur utrique in Scripturis remittere peccata, at sensu multum diverso, qui sine distinctionibus explicari commodè vix potest.

A. Aggredere, & si voles, incipias à Deo ; nonne Ipse solus remittit peccata ?

B. Solus

B. Solus indubiè, vi propria, originali, & autocraticâ, remittit

10. *Culpam, sive annexum reatum*: cum enim culpa sit macula interna cordis, nulla ei eluendæ Creatura sufficit, (Cor enim novum est ^a donum Dei, & Christi ^b sanguinis effectum) cum insuper omne peccatum sit contra Legem ipsius Dei, (proprie saltem & primario) necesse est ut ad Forum quoq; divinum ejus remissio proprie dicta pertineat.

^a Ezek. 36. 26. ^b Heb. 9. 22. 26.

20. *Solus Deus remittit pœnam in Lege Divina præscriptam*, nam ejus unius est tollere, cujus est imponere. Nemo certè Hominum hanc sibi potestatem arrogat, ut ab angoribus Conscientiæ, ab ærumnis hujus vitæ, à morbis, aut morte quenquam immunem esse jubeat.

A. Qualis autem est Remissio peccatorum Humana in genere.

B. Ea non formaliter & directè extenditur ad actus interiores, quos ut cognoscere non potest, ita neque punire aut remittere, indirectè tamen & reflexè, quatenus scilicet actus illi interni se produnt externis, ab Homine suo modo puniri possunt aut remitti. Vid. Suares. de Leg. c. 4. c. 12.

A. Explicetur quod dicis aliquâ instantiâ.

B. Furtum lege prohibetur humanâ (æquè

ac Divinā) i. e. actus furandi *externus*, à quo si quis abstineat, etsi *voluntas* peccatum admittendi haud desit, Lege istā minimè teneatur; sin pravam se *voluntas* actu externo prodiderit, punitur actus iste *directè*, & *voluntas* unde manavit, *indirectè*: & negativè similiter, si condonatur Actus, eadem fit *indirectè* gratia voluntati, ut Causæ.

A. An verò *forum politicum* culpam remittit, vel solummodo pœnam, & qualiter?

B. Hæc duo parum aut nihil distare videntur in isto Foro. Sufficit itaque quod magistratus pœnam omnem possit remittere sive in Legibus a purè pœnalibus, (siquæ tales sint) sive non, ad quam Lex ejus obligat, qui tamen cum pœna legi Divinæ ex eodem delicto debita nihil commune habet.

a De Legibus pure pœnalibus, An, & quales sint, vid. *Suares de leg. c. 4. 5. 6.*

A. Perge nunc ad potestatem Ecclesiasticam, Pastoribus scil. Ecclesiæ datam. *Joh. 20. 23. collat. cum Mat. 16. 19.*

B. Potestatem Clavium intelligis, sive ligandi, & solvendi, (ut S. Mathæus) remittendi & retinendi peccata, uti *Johannes*; quæ omnia eodem respiciunt.

A. Qualis autem est ista Ecclesiæ potestas remittendi peccata?

B. Est potestas tantum ministerialis à Christo

sto delegata, cum ^a *Authoritate* tamen sub eo exercenda.

^a 2 Cor. 10. 8. Tit. 2. 15.

A. In quo autem exercetur ista potestas?

B. 1°. Magis generaliter in Evangelii prædicatione ^a *authoritativâ*, qua Regnum Dei credentibus aperitur, incredulis occluditur, & Verbum his odor mortis, *vita* illis. 2 Cor. 2. 16. ^a Joh. 20. 21, 22, 23.

2°. Specialiùs, Remissio ista poenarum Ecclesiasticarum relaxatione, vel totali condonatione Poenitentibus indulta cernitur. 2 Cor. 2. 6. 8. De hac fuse Hammondus noster ^a *quædam*, Tractatu eruditissimo *De Potestate Clavium*, c. 4. per totum fere.

3°. In Absolutione peccatori *Confesso & Resipiscenti* (quantum rationabiliter judicari poterit) à Sacerdote sive Ministro *occasionaliter declarata, pronuntiata*, & particulariùs applicata, idque cum *authoritate*, nulli Laico, aut inferioris subsellii Clerico permessa. Jac. 5. 14, 15. ^a *ἐπεθίγει τὴν ἀντὶν*.

A. Quò autem spectat ista Absolutio *authoritativa*?

B. Plurimum certe valet ad consolandas sub peccati onere laborantium conscientias, qui si vere resipiscant, æque rata erit in cœlis Sacerdotalis absolutio, ac si Christum ipsum audirent pronuntiantem. *Bono sis animo, remittuntur tibi peccata tua.* *Quid*

A. Quid verò si Privatus aliquis iisdem quoque Confessionis & Pœnitentiæ legibus consimiliter absolveret ?

B. Faceret nimirum quod sui muneris non est, cuique Deus talem nullam promisit benedictionem.

A. An ad Absolutionem Ministerialem requiritur Confessio (quam vocant) Auricularis illa, quâ singula insusurrantur in aurem Sacerdotis peccata graviora tum suis quoque ad unam omnibus circumstantiis, quantum quidem confessuro (scrupulosissimè vitam excutienti) succurrunt ?

B. Id plane jugum grave, quod peccatoribus nullibi imposuit Deus; ubi etiam sæpissime tales audiendæ sunt Confessiones, quas nullarum aurium (nisi talium) feret modestia. Quin illis *clavem* esse furtivam constat, quâ secretiora Principum, & Rerum pub. scrinia recludant, adeoque omnes mancipia sibi devotissima habeant.

A. An ergo nullius est usus privata in Aurem Sacerdotis Confessio ?

B. Imo permagni esse potest, si libera, idque sauciata postulet Conscientia, non tantum Articulo Mortis, sed alio quocunque tempore secundum prudentiæ Christianæ dictamen : & dolendum sane tam dulce Animi peccato lancinati levamen, tam salutare remedium usque adeo nunc dierum neglectui habitum.

A. Quo

A. *Quo demum sensu dicantur privati remittere fratribus delicta ?*

B. De eo in Expositione Præcationis Dominicæ suo loco dicetur.

A. *Ex Divina Peccatorum Remissione quid discimus ?*

B. 1°. Remittenti Deo deberi nos, nostraque omnia. 1 Cor. 6. 19.

2°. Ut tanti sensum beneficii nobismet ipsis applicati *Verbo, Precibus, Jejuniis, de Corde vigilantia*, adeoque piis quibuscunque mediis augere indies & amplificare studeamus. 2 Pet. 1. à 5. ad 12.

3°. Ne duri simus in peccantes contra nos Fratres. Mat. 18. 32, 33. Eph. 4. 32.

Art.

Art. 11. Resurrectionem Corporis.

De hoc Articulo vid. *Enchirid. c. 24.*

A. *Cum Carnis Resurrectionem non modo riserunt Ethnici, & Hæretici aliquot vetustiores (etiam Apostolorum tempore,) quin & circa eam valdè lascivierint (pudet dicere) recentiorum quorundam, qui tamen se Christianos appellitant, ingeniola; estne talis Corporum Resurrectio in se impossibilis?*

B. Nequaquam, quia etsi non potest fieri viribus Naturæ, potest tamen virtute Omnipotentis Dei: *Heb. 11. 19.* Imò & hoc futurum tota clamat Scriptura.

A. *Sed nonnullis (quæ illorum est sapientia) contradictionem sapit, idem numero Corpus resurgere verum.*

B. 1º. Si contradictio tali subfit Resurrectioni, multò magis Creationi ex nihilo, quam tamen Adversarii non ita in dubium hætenus vocârunt.

A. *Ostende vim Consequentie.*

ESci

B. Scilicet minus est, ex aliquo aliquid facere, ex eadem materiâ per mortem dissectâ & dissolutâ) rursus quoad *omnia* eandem, quàm ex nihilo *omnia*. Si hîc itaq; nulla sit Contradictio, nedum illic.

A. *Existimas itaque integram manere semper Corporis materiam?*

B. Planè quoad ipsam *substantiam*, licet multis mutationibus accidentalibus obnoxiam. Neque enim ulla est annihilatio, nisi per eandem virtutem qua facta est Creatio. Si itaque probetur nullam fieri Corporis mortui quoad *substantiam* *annihilationem*, nihil habet absurdi, partes quoque dissipatas iterum coire posse in *eundem* planè *statum*, *situm*, *ordinem*, atque *figuram*, non magis quàm Hominem in extremis mundi partibus agentem, rursus (& hoc modo naturali) convenire cum Amico Londini habitante. Quin & datâ annihilatione, nihil impedit quo minus de novo saltem creetur, cùm quod factum est de nihilo, fieri iterum posse perspicuum sit. Ab *actu* enim ad *potentiam* nunquam fallit argumentum.

A. *Sed ponamus Corpus mortuum à Bestiis integrum devorari, consequenter autem in illarum substantiam faceßere, num possit esse utrisq; idem numero corpus?*

Q q

B. Hoc

B. Hoc quidem magna animi fidentia, & triumphus plenâ ante victoriam, à Ratiunculatoribus nostris (parce Lector vocabulo) urgetur, sed quàm ridiculè parum attendunt.

A. *Id velim patefacias.*

B. 1°. Etenim: animadvertere minime videntur, nihil opus esse ut ad Bestias eatur, magis quàm ad Terram ipsam, cujus in visceribus servanda deponuntur Cadavera, quoniam & ipsa a semper famelica satis devorat, inque sui substantiam convertit; idque ex decreto Divino, *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* * Prov. 30. 16.

2°. Non sunt Bestiarum Corpora resurrectura (quod & ipsi concedunt) proinde à Corporum numerationis distractione nihil metuendum.

3°. Qualescunque aut ubicunque fuerint partes istæ ira devoratae, easdem semper manere Contendimus, proinde de novo adunabiles.

A. *Quid verò si devorata sint Corpora ab Hominibus istis carnivoris, quos Cannibales appellant, quomodo suum utrique reddetur Corpus in Resurrectione?*

B. Facilis est, & ab antedictis præcipue, solutio: ad quam

1°. Præmittatur, idem numero Corpus non

non ex eadem mole partium pendere, sic enim idem numero non esset Petri *Infantis* & *Adulvi*, fani & morbo *tabefacti*; quod valde absurdum foret. Dato itaque partes aliquas esse non devoratas modò, sed in nihilum redactas, eadem potest esse Corporis numericatio.

2º. Ponamus *totum* Corpus devorari; perpauculum esse quod assimilatur Corpori devorantis, hinc itaque nihil periculi est, ut devorantis & devorati *idem* dicatur Corpus.

3º. Hinc satis constabit, quod sicut vorax iste Cannibal, quantumcunque edat aut bibat, suo tamen vivit cum Corpore, suo moritur, in eoque olim surrecturus est, (quamvis ipso quoque ab aliis devorando) ita in reliquis tenere necessum est, cum nulla sit in rerum natura *annihilatio*, nulla deperditio materiæ: unde super toto facilis est Conclusio, ejusdem numero Corporis Resurrectionem non esse *impossibilem*, quod probandum ratione suscepimus, & de facto futuram Scripturis edocti firmiter credimus.

A. *Quis hujus Articuli ad praxin usus?*

B. 1º. Ne ex divortio Corporis Animæq; brevi futuro nimium percellamur, quin potius ad secundi, multoque beatoris conubii spem erigantur animi, scientes quod

Hoc corruptibile (ad speciem in nihilum redigendum) induet incorruptibilitatem, *Hoc mortale* immortalitatem.

2°. Ne de mortuis nimium contristemur amicis, quasi resurrectionis futuræ *spem non habentes*. 1 *Theff.* 4. 13, 14.

3°. Hinc (fidelium saltem) corporibus mortuis honesta deberur *sepultura*, idque non tantum ob debitam^a virtutibus *memoriam*, sed in *spem* gloriosæ resurrectionis, quibus non convenit sepultura illa *Asini*, Jer. 22. 19. ^a *Act.* 8. 2.

4°. Hinc etiam monemur, Corpora nostra, non modò viva, uti Tempia Spiritus Sancti, ab omni peccati immunditie illibata servare, sed ut quæ mortua, Gloriæ palatia aliquando sunt futura. *Phil.* 3. 21.

Art. 12. *Et Vitam Æternam.*

A. *Quia intelligit Articulus per vitam æternam ?*

B. Non modò duratione perpetuam ^a (qualis etiam erit Impiorum, sed) supra quam aut ^b dici, aut cogitari possit, *gloriosam*; unde Reproborum status ille miserrimus post mortem nunquam neque *vite*, nedum *æternæ*, nomine in Scripturis describitur, at ^c mortis sæpe.

^a Mat. 25. ult. ^b 1 Cor. 2. 9. 2 Cor. 4. 17. ^c vid. Apoc. 2. 11. & 21. 8.

A. *Hinc tamen argutantur nonnulli Impios à morte statim annihilari, & loca S. Scripturæ omnia, quæ Illorum perditionem & ruinam notant, subtiles huc trahunt.*

B. Hoc isti nimirum velint magis quàm credunt, scelerum suorum incantamentis fascinati, sed rebelles hosce contra Lucem in ordinem facilè lux ipsa coget; Lux inquam illa Verbi, ^a *Vermem immortalem*, ignémque *inextinguibilem* disertè toties pronuntiantis, imò *quinqüies* eodem capite, idq; totidem contiguis ferè versibus; & peracto Judicio, pœnas manere Impios æternas docet (uti suprà) Mat. 25. 46. ^a Mar. 9. à. v. 43. ad 49.

A. *Pæ.*

A. *Pœnarum sanè * æternitas hinc certò concluditur ; hanc verò non respectu ejusdem Individui, sed specificam tantum diversorum perpetua sibi serie (prioribus annihilatis) succenturiatorum singularium vult Author quidam famosissimus, in quo etiam Pœnarum statu nihilo deteriore fingit illorum Conditionem, quam in qua reliquit Adamus, matrimonia scilicet contrahentiam, prolem gignentium, &c. Leviath. c. 44. fol. 345, 346. Quid ad hoc Hominis dicendum ?*

B. Hanc scilicet illius Theologiam (cujus & ipse primus *Fundator* extitit) *Belluam* istam referre *coronatam* (semivirumque, semi-piscemque) quam in Frontispicio Libri depingendam curavit, & *Regnum Tenebrarum*, de quo ibi delirat, maximè promovere ; saltem ei parum debent Maritati, qui vitam Conjugalem *Gebennæ tormentis* accensuit.

A. *Nullâ aliâ refutatione dignum censes ?*

B. Planè nullâ, quicquid bellis suis Discipulis videatur : nam eadem prorsus conditione uti (quidni gaudere dicam ?) vult Impios post mortem, qua nunc abutuntur in Terris vivi, edentes, bibentes, & convivia proculdubio cum choreis agitantes, matri-

* Vid. optime memorie Hammond. tract. singulari, De æternis *Gebennæ cruciatibus*.

monio copulatos, gignundæque proli intentos, atque hæc omnia inter summos Inferni cruciatus; quod quam non modò Atheum, sed ridiculum sit,

Et pueri norunt, nisi qui nondum ere lavantur,

nec istam sanè circa Impios in orco suo Ethnicorum ullus (etiam dementissimus) insaniam unquam insanivit.

A. *Eo itaque Gehennæ suæ ludicræ relicto, qualis est piorum aeternitas?*

B. Sanctissima, & sine omni peccati macula, a disiectis ignorantiae tenebris, cum luce mirâ & serenitate intellectus; à molestiis omnibus, ærumnis, & periculis procul posita, cum plenitudine gaudii in visione illa beatifica, & voluptatum, quarum nulla erit aut senectus aut satietas in secula seculorum.

a Eph. 5. 27. b 1 Cor. 13. 12. c Apoc. 21. 4.

a Psal. 16. 11.

A. *Ubi autem vita hæc aeterna transigetur?*

B. Non in Terris (uti somniat nugator modò citatus, *Leviath. c. 38.*) quippe quæ cum Elementis, adeoque cœlis naturalibus, diluvio illo igneo absorptæ, & absumptæ evanescent, 2 Pet. 3. 10. sed in Cœlo Cœlorum a apud Christum, in illo nimirum domicilio, non manu factò, æterno in cœlis, uti Apostolus 2 Cor. 5. 1. a Joh. 14. 2, 3.

A. *Quid*

A. *Quid ex hoc Articulo practicè colligendum?*

B. 1°. Vitæ hujus momentaneæ sordescere debere omnia præ illius æternæ gloriosissimâ beatitudine, quâ dignæ non sunt aut *perpeffiones*, aut *commoda præsentis seculi*.
2 *Cor.* 4. 17, 18.

2°. Ut intentis semper ad vitæ æternæ metam oculis, strenuè defungamur cursu *nobis præstituto*, nullis viarum asperis, aut difficultatibus ^a animo concidentibus: utque ubi laborum merces, ibi sit ^b *conversatio*.

^a 2 *Cor.* 4. 16. &c. *Heb.* 10. 35. &c. *Apoc.* 2. 10. ^b *Phil.* 3. 20.

A M E N.

24 OC 62

A. *Quid hic significat Amen?*

B. Non videtur *Optantis* esse, sed potius assensu maximè compendiaro totam Symboli fidem claudentis & *Comprobantis*, quasi diceretur, *Hæc omnia firmiter Credo*.

P R E.

PRECATIONIS DOMINICÆ BREVIS EXPOSITIO.

A. **C**UM Agenda omnia Decalogus, Credenda Symbolum Apostolorum summarè complectitur, nullâmnè sibi talem Apothecam Petenda obtinent?

B. Maximè, in Precatione scilicet Dominica?

A. Priùs verò quàm istam in specie excutiamus, nòsse oportebit quid sit Precatio (uti ad Deum refertur) in genere.

B. Precatio talis Christiana est Invocatio Religiosa veri Dei, qua aut bonum aliquod ab eo petimus, aut malum deprecamur.

^a Rom. 10. 14. Psal. 50. 15.

A. Cum Invocationem dicis Religiosam, vis puto partem esse Cultus Divini.

B. Videlicet, eamque præstantissimam,
R r quippe

quippe qua Deus se ^a delectari monet,
^b quæ reliquo ejus cultui, atque adeo toti
 Christiano πολιτῶματι ^c benedictionem è
 Cælo devocat, quæ ^d jugiter exercen-
 da, & constantissimâ Sanctorum praxi
 cum mirabili ejus apud ^e Deum virtute,
 passim commendatur: imò hinc universum
 quoque Dei cultum ^f synecdochicè interdum
 designat.

^a Prov. 15. 8. Cant. 2. 14. ^b Psal. 19. 14. Mar.
 14. 22. ^c Vide Solomonis orationem in Templi
 Enceniiis habitam, 1 Reg. 8. 1 Tim. 4. 5. ^d 1 Thes.
 5. 17. ^e Jac. 5. 16, 17, 18. ^f Psal. 53. 4. &
 72. 6.

A. Quot sunt species Precationis?

B. Quatuor vulgò recensentur ex 1 Tim.
 2. 1. viz. Deprecatio mali, [*Nons*] Petitio
 boni, Intercessio pro aliis, & Gratiarum
 Actio. Hæc autem novissima Precatio
 propriè quidem non est, etsi eam ^a comitari
 semper debeat, nec sine illa ^b utilis esset Pre-
 catio propriè dicta.

^a Phil. 4. 6. ^b Hos. 2. 8. Rom. 1. 21. 24.

A. Quem fructum ritè instituta adfert Pre-
 catio?

B. Quod petiit Boni. Mat. 7. 7. Psal.
 107. 13. 19. 28.

A. An ergo piè Deum Invocantibus semper
 datur quod petunt?

B. Datur

B. Datur quidem *sua* ^a *tempore*, idque ^b *in specie*, si Deus eis *expedire* viderit (qui videt omnia) & cum exceptione, ut loquuntur, ^c *Crucis*. Si non *expediat*, non dando datur, & ex ^d *Gratia* Divina, quod deest, cumulare pensabitur.

^a *Hab.* 2. 3. *Psal.* 7. 34, 35. ^b *2 Reg.* 19. 20. *3 Reg.* 3. 11, 12. &c. ^c *Mar.* 10. 30. collat. cum *Joh.* 16. 33. ^d *2 Cor.* 12. 8, 9.

A. Sed multa consequuntur bona etiam qui non invocant Deum, aut secus quam oportet, ut Infideles & Profani.

B. Totus id ^a *mundus* clamat; sed bona quæ dieis non sunt huiusmodi Homi- nibus ^b *ad Salutem* profectura, quanquam eò vel recalcitrantes ^c *exstimulant*, & in- gratos omni prorsus ^d *exausatione* vacuos re- linquunt.

^a *Act.* 14. 17. *Psal.* 33. 5. ^b *Psal.* 33. 5. ^c *Psal.* 17. 14. ^d *Rom.* 2. 4. ^e *Rom.* 1. 20.

A. Qualis itaque oratio esse debet, ut sit accepta Deo?

B. Talis ut neque ^a *malum* petat, neque bonum ^b *malè*.

^a *Mar.* 7. 11. ^b *Jac.* 4. 3.

A. Quid ex parte modi requiritur, ut Oratio sit Deo grata?

B. 1. *Distincta* satis rei petitz *sciencia*; qua carnere Filii *Zebedi*, *Mar.* 10. 38. om-

Rr 2

neque

nesque qui preces in lingua sibi ignota deblaterant. I *Cor.* 14. 9. 16.

2. *Fidei in Verbo Dei fundata.* *Mat.* 21, 22. *Jac.* 1. 6. Hinc humi corruunt *Preces ad Sanctos Cœlites institutæ*, quæ verbo nullo, aut promissione divinâ nituntur (ipsis quidem fatentibus sæpe *Adversariis.*)

3. Ut fiat unius *Christi Mediatoris* nomine, *Joh.* 14. 14. Faceffant ergo preces quæ *Sanctorum nomine*, *intercessionibus*, & *meritis* ad *Deum* diriguntur.

4. Ut cum summa fiat ^a *sinceritate*, *animi demissione*, & ^b *reverentia Dei.*

^a *Pf.* 78. 35, 37. ^b *Gen.* 8. 27. & *c.* 32. 10. *Apoc.* 4. 10. Hinc illorum excluditur arrogantia, qui ~~παρρησιας~~ *Christianæ* velo quidvis ferè quod in buccam venerit coram *Deo* temerè profundunt, haud satis memores, *Deum in Cœlis esse, in Terris ipsos.* *Eccles.* 5. 2.

5. Ut ^a *Vivida*, *efficax*, & carbone ex altari accensa sit, non *somnolenta*, non ^b *labialis*, & *Dicis* tantum causa, ab aliud agentibus recitata; quales maximè conspiciuntur in *Papatu*, ubi *βασιλοχῆν*, tot scilicet *Pater-nostros*, *Ave-Marias*, & id genus preculas (minime intellectas) tacite secum demurmurare, pro cultu *Dei* habetur.

^a *Jac.* 5. 16. *Psal.* 62. 8. ^b *Is.* 29. 13.

Ultimò, ut *indefessa sit*, & labascere ne-
scia

scia. *Luc. 18. 1. Job. 27. 10.*

A. *Quatuplex est Precatio respectu precantium?*

B. Duplex, Privata (in Conclavi,) Publica (in Ecclesia.)

A. *Ex istis, quanam est acceptior Deo?*

B. Comparationes ejusmodi non sunt temere, & sine gravi cautelâ adhibendæ. Interim *Publicis* Fidelium conventibus (ubi res fert) permagnæ & a peculiare sunt *promissiones*, luculenta exhibentur in Scripturis *elo-*gia, summoque in eos *affectu*, & desiderio sanctos exardescere palam est.

a *Mat. 18. 20. Is. 4. 5.* b *Psal. 87. 7.* c *Psal. 84. ad v. 5. & 122. 1, 2.*

A. *Quid existimandum est de statis Precum Formulis, sive Privatis, sive Publicis?*

B. Privatas minimè saltem in se damandas exemplo suo Christus ipse docuit; eadem, idque quoad terminos, Precatione ter repetitâ. *Mat. 26. 44. Mar. 14. 39.* Privatum tamen cum Deo agentibus, si quâ pollent facultate sine formula idonea Orandi (id autem ipsi viderint) liberum relinqui nil verat, si non ad *profectum pietatis*, certe ad majorem, ut sit, *rei convenientiam*, cum pie possint intra privatos parietes effundi desideria, quæ in publicum exire minus fortasse expediret; nec possit Formula, nisi in immensum excrescat,

crefcant, multigenis piorum neceffitatibus, Deo interdum particulatim offerendis com-
mode proſpicere.

A. *Perge ad Preces publicas.*

B. Eas quidem conceptâ verborum For-
mulâ adornandas, non permiffiſſe modò, ſed
præcipiſſe videtur Chriſtus, *Mat. 6. Luc. 11.*

De hoc autem plenius in ſequentibus.

• Adde Eccleſiæ Judaicæ praxin aperte
• ſuffragantem, cui *Liturgiæ* (non diviniſſimæ
• tantum, ſed & multò inſtructiſſimæ) vicem
• præſtitit *Liber Pſalmorum*, ut ex Titulis, &
• Doctorum Commentariis abunde conſtat.
• Videſis ſpeciatiim *Pſal. 88. 92. & 106.* quò
• etiam qui מְשֹׁרֵת, *Præcentori* inſcribuntur,
• aperte reſpiciunt. Conſer 2 *Chron. 16. 7. &*
• 2 *Chron. 20. 21.* Quinetiam in Precatione
• Dominica varia Chriſto placuit à *Synagoga*
• formulis mutuari. Teſtes vid. *Drufium, Cap.*
• *pellum, Grotium, Hammondum, Lightfootum,*
• aliòſque paſſim Doctos in *Mat. 6.*

• Quod autem ad Eccleſias *Transmarinas*
• attinet, de *Gallicis & Belgicis* res notior eſt,
• quàm ut in dubium veniat, cum publicæ (in
• ſuis utraque linguis) extent illarum *Litur-*
• *giæ.* Quinetiam quæ rigidiffimæ habentur
• Eccleſiæ utuntur Formulâ, diebus ſaltem
• *Profeſtis*; imò & Dominicis inde ordiri ſo-
• lent. Hoc autem de ſuis quique Eccleſiis

Fide

Fide sua confirmarunt mihi *Poloni, Prussii, Hungari*, aliique *Oxonie* Studiorum gratia commorantes. De Ecclesiis autem *Lutheranis* nemo dubitabit. Sed de istis vide quæ scripsit Eruditus *Durellus*, libro singulari, haud ita pridem edito. Constare quidem videtur mihi, nullam omnino Ecclesiam Reformatam usque adeò in Formulas Precandi exardescere, ac nostri solent *Brunistæ* & alii (Presbyteranos enim moderatius egisse ex suo liquet *DIRECTORIO*, sive *Orandi Formula*, ad quam etsi totidem terminis neminem adstringat, nemini tamen interdiciat, imò ut uterentur nonnulli, tacite hortantur.)

A. Quorsum ex Prascripto in sacris Conventionibus orandum?

B. I. Quò signantiùs testemur unitatem Spiritûs in toto Christi corpore singulisque membris diffusam, ubi non ad sensum modò *generalem* (eùmque defectu formulæ *lubricum* sæpe & incertum) attenditur, sed in eadem quoque verba (usu satis familiaria) pia animorum fœderatione conspiratur. Hinc etiam legitima autoritate in usum publicum munitæ, non unius Pastoris aut Ministri, sed totius Ecclesiæ preces audiunt.

Hinc magis prospicitur rudioris *popelli ignorantie*, qui orationem perspicuam & sibi notam

notam majore cum fructu audiunt, quam novam indies & quasi peregrinam, nec satis intellectam.

3. Hinc obviam quoque itur, uti *Calvinus*, *desultoriae quorundam ministrorum levitati*, eorumque infirmitatibus, qui *extemporaneæ* quam affectant facultati pares minimè judicandi, multisque aliis ejuscemodi incommodis.

A. *Verum ex adversa parte urgeri solet, Quod à statis Formulis coarctetur Spiritus Precationis, & quibusdam quasi cancellis includatur.*

B. *Spiritus ille Precationis, ut Personam in S. S. Triade designat, coerceri propriè non potest, sed ubi vult, spirat, & quod vult, facit. Interim tamen modo improprio, & ἀνθρωπινῶς vim quandam pati dicitur, cum gratiosè trahenti^a obsistitur, aut agendi^b modus & tempus ei præscribitur, quorum neutrum facit præstitura Orandi Formula.*

^a *Ad. 7. 51.* ^b *Pf. 78. 41.*

A. *Sumatur itaque Spiritus metonymicè, pro effecto Spirituali, quid habes?*

B. *Cautè distinguendum erit inter Gratiā, & Donum Precationis; deinde inter Donum verum, & ementitum, sive populariter æstimatum.*

A. *Quid vis per Gratiā Precationis?*

B. *Ea quidem in terminis habetur, Zech.*

12. 10. *Effundam spiritum gratiæ, & supplicationis*; qui locus, si cum altero illo haud minùs decantato, conferatur, *Rom. 8. 26.*
 27. clarissimè docet, in quo constat Spiritus ille, siue Gratia Precationis, nimirum in Animo ad Orandum piè comparato, uti in ardore Fidei, *aspicient me quem transfixerunt.*
Zech. v. 10. In corde vera *resipiscentia* macerato & compuncto, *plangent super eum, &c.* ibid. ad fin. cap. *Succurrit nobis spiritus gemitibus ineffabilibus,* *Rom. v. 26.* Utroque loco spiritum habemus siue Gratiā Precationis, per pios Animi affectus delineatum, de verbis, nedum de facultate ulla *extemporalis*, in utroque nihil.

A. *Cedo Donum Precationis.*

B. Id in Homine improbo reperiri nihil verat, quod etiam esse potest, vel *infusum* scilicet, & extraordinarium; vel *acquisitum*, & ordinarium. Priore gaudebant Apostoli, aliq; in Ecclesia illa primitiva, quibuscum Gratia Precationis donum quoque superadditum: Posteriores, multos passim in Ecclesia recentiore claruisse non est dubitandum.

A. *Quid demum est?*

B. *Habitus*, siue facultas congruè orandi, siue sensibus bonis verba commoda, gestus, & affectus aptandi.

‘Hoc autem Impiis convenire potest æquè

‘ac piis, quō (inter cæteros) blasphemum
 ‘quoq; *Hæketum* nostratem cum primis
 ‘claruisse testis est ejus Historia, nequid di-
 ‘catur de temporibus *nuperis*, quorum cruda
 ‘adhuc, & Gangrænâ minitantiâ super-
 ‘sunt vulnera.

A. *Quid autem voluisti per Donum emen-
 titum Precationis ?*

B. Tale, quod reverentiâ Numinis, &
prudentiâ Christianâ vacuum futili verborum
sive prolixitate, sive *clangore* se prodit, quo
 populo placeat. Hoc autem Infirmitatibus
 humanis potius quàm Donis Divinis annu-
 merandum.

A. *Nonne verò Spiritus Infirmitatibus Oran-
 tium auxiliatur verba ipsa suggerendo ?*

B. De istis altum silentium ; tria verò alia
 supradictis attexit Apostolus effecta Spiritûs:
 Unum *generale*, ut orent fideles *καὶ ὁ θεὸς*,
 quemadmodum oportet, duo reliqua magis
 specialia. Primum est precandi *ardor*, ex de-
 lictorum pravitate, & læsi numinis reveren-
 tia genitus, *συναγμοὶς ἀλαλήτοις*, gemitibus in-
 fandis. Secundum est, ut oratio nuspiam à
 Verbi tramite in phantasmatum devia abri-
 piatur, sed intra voluntatem Dei consistat.
 Intercedit enim *καὶ ὁ θεός*, secundum Deum,
 vel Dei Voluntatem.

A. *Nullum ergo locum in Sacris Ministro-
 rum precibus concedis ?*

B. Imò,

B. Imò, possunt cum magno fructu adhiberi (& in omnibus Ecclesiis reformatis adhiberi constat,) Si. 1. formulæ publicæ priores dentur partes. 2º. Ne quid ei adversum petulanter proferatur. 3º. Ut vitato prolixitatis tædio, & inanibus quasi *coccysmis* cum omni gravitate, haud secus ac zelo, animique intentione res tota peragatur.

A. Quorsum verò Christus Precationem istam suo nomine ornatam præscripsit?

B. Non tantum ut esset exemplar, sive modulus, (isque omnium perfectissimus ad quem conformandæ sunt fidelium Preces, sed ut ipsa Precationis absolutissimæ vicem in Ecclesia obtineret.

A. Quomodo hoc efficitur?

B. 1. Ex verbis ipsius Christi, quæ neq; apud *Matthæum* neq; *Lucam* sonant necessario [*In hunc modum, After this manner*] sed apud illum *ἵνα*, quod qe ipsa formula *αὐτολεξία* usurpanda exponi potest; & *Lucas* simpliciter ac disertè habet, λέγει, dicite, non hoc vel illo modo, sed dicite precantes eadem ipsamet verba, quæ statim sequuntur.

2. Hoc plus quàm suadere videtur occasio (*Luc. 11. 2.*) à *Luca* memorata, unde Orare doceri à Christo peterent Discipuli; nimirum quia suis quoq; Discipulis idem præstiterat *Johannes*: Hoc autem (prout

temporis & collapsæ religionis ratio tunc ferebat) certa eum aliqua precatione perfecisse dubitari non potest, quia veluti *testera* ab aliis sui gregis homines internoscerentur.

A. *Cur itaque inter precandum aut non semper recitatur Oratio Dominica, aut ulla auditur alia?*

B. Precationem opinor esse *Liturgicam*, & *publicis* Ecclesiæ conventibus præcipuè destinatam; proinde semper in Ecclesia sonare oportere; ita tamen, ut ab usu quoque magis privato, ubi res postulat, minimè excludatur.

A. *Unde eo potissimum fine adornatam colligis?*

B. Non solum quia numero plurali enuntianda præscribatur, *Pater noster*, *Da nobis*, &c. quod Orantium cætum aliquem innuere videatur; sed quia *Johannis* (uti aliorum quoq; tunc temporis Doctorum in Ecclesia Judaica) Precationem statam, & Liturgicam fuisse verisimillimum sit. Si enim (ut a nonnulli volunt) *Johannes* tantum compendium daret rerum orandarum, non autem ipsa *verba* in tam corrupto Ecclesiæ statu, quomodo rudiorum ignorantiaë confunderetur tali compendio, non facile intelligitur.

Mirum

• • Mirum est aliter sentire *Grotium* in
 • *Luc. 11.* sed rem satis perspicuam reddidit
 • ex *Hebræorum* Magistris *Lightfootus Can-*
 • *tabrigiensis* in Horis suis *Hebraicis*, multa
 • ejusmodi eruditione refertissimis. Vid. ad
 • *Matth. 6. 6.*

A. Cur itaque ulla auditur alia præter Ora-
 tionem Dominicam ?

B. Qui hanc præscripsit, aliàs minimè
 exclusit, modo ad hanc Orandi normam
 dirigantur.

1. Quia hæc summa tantùm Orationis
 capita complectitur, quam ad particulares
 fidelium necessitates plerumq; dilatandam
 & Ratio, & a Praxis Piorum docet.

Qualibus abundat Scriptura precibus.
 a Vid. *Gen. 32. 11. Solomonis Orat. 1 R. 8.*
Psalms. passim. Act. 4. 29, 30. Eph. 6. 19. &c.

2. Quo magis acuaturs Orandi studium,
 Precationi generali specialibus quoque su-
 peradditis. Testem hîc appellamus commu-
 nem (præcipuè fidelium) sensum & experi-
 entiam.

A. Quo demum sermone concipiendæ sunt
 Preces Publicæ ?

B. Eo nimirum, qui vulgò à toto Cætu
 intelligi possit, sicque ad totius Ecclesiæ
 adi-

ædificationem, sine qua erunt, saltem ut resonantis æris, & Cymbali tinnientis strepitus. Quod verbis minimè ambiguis docet *Paulus* contra impiam & insulsam Romanæ (quæ dicitur) Ecclesiæ consuetudinem.
1 Cor. 14.

A. *Quot partibus generalibus constat Oratio Dominica?*

B. Tribus, Compellatione nimirum *Præfatoriâ*, ipso *Orationis corpore*, & *Conclusionone Doxologica*.

A. *Dic Compellationem istam quam vocas Præfatoriam.*

B. *Ea hæc est,*

PATER NOSTER, qui es in **COELIS**.

A. *Cur ibi statim compellatur Deus Pater noster?*

B. I. Quò tantâ a Nominis dulcedine omnis Deum ad undi læta animique diffidentia nobis eximatur, utque *intrepidi* accedamus ad *Thronum Gratiae*, cui Pater nimirum *Cœlestis* infidet, Parentes quoscunq; terrenos propensâ in Filios voluntate, & viscerum teneritudine supra gradum & compara-

parationem omnem ^b exuperans.

^a *Matth.* 7. 11. *Rom.* 8. 15. ^b *Is.* 59. 15. confiter cum *J* 65. 24.

2. Ne orantes in alio *spem* ponamus quàm in ipso; hoc enim esset aut *Caeli Terræque* Domino facultatum ^a *inopiam*, aut ^b *Patri miserationem* ^a *soporiam*, & austeritatem minime *Paternam* exprobare.

^a *Is.* 51. 12, 13. *Psal.* 50. 10, 11. ^b *2 Cor.* 1. 3.

3. Ut in *Christi* unius nomine Patrem ad-
eamus, ad quem in eo solo, per *Fidem*, adi-
tum cum fiducia habemus. *Eph.* 3. 12.

A. Quid hoc admonet, cùm dicimus Patrem Nostrum?

B. Paternæ scilicet erga Sanctos Dilecti-
onis affectum intercedere oportere, utque
eis ^a quâ licet, & nostris maximè ^b precibus,
^c semper subsidio simus.

^a *1 Joh.* 3. 16. ^b *Rom.* 1. 9. & *c.* 15. 30. ^c *Act.* 12. 5. vid. passim in *Epist. Paulinis*, & in *Mosis* in-
tercessionibus pro Populo *Israelitico*, &c.

A. Cur dicitur Pater qui es in Cœlis, quem
neque Cœlum Cœlorum continere queat? *1 Reg.*
8. 27.

B. Vid. *Enchirid. cap.* 3. Hic autem ad-
monemur, ne Patrem compellantes, *Cœle-*
stem obliviscamur, sicque Filiorum fiducia
Crea-

Crëaturarum absorbeat Reverentiam. *Eccl.*
5. 1, 2. confer cum *Gen.* 18. 27. & c. 32. 10.

A. *Perge ad Corpus Orationis Dominicæ, quot illa constet Petitionibus?*

B. Planè senis, quarum singulæ, (uti par est) Dei Opt. Max. gloriam respiciunt, sed tres priores *directè* & *immediate*, posteriores *ex obliquo*, nempe quatenus ex bono humano reflectitur omnis ad Deum gloria.

A. *Da primam.*

B. SANCTIFICETUR NOMEN
TUUM.

A. *Quid hic per nomen Dei intelligendum?*

B. Deus ipse, quocunque nobis nomine innotescat. *Exod.* 34. 5, 6, 7.

A. *Quid est sanctificari Deum?*

B. Non ullâ Sanctitatis de novo *accessione* Sanctum fieri (utpote cui ^a nomen ab æterno est, S A N C T U S, idque ter conjunctim à Præconibus illis Cœlestibus, *Is.* 6. repetitum) sed *Augustum* & *Gloriosum*, suæ demum congruenter infinitæ Majestati venerandum ab omnibus, cogitato æstimari, dicto, factoque ubivis prædicari.

^a *Is.* 57. 15.

A. *Quid*

A. *Quid autem à nobis præstandum eo confert ?*

B. Ut omnia in Deum ^apietatis officia, eoque adminicula quæcunque conducentia ^a(à se nimirum ^bpræscripta) diligenter extolamus. ad ejus unius Gloriam (c in omnibus (veluti ad scopum) collimantes.

^a 1. Cor. 6. 20. 1. Pet. 3. 15. 16. *Matth.* 15. 9. ^c 1 Cor. 10. 31.

A. *Quenam vero sunt ista magis specialia Deum Sanctificandi adminicula ?*

B. Omnium ejus *Institutionum* pia & diligens observatio, earum vero potissimum quæ in *publicis* Ecclesiæ conventibus celebrantur, quales sunt *Auditio verbi*, *Præcationes Publicæ* cum *Gratiarum* actionibus, *Sacramentorum* usus, & *Sabbati* (sive *Diei Dominicæ*) Sanctificatio.

^a *Levit.* 10. 3. *Psal.* 89. 7. 1 Cor. 11. 17.

De Sanctific. nominis Divini vid. *Enchirid.* ad Decalogi præcept. 3.

A. *Quenam est secunda petitio ?*

B. ADVENIAT REGNUM TUUM.

A. *Quid est Regnum Dei ?*

B. Vox quidem diversii modè in Scripturâ capitur, proinde,

1. Regnum Dei vel est *generale*, vel *speciale*, illud ad ^a omnes ubicunque locorum Creaturas extenditur, hoc in ^b Ecclesia specialitatem exercetur.

^a Psal. 103. 19. ^c Apoc. 15. 3. Psal. 2. 6.

2. Speciale (quoad & Regnum Caelorum in N. T. sæpe dicitur) est vel *Gratie* scilicet, sive *inchoatum*, vel *Gloriæ*, perfectum, & consummatum.

A. Quid est Regnum Gratiæ?

B. Est quo Fideles colligit, instruit, gubernat, & protegit in Christo Deus.

A. Nonne varias hoc quoque significationes induit?

B. Certè, nam notat

1. Metonymicè, Regnum in nobis, Justitiam scilicet (cujuscunque generis) *Pacem* & *Gaudium* in Spiritu Sancto. Rom. 14. 17. & Luc. 17. 21. Ista enim in Fidelium Cordibus suavissimo imperio suo efficit atque operatur Deus, prout vult.

2. Est Regnum Gratiæ *extra nos*, eoque designatur, vel,

1. Status Ecclesiæ *Evangelicus* (qui & *mundus futurus*, & *Tempus novissimum* dicitur,) aut si malis ipsum *Evangelium* per
Chri-

Christum, ejusque Apostolos & ministros Orbi prædicatum, quod *Regni verbum* nuncupatur. *Mat. 13. 19.* quippe in hoc statu maxime elucet ^a vis illa & Dominium Dei planè & mirificum in Corda Hominum per efficaciam Spiritus cum præconio Evangelii.

^a *Luc. 23. 51. b Heb. 2. 5. c Heb. 1. 2. 1. Joh. 2. 18.* ita in cap, isto parabolico, *Mat. 13. f Rom. 1. 16. 2. Cor 10. 4.*

2, Ipsam notat Ecclesiam sub hoc statu Evangelico collectam, quo sensu *minimus in Regno Cælorum* (i. e. Ecclesia Evang) major *Johanne Baptista* dicitur, *Mat. 11. 11.* utpote qui solem illum Justitiæ mox tantum *oriturum indigitavit*, quem *ortum* & è sublimi coruscantem ostendunt Præcones Evangelii.

A *Quos subditos habet hoc Regnum, quos Hostes?*

B Subditos nomine & titulo tenus per multos, *Re* ^a paucissimos, uti toties monuit Scriptura, omniumque seculorum suffragatur experientia.

^a *Mat. 7. 13. 14 Phil. 2. 20. 21.* aliisque locis innumeris

A *Quos autem vocas Re subditos?*

B. Qui hoc non ore tantum fallaci profitentur, sed reapse præstant; qui Deum sine dolo colunt, ejusque per omnia imperio

constanter, & studiose, idque ex *animo* obsequuntur. *Rom. 6. 17.*

A *Dic hujus Regni Hostes.*

B. Hi sunt ^a Diabolus cum suo Tenebrarum ^b satellitio, cum omnibus aperte Impiis & Hypocritis, in quibus Princeps ille *mundi hujus* ^c efficaciter operatur, quique conjunctis cum eo Copiis Regnum Dei, qua fraude & ^d Cuniculis suis subruere, qua ^e aperto Marte vexate & negotium ei facessere (quanquam ^f irritato conatu) indefinenter sudant & satagunt.

^a *Apoc. 12. 7, 8, 9. Eph. 6. 12.* ^b *Joh. 15. 18 19. Gal. 4. 29. c Eph. 2. 2. Apoc. 12. 19. d Eph. 6. 11. & cap. 4. 14. e Apoc. 12. 12. & cap. 12. 15. f Psal. 2. ad v. 7.*

A. *Quid est Regnum Glorie?*

B In quo Deus æternum ^a gloriosissime regnabit cum Sanctis suis Angelis & Homi-
nibus in Cœlo Cœlorum ^a *1. Cor. 29. collat cum 2 Cor. 12. 4.*

A *Quid autem est Regnum Dei adventire?*

A. Multa continet hæc petitio, idq;

1. *In genere*, ex parte Rei ipsius, ut Dei Regnum (quod nunquam caruit, nec carere potest) supra omnem Creaturarum siue potentiam siue fastigium magis magisque (præsertim in Ecclesia) eleucescat, & finem suum suo tempore perfectum consequatur.

B Ex parte *mediorum*, ut electos sibi ante

te secula cognitos perducatur Deus ad cognitionem veritatis salutarem in Christo, ut in ea indies proficiat Spiritus sui ductu, auspiciis verbi, & Sacramentorum ministerio ad finem usque vitæ, tandemque debellatis circumquaque Hostibus gloriosi cum eo in Cœlis triumphent.

A Cedo tertiam Petitionem?

**B FIAT VOLUNTAS TUA SICUT
IN COELO, SIC ET IN TERRA.**

‘Nihil est quod in Græco particulæ *sic* aperte respondet neque apud *Matthæum*, neque *Lucam*; non enim dicitur *ἐπὶ τοῦ*, sed *καὶ* simpliciter, quod tamen hoc loco vim habet *καὶ τοῦ δόσιος*, norante *Clar. Grotio*, idemque obtinere *Rom. 5. 12.* necesse est; alias hiulca & suspensa erit periodus; ibi siquidem *καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος* idem valet atque *ἐπὶ τοῦ* sic enim sensus teres atque rotundus efficitur.

A Quid hic intelligitur per voluntatem Dei?

B. Non illa quæ est Essentiæ Divinæ facultatis, ceu verius ipsamet *essentia* (absit enim ut hoc fieri oremus, quod æternaliter ex necessitate fuit) sed *Metonymicè*, utque pro voluntatis effectu libero accipitur, si-ve actum volendi, si-ve rem volitam intelligamus.

A.

A Quotuplex autem est voluntas Dei, ut actum voluntatis liberum designat?

B. Distingui potest primo in voluntatem *permisivam* & *effectivam*: *Permissio* autem vel est ex parte *Juris*, vel *Facti* tantum; ex *priore* nascitur *Hominibus* agendi vel non agendi *Jus* & *Potestas* legitima, quæ in rerum adiaphorarum usu cernitur; ex altera oritur tantum *posse agere*, non impediente *Deo*, qui id semper nullo potest negotio sicque permittuntur res malæ, quæ tales, neque eas aliter vult *Fons* ille *Bonitatis*.

A Quotuplex est voluntas effectiva?

B. Ea quoque duplex est, *Decreti* vel *Præcepti*; sub *priore* continetur voluntas quam nonnulli vocant *Providentiæ*, qua *Deus* omnia quæ fecit de *Voluntatis* sue sapientissimo consilio, in ordinem à se præsumtum disponit, moderatur, & gubernat

^a *Psal* 33. 11. *Is.* 46. 10. ^b *Eph.* 1. 11. vid *Enchirid.* c. 4.

A. Quenam est voluntas Præcepti?

B. Eadem illa, quæ verbo *Dei* Scripto *Hominibus* præstanda significatur. Hæc autem usitate dicitur *Voluntas* quam *Deus* vult, nos facere, sicut illa *Decreti* quam vult de nobis fieri vel quam *Ipsè* vult facere.

A De quâ voluntate intelligitur Petitiō?

B.

B. Deutraque, suo tamen modo diverso,
De voluntate Decreti & Providentiae, no-
bisque *secreta* prorsus & incognita, ut fiat
quodcunque Deo visum fuerit; eoque *lupi-*
entissimo quo visum modo (ceu in bonos ceu
malos) vias Dei *b* investigabiles & iusta ju-
dicia nobis adorantibus, eisque *c* sine mur-
mure animique tumultu, ubi carni adversabi-
tur, humillime cedentibus, utque in pie-
tatis profectum faceffant omnia sedulo cu-
rantibus.

a 2 Sam. 15. 26. *Act.* 21. 14. *b* Rom. 11. 33.
c Psal. 39. 2. *Levit.* 10. 3. *d* Psal. 119. 67. 71.

A. Quid habes de voluntate Præcepti?

B. Eam non ferre modo, sed facere debe-
mus, *Psal.* 119. 4. idq;

1. Per *a* omnia, obsequium minime par-
tientes inter Deum & Cupiditates nostras
qua sinit *b* imbecilitas naturæ, & qua juvat
vis Gratiæ.

a Psal. 119. 65. *b* Gal. 5. 17. 2. Cor. 6. 1.

2. *a* Alacri & *b* constante animo, mandata
ejus minimè gravia reputantes, 1 Joh. 5. 3.

a Psal. 119. 32. *b* Psal. 119. 112.

3. *a* Proficientes in Gratiâ, quoad ab-
sorbearnr in Gloriam.

a 2. Pet. 1. 5. & 3. 18.

A. Sed quomodo faciemus miseri Peccatores
voluntatem Dei, sicut Angeli, & Spiritus Justo-
rum perfecti in Cælis?

B

B. Hoc non est *sicut æqualitatis*; sed *similitudinis*: eorum scilicet obedientiam æmulari saltem debemus, quam in statu hominis mortalitatis assequendo non sumus.

A. Quid ergo poscit hæc petitionis clausula?

B. Quod ante indicavimus, ut nempe prompti simus ad iussa Dei quæcunque capeffenda, *fideles & strenui* in opere Domini uti monet *1. Cor. 15. 58. a Psal. 103. 20.* hinc etiam alati describuntur Angeli, *Is. 6. Ezech. 1. &c.*

A: *Perge ad quartam Petitionem, sive primam earum quæ Bonum Humanum peculiariter & proxime respiciunt.*

B Ea quidem his verbis continentur,

**PANEM NOSTRUM QUOTIDIANUM
DA NOBIS HODIE.**

‘Hanc Naturæ Petitionem eleganter (& suo solens more) appellat Clar. *Andreas* noster Episc. Vinton in sua Precationis huius expositione; nec immerito, cum omnium non modo Animalium Oculi ad Deum intenti sint, ut de suæ benignitatis Quadrâ pascantur, sed *Terra* quoque Ipsa cum suis Fructibus siticulosa & famelica Deum eo
f. ne

‘ sine Invocare dicitur; imo & *Cælum* quo-
 ‘ que ut tanquam Dei *Oeconomus*, habeat
 ‘ unde alimentum flagitantibus ministret
Hof. 1. 21, 22.

*A Cur Orationis Dominicæ meditullium te-
 net ista de Bonis Corporalibus Petitio?*

B De hoc aperte nil docuit Christus; sed
 inde factum videtur quod infirmitati nostræ
 pro sua misericordia magis subveniret, ad
 spiritualia minus ^a erectus nisi statim quoque
 Bonorum adfit Corporalium prospectus, si-
 mulque erudiret Pietati tum ^b *Hujus tum*
futurae vitæ promissa fieri.

^a *Mar- 14. 40.* collat cum *v. 3* . ^b *1 Tim. 4. 8.*

A Cur dicitur Deo, Da nobis?

B 2. Quoniam bona omnia ^a Dei sunt, &
 nostrum ^b nihil.

^a *1 Chron. 29. à v. 11. ad v. 15.* ^b *1. Cor. 4. 7.*

2. Ad augendum Filiorum fiduciam er-
 ga Patrem Opt. Max. uti ante diximus.

A Quid hic Panis significat?

B. Ex more Hebræorum non omne mo-
 do ^a alimentum sed necessaria ^a quæcunque
 vitæ subsidia.

^a *Gen. 3. 19.* ^b *Psal. 41. 9.* collat cum *Joh 13.*
 18.

A An ergo rerum istarum nil petimus nisi

ut ad manum sint, nudam videlicet præsentiam?

B. Imo Benedictionem præcipuè divinam, sine qua Lapidem porrigas an^a Panem nihil interest; non enim solo pane vivitur, sed omni verbo quod exit ab ore Dei, docente Mose cum Salvatore, Mat. 4. 4. Hag. 1. 6. Mal. 2. 2:

A. Quem vocas Panem Nostrum?

B. Quem nostrum fecit Deus (Bonorum omnium largitor) : legitima aliqua ratione à nobis acquisitum. Panis itaque vi, fraude, aut aliis quibuscunque comparandi mediis illicitis fermentatus, Noster non est. psal. 128, 2.

A. Quis autem est Panis quotidianus?

B. Omne illud, quo præsens vira opus habet,, quodque necessitatibus ejus quotidianis sufficit.

‘ De voce *ἐπίστος* in Græco Textu (quæ
‘ per *quotidianum* exponitur) mirum est quas
‘ sibi cruces fixerunt etiam viri doctissimi,
‘ fortasse quia non alibi, ut puto, legitur.
‘ *Hieronimus* quidem in Hebraico *Nazaræ-*
‘ *orum* codice scriptum asserit מחר i. e. crasti-
‘ num; cui prorsus assentitur *Grotius*; At
‘ in editione *Munsteri* (monente *Zegero*) pro
‘ מחר est חמרי quod jure sive continuum
notat

notat eo nimirum sensu, quo Panes Propositionis qui semper in conspectu Domini (i. e. in mensa Aurea ad lævam Altaris aurei exponebantur) להם החמיר i. e. panis *continuus* appellantur, Num. 4. 7. Qui negant ab ἱστία Grammaticè derivari, quique ab ὁμῖον (subauditur ἡ μῖξα) *Crastinum* significante trahunt, cum debita tantis nominibus reverentia, perinde hallucinari suspicor. Quod enim priores argumentantur, si ab ἱστία deduceretur, scribi non oportere ὁμῖον sed ἱστῖον, istius quidem pronuncii nullam reperio demonstrationem. Licet enim in ἀπεργάζεσθαι & siqua sunt similia) hoc obtineat, non lege tamen perpetua, ut in ὁμορῶν, ἡμῖνος ἱστῖον, abunde constat, ubi ultima particulae vocalis non eliditur. Imo quidni (ut propius ad vocabulum accedamus) non ἱστῖον, æque ac μεῖσιον δμοῖσιον (quod idem fateor δμοῖσιον legitur.

Illis autem qui ab ἱστῖον profectum volunt libens cederem, si vel unum succurreret *exemplum*, ubi Adjectivum formatur à Participio fœminino. Dum hoc constiterit, ab ἱστία deducendum omnino arbitror, idemq; notare quod *accedens ad Substantiam*, quæ scilicet in horas jugi opus habet *accessi-*

que alimenti, unde non male interpretatur
Castalio panem alimentarium.

Nam quod aliqui *superessentialem*, & *super substantialem* exponunt, ignorare me fateor quidni tum potius diceretur ὑπερσυστοιαν, etsi tamen (cum nonnullis haud) simpliciter negarim ὅτι in compositione ita commode interdum significare (sed raro admodum) ut in ἐπίπνοια, ὁμισησάντων; *accessionem* vero norare frequentissime palam est. Urget fateor quod à viro doctissimo obijcitur, *accedens ad substantiam* non ἐπίσσιον, aut ἐπὶ σισσιον, sed ἐπεσσιωδης à Platone dici; & sic quidem purissime, nullus dubito: sed an hoc in Sacris scriptoribus anxie urgendum sit, cordatis judicandum relinquo; sufficit ista paucis monuisse.

A Cur adiecit Dominus in Oratione, hodie, apud Lucam καὶ ἡμεῖς?

B Ne rerum secularium avidi, aut spes, aut vota nostra in longum nimis extrahamus, sed de *castino* parum nisi quantum poscit vocatio nostra solliciti, ab eo ut omnis Boni vivo fonte firmiter & toti pendeamus. vid. Mat. 6. à commate 25. ad finem. 1 Tim. 5. 8. Eph. 4. 28.

Huc autem (inter alia sine dubio specta.
Panes

‘Panēs illi propositionis (de quibus paulo superius) quo suæ nimirum erga illos beneficentiæ (præsertim in Deserto exhibitæ) populū suū Deus commonefaceret, simulque doceret, unde Panem suū quotidianum expectare in posterum quoque debeant.

A. *Quid hic itaque docemur petere?*

B. Quod *sufficit*, non quod *superfluum* est; idque pro statu & vocatione nostra in qua Deus nos collocavit, ^a quatenus scilicet in nostrum ipsorum bonum *spirituale* cedat, & nominis sui Gloriam; utque ^b præsentibus contenti & *gratanter* acquiescamus.

^a Prov. 30. 8. 9. ^b 1 Tim. 6. 8. Phil. 4. 11. Joh. 1. 21.

A. *An ergo licet petere Divitias, aut seculi Dignitates, aut plusquam quod necessitatibus nostris per omnia sufficiat?*

B. De eo quod Sufficit, æquum est ut quem rogamus Deus *Judex* sit ^a unicus, sed quod nobis ^b Bonum est à Precibus nostris (in genere saltem) excludi nihil debet; imo rogandus est Deus ut etiam non petentibus (in specie) ista largiatur.

^a Prov. 30. 8. ^b Mat. 7. 11. ^c 1. Reg. 3. 13.

A. *Sed de Specie potissimum quero, utrum scilicet hujusmodi ad Deum oratio Christianum deceat, imo aut tacitum in Corde votum, Da mihi Divitias &c.*

Nihil

• B Nihil hic difficultatis esset, nisi quod Surdo, ut fiat, canendum sit Ventri, & hydrope tumentibus debellanda cutis: nam

1. Adeo Sanctorum neminem in Sacris Scripturarum monumentis ista petisse legimus, ut contra *Solomonem* magnifico Deus Ipse ornarit Elogio, quod nullum in votis suis, etiam cum eo maximè *invitari* videretur, locum invenerint 1. *Reg.* 3. vid. & *Psal.* 4. 6.

2 Quia Bona hæc temporalia, cum *medie* (*moraliter* sint naturæ, nihil prorsus ad *Beatitudinem Christianam per se* faciunt, imo a *vanitatis* plena (ex Carnis vicio) b multis sæpe gravissimisque periculis Animam illaqueant, cujus testis nimis locuples est cujusque seculi *Experientia*.

a *Eccles. cap. 2. à comm. 8. ad 12.* b *Mat 19. 22. 1 Tim. 6. 9. 10.*

A Sed ob stare videtur ista Jacobi *Benedictio* ab *Isaaco Patre impertita*, *Gen. 27. 28. 29. ubi Deum orat, ut Filio Rorem Cæli, Pinguedinem Terræ, & hujusmodi alia condonaret.*

B Ista quidem pro Filio rogavit Pater; non pro Se ipso. Sed

1, Aliam esse Veteris, aliam N. Testamenti quoad promissa *temporalia* conditionem

nem *Circumstantiali* ab omnibus conceditur, quæ tamen ^a *Spiritualia* quoque involuta continebant.

^a *Heb. 11. à v. 13. ad 17.*

2. Tota ista *Benedictio mystica* fuit, & *Prophetica*, non tam *Filii personæ* quam posteris ejus partim ^a *Carnalibus*, partim *Spiritualibus* (toti nimirum ^b *Israëli Dei*) accommodata.

^a *Levit. 20. 24.* ^b *Gal. 6. 16.*

3. Quod ad ipsum Jacobum attinet, asserendum est *Isaacum* spiritu *Prophético* prævidisse, ei omnia in *Bonum Spirituale* cessura. vid. *Gen. 27. 29. 33.*

A An ergo oblatas licet accipere Divitias?

B Si ab eo qui jus & potestatem habet conferendi, nihil impedit, quia sic à manu ipsius Dei, licet interveniunt *Hominum*, porriguntur. Secus habet in iis qui *non oblatas*, enixe ambiunt, jam satis fortasse saginati, (idque mediis sæpe numero illicitis, & viro honesto parum dignis) hoc enim non est à Deo expectare, sed vi rapere *Divitias*, quibus proinde nulla ^b *benedictio* promittitur.

^a *Is. 56. 11. Eccles. 5. 10. Hos. 4. 18.*

A Num denique Paupertas est expetenda?

B Neque ista, quippe quæ & sua sæpe habet incommoda gravissima *Prov. 30. 9.* Quin potius cum soli Deo innotescat quid nobis

nobis maxime expediat, hæc omnia Patriſ
Cœlestis conſilio cum ſummâ animi tran-
quillitate, & in Deum fiducia permitti par-
eſt; Interim hoc obnixe rogandum eſt, ut
ſive abundemus, ſive rerum inopia ardeamur,
in utroque (imo in omni ſtatu) glorificetur
in nobis Deus.

A Pergamus nunc ad quintam Petitionem

B Sic illa ſonat. REMITTE NOBIS
DEBITA NOSTRA, SICUT ET NOS &c.

*Quænam iſta ſunt Debita, quorum hic petitur
Remiſſio?*

B Peccata exponente *Lucâ*, c. 11. qui
tamen in clauſula petitionis alterâ vocem
ἐπιλογῇ retinuit, cum, ſi perfectam volu-
iſſet ἀπόδοσιν dixiſſet potius ἀμαρτάνοντι, εἰς ἡμᾶς.
Vterque Debiti peccatores monent

A Cur autem Debitorum nomine designantur
peccata?

B Quia reatu nos obſtringunt apud Dei
tribunal, ejuſque ^a Legi ſimul & ^b Inſtitutiæ
Debitorum conſtituunt, dum quod ſuum eſt
ipſi non ſolvimus; neque unquam nomina
diſpungendi ſpes eſt, niſi per veniam &
gratuitam in ^c Chriſto remiſſionem.

^a Gal. 3. 10. ^b Rom. 3. 25. 26. ^c Aſ. 4. 12.

A. *An itaque omnia hic intelliguntur peccata?*

B. Ita, quanquam ^a gravissima & quantumcunque ^b numerus excreverit : vox enim indefinita hoc loco æquipollet universali, idque tum

1. Ex parte Dei, qui dives est miserationum, qui nomen hoc dulcissimum suum ex ore suo personare voluit, J E H O V A H, J E H O V A H D E U S, *Misericors, & Gratosus, condonans iniquitatem, transgressionem, & peccatum, (i. e. peccatum omne cujuscunque classis, quocunq; demum nomine censeatur)* Exod. 34. 6, 7.

^a 1s. 1. 18. vide & Pauli de se instantiam, 1 Tim.

1. à comm. 13. ad 17. ^b Mat. 18. 24. 27. 32.

2 Ex parte nostris, qui, si totius Debiti vel ^a quadrans unus insolutus hæserit, perimus, in Carcerem detrudendi, unde nulla redemptio.

^a Mat. 5. 26.

A. *Sed quomodo Justificatis, quorum jam sunt remissa peccata, quadrabit hæc Petitio?*

B. Justificatis non actu remittuntur peccata, nisi præterita, Rom. 3. 25. Sæpius itaq; indies novis obnoxii delictis, novam flagitandi remissionem & ^a locus relinquitur, & incumbit ^b necessitas.

^a Ps. 19. 12. & 40. 12. ^b 1 Reg. 8. 46, 47.

X x

De

De Remissione Peccatorum, vid. *Enchirid. c. 7.*

A. *Quid hæc docet Petitionis clausula?*

B. 1. Sensum imbecillitatis & miseriæ nostræ acutissimum, qui continuatâ peccatorum remissione opus habemus, neque si Deus nobiscum intraret in Judicium erecti staremus. *Psal. 130. 3.*

2. Nihil apud Deum proficere præces, nisi factâ nobis delictorum gratiâ. Vid. *solomonis precationem 1 Reg. 8. Is. 1. 15. &c.*

3. Hinc uberrima cum Fide & Pœnitentiâ vera orantibus consolationis scaturigo, quod tories & tam graviter delinquentes hortatur Christus Deum ut *Patrem* invocare, & fidem dicere, *Remittite nobis debita nostra.* Vid. argumentum à minore, *Mat. 18. 21, 22. Jer. 3. 1.*

A. *Cur adjecit Dominus, SICUT ET NOS REMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS.*

B. Quoniam nisi faciles ad ignoscendum Ipsi sumus, quæis tantulum debetur, lege Talionis (idq; jure merito) nobiscum aget Deus cujus justitiæ nos nostraq; debemus omnia. *Mat. 6. 14. vid. Parab. Debitoris. Mat. 18.* 'Non oscitanter prætereunda est mira ista' *Epanaphora proleptica*, quâ redit Dominus ad hanc

hanc Petitionis clausulam, *Mat. 6. 14.* finitâ enim precatione statim subjungit, *εἰ, ὃ ἀφ' ἡμῶν τοῖς ἀδελφοῖς, &c.* quæ cum proximè præcedentibus 5. 13. nullo gaudent Societatis vinculo, quod tamen (ad vitandum sensus ἀσύντηκτον) omnino poscere viderur particula causalis, *γάρ.* Sed hac locutione tacitæ objectioni occurrit Dominus: durum enim videretur (quæ carnis est ad vindictam pronitas) offensarum veniam à Deo petere ea lege, sicut & nos condonamus injurias nobis illatas, id enim esset *timidè* rogare: absolutâ igitur precatione objectionem istam (quod antè fieri commodè non potuit) quam Cordium Scrutator in animis ipsorum quoque Discipulorum originem facile apprehendit, illico pessundat; quasi diceret, Istam scio Orationis partem non admodum ad gustum Carnis facturam, at necesse est ut illa quoq; deglutiatur, *nam si remiseritis Hominiбус, &c.* Hic itaque necessitatem *ὅτι ἀνίστηνται* in suorum animos quasi clavum trabalem adigit, & infigit Christus.

A. *Quomodo autem remittendæ sunt nobis Fratrum erga nos offensæ?*

B. Magnâ hic opus est cautelâ, ut ne ad dextram deflectamus, aut sinistram. Nam

I. Nostrium omnino non est remittere

X x 2

culpam,

culpam, cùm hoc unius sit Dei, (ut diximus in Symbolo.) Interim verò Deum animitus rogare, ut culpa quæcunque demum in nos fuerit, gratosè condonetur, Christianam planè decet Charitatem. 2 Tim. 4. 16.

A. Quin eodem cap. Alexandro Ærario longè alio precatus est Apostolus, v. 14.

B. Sic, ut Apostatæ, quem tradiderat Satanæ, 1 Tim. 1. 20. quique ex obstinata animi perversitate non tam Pauli personam quàm ipsum Evangelium rabide impetiverat (vehementer enim restitit Sermionibus ejus. v. 15.) Reliquos illos ex Carnis infirmitate lapsos facile judicabit Charitas.

A. An verò non licet Apostatæ Salutem Deo precibus nostris commendare?

B. Distinguendi semper sunt Infirmi à præfractis, & malitia in Evangelium fermentatis. Pro Infirmis Apostolum orare modò ostendimus, sicut & Christus ipse pro iis qui cæco impetu, non certa Personæ scientia, pretiosissimum ejus sanguinem fuderunt. Luc. 23. 34.

A. Quid ergo si quis ex altè incocto in Christum, ejusque Evangelium odio, nuntium religioni remiserit?

B. Hoc soli Cordium Scrutatori, & cuicunque is revelaverit, certò perspectum esse potest, proin hinc cavendum maxime, ne

ne iudicium de quoquam præcipitemus, sed quantum sinit ratio, charitatem semper exerceamus, ac Patris cœlestis exemplo (prout Ipse jubet) misericordes simus. Sed cum interdum accidit, ut deplorata quorundam malitia haud a secus apparet, ac si Dominus eam digito monstraret (quod indubie vidit in *Alexandro Paulus*) non video quî pro talibus absolute orandum sit, quin potius iudicio Dei sunt relinqnendi, qui etsi facillime possit, per rarò tamen ejusmodi scelerata capita ad pœnitentiam revocat. Huc omnino facit locus iste *Heb. 6.* à commate 4. ad 10. & *Johannis* illud, *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roges.* 1 *Joh. 5. 16.*

Notissimum est ex b Veterum monumentis quàm atrocia in *Traditores & Transfugas* edita fuerint Exempla. *Quadriennii, Sexennii*, imò interdum & *Decennii* macerationes pro benignitate & clementia habebantur. Concil. *Ancyranum* (quod mireris) ad *triccennium* usq; in quibusdam casibus prostruit, (*Can. 16.*) nec ante ad communionem Ecclesiæ plenam, (i. e. tum *Orationis*, tum *Sacramentorum*) denuo receperunt. Idem tamen à *Novatianorum* Hæresi, qui lapsi post Baptismum quibuscunque pœnitenti-

a Vide Calvin in 1 Joh. 5. b Concil. Nicæ. Can. 11.
12. Ancyran. 4. 5. 6. 8. 9.

am abjudicabant (ex male scilicet intellectu isto Epist. ad Hebr. loco, cap. 5.) longissime sejuncti.

A. Sed è diverticulo in viam ; ostende quomodo dicantur Homines in se admittas remittere injurias.

B. De culpa, perspicuum est Humanum hanc transvolare Forum, sicut & pœnam æternam. De pœna itaque civili potissimum quæritur, quæ cum sit publica legis obligatio (quanquam *secundaria*) privato nemini concedendum est *Jus pœnæ*, neque scilicet in causa propria, neque aliena, cum in neutra sit *Judex*; sed à Dei ministris Principibus, eorumq; ^b Deputatis relinquenda omnis vindicta. ^a Rom. 13. 4. ^b 1 Pet. 2. 14.

A. Dic itaque quousque & quomodo vindictam petere liceat à magistratu, ita ut integra servetur lex Charitatis à Christo præscripta.

1. Non in ^a levioribus injuriis, quas potius privatim & amice componendas, aut tacite devorandas suadebit pietas Christiana; nisi forte usque adeo reperantur & excrescant, ut publicam non statem lædere videantur, aut personarum lædentis, & læsæ conditio valde inæqualis pœnam reposcat. Crescit enim cum persona delictum. Mat. 5. 39. &c. 1 Cor. 6. 4 &c.

Quin 2°. in gravioribus injuriis palam est
Ma-

Magistratum adeundi copiam à Deo fieri quippe qui *ad hoc constitutus* est (ut supra, Rom. 13.) veluti si quis Parentem, Filium, imò aut quemvis alium contra leges occiderit, si Domum incenderit, Bonis spoliaverit, aut honesti nominis quempiam convitiis & falsis Criminationibus censuræ & ludibrio exposuerit, aut si tale aliquid interminatus fuerit.

A. Sed ulcisci peccata, & remittere, diversum sonat.

B. Pœna proprie debetur Magistratui, sed privato cuique quod suum est, aut in specie scilicet, aut valore. Hinc qui suum (rem semper intelligo momenti) nil ultra repetit, idque animo rigore omni & inimicitia vacuo, parti semper lædenti quantum in se fuerit, pietasque postulat, benefacere cupiens, dum Magistratus ex munere ulciscitur, remittit ipse peccatum.

A. Quid de Debitis pecuniariis existimandum, ubi quis (non suo potissimum vitio) solvendo haud fuerit?

B. Debitoris est nemini quicquam libenter ^a debere præter Amorem, & bonâ fide cum Creditore agere. ^a Rom. 13. 8. Quod si in eas forte inciderit angustias, ut Debitum dissolvere nequeat, prudentia & charitati Christianæ ista relinquenda, quæ omnem in
Cre-

Creditore p̄defacient rigorem, simulque
Rationis, quam Deo redditurus est Ipse,
terrorem incutiet.

A. *Qualiter itaque comparatos esse decet, ut
hanc cum cæteris Petitionem ad Deum intrepide
dirigamus.*

B. Animo miti, & procul à vindictæ œ-
tro, ad iram tardi, ad ignoscendum faciles &
propensi, inimicis benevoli, & bene facien-
tes illorum denique Animarum salutem Deo
toto corde commendantes, & quantum in
nobis fuerit, seriò promoventes.

A. *Audiatur ultima Petitio.*

B. Ea sic haber.

Ne nos INDUCAS in TENTATIONEM,
sed LIBERA nos à MALO.

‘ Hanc petitionem in binas nonnulli divisere,
‘ quo pacto septem totius Orationis Petiti-
‘ ones numerant; sed obstat non modo par-
‘ ticular adversativa *ἀλλὰ*, quæ quod proxime
‘ antecessit, omnino respicit, sed & ipsa utri-
‘ usque clausulæ *communis materia*, quæ est à
‘ malo liberari, idque ne inducamur in ten-
‘ tationem, contra quam orandum non esset
‘ nisi ut rem malam, & minime expetendam.
‘ Ordo certe Petitionis observatione dignus,
‘ quod proximum ab ea quæ est de Remissio-
‘ ne peccatorum, locum obrinuit. Unde ad-
‘ monentur

‘monentur Fideles, ne ita de peccatis præteritis (Christi sanguine per Fidem ablutis) triumphos agant, quin ad nova semper subeunda certamina se accingant, nec pacem cum hostibus eis Cœlum somnient.

A. *Quid hîc significat Tentatio?*

B. Vox mediæ significationis est, sed hoc loco usurpata in partem *sequiorem*. Notissimum est *in genere* idem valere quod probare, explorare, sollicitare, &c. quovis modo, in finem, sive bonum, sive malum. In specie dividitur in Tentationem Divinam, Humanam, & Diabolicam.

A. *Quin apertè negat Apostolus Deum tentare quenquam.* Jac. I. 13.

B. Intelligendus est de tentatione ad peccatum, cujus merito tomitem omnem & culpam in peccatores ipsos ibidem rejicit Apostolus, qui pravâ extimulante concupiscentiâ in omne nefas suo pte impetu prolabantur.

A. *At reclamare videtur tota ferè Scriptura, quæ Deum dicit excæcare, indurare, pravis cupiditatibus tradere, &c.*

B. Hoc justo Dei permittentis, quin & Gratiâ subtrahentis, iudicio fit, quo Homines ex propria ipsorum Concupiscentia jam excæcatos, induratos, cum petulante fastidio Gratia (multimode & multoties ob-

late,) in impietatis studio : proficere finit ad
meritissimam illorum perniciem ; non quod
Ipse Author sit peccati, sed Ultor.

• *Psal. 81. 12. Rom. 1. 16.*

• *Rogandus est Lector, ut Calvinus audia-*
• *tur, qui tam atrociter in hoc argumento*
• *vapulare à quibusdam solet. Verba sunt in*
• *dictum Jacobi locum. Duo, inquit, sunt hic*
notanda : Nam cum Scriptura excacationem,
vel obdurationem cordis Deo tribuit, neque illi
initium assignat, neque facit mali Authorem, ut
culpam sustinere debeat. Et mox, Scriptura Re-
probos à Domino conjici ait in pravas Cupidita-
tes ; an quia Dominus cor earum depravet, vel
corrumpat ? Minimè, ideo enim subjicitur pravis
desideriis, quia jam corruptum & vitiosum erat.
An verò cum excæcat, vel indurat Deus, pec-
cati Author est, vel Minister ? Imò hoc modo
peccata ulciscitur, justamque mercedem Impiis
rependit, qui Spiritu suo regi abnuerunt. Sequi-
tur ergo neque peccati originem esse in Deo,
neque illi culpam imputari posse, quasi ex ma-
lis voluptatem capiat. Summa est, frustra ter-
giversari Hominem, qui vitiorum suorum cul-
pam rejicere in Deum conatur, quia non ex alio
fonte perveniat quicquid est malorum, quam ex
perversa hominis concupiscentia. Atque ita
sanè res habet, non aliunde nos impellit, sed
cuique pravorum suorum affectum esse Ducem ac Im-
pulsorem.

pulforem. Hæc ille; qui Vir ob eximias animi dotes ab Adversariis quoque Pontificiis admirationi habitas, torque devoratos in Ecclesiæ bonum labores, si, ut fit, Hominem se alicubi ostendit, meruit saltem ab omnibus, qui Reformati audire volunt, honestius atque mitius tractari, tantique nominis carnificinam Lanionibus potius *Romanensibus* (qui *Artem* profitentur) relinqui par esset.

A. *Quenam ergo est illa tentatio Divina?*

B. Ea duplex est, altera nudæ *Explorationis*, altera *Correctionis*, & disciplinæ paternæ.

A. *Utramque explica.*

B. Tentatio prima est *Explorationis*, sive *sonquaria*, qua Deus Fidelibus tum exercendæ tum palam exhibendæ (quam largitus est eis) Gratiæ materiam & quasi segetem supeditat. Ita Patrem Fidelium tentasse legitur ad immolandum *Isaacum* suum, *Gen. 22. 1.* *Nunc enim, inquit, novi quod times Deum, v. 12.* non quòd Deo ignota ante fuerat Servi sui Fides, sed quòd illustri testimonio palam omnibus fecisset. Idem de *Jobo* ex parte sentiendum; ex parte, inquam, nam ipso tandem consistente tali opus habuit vir Sanctus *medicinâ*, c, 42. 5, 6. Eodem quoq; modo sanctissimos tentavit Apostolos, omni-

modis persecutionibus & calamitatibus ob-
jectos, quo divina in illis Gratia (sicut auri,
in fornace probati, nitor) magis effulgeret.

A. *Expone tentationem Correptionis, &
Disciplinæ.*

B. Ista est, qua Deus ut Pater, Fideles ut
Filios castigat, præcipuè ob emendationem
vitæ, teste passim Scripturâ.

A. *Perge ad tentationem humanam.*

B. Ea scilicet duplex est: Prima est *activa*,
qua Homo Deum tentat ad ^a *extraordinaria*
potentiæ, bonitatis, justitiæ, aut veracitatis
suæ edenda specimina, de qua dicitur, *Non*
tentabis Dominum tuum, Mat. 4. 6, 7. Sic
^b *Israelitæ* sæpe in deserto. Nec in totum
excusari potest *Gideon*, Jud. 6. Sic omnes
Impii, qui Spiritus & Verbi sui ductum re-
belles aspernantur. ^a *Mat.* 12. 39. ^b *Num.* 14.
22. Altera *Passiva*, quâ Homo tentatur à
seipso, sive Concupiscentia sua. *Jac.* 1. Sub
hac inhabitante ingemiscunt ^a *Pii*, regnante
^b obdurantur durati, insolescunt Impii.

^a *Rom.* 7. 24. ^b *Eph.* 4. 19.

A. *Quæ demum est tentatio Diabolica?*

B. Quâ ut *Serpens*, ^a astutiâ, & blanditiis;
ut *Leo*, ^b minis & furore suo tentat (Fideles
potissimum) ad peccandum.

^a *2 Cor.* 2. 11. ^b *Apoc.* 12. 12.

A. *Quid ergo hîc petimus?*

B. 1.

B. 1. Ab omni tentatione Diabolica liberari quia ista ex se semper in malum tendit, etsi facile sit Deo vertere ^a in bonum.

Luc. 22. 31, 32.

2. Non est absolutè petendum à tentationibus *divinis* liberari, sive tanquam in *pompam* virtutum cedant, sive pietatis profectum, sed ne nos Ipse *inducat* in tentationem, *i. e.* ne tentet ^a in Ira nisi *paterna*, nec supra modum, & vires nostras; ^b ut denique in omnibus sufficiat nobis Ipsius Gratia, quæ exitum tentatis sælicem præbeat.

^a Jer. 10. 24. Psal. 6. 1. ^b 2 Cor. 12. 8, 9.

A. Sed tentationes etiam Divinæ (quales sunt Piorum in hac vita calamitates & ærumnæ) deprecandæ videntur, quoniam & naturæ adversantur, & sunt peccati merces.

B. Hec quidem probat non esse expetendas in se, sed neque simpliciter deprecandas, quatenus à Patre cœlesti proficiuntur, qui facit ut omnia se diligentibus operentur in bonum; & quamvis hoc faciant per accidens, non scilicet ex natura sua, sed ex dispositione paterna, tamen quovis modo divinitus adhibito promoveri gloriam Dei, nostramque ipsorum salutem, absit ut hac petitione deprecemur. *Jac. 1. 2, 3.*

A. At Christus ipse oravit, Transeat à me Calix iste. *Mat. 26.*

F. 1. Non

B. 1. Non simpliciter, sed, *si fieri potest*, & cum Epanorthosi, qua se piè submitit divinæ voluntati; *Nihilominus, non quod Ego volo, sed quod Tu vis.*

2. Longè alia erat conditio Christi, alia nostra. Illi luctandum erat cum *Iustitia Divina*, quæ ei minime pepercit (et si non ob peccata sua) *in die Iræ suæ*: nobis, ut cum clementissimo *Patre* semper res est; Illi tunc temporis, ut cum severo *Judice*.

A. *A quo malo liberari petimus, cum dicimus*
 ὁ ὅτι πονηρὸς?

B. 1. A *Diabolo*, qui est & ὁ πονηρὸς, & ὁ πονηρὸς. *Mat. 13. 19. & c. 4. 3.*

2. Ab omni prorsus afflictionis malo, eatenus, ut ne aut gravitate aut mora a superet vires, ut ^b cedat in bonum, ut ^c patienter & strenuè feramus, ut demum cum suavi sensu paterni ^d affectus in Deo semper condiaur.

^a 1 Cor. 10. 13. ^b Gen. 50. 20. *Phil. 1. 19. 20.*
² Sam. 16. 12. ^c Heb. 12. 5. ^d *Psal. 119. 75.*
 2 Cor. 7. 6.

3. (Idque præcipuè) ab omni peccato regnante, sine quo ^a exercere quidem multa, ^b nocere nil poterit.

^a *Heb. 12. 11.* ^b 1 *Pet. 3. 13.*

3. *Supereft ut cum clausula illa Doxologica sermonem absolvas.*

B. Ea autem hæc est,

Quia

Quia tuum est REGNUM, & POTENTIA
& GLORIA, in *secula seculorum*, Amen.

A. Magnifica sanè Coronis! Quid autem sibi
vult?

B. Ut (cum recognitione Orationis Præ-
fatoria Bonitatem omnem, Potentiam, atq;
Divitiarum plenitudinem Deo jure meritis-
simo tribuat, quo siquid aculei habent aut
Patris viscera, aut Gloriosissimi Regis im-
mensum robur, & æterna Dominatio, ad ex-
stimulandam Filiorum fiduciam, intrepidè ad
eum accedamus; simulque admoneat quis
debet esse precum nostrarum scopus, & in
quem omnis defigenda spes est, ut vota con-
sequamur.

A. Sed Regno, Potentiâ, & Gloriâ, fulgent
etiam Principes mundani.

B. Sic est; at horum quantuscunque
splendor est tanquam cicendulæ ad Solem;
imò nihilum, & minus nihilo, ut Prophetæ
admirandâ illâ utar elegantia, *Is. 40. 17.*
quod satis innuit Articulus *Emphaticus*,
ἡ βασιλεία, ἡ δόξα, &c.

A. Ostende instantiis aliquot discrepantiam.

B. 1. Regnum Dei est simpliciter uni-
versale: neque enim Terræ modò universæ,
sed totius quoque Creationis idem & Factor
& Dominus sic necesse est, qui in omnibus
facit quodcunque vult. *Psal. 135. 6.*

Reges

2. Reges & Principes terreni non nisi ab eo, ^a idque jure planè *feudatorio*, vel potiùs ut ejus Proreges & ^b Ministri, Regna sua quæcunque possident & administrant, qui ea quoq; ^c dat quibuscunque vult. ^a *Esai. 72. 11.* ^b *Rom. 13. 4.* ^c *Dan. 4. 17.* unde & Regis Regum, & Domini Dominantium sibi Sty-lum vendicat.

3. Regni ejus Finis non erit, sed reliquis in nihilum subsidentibus, Illius est Regnum, & Potentia, & Gloria, in *Secula Seculorum*. Vid. plura ad *Petit. 2.*

A. *Quid hîc particula notat, AMEN?*

B. Est & vox *Optantis*, qua ratum esse quod petimus ardentius, & velut ex abundanti, rogamus; & vox quoque per *Fidem Assentientis*, qua nos exauditum iri propter Dominum Jesum Christum nihil dubitamus. Huc facit primavæ praxis Ecclesiæ, *1 Cor. 14. 16.*

24 OC 62

FINIS.

